

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 12109

Dechelat

INVENTAR 345037

ORNITOLOGIA

poporană română.

de

B 309476

S. FL. MARIANŪ.

Membbru al Academiei române.

~~~~~  
**Tom. II.**  
~~~~~

Cernăuți.

Tipografia lui R. Eckhardt.

1883.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

BUCHUREȘTI

COTA

12 109

12109

5

12109

B.C.U. Bucuresti

C20058946

Corbulă.

I.

Spună Români, că Corbulă, la Români din Epiru Coracă¹⁾, lat. *Corvus corax* L. germ. der gemeine Rabe, Kolkrabe, a fostu dintru începutu cu pene albe, și nu cu pene negre ca în ziua de azi.²⁾ Inșă pe timpul Potopului băgându Noe, după cum se scie, din toate vietățile pământului câte o părechie în corabia sa, a băgat și una de Corbi. După ce a trecut acuma potopul și după ce a început a scadé apa, Corbulă a fostu celă dintăi pre care l-a scosă Noe din corabie și l-a trămisă să vedă cum e pe lume: scădu'ta apa pretutindene ori încă nu?... și-i dise să se'ntórcă câtă mai de grabă cu respunsulă.

Corbulă, eșindă din corabie, a sburată câtă a sburată pene ce a dată de ună — hoitū de calū. Érá după ce a dată elū de hoitulū acela a uitatū cu totulū de ceea ce i-a poruncitū Noe și începēndū a mânca din hoitū a mâncatū trei zile și trei nopti după olaltă,

¹⁾ Com. de Dlă. Jancu D. Hondrosomă, studinte în Bucuresci.

²⁾ Credința Românilorū din Ilișesci, dict. de Vasile Ungurēnū, românū din locū, și a celorū din Căndreni, com. de Dlă. Petru Ursulū, cantorū bisericescū.

fără să se urnescă din loc. Abia în revărsatul zori-
loru de a patra zi, după ce s'a săturat acumă cum se
cade, s'a întorsu érá îndărăptu la corabie.

Noe de departe, cum îl zări că vine, l-a între-
batu plinu de curiositate: ce veste-î aduce?... ce este
prin lume, că a întârziat atâta?...

Corbulu nu întinse multă vorbă, ei-î repunse dreptu,
că fiindu flămendu și dându de unu hoitü de calü s'a
pusu și-a mâncatü dintr'ensulü pêne ce s'a săturatü, de
aceea a întârziatü așa de multü... Atâta-î totü ce póte
să-î spue de prin lume pe unde a âmblatü...

Noe, auđindü acésta, s'a mâniatü focü pe dënsulü
și l-a „*invelicitü*“¹⁾ ȃicëndu-î :

„De astă-zi înainte să fie penele tale cum e inima
în mine!“ — Și fiindu că în acelu minutü inima în
Noe eră négră ca tăciunele de-amărăciune și mânie, s'a
făcutü și penele **C o r b u l u** i ca inima lui, și de atunci
și pêne în ziua de astă-zi a remasü apoï Corbulü cu
penele negre.

„Érá hrana ta să fie numai hoitü!“ — ȃise măi
departe Noe. Și cum l-a blăstematü Noe, așa a și remasü,
ca **C o r b i** i să se hrănescă măi multü numai cu hoiturü.²⁾

Legenda acésta esistă și la Români din Transil-
vania. Aceștia încă spunü că **C o r b u l u** dintru înce-
putü a avutü p e n e a l b e c a o m e t u l ü, dar' când
l-a slobođitü Noe din corabia ca să-î aducă scire cum

¹⁾ Verbulü „*invelici*“, care pêne acumă l-am auđitü numai
dela consătenulü meu Vasile Ungurënu, însemnézá aice atâta câtü:
a meni a reü, a condemnă, a blăstëmă.

²⁾ Dictatü de V. Ungurënu din Ilișesci.

se află prin lume, Corbulu s'a dusu și lungu timpū nu s'a întorsu înapoi, și lui Noe, de supărare că nu se mai întorcee Corbulu trimisū, i s'a negritū inima. Când s'a întorsu acuma Corbulu îndărăptū, fiindū Noe fórte năcăjitū și supăratū pe dēnsulū, l-a blăstematū și i-a ȑisū :

„Negri-s'ar penele pe tine,
Cum s'a negritū inima'n mine!“

Și'ndată, după acestū blăstēmū, s'aū negritū penele pe Corbū și negre aū remasū apoi pēnē în ȑiūa de astă-ȑi.¹⁾

Altă legendă ni spune érá, că Corbi i de-aceea s'aū făcutū negrii la pene, pentru că Noe după potopū dāndu-le drumulū din corabie afară s'ar fi negritū de arșiȑa sórelui, căci atuncī sórele ardea fórte tare spre a uscā mai de grabă faȑa pāmēntulū, care chiftia de apă, apoi și de-aceea că s'ar fi întinatū cu molulū celū negru, care se află adunatū pe vērfulū munȑilorū.

Mai departe ȑice totū a dóūa legendă, că dāndū Noe drumulū Corbului din corabie ca să-i aducā scire cum se află prin lume, fiindū vērfulū munȑilorū ivite afară din apă și aflāndū pe dēnsele corpurī de vite perite și māncāndū elū hoiturile cele aflate a uȑitatū cu totulū să se mai întórcā îndărăptū și să vestéscā lui Noe ce se află pe-afară.²⁾ Deci, după ce a eșitū acuma

¹⁾ Dictatū de Irina Mureșanū din comuna Osoiū și com. de Dlu Gr. Crăciunașū.

²⁾ Aceste cuvinte convinū cu ceea ce aflāmū despre Corbū în cartea āntā'a a lui Moisi cap. 8. v. 6. și 7. „și după patruȑeci de

Noe din corabie, se ȃice că ıntlnind el pre C o r b 
i ıntrebndu-l de ce nu s'a ıntors să- spue cum
se află prin lume, să- fi respuns Corbul că el de-
aceea nu s'a ınturnat pentru că s'a dat de-a mn-
cat la hoitur.

Atunci Noe, mâniindu-se pe dnsul, l-a blst-
mată ȃicndu- :

„De hoitur să nu te mi satură i numai hoiturile
să fie bucata ta cea mi bun, i din or i ce depr-
tare să-i mirse ie hoiturile ca să le poți afl, pentru
ca să-i aducă aminte de mine !“

De-aice vine apoi, după credina poporului, că
Corbi v i n t r e s c  ¹⁾ cine sci de unde hoitul i tot

ȃile Noe deschise ferésta arcei pe care o făcuse. i trmis pe Corb,
care, după ce ei, merse i remase, până ce se usc apa de pe p-
mnt“....

¹⁾ Verbul „v i n t r  , e s c  , e s c e“, care se'ntrebuinz mi
cu sm de ctr vntori, este, după ct m'am putut până acuma
ncredin, frte respndit pintre Romni din Bucovina, i mi
ales pintre cei dela țr. El nsemnz atta ct : a miroi, a
adurmec, a merge mirosind pe urma cui-va, a mirosi în contra
vntului, i se ȃice despre unele fiere i paseri carnivore, precum i
despre unele animale att domestice ct i selbatice, asa d. e. cor-
bul, cerbul, boul, calul, vulpea, cnele etc. v i n -
t r e s c  , ȃic mirs su simțese un lucru îndepărtată, su ni-
mie, care se apropie. Frte respndit pintre romni din Bucovina
e i adj. „v i n t r  t o r  i “ cu înțelesulŭ de adurmectori
su simțitori. Inrudite cu aceste dóue cuvinte cred că sunt
i numele a dóue plante, cari de ctr romni, bucovineni se nu-
mesc „v i n t r   c “ i „v i n t r  c e l “ i se'ntrebuinz de ctr
muierile sciutre ca remedii în contra vintrei.

Regretatul me amic Petru Spnul m-a scris că'n Poiana-
Stampii su Pilugani, de unde a fost el de loc, precum i'n cele-
late sate din ținutul Dornei s'ar ntrebuin în locŭ de verbul i
adjectivul citat mai sus, verbul „v e t r “ i adj. „v e t r  t o -
r  i “ cu acelea-i înțelesuri. t i cuvintele sale : „despre C o r b 

din cauza blăstēmului lui Noe nutrețului de căpitanie alu Corbiloru ilu forméază hoiturile. ¹⁾

Éră ca să nu se înmulțescă Corbiu ca alte paseri, să nu pótă scóte mulți pui, totu după ce a încetatú potopulu și s'aú aședatú apele, i-a blăstēmatú Noe ca să se óue în luna lui Decemvrie și se clocescă pênē în luna lui Faurú. Decí de-atunci și pênē 'n ȓia de astăȓi, amēsuratú credințēi poporale, se óuă Corbiu totde-una în luna lui Decemvrie și clocescú pênē în luna lui Faurú. Eră în luna lui Faurú, fiindú că, după spusa poporulu, nicí unú felú de óue nu sunt așa de tari, ca óuele de Corbu, când e gerulú mai cumplitú, când crépă și lemnele de frigú, atunci sbórá Corbiu de pe óue, lăsându-le să crepe de gerú, și când védú că acuma óuele sunt bine crepate se ducú apoi la dēnsele și scoțindu-și puii din găoci caută mai departe de dēnșii.

De aicea apoi, dela acésta credință, vine că ȓicu Româniú, când e gerulú mai mare în luna lui Faurú : „acuma vor fi crepatú óuele corbului“, séú „așa e de frigú că crépă óuele corbului.“ ²⁾

Dacă Noe nu l-ar fi blăstēmatú pre Corbu să-și clocescă óuele sale din luna lui Decemvrie și pênē în luna lui Faurú, și să iasă puii sei din găoci numai atunci când i vor crepă óuele de gerú, ci ar fi remasú să

se ȓice că bate fórte tare atâtú la hoitú, câtú și la dihanie (sub acésta se'nțelege mai alesú ursulú și lupulú) și că elú e fórte simțitorú, și vetritorú, elú vetresce cine sci câtú de departe. Cănele încă vetresce la o depártare de peste o órá“... se ȓice pe alocurea și „vêntresce“.

¹⁾ Credința Românilorú din Căndreni, com. de Dlú P. Ursulú.

²⁾ Com. de Dlú P. Ursulú și V. Ungurénú. —

clocéscă véra ca și alte paseri, atunci ar fi așa de mulți Corbi, că ómenii n'ar fi în stare să se apere de dênșii.¹⁾

Asemene se crede că Corbul, când i-a datú Noe drumulú din corabie trebuie să fi aflatú numai vérfulú munților, căci Corbi arare ori trecú prin sate, dórá numai atunci se oprescú ei în vre unú satú, când într'ênsulú affă vre unú hoitú de calú séu și de altă vită perită. De altmintrelea pêně și în ȕiua de astă-ȕi pe-trecú Corbii numai pe vérfurile munților și a stâncelorú.²⁾

Pêně aici credința Românilorú despre Corbi, care dătéză încă de pe timpulú lui Noe.

Să vedemú însă acuma și celelalte credințe despre corbi, cari se maí affă la Români.

II.

Dacă doi séu trei corbi trecú pe de-asupra unú satú croncânindú și mâncându-se unulú pre altulú, credú Români ca prevestescú o bólă mare în acelú satú și multă mórte ori între ómeni ori între dobitóce.³⁾

Doi Corbi, dacă în trecerea lorú se vor întâlni dreptú de-asupra unei case, sburândú unulú spre meȕă-ȕi, érá altulú spre meȕulú noȕtiú, se crede că unú omú din aceea casă negreșitú are să móră.⁴⁾

În cotro âmblă Corbii maí tare, într'acolo e bólă ori între ómeni ori între vite. Din bêtrâni se ȕice că

¹⁾ Dictatú de V. Ungurénú.

²⁾ Com. de Dlú P. Ursulú.

³⁾ Credința Rom. din Căndreni, com. de P. Ursulú, și a celorú din Horodniculú-de-josú, com. de Dlú Petru Prelipcénú.

⁴⁾ Com. de Dlú P. Ursulú.

atunci când vei vedè multî Corbî sburîndu în colo și'n cóce să nu te bucurî, căci atunci nu e semnû bunû.¹⁾

Dacă vor croncăni Corbii în apropierea unei stîne, apoi păstorii privighiază fórte tur-na lorû, căci amăsuratû credinței lorû atunci sunt deplinû încredințați cum că Corbii li prevestescû că vor veni fiare selbatice și le vor stricà din oi.²⁾

Cînd iesă unû Corbû înaintea vitelorû și croncănesce, nu-î bine, căci atunci elû plăsmuesce a mórte, să péră vitele omulû, ca să aibă elû ce mîncà. Pentru aceea dîcû Romîniî cătră Corbii, cariî croncănescû :

„Se vè fie de capû, de cîolane și de pene!“³⁾

Cînd păstorescû Romîniî vitele și vèdû Corbii croncănîndu de-asupra acestora, susținû că Corbii cerû dela Dumneđeu ca să péră vr'o vită să aibă și ei ce mîncà. Pentru aceea, adresîndu-se ei cătră Corbî, spunû :

Corbule
Orbule!
Nu numèrâ
Vita mea,
Că vita mea
E numèratî
Cu săgètâ
Romînescâ
Dumneđeu să o trăescă,
Sîngele te năpădescă
Și pe gură și pe nări
Cîne și tâlhariî!⁴⁾

¹⁾ Dictatû de Constantinû Diaconescu din Calafîndescî.

²⁾ Com. de Dlû P. Ursulû

³⁾ Com. de Dlû P. Prelîpcîniî.

⁴⁾ Com. de Dlû Gr. Crăciunașû. Dat. si Cred. Rom. din Transilvania.

Dacă unŭ Corbŭ în sborulŭ seŭ se vede dreptŭ de-asupra capuluŭ unuŭ omŭ, atunci érá-ŝi se crede, că omulŭ acela în scurtŭ timpŭ trebuie să mórá. ¹⁾

Cum că Corbulŭ, când croncănesce în sborulŭ seŭ, arată, după credința poporuluŭ, mórtea unuŭ omŭ seŭ a unei vite și doresce să-ŝi stimpere fómea din corpurile acestora și să-ŝi alineze setea cu sângele lorŭ, se vede încă și din mai multe cântece poporane.

Étă de esemplu unuluŭ din acelea cântece !

— Corbi, corbi, frățióre !
Ce totŭ croncănescŭ la sóre ?
Orŭ ți-ŭ fóme, orŭ ți-ŭ sete,
Orŭ ți-e dorŭ de codru verde ?
— Și mí-e fóme, și mí-e sete,
Și mí-e dorŭ de codru verde.
Așŭ mâncă inimŭ dir sinŭ
Și-așŭ bè sânge de păgânŭ.
Așŭ mâncă rărunchŭ de calŭ
Și-așŭ bè sânge de muscalŭ ;
Așŭ mâncă fagur de roŭ
Și-așŭ bè sânge de ciócoŭ. ²⁾

Altŭ cântecŭ, nu mai puținŭ interésantŭ în acésta privință, este celŭ următoriu :

In mijloculŭ codruluŭ
Plânge puŭlulŭ corbuluŭ.
Ér' o fétă de'mpêratŭ

¹⁾ W. Schmidt. Das Jahr und seine Tage in Meinung und Brauch der Romänen Siebenbürgens. Hermannstadt 1866. p. 22.

²⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Românilorŭ. Bucuresci. 1866. p. 251.

S'a dusă și mi l'a 'ntrebată :
— Ce plângi puile acolea ?
Corbulă că mi-î respundea :
— Am doritū să mergū la țeră
Să beū sânge de vėdană,
Să mânecū carne de cătană ;
Și-am doritū să mergū la turcū
Să beū sânge de haıducū,
Să mânâncū carne de turcū...¹⁾

III.

Corbulū e o pasere pre care atâtū descântătórele câtū și vrăjitórele o întrebuinteză fórte adeseorī în unele descântece și vrăji de ale lorū. Așa, între multe altele, se ȓice că inima de corbū e bună de bóla cea rea.

Corbiū, duple cum se scie, âmblă mai totdeuna numai în părechie, doī câte doī. Decī dacā va împușcā cineva de-odatā, adicā dintr'o singurā împușcaturā, o părechie de Corbī și va scóte i n i m a din eī și dupā acésta va da-o celū bolnavū de bóla-cea-rea ca s'o mânânce, se ȓice că bolnavulū, mânâncūdu-o, nu capetā mai multū bóla-cea-rea, ci se vindecā pentru totdeuna de dēnsa.²⁾

Totū de bóla-cea-rea sunt bune și penele de Corbū. Dacā celū pătimașū de acésta bóla se afumă cu pene de Corbū, se ȓice că în scurtū timpū se vindecā si mai multū bóla nu-lū cercetěză.³⁾

¹⁾ Acestū cântecū mi l-a dictatū o fėtă din Crasna în Bucovina, anume: Catrina...

²⁾ Dictatū de Iacobū Popovicū, românū din Oprișeni.

³⁾ Datina și Cred. Rom. din Transilvania, dict. de Irina Mureșanū din comuna Pruni și com. pe Dlū Gr. Crăciunașū.

Sëulü de Corbü ñice că este fôrte bunü de lécü pentru ceî surđi. Dacă unulü sëü altulü va înpușcă unü Corbü, va scóte sëulü dintr'ënsulü și cu sëü de-acesta ilü va unge apoî pre celü surdü la urechî, surdulü în scurtü timpü va începe a auđi, și din ce în ce va auđi totü mai bine. ¹⁾

Maî departe se ñice că dacă cine-va are ură pre vre unü omü și prin urmare ĩ-a făcutü ca acesta să devie bețiü, să-și vëndă tótă averea și se și-o dee pe bëtură, omulü într'acestu modü vrăjitü se póte fôrte lesne desbărä de bëtură prin inimă de Corbü. Celü ce voesce să-lü desbăreze sëü să-lü desvețe de beție, înpușcă unü Corbü, scóte inima dintr'ënsulü, o uscă bine, după acésta o frécă ca piperilü și-o dă apoî celü bețiü, când e bétü, într'unü păharü de rachiü ca s'o bee. Bețiulü, cum be acésta bëtură preparată, se ñice că îndată capëtă o gréță așa de mare de rachiü că apoî nu-lü bè mai multü în tótă vieța sa. ²⁾

Se'nțelege însă dela sine, că atâtü atunci când frécă inima cea de Corbü, câtü și atunci când i se dă celü bețiü de bëtütü, celü ce ĩ-o dă rostesse nisce cuvinte de vrajă, cugetându că și acestea aü fôrte mare influință asupra bețiului. Inșă cum sună acelea cuvinte pêne acuma nu avüi ferecirea să le potü auđi dela cine-va.

IV.

In unele balade și povești poporane Corbulü jócă unü rolü fôrte mare. Așa sunt, între multe altele, bala-

¹⁾ Dict. de Gavrilü Bóncașü, românü din Vatra-Dornei.

²⁾ Dict. de Iacobü Popovic'ü. —

dele: Corbacu, Novacu și Corbulu¹⁾, Grue și tatălă seü Novacu, și Corbulu²⁾, apoi poveștile: Petrea Cățelei, Fiulă Epei³⁾ și Spaïma smeiloră⁴⁾, cari ni adevărescū cum că aflându-se eroulă baladei seü ală poveștei în periculă de-ași perde vieța, Corbulu e acela, care îlă scapă din gura morții, pentru care faptă apoi măi totdeuna e resplătită și mulțămită prin aceea că celă scăpată prin dănsulă îi dă de mănăcare leșurile dușmaniloră învinși și omoriți.

Spre întărirea acestoră dize estragemă ună pasagiū din povestea „Spaïma smeiloră“, care ni arată cum scapă Corbulu pre Făt-frumosū, eroulă poveștei, dela mórte.

„Se ascunse — adică Făt-frumosū spune povestea — érá sub podū, și venindū smeulă, se luă cu dănsulă la luptă, și se luptară tótă ziua; dar' nu putură să se trântescă unulă pre altulă. Vădendū acésta smeulă, se făcū flacără galbănă, ér' Făt-frumosū se făcū flacără roșă, și ér' se luptară, dar' nu putură să biruescă. Smeulă se uita în susū și vădendū ună corbū îi dize:

— „Corbule, corbulețule! du-te la sahana și-ti mōie o aripă în seü și una în apă și cu seulă să mă stropesci pre mine, ér' cu apa să stropesci pre

1) V. Alecsandri. op. cit. p. 141 și 144.

2) At. M. Marienescu. Balade t. I. Pesta. 1869. p. 75 și 116.

3) Din colecțiunea mea de povești, inedită.

4) I. C. Fundescu. Basme, orații etc. ed. II. Bucuresci. 1870. p. 7.

F ă t - f r u m o s ū , c ă ț i - l ū d ă u î m p r e u n ă c u c a l u l ū s e ū s ă - l ū m ă n ă n c ă i .

„F ă t - f r u m o s ū r ă d i c ă ș i e l ū c a p u l ū î n s u s ū ș i ț i s e :

— „C o r b u l e , c o r b u l e ț u l e ! d u - t e l a s a h a n a ș i m ă i e - ț i o a r i p ă î n s ă u ș i a l t a î n a p ă ș i c u s ă l ū s ă m ă s t r o p e s c i p r e m i n e , e r ' c u a p a s ă u ț i p r e s m e ū ; c ă - ț i d ă u s ă m ă n ă n c ă i t r e i s m e i î m p r e u n ă c u c a i i l o r ū .

„C o r b u l ū p l e c ă , ș i î n t o r c ă n d u - s e p e s t e p u ț i n ū t i m p ū u d ă p r e F ă t - f r u m o s ū c u s ă u , ș i p r e s m e ū c u a p ă . F ă t - f r u m o s ū s ă r i d e - a s u p r a s m e u l ū i ș i - i t ă i ă c a p u l ū „...¹⁾

Cu puțină abatere provine procedura ac ă s t a ș i ' n p o v e ș t i l e P e t r e a C ă ț e l e i ș i F i u l ū E p e i . I n t ă t ă t e t r e i p r o v i n e a p a ș i s ă l ū . I n t ă t ă t e t r e i C o r b u l ū a j u ț ă e r o u l ū p o v e ș t e i c a s ă î n v i n g ă p r e S m e ū . . .

Una dintre cele m ă i f r u m ă s e ș i î n t e r e s a n t e b a l a d e p o p o r a n e , a c ă r e i e r o ū e C o r b u l ū ș i c a r e c u p r i n d e î n s i n e e l e m i n t e i s t o r i c e n ă ț i o n a l e ș i m i t o l o g i c e p r e c u m ș i o f a n t a s i e e s t r a o r d i n a r ă e „C o r b u l ū ș i M i h a i ū V o d ă „²⁾ C o r b u l ū d i n a c ă s t a b a l a d ă , d u p r e c u m n i s p u n e D l . M a r i e n e s c u , r e p r e s i n ț ă R o m ă n i a .³⁾

Ca simplu adun ă t o r i ū a l ū d a t i n e l o r ū ș i c r e d i n ț e - l o r ū r o m ă n e n u p o t ū s ă f a c ă o d e s c r i e r e ș i - o a n a l i s ă m ă i e s t i n s ă a s u p r a p o v e ș t i l o r ū ș i b a l a d e l o r ū a m i n t i t e . C a u s a î n s ă p e n t r u c e l e - a m î n ș i r a t ū e ū a i c i e s t e c a s ă f a c ă a t e n ț i p r e î n v ă ț ă ț i i r o m ă n i a s u p r a l o r ū , c a e i s ă

¹⁾ I. C. Fundescu op. cit. p. 13—14.

²⁾ At. M. Marienescu. Balade tom. II. Viena. 1967. p. 1.

³⁾ Idem. de eadem. Nota 1.

le esplīce, pentru că orī și cum C o r b u l ū dintr'ênsele nu pôte să jôce numai rolulŭ unei simple pasere carnivore, ci eũ credũ că C o r b u l ū trebue să aibă o însemnatate mitologică. De altmintrelea putut'ar fi pusũ Româniĩ în loculŭ Corbului și altă pasere, dacă n'ar avè nemică se'nsemne.

Dar' mai cu sémă în povești potũ s'o mărturisescũ cu totdeadinsulũ că Corbulũ are o însemnătate mitologică. Prin urmare, în alaturare cu datinele și credințele ce s'aũ espusũ mai susũ, rolulŭ Corbului orī unde l-am află merită cea mai mare luare aminte. Numai așa vom putè află adevărata origine a tuturorũ datinelorũ și credințelorũ despre acésta pasere.

V.

După ce-am vèdũtũ pênã acuma cari sunt legendele, datinele și credințele Românilorũ despre C o r b u l ū, să ne oprimũ puținũ și la numele acestuia, să vedemũ cum se mai numesce elũ altmintrelea de cãtră poporulũ românũ? cum se numesce și femeiușca lui? și abia, dupre ce vom fi arãtatũ totũ ce seimũ și'n acésta privință, să pașimũ mai departe.

Atãtũ de cãtră Româniĩ din Bucovina, cãtũ și de cãtră cei din Transilvania se mai numesce Corbulũ, însã numai fórte rarũ, încã și C r o n e ă ũ ¹⁾ și C r o n e a n ũ ²⁾, cari numiri sunt formate dela strigãtulũ lui celũ pãtrunđetoriũ și totodata neplãcutũ, după analogia

¹⁾ Com. de P. Spãnulũ. „Corbiĩ se mai numescũ și C r o n e ă i, dela a c r o n e ă i, strigãtulũ lorũ celũ neplãcutũ.“

²⁾ Com. de doi studinți din Brașovũ.

verbelorū „a c r o n c ă n i“, „c r o n c o n i“ și c r o n c ă i“, cari asemenea sunt formate dela strigătulū lui celū neplăcutū, și cari, după câtū știu eū pēnē acuma și după cum ni-arată mai multe doine și balade poporane ¹⁾ se spunū mai cu sēmă numai despre C o r b i.

Românii din jurulū Ohaba-mâtnicului în Banatū îlū numescū pe lângă C o r b ū încă și C o r c a n ū. ²⁾ Acēsta numire se vede că încă e formată după strigătulū lui.

În modū desmierdătorii sēu micșorățivū se numesce Corbulū fōrte adeseori și C o r b u ș o r ū, C o r b i ș o r ū, C o r b u l e ț ū și C o r b u l e n ū.

Cum că tuspătru numirile din urmă sunt fōrte respândite pintre Români ne putemū încredințā nu numai din vorba de tōte dīlele, ci și din mai multe doine și balade poporane.

În balada „C o r b a c ū“ dām peste următōrele versuri, în cari se aflā numirea deminutivă „C o r b u ș o r ū“ :

Étā, mări, că'ntr'unū norū
Elū zāria unū c o r b u ș o r ū,
Ce pe susū totū c r o n c o n i ā
Și din aripī totū bātea.

Érā cam cătrā mijloculū baladei :

C o r b u ș o r u l ū se'ntorcea
Și cu plisculū aducea

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 141 și 145. — At. M. Marienescu. Balade t. I. p. 86 și 88. — Idem. Balade tom. II. p. 119. —

²⁾ Com. de Dlū. Jōnū Stoicescu.

Cincî fuióre de mêtasã
Cea mai bunã și alésa ¹⁾...

In balada „Novacũ și Corbulũ“ provinũ de-
minutivele „Corbișorũ“ și „Corbulețũ“. Êtã și
versurile, carĩ ni le'nfãțișezã !

Êtã, mãri, cum plãngea,
Cã'n departe, susũ zãria
Unũ corbũ negrũ, corbișorũ
Ce sburã încetișorũ
Și din aripĩ totũ bãtea
Și cu jale cronconia...

Totũ în balada acêsta eroulũ eĩ Grue adre-
sãndu-se cãtrã Corbũ ñice :

Aleĩ corbi, corbișorũ
De vreĩ tu sã-mĩ faci pe dorũ,
Ñine inelușulũ meũ
Și du-lũ unde voescũ eũ...

Și'n fine :

Corbulețulũ ușurelũ
Avea 'n pliscu-ĩ unũ inelũ ²⁾...

Femeișca Corbulũ se numesce „Corb óicã“
și „C órbã“ dem. „Corbi țã“.

Tóte numirile acestea, dupã cum ne vom incre-
dința îndatã, sunt fórte respãndite nu numai în Bu-
covina, ei și'n Transilvania, ba chĩar și'n Dobrogiã.

¹⁾ V. Alecsandri, Poesii pop. ale Rom. p. 141 și 142. —

²⁾ V. Alecsandri op. cit. p. 145 și 146.

Numirea „C o r b ó i c ă“ se află atătū la Româniī din Bucovina, cătū și la cei din Dobrogiā, după cum nī-arată următóarele versuri, ce le reproducemū dintr’o baladă întitulată „M a i c a b ă t r ă n ă“ :

Cea maică bătrână
Cu brăulū de lână
In genunchi cădea
Și la ceriū priviā
Și mi se rugā :
De s’ar îndurā
Eū m’ași bucurā
Domnulū să mē facā
O négrā c o r b ó i c ă
Din arip să sborū
Colo să scoborū.
— Domnulū auđia
C o r b ó i c ’o făcea...¹⁾

O doină din Bucovina, în care provine numirea „C ó r b ă“, sună precum urméză :

Frunđă verde de celū teiū,
La fōntāna vėduvei
Șede C ó r b a négrā, șede
Șede’n frunđe, de n’o vede.
C ó r b a né g r a pui și-a scosū
Și n’are nici unū folosū :
Unulū sbórā și se duce
Altulū remāne și plānge.²⁾

¹⁾ T. T. Burada. O călătorie în Dobrogiā. Iași. 1880. p. 116. veđi și p. 108. —

²⁾ Fóia societății pentru literatura și cultura română în Bucovina. an. II. Cernăuți. 1866. p. 280.

Ună fragmentū de doină, totū din Bucovina, ni spune următoarele despre o „C ó r b ă“ și puii acesteia :

„C ó r b ă, c ó r b ă, mama nóstră !
Jan sílesce
De ne cresce
Și ne pune
'N pene bune
Să mergem peste pădure !
— „Auleo, că bine-ar fi
Eū când m'ași putea silū,
Dar' penele mī-aū răritū,
Clonțulū mi s'a bătucitū
Se vede c'am bētrānitū,
Nu e modru de trāitū!“ ... 1)

O doină din jurulū Sesermanulū în Transilvania, care ne'nfățișază numirea „C ó r b ă“ sună precum urméză :

Turturea, pasere vie,
Spune mândrului să viie,
Că s'aū coptū struguri'n vie
S'a'nvēțatū o C ó r b ă n é g r a
Și duce cu vița 'ntrégă,
S'a'nvēțatū una mai mică,
Duce, nu lasă nemică. 2)

Altă doină, totū din Transilvania, în care se află numirea de mai susū și care trătéză despre acela-și obiectū, e acēsta :

1) Din colecțiunea mea inedită.

2) Jónū Mureșanū. Doine și hore pop. publ. în „F a m i l i a“, an VI, Pesta. 1870. Nr. 30. p. 355.

Păsăruică cam mnierie
Spune-î la badea să vie,
Că s'aũ coptũ struguri'n vie,
S'a'nvătătu o Cór b ă n é g r ă
Și duce cu vița 'ntregă,
S'a 'nvătătu unũ Corb ă n e g r u
Și duce cu buciumu,
S'a'nvătătu o C i o r ă m i c ă
Și nu remâne nemică,
S'a'nvătătu și M i e r l e l e
Și le ducũ bobitele. 1)

Numirea micșorativă „C o r b i ț ă“ o întâlnim
atâtũ în vorba de tóte ȓilele a Românilorũ din Bucovina,
câtũ și în vr'o câte-va localități din România.

VI.

Numirea „C o r b ă“ și derivatele sale s'aũ întrebuintatũ
din cele mãi depărtate timpuri și se mãi întrebuintează
încă și pêne în ȓiua de astă-ȓi de cătră Români
atâtũ ca connume de familie, câtũ și ca poreclă,
precum : C o r b u , C o r b e a , C o r b é n ă și
C o r b i ț ă . Mãi cu samă acei Români se poreclescũ
„C o r b i“, cari sunt negricioși.

În România aflămũ încã și-o mulțime de sate
munți, păduri, riuri, mori, poduri, locuințe isolate,
pichetură, insule, petrii și altele, cari sunt numite după
numele C o r b ă , C ó r b ă și C o r b i ț ă , precum :

Córbă, Corbănescă, Corbană, Corbénca, Móra și
Podulũ-Corbencei, Corbeni, Corbésca, Corbescă, Corbi,

2) Com. de Dlu Gr. Crăciunașu.

Corbii-din Ciungă, Corbii-din-vale, Corbii-mari, Corbița, Corbă, Corbulă-de-josă, Corbulă-de-susă, Păriulă și Podulă - Corbulă, Corbușori ¹⁾, și'n fine Pétra - Corbulă. ²⁾

Afară de aceste numiri topografice știu prea bine că se vor mai fi aflându și multe altele, dar' de-o-camdată credă că și acestea vor fi de ajunsă.

Pêrulă bărbaților, care e negru și frumosă, îlă asemeneză Românulă cu „p é n a C o r b u l u î“. Așa aflămă în balada „M i o r i ț a“ ³⁾, precum și în alte poesii poporane următóarele versuri :

Perișorulă lui
Péna corbulăi.

Asemenea și despre aceia, cari aũ sprêncene frumoșe și negricioșe încă se dice că „aũ nisce sprêncene ca péna corbulăi“ séu :

Sprêncenele lui
Péna corbulăi. ⁴⁾

¹⁾ D. Frunđescu. Dicționarulă topografic și statistică ală României. Bucuresci. 1872. p. 131 și 132.

²⁾ A. Ruso. „Pétra Corbulăi“, Legendă publ. în „Fóia societății pentru lit. și cult. rom. în Bucovina“, an. IV. Cernăuți. 1868. p. 141. Eroulă acestei legende e o fétă anume „Corbița“. Totă acésta legendă, prelucrată în versuri fórtă frumoșe de eruditulă nostru poetă Dlă V. Bumbacă se află publicată în aceeași fóie p. 211—226.

³⁾ V. Alecsandri. op. cit. p. 1.

⁴⁾ Intr'o baladă din colecțiunea mea inedită.

Caii și câinii, cari sunt așa de negrii, că strelesc peșterile pe dârșii, se numesc de cătră Români în regulă „C o r b ă”.

Pe lângă toate aceste datine și credințe ale Românilor despre C o r b ă, pe lângă numirile topografice, de familie, de porecle și de vite, cari sunt numite după dârșii, nu trebuie să trecem cu vederea și faptul că C o r b u l ă reprezintă marca României, respective a Munteniei, dela întemeierea ei și până în ziua de astăzi.

VII.

În fine voim să mai însemneză încă și vr'o câte-va proverbe, cari le-au alcătuită Români în decurgerea timpului dela datinele și apucăturile C o r b u l ă și cari, în timpul de față, sunt foarte răspândite și la diferite ocașuni întrebuintate.

Proverbele, cari le cunoșcem noi, sunt următoarele :

Ochi avându ai fostă ca orbulă,
Te-ai dusă, m'ai slujită ca corbulă. ¹⁾

Proverbulă acesta se aplică mai cu samă la acei oameni cu cari nici odată nu te poți ajutoră, căci ori și ce li-ai spune să-ți facă, ei toate și le facă pe dosă.

„Corbule! cum îți sunt puși?
— „Frumoși! pe câtă merge înegrescă! ²⁾

¹⁾ Anton Pannă, Culegere de Proverburi și Povestea vorbii. Partea II. Bucuresci. 1853. p. 49.

²⁾ Idem de eadem. Partea I. Bucuresci. 1852. p. 162.

séu altmintrelea :

„Cum îți mergă puî, corbule?

— „De ce merge se înegresc !¹⁾”

Acestea două proverbe arată firésca réutate a unora, ce în locă să se micșoreze, merge totă spre sporire.

„Face tréba ca corbulă”, se díce despre cei ce-ți promită că-ți voră face vre ună lucru, dar' nu se țină de cuvéntă, séu și despre aceia, căroră li spuă să facă una și ei îți facă cu totulă alta, tocmai ca și Corbulă din sânta scriptură.

„Corbulă la corbulă nu scóte ochi”; acestă proverbă fórte lătită pretutindene unde numai se află Români se aplică mai cu samă la ómenă, cariă ți se pare că trăescă reă întreolaltă, precum sunt bună óră mulți amploiați, însă când voescă să scoți ce-va dela unulă dintre dênșă prin ajutoriulă celuiălaltă, atunci, în locă să-ți ajute, améndoă te ne îndreptățescă.

„Din gura cobului n'auđă decătă cra“²⁾, adică dela ómenă cei reă, asupritori și despoietori nici când nu poți așteptă vre ună bine, ci numai totă reă.

„Unde e hoitulă, acolo se adună corbiă.” Româniă din Bucovina spună, că dacă ună Corbulă află ună hoită (stêrvă) nu se duce la dênșulă ca să-lă mânânce singură, ci se pune mai ântăă într'ună vêrfă de arbore, de délă, séu ce este în apropierea hoitulă și acolo începe mereă a croncăni pênă ce se strîngă mai mulți

¹⁾ Convorbiri literare. an. VIII. Iași. 1874—75. p. 69.

²⁾ Antonă Pannă. Proverbură. Part. I. p. 96.

corbî în jurul lui, și apoi cu toții dimpreună se pornesc spre hoițu. Decî proverbul acesta se aplică mai alesu la acea specie de ómeni, cariî sunt de-o pánurá, adicá cariî numai după despóieri și după averea altora alérgá.

„Face határulú corbuluí ca să învino-váțéscá porumbulú“, adicá face határulú unuí omú reú spre a ne'ndreptáti pre unú omú cu totulú nevinovatú.

Pe lângá aceste proverbe mai áu Romániî încá și urmátórele dícale, cari le'trebuințézá mai alesu atunci, când vorbescú de cine-va de reú, precum: sá-l ú mánánce corbiî, mánca-l-ar corbiî, ducá-se cu corbiî, scote-í-ar corbiî ochiî, a da corbilorú și tuturorú corbilorú.

Cîóra.

I.

Sub cuvântul „Cîóra“ înțelege poporul român de pretutindene mai multe feluri de paseri, cari se țin de unul și același gen. Însă pentru fie-care felu al acestui gen de paseri mai are el și câte un nume deosebit.

Noi vom arăta în liniile următoare, pe rînd numele fie-cărui felu său soiu, și adică :

Cîóra-négra, Coroii¹⁾, lat. *Corvus corone* Lath. germ. die Rabenkrähe.

Cîóra, Cîoróie, Cîoróică, Cîoracă, Cîoră-cenușie, Cîóra-de-pădure, la Români din Macedonia : țiórra²⁾, érá la cei din Epiru : Orgnie³⁾ lat. *Corvus cornix* L. germ. die gemeine Krähe, Nebelkrähe

¹⁾ In „Dictionnaire d'étymologie daco-romane, éléments slaves etc. Frankfort. 1879. de A. de Cihac. p. 493. se află cuvântul acesta tradus prin *Falco tinunculus*. Póte că și acestu soiu de Șoim, căci *F. tinunculus* e un felu de șoim, să se numescă în unele locuri „coroiu“, însă eu știu că, cel puțin în Bucovina, se numesc „Coroiu“ cíóra cea négra ca corbulu, adică *Corvus corone*. *Falco tinunculus*, după cum s'a aratat la locul său tom. I. p. 120, se numesc cu totul altfelu de către Români din Bucovina. In unele locuri din Bucovina, precum d. e. în Frătăuții-vechi, se numesc Coroii și Corbulu.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 716.

³⁾ Com. de Dlu I. D. Hondrosomü.

Cioră-de-câmpie, Cioră-gulerată, Cioră-bălțată, Cioră-vênătă, Crancău, în Transilvania și anume în țera Hațegului și Corcanu¹⁾ lat. *Corvus frugilegus* L. germ. die Saatkrähe.

Ceucă, dem. Ceucuță, Ceucușora, pl. Ceuci, Ceucețe, Ceucușore²⁾, Cioică pl. Cioici³⁾, Cioică pl. Cioici⁴⁾, Cioucă pl. Ciouci⁵⁾, Ceocă pl. Ceoci⁶⁾, Ciaucă pl. Ciauci⁷⁾, și Stancă, dem. Stăneută și Stăneșora pl. Stănei, Stăneucețe și Stăneșore⁸⁾, în județul Argeșu din România Cioră-pucioasă și papagal-țigănescu⁹⁾, la Românii din Epiru și Macedonia: Gaie¹⁰⁾, lat. *Corvus monedula* L. germ. die Dohle, Thurmkrähe.

Bărbătelul Ciorilor pene aici înșirate se numesc Cioru, pl. Ciorii¹¹⁾, și Cioroiu¹²⁾; după colorea

1) Com. de Dlu Nicolaiu Densușanu.

2) Aceste numiri sunt foarte usitate în Bucovina.

3) S. Petri. Vocab. port. român-germanu. Sibiu. 1861. — A. T. Laurianu și I. C. Massimiu. Dictionariul limbii române. Bucuresti. 1873. p. 684. —

4) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 54.

5) Usitatu în Transilvania, com. de Dlu Gr. Crăciunașu.

6) Cărtile sătenuului român. Gherla. 1880. p. 28 și 29.

7) Usitatu în jurulu Ohaba-mătniculu în Banatu com. de Dlu Ionu Stoicescu.

8) Usitatu atâtu în Bucovina, câtu și'n Muntenia.

9) Com. de Dlu N. Barbu.

10) Com. de Dlu I. D. Hondrosomu, și Ionu Caragiani.

11) Acesta numire e usitată mai cu samă în Muntenia. Veđi A. I. Odobescu. *Ψευδο-χρηματισμος*. p. 10.

12) După Polizu, Vocab. și Cihac, op. cit. p. 716 prin cuvântulu „Cioroiu“ s'ar înțelege și Corbulu. Mie însă nu-mi vine a crede acesta. După câtu știu eu „Cioroiu“ se numesc numai bărbătelulu „Cioriei“.

penelorū Cioroiiū-negru, Cioroiiū-cenușiiū, și Cioroiiū-vênëtü¹⁾, érá unū puū de cioră séu o cioră mică: Cioroiașū, Cioruțā și Ciorcuțā.²⁾

„Cioroiiū“ se numesce în unele locuri și „Ciocoiiū“. Étä ce ni spune în privința acésta I. C. Massimū: „In unele locuri Ciocoiiū se đice în locū de Cioroiiū, și pretutindenea, în România liberă, este cunoscută espresiunea: „Ciocoiiū guleratū“, aplecată de țeranū la aceia din cei ce numesce elū ciocoi, cari respundū câtū mai bine la tipulū ciocoiiului; — acésta din urmă însemnare este decisivă pentru determinarea etimologiei cuvântului ciocoiiū, asupra căreia s'aū datū multe și diverse păreri, de cari lectoriulū va fi, credemū, mulțămitū că-lū scutimū: fiindū că ciocoiiū este masculinū din ciocă, formatū ca și vulpoiū, broseoiū, muscoiiū etc. din vulpe broscă, muscă; fiindū că, în faptă, se și đice pe a locurea ciocoiiū în locū de cioroiiū, érá ciocoiiū guleratū este singurū usitatū, pre câtū noi scimū, în locū de cioroiiū guleratū, adică în locū de acea cioră, care e bălțată séu încinsă pre la gütū ca cu o specie de gulerū mai albū de câtū restulū corpului; aceste dóue împrejurări ar fi indestule a ne încredința că ciocoiiū se légă de aceea-și origine cu ciocă, că nu e decâtū masculinulū ciocei; dară mai multe alte împrejurări vinū se confirme acésta etimologie: numirea de croncanū, specie de vulturū

¹⁾ In Bucovina și Muntenia com. de Dlū P. Ispirescu.

²⁾ In Bucovina și la Polizū Vocabularū româno-germanū.

lașii, lacomă și spurcată, încă se aplecă la așa numiții ciocoi mari, alii căroră stomacă este măi largă și măi greă de săturată ca alii ciocoiloră mică și sėu cioroiloră; în fine, prin o reminescință a paseriloră dela loculă Stymfală, cară infestă pre locuitorii Arcadieă cu înfricoșatele loră ciocuri de feră, Românulă a aplecată și ciocoiloră, ce-lă storcea, numele de paseră cu ciocă de feră.¹⁾

II.

Cum că numirea de „Cioră-negră“ trebuie să fie fărte respândită în poporă se adiveresce și din următorulă pasagiă pre care ilă scótemă dintr'o colindă :

De le-ți măi vedea
Spuneți-i așa
Că holdele-i tóte
Cópte-să și rescópte,
Și vină păserele
Și ducă spicurele,
Vine Ciora-negră
Duce claia 'ntrégă,
Vine Corbu-negru
Duce stogu 'ntregu.²⁾

Cătă pentru numirea Stancă, Cioroiă, Cioroică și celelalte, cară s'au înșirată aice, să se vedă

¹⁾ Glossariă, care cuprinde vorbele din limba română străină prin originea sėu forma loră. Bucuresci. 1876. p. 155. — Despre cuvėntulă Cioroiă veđi și articolulă despre Ciorărlană în t. I. p. 334. ală opulă acestuă.

²⁾ Dict. de Petru Crăciunașă și com. de Dlă. Gr. Crăciunașă.

mai pe largü datinele, credințele și anecdotele, ce le reproducemü mai la vale.

III.

Cu privire la acestü genü de paseri, a cărorü mulțime se numesce cu unü cuvëntü tehnicü poporanü „Ciorărie“, esistă la Românii din Transilvania următórea credință :

Când tómna sbórá mai multe Cioré fórte pe susü, atunci se dice că ele ducü spice de grâu la nisce cälugări din resăritü, pre cari numai cioréle îi hrănescü cu spice de grâu de prin țeri străine. ¹⁾

Poporulü românü din Crișana spune și crede, că Cioréle véra își scaldă puii golășei în unele ape dintre hotarë. Aceste ape sunt bune pentru farmece rele. Dacă cine-va doresce să strice pacea și liniscea altuia, atunci se dá pe lângă babele vrăjitóre, nóue la numărü. Aceste babe, de-odată se ducü nóptea, când nimeni nu le vede, la o apă între hotarë, unde sciü de bună samă, cá și-au scäldatü Cioréle puii. Fie-care ie trei stropi în vasulü pärăsitü ce-lü aü, dar' mai bine într'o hârcă de câne; apoi fie-care încinge în apă aceea trei fire de përu de lupü turbatü dicëndü unele cuvinte magice. Acésta o repețescü ele de nóue ori în nóue nopti de Marți, totü la 12 óre, așa ca nimeni să nu le védă, căci altcum „e pace de pogace“. Cine are apa acésta póte apoi fórte multe nevoi, multe vrăji și farmece. ²⁾

¹⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașü.

²⁾ „Albina Carpațilorü“ an. IV. Sibiiü. 1880. Nr. 16. p. 243.

Românii din Bucovina spună ca Cîórele sunt domnitórele vînturilor, ele pórta și conducú vînturile unde voescú și în cotro voescú, pentru că ele sbórá nu numai după vîntú, ca alte paseri, ci și contra vînturilor celorú maí mari și maí aprige, și vînturile nu sunt în stare să le dea josú. ¹⁾

IV.

În pronosticulú din „Calendarulú babe-lorú“, compusú de A. Pannú, provinú urmátórele versurí despre „Cîóre“ :

Cîórele strînse grămadă,
Când pe susú chiindú sború,
Érna ne vestescú zăpadă,
Ér' véra plóie seú norú. ²⁾

Cum că Cîórele prevestescú schimbarea timpuluí spunú și credú și Românii din Moldova, Bucovina și Transilvania. Așa spunú eí, că Cîórele, când sbórá fórte pe susú și croncănescú seú croncănescú, prevestescú vreme rea. Când se strîngú multe la unú locú și nu-și află stare și alinare, ci ne'ncetatú sbórá în colo și'n cóce strigándú, prevestescú érna apropierea unuí viscolú mare și gerú, érá véra plóie, vînturí și furtune mari. ³⁾

¹⁾ Dictatú de C. Diaconescu, románú bêtránú din Calafindescí.

²⁾ Calend. pe an. 1848 p. 32. apud : G. Dem. Teodorescu. Incercări critice asupra unorú credințe etc. Bucurescí. 1874. p. 92.

³⁾ Credință comună tuturorú Románilorú din Bucovina.

Când se pună Ceocile — adică Ceucile — pe vârfulu copaciloru său pe alu caselorū, — își ascundū capulū în aripă, său se mōie în apă, — său sbōră cu ceoculū (cioculū) deschisū și triste, atunci de bună samă preste scurtū are să plōie. Când se adună Ceocile și Corbiī și sbōră făcēndū sgototū mare, fālfāindū din aripī, atunci ēră e unū semnū că preste scurtū timpū are să plōie. ¹⁾

Croncānitulū cīórelorū, în unele împrejurări, se consideră de cătră Romāni și ca unū semnū reū. În „Convorbiri literare“ aflāmū următorele șire, cari întărescū esistența acestei credințe deșerte: „Când urlă vre unū cāne său vre o cīóră croncānese, babele se spāimēntēzā socotindū că semnū de mōrte însemnēzā.“ ²⁾ Asemenea și Romāniī din Transilvania credū că „croncānirea cīórelorū prevestesce mōrte.“ ³⁾

V.

Prunciī romāniī din Transilvania, când li se schimbă dinții său mēselele, după ce cu ajutoriulū unei ațișōre său și cu degetele scotū dintele, care se clatină, ilū iaū se ducū cu dēnsulū afară și aruncāndū-lū peste casă dicū :

Na cīór' unū dinte de ferū
Și'mī dā altulū de oțelū! ⁴⁾

¹⁾ Cărțile sat. rom. Gherla. 1880. p. 28 și 29.

²⁾ An. VIII. Iași. 1874. p. 73.

³⁾ „Amiculū scōlei“ etc. redact. de V. Romanū, an. IV. Sibiu 1863. p. 134.

⁴⁾ Com. de Dlū Gr. Crăcīunașū.

Acésta datină esistă și la prunciî din Bucovina ;
aceștia încă aruncă dinții și măselele cădute preste casă,
după ce mai ântâiî rostesci de trei ori după olaltă
următorele versuri :

Na cîor' unû dinte de osi
Și-mî dă altulî mai frumosi.
Na cîor' unû dinte de ferî
Și-mî dă altulî de oțelî !¹⁾

Făcendû acésta, eugetă ei, dar' nu numai ei, ci și
maicele lorî, cum că vor căpêtà dinți tari, sănetoși
și frumoși.

VI.

Ómenii cei negricioși, adeseori sunt porecliți de
cătră Români „Cî ó r ă“. Unû cântecû poporanû ni spune
în privință acésta urmatorele :

Bat'o legea, cîoră négră,
Cum mî-a făcutû de mi-î dragă.
Na, cîoră, unû leû bătutî
Să-mî desfacî ce mî-ai făcutû !²⁾

Inșă mai cu sama Țiganiî sunt porecliți cu
acestû nume, din causă că pelița de pe obrazulî aces-
tora e négră mai ca și penele Cî ó r e l o r î, apoi și din
acea causă, pentru că precum Cî ó r e l e sunt fórte
obrasnice și îndrăsnețe, că le alungî într'o parte și ele
se'ntorcû pe de altă parte înapoi, așa facû și țiganî,

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Bucovina.

²⁾ Din colecțiunea mea inedită.

orî și câtü i-ai alungà dela casă, orî și câtü ai căută să te debărezî de dênșii, ei totu-și ți se vêră în ochi și-ți cerü câte de tôte.

Ba ! nu destulü număi atâta !... Româniü aü măi inventatü încă și-o mulțime de anecdote, o mulțime de istorióre glumețe, în cari se arată, că țiganiü nici nu voescü să rostescă numele acestorü paseri ca să nu se porelescă și batjocurescă singuri pre sine.

Sperü că vr'o câte-va esemple din aceste anecdote vor fi bineprimite, dacă le voü înșiră aici spre distra-gerea cetitorilorü.

Étä-le-ai și acestea !

Unü țiganü găși în mijloculü unü drumü o C i ó r ä m ó r t ä , lângă care se puse și începü a întrebă singurü :

Ce să fie óre ? să fie c i ó r ä ?

Mă facü singurü de ocară ;

Să-i dicü c i o r o i ü ?

E din satü dela noi ;

Să-i dicü S t a n c ä ?

Stancă o chîmă pe mama ;

Să-i dicü prepelitașü ?

Nu !

Să-i dicü porumbițașü ?

Nu !

Mi se pare că-i unü dita clamposü ! ¹⁾

*

Altü țiganü găși asemenea o C i ó r ä m ó r t ä și nu scià ce e. O luâ apoi și ducengu-se la Bulibașa,

¹⁾ H. Wartha. Calend. Basmelorü și alü cânturilorü pop. pe an. 1877. Bucuresci. p. 75.

adică la celū măi mare alū țiganilorū, și arătându-ı-o
ilū întrebă ce să fie, érá acesta îi respunse :

Asta e ce-va,
Vine de unde-va,
Se duce unde-va
Și-a muritū de ce-va !

Unū alū treilea țiganū, ce ședea măi la o parte,
auđindū adaugă :

— Veđi dacă e Bulibașă, cum scie de tóte !¹⁾

*

A treia anecdotă :

Unū țiganū vede o C i ó r ă pe unū arbore.

— Ce pasere să fie asta ? — đice elū :

Să-ı đicū C i ó r ă
Mi-ı că sbóră
Și dă pe tica de ocară !
Să-ı đicū măi bine :
Porumbosū, poposū
Cu cıoculū coviltirosū
Cu códa iataganosū.

Tocmăi atunci trecēndū unū vênătorıū pe acolo
trage cu pușca în C i ó r ă și-o omórá. Țiganulū cum o
vêđū că a căđutū josū mórtă se apropiă de dēnsa și
ıncepū să o jeléscă astfelıū :

Săraca ce-va,
Cum te-a omoritū cine-va !

¹⁾ H. Wartha. op. cit.

Eū sciū cum te chīamă pe tine,
Dar' mē pācălescū pe mine! ¹⁾

*

Din aceste trei anecdote fôrte lesne se pôte cunosce câtū de batjocuriți sunt bieții țigani, că ei chiar și singuri nu se încumetă a roști cuvântulū cu care sunt porecliți în tôte părțile unde se află în contactū cu Româniū, atātū în România, câtū și în tôte țerile române de sub sceptrulū austro-ungarū. Din tôte părțile auđi pre Români apostrofându-i Cioră, Cioróie, Cioróică, Cioroiū și Crancăū și cârându-i :

Cărū cioră
Dela móră
Cu faină'n pólá,
Că pe tatălū tēū
L'ai mâncatū
Nesăratū,
Nepipăratū
C'o lingură de păsātū! ²⁾

Și de ce? — pentru că sunt negrii, cutezătorī și obrasnicī ca și Cioréle!

Femeile, carī sunt negricióse și aū alunele pe obrazū, încă îndătinéză Româniū a le porecli cu cuvântulū „Stancă“.

¹⁾ I. C. Fundescu. Basme, orații, pācălituri și ghícituri. Ed. II. Bucuresci. 1870. p. 135.

²⁾ In Bucovina și Transilvania, com. de Dlu Gr. a lui I. Sima.

„Stancă“, după cum prea lesne ne putem încredința din istorie, eră mai de mult și unii nume de botezuri foarte usitate la Români.

În legătură cu numele acestei paseri cred că mai stă încă și numele de botez și connumele Stancii și Stanciu, care e, mai ales printre țigani, foarte lătit.

Intr'o satiră despre țigani provin următoarele versuri :

Stanciu paralelu
Mare archireu . . .

VII.

Dela datinele și deprinderile Ciorilor au format Români în decursul timpurilor și-o mulțime de proverbe, dicale și asemănări, cari astăzi sunt foarte răspândite și adeseori întrebuintate.

Unde lipsește păsărea, ciora se pare paserea cea mai frumoasă, — adică unde lipsesc cei mai de cinste, acolo cei mai proști prind locuri mai bune. ¹⁾

„Ciora când a întrebato ce pasere-i mai frumoasă? ea a arătat pe puii ei!“ — adică fie-care mai mult ale sale le cinstește. ²⁾

De câtă totă vora cioră
Mai bine o și șoim în vora. ³⁾

¹⁾ Convorbiri literare, an. VIII. Iași. 1874—75. p. 69.

²⁾ Idem. p. 70—71.

³⁾ Anton Pannu. Proverburile. Part. II. p. 34.

Séu: „decătú unŭ anŭ Cíóră, maĩ bine o đĩ șoĩmŭ“¹⁾ — adică să poftimŭ maĩ multŭ la cele de cinste, maĩ bine să fimŭ ómenĩ căutați, băgați în samă o đĩ, decătú totdeuna nebăgați în samă și desprețuiți.

„Unde este stêrvulŭ, acolo se adună cíórele“²⁾ — adică unde e ce-va în darŭ de capătătŭ, acolo fie-care alérgă.

„Cíóră în locŭ de privighitóre nu se póte vinde“³⁾, — adică unŭ lucru prostŭ, uritŭ nici când nu se póte aseménà séu vinde în locŭ de unŭ lucru delicatŭ, frumosŭ și prețiosŭ.

Cíórei câtŭ să-ĩ cauți macar
Ea totŭ îți va đice: gar!⁴⁾

Acestŭ proverbŭ se aplică celorŭ prosti, neinvěțați, căroră orĩ și câtŭ li-ai spune, ei totŭ a lorŭ o ținŭ, căci n'au capŭ deșteptŭ ca să te pótă înțelege.

Cíóră lângă cíóră trage,
Alte paseri nu-ĩ sunt drage.⁵⁾

Adică cei fără de rușine, cei groși de obrazŭ totŭ la ómenĩ de pănura lorŭ tragŭ, totŭ cu de-aceștia se'nsoțescŭ, macar orĩ și câtŭ ai voi să-ĩ abați dela acésta, căci maĩ đice și altŭ proverbŭ:

¹⁾ Convorbiri lit. an. VIII. p. 72.

²⁾ A. Pannŭ. Proverb. Part II. p. 73.

³⁾ Idem de eadem. p. 117. —

⁴⁾ A. Pannŭ. Proverburi. Partea II. p. 40.

⁵⁾ Idem de eadem. p. 33.

Celui fără rușinare.

De-î dai ce-va'n obrazū sare

Să ți se urce'n spinare. ¹⁾

„Numai cu unū găinațū de Cioră marea nu se spurcă“ ²⁾, — adică o singură minciună, ce o rostesece cine-va nu pote seduce pre nime.

„Cioră la cioră nu scóte ochi“, séu după cum sună acestū proverbū în alte locuri: „corbū la corbū nu scóte ochi“, adică amploiatū la amploiatū, avocatū la avocatū, medicū la medicū, jefuitorū la jefuitorū, nici cândū nu-și facū unulū altuia reū.

„A trecutū ciora peste casă“, — adică s'a dusū, a trecutū binele ce-a fostū. — E de'nsemnatū, că prin acestū proverbū se constată totodată și credința Românilorū, că sburândū vre o cioră preste casă e semnū reū.

„Ciora cu ciora“, — adică fie-care se pórtă totdeuna cu ómeni de pánura lui.

„Ciora totū cioră“, — adică omulū nerușinatū și obrasnicū din fire, nici când nu se póte îndreptă ca și Ciórele.

Săraca mândruța mea

Cătū e ea de neteșea :

Deminéța când se scólă

Ciórele din capū îi sbórá,

¹⁾ A. Pannū. Prov. Partea III. p. 33.

²⁾ Idem de eadem. p. 124.

Éra șera când se culcă
Gândesci că-î o cioră smultă. ¹⁾

Acestu proverbă se dice cu privire la o fétă, care își negrijesce corpulă, care âmbă nespălată, nepeptănată și négră.

In fine credă Românii ca tóte Cíórele, câte le-am înșirată aice, afară de Ceuce, sunt necurate, spurcate și de-aceea, ferită Dumneđeū ca unū Românū să mânânce când-va carne de Cíóră.

Dela cuvântulă „Cíóră“ și „Stancă“, precum și dela derivatele acestorū cuvinte se află în România mai multe numiri de localități, și anume: Cíóră, Cioracă, Ciorancă, Ciorani, Cioranū, Ciorari, Ciorăscă, Cioresci, Ciorâța, Ciori, Cioroiășu și Cioroiū, Stanca și Stăneța. ²⁾

VIII.

Afară de datinele și credințele, proverbele și di-calele, cari s'au înșirată pêne aice, merită a fi reprodușă încă și următórea legendă despre Cíóră, care am auđit'ó dela unū Românū din Frătăuți-véchi:

Đice că Dumneđeū, după ce a ziditū lumea și tóte vietățile câte se află într'ênsa, a poroncitū într'ó đí ca tóte vietățile să se adune la unū locū cu puii lorū ca să védă cine ce a produsū.

Vietățile ilū ascultară și se adunară din tóte părțile.

¹⁾ Com. de Dlă Gr. Crăciunașū.

²⁾ D. Frunđescu. pop. cit. p. 117, 118, 454 și 455. —

Dumnezeu s'a uitatü la puii fie-cäreia și toți i-au plăcutü, și pre toți i-a luatü în samă.

Étä că la urmă, tocmai când dete Dumnezeü drumulü vietățilorü adunate, vine și C i ó r a cu puilulü ei.

— De unde ai tu puilulü acesta? — o întrebă Dumnezeü, cum dete cu ochii de dënsa.

— De unde să-lü am! — respunse C i ó r a plină de mândrie — acesta e puilulü meu!

— Nu e cu puțință ca acesta să fie puilulü unei făpturi de-ale mele! — țise Dumnezeü mai departe. — Töte făpturile mele au puü frumoși și atrăgători că numai de-a dragulü să te uii la dënsü, pe când alü teü e așa de uritü, că ți-i mai mare greulü să te uii la dënsulü!... Intörce-te de grabă inapoï de caută și-mi adă altü puü, căci pre acesta nu potü să ți-lü ieü în samă, ... acesta e din cale afară uritü!...

Auđindü C i ó r a cuvintele acestea s'a întorsü scârbită dela Dumnezeü și apucândü lumea în capü a âmblatü în lungü și latü döră va află altü puü mai frumosü de câtü alü seü. Dar' de gïaba!... Nicăiri n'a pututü să afle puü după placutü seü. Decï întornându-se ea érä-și la Dumnezeü țise:

— Dómne! âmblat'am lumea în lungișü și curmeđișü, dar' puü mai cilibiü și mai frumosü ca alü meu nicăiri n'am pututü află. Dumnezeü, auđindü acésta, începü a zimbi și țise:

— Ai dreptate!... așa sunt mamele!... fie-care cugetă că puü mai frumosü de câtü alü seü nu se mai află altulü, de-ar fi acela ori și câtü de uritü!... Fie-care își laudă pre alü seü!... Și cum rostü cuvîn-

tele acestea luâ și pre puilul Cîórei în samă și-î dete apoi drumulul să se ducă sănătósă de unde a venitü... .

IX.

Altă legendă despre Cîórá, care mî-a istorisit'o Constantinü Isopescu, învățatorü din Frătăuții-vechi, sună precum urméză :

A fostü odată o Cîórá, care nu mai avea nici când parte din puil seî, căci în totü anulü venià Uliulü și-î mîncà.

Nu odată își frămîntà biata Cîórá capulü : cum ar putea face ca sa aibă și ea puil ca alte paseri ? ... Unde să-î scótă puil, unde să-î créscă și cum să-î feréscă ca să-î pótă scăpà de Uliü ? ... Cugetâ ea ce cugetâ : cum ar face și ce ar direge ca s'o scótă mai bine la capëtü, dar' de giaba ! ... mintea îi sta loculü ! ... În urma urmelorü însă, după multă frămîntare și bătae de capü, îi plesni prin minte că dacã se va încumétrü cu Uliulü, care totdeuna îi mînîncă puil, acesta, ca cumétru, va avè atâta obrazü pe lângă nasü și nu-î va mîncà și mai departe puil. Decî întîlnindu-se ea într'o di cu Uliulü și luându-se cu dînsulü de vorbă, îi diise în urmă ca să se încumétréscă cu dînsa.

— Bine ! — respunse Uliulü — mē încumétréscü bucurosü.

— Iți mulțămescü din tótă inima pentru bunătatea ce voesci a-mi arătà ! — diise mai departe Cîóra, — dar', afară de acésta, ași mai avè încã o rugăminte la Dta !

— Și aceea ar fi? — întrebă Uliulă.

— Ca de astă-zi înainte să nu-mi mai mânâncă puii! —

— Ecă-ți făgăduesc și acesta, numai de una te-ași pofti și eu: să-mi spui cum arată puii tei, ca să-i potă deosebî dintre alți pui?

— Puii mei! — răspunsă Cióra plină de mândrie — sunt cei mai cilibii și mai frumoși dintre puii tuturoră paseriloră de pe fața pământului.

— Daca e așa, cum spui, apoi să ai parte de dênșii, că eu de azi înainte nu m'oi atinge de dêașii! — dîse mai departe Uliulă și sburândă se cam mai duse în trébă-și.

Cióra; bucurósă că a putută înduplecă pre Uliă ca să nu-i mai mânânce puii, sbură asemenea în cotro s'a fostă îndreptată.

Âmblândă Uliulă, după ce s'a despărțită de cumetra sa, în colo și'n cöce și căutândă döră ar pută află câte ună alta de rëndulă mâncării, nu află numai pui de gangură, de cucă, de mierlă și de alte paseri, adică totă numai pui frumoși. Decă cugetândă elă în mintea lui cea de Uliă, că aceștia voră fi puii cumetrei sale și voindă a se ținè de cuvântă, nu se atinse nici decum de dênșii.

Așa a pățit'ö elă totă ziua aceea, în care s'a încumëtrită cu Cióra, și totă așa și'n ziua următoare. Dar' nu dîse nemică... Inghiți nodură și tăcū ca piticulă.

A treia zi însă, resbindu-lă fόμεa alergândă în colo și'n cöce după mâncare, étă că tocmă când sin-

gurū nu mai scià ce să'ncépă ca să nu închine stégulū, dă peste unū cuibū cu puī de C i ó r ă. Și cum dete cu ochiū de dênșū și-ī vēđū că sunt așa de urīți și de zăbăloși, nu mai stete multū pe gânduri, ci mi-ī apucâ de-a rëndulū la scărmănatū și câtū ai scăpărà în am-nariū mi-ī puse pre toți la inimă. Érà după ce s'a să-turatū bine se șterse frumușelū pe botū și ... pe ici în colo ți-ī drumulū! ...

Cióra, care în timpulū acesta, erà dusă de a casă ca să aducă și ea câte ună alta pentru mititei seī, când se întorse îndărăptū și voi să-ī hrănescă, hrănesce dacă ai pre cine!... cuibulū erà deșertū și puī ca'n palmă!... Ea, vēđendū că cuibulū e golū și puī nicăiri, dă'n colo, dă'n cōce, caută în drépta, caută în stânga dōră-ī pōte unde-va află, dar' de gīaba!... despre puī nici pomană!... Mai stă ce mai stă, ca să vēdă de nu vorū eși de unde-va, apoi mai trage érà unū rotogolū prin împrejurimea cuibulū, și când colea, în locū de puī, dă peste o grămăgiōră de pene, de cotori și de aripī frânte și pline de sânge.

— Nu mai remâne nici o îndoială, blăstematulū celū de Uliū érà mī-a mâncatū puīuțiū, ... dragiū mamī, puī mamī! — đise Cióra scârbită, când dete cu ochiū de pene și de celelalte remășițe ale puilorū seī.

Nu multū după acésta întêmplare se'ntâlnesce ea érà-și cu cumêtrulū seū și cum ilū zăresce de departe îi đice :

— Așa mi te-ai ținutū de cuvêntū, cumêtre!... așa-ī că érà mī-ai mâncatū puīuțiū, mânca-te-ar vermiū să te mânânce!

— Şuguescî, cumătră, orî vrei să-ţi baţi jocu de mine ?

— Eă, să şuguescū ?

— Dacă aşî fi avutū eă de gândū ca să nu mă ţinū de cuvântū şi dacă aşî fi voitū să-ţi mânâncū puî, atunci n'aşî fi răbdatū fôme dóue đile întregî, după cum am răbdatū, ci ţi i-aşî fi mâncatū în điuă cea dintēiū. Aşa însă am trebuitū să âmbli cu maţele corâindu-mî de fôme pêne. mai nainte, când dăduî într'o scorbură de răchită putregăiósă peste unū cuibū cu nisce puî aşa de negriî, urîţi şi zăbăloşi, de-mî eră mai mare greulū să mă uitū la dênşū ; şi de n'aşî fi fostū ruptū în coşi de fôme, đeu că nicî nu m'aşî mai fi uitatū la dênşū, da decum să-i mânâncū !...

— Incă mai aî obrazū să te desvinovăţescî ?...

— Ce felū ?... de ce să mă desvinovăţescū ?

— D'apoi bine, n'ai sciutū că aceia sunt puî mei !

— Cum !... aceia aū fostū puî tēi !

— A cui să fi fostū dară ?... Ai tēi sciū că n'aū fostū, nicî a altei paserî, ci numai aî mei !

— D'apoi bine, cumătră, Dta mî-aî fostū spusū că puî Dtali sunt cei mai frumoşi puî din lume, şi nu nisce slutenî şi uricîuni pre carî le-am mâncatū eă !... Spune-mî : nu-i aşa ?...

— Fie-care alū seă îi pare mai frumosū, ca a altuă, de-ar fi acela orî şi câtū de slutū şi uritū. Aşa şi eă am cugetatū că puî mei sunt cei mai frumoşi puî din lume.

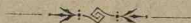
— Dacă aî cugetatū aşa, apoi, nu-ţi fie cu bănatū, ... a Dtali e vina !... Eă unulū mî-am ţinutū

făgăduința, am mâncatü ce-a fostü măi uritü, și nu ce a fostü măi frumosü, după cum mî-ai spusü!...

Așa cuvântă Uliulü, și după acésta avéntându-se în susü sburâ măi departe în cale-și lăsândü pre Cîóră cu buzele umflate.

Cîóra, focü și pară de mânie, se luâ la fugă după dënsulü voindü să-lü prindă și să-ı dee o scărmănatură ca s'o ție în minte câtü va fi și va trăi, dacă ar fi avutü să măi trăéscă.

De l-a prinsü orı ba, nu sciü, căci n'am fostü și eü pe-acolo ca s'o vedü ce face!... Atâta însă sciü, că de-atuncı și pënë în ȃiua de astă-ȃi cum vedü Cîó-rele pre vre unü Uliü déuna începü a se fugări după dënsulü și nu se lasă pënë ce nu-lü prindü și-lü omórá.

Țarca.

I.

— Astă-dîi voiî căpătà óspeți!

— „Pre cine?... de bună samă nisce nímurî, nisce cunoscuți?...

— Nusciú!... nímurî cunoscuți, orî necunoscuți!...

— „D'apoî bine!... de unde seîi dară că veî căpătà óspeți?... cine țî-a spusú?...

— Cine să-mî spue!... îa o pasere!...

— „Care?... nu cum-va vr'o pasere măéstră?

— Nu!... alta!... îan caută colo spre celú gardú!... veđî-o cum sare din parú în parú!... aceîa mî-a spusú!

— „Așa!... acuma - mî maî viî de-acasă!... acuma te pricepú ce voescî să đicî!...

*

Acesta e unú dialogú, pre care-lú întálnimú fórte adeseorî la poporulú românú, și ceî ce vorú fi petrecutú maî multú timpú la țéră, și se vorú fi înteresatú maî de-aprópe de obiceiurile, credințele și reminiscințele strebune, vorú pricepe îndată despre ce felú de pasere

e vorba. Sunt însă deplin încredințat, că cei mai mulți, pentru că nu-și prea bat capul cu datinele și credințele stremoșesci, nu vor pricepe nemic din acest dialog.

Remâne deci ca totu noi să-î esplicăm înțelesul.

Paserea, despre care se face amintire în acest dialog, e *Țarca*, lat. *Pica caudata* Briss. germ. die *Elster*.

După credința poporului român, când *Țarca* sare din par în par séu de pe-un pom pe altul de naintea unei case, prevestește prin cântecul seü venirea unor óspeți.

Dar' mulți nici acuma nu vor sei cu siguranță despre ce fel de pasere e vorba. Și cu tot dreptul căci sub numele indicat e cunoscută numai în Bucovina și Moldova.

Poporul român din unele părți ale Transilvaniei o numește *Țărcușă* ¹⁾ și *Frașcă* ²⁾, în alte părți însă *Sarcă*. ³⁾

O cimilitură din ținutul Lapușului, publicată în fôia poporană „*Ședetórea*“ ⁴⁾ sună :

E lungă
Nu-î furcă ;
E négră
Nu-î țigancă ;
E albă
Și nu-î dómná.

¹⁾ Com. de Dlú Gr. a lui I. Sima.

²⁾ Com. de Dlú N. Barbu.

³⁾ Com. de Dlú Gr. Crăcunașu.

⁴⁾ An. II. Budapesta. 1876. p. 50.

Er' adunătoriu lui ei, Dl' Alecsa Lates'ă, o desl'egă astfel'ă : „Sarcă, o pasere.“

Tot'ă „Sarcă“ se numesce paserea ac'asta și de c'ătră Români'ă din unele ținuturi ale Ungariei. ¹⁾

În unele părți ale Munteniei însă, după c'ătu'ă sciu'ă e'ă, e cunoscută numai sub numele de „Coțofană“. ²⁾ În judele'ă Gorjulu'ă se numesce Scirică, é'ă în cel'ă al'ă Ialomiței Caragață și Caragaținu'ă. ³⁾

În Banat'ă și anume în ținutul'ă Oraviței Ciorobară și Ciorcușă ⁴⁾, é'ă în cel'ă al'ă Ohabamâtniculu'ă Ciorcobară. ⁵⁾

În fine la Români'ă din Istria Cioică pl. Cioice și Șioică pl. Șioice ⁶⁾ la cei din Macedonia : Caracacsă ⁷⁾ é'ă la cei din Epiru'ă : Harchastă. ⁸⁾

Bărbătelulu'ă ac'estei paseri'ă se c'iamă în Transilvania și Ungaria Sarcu'ă ⁹⁾, é'ă în Bucovina Tarcoiu'ă. ¹⁰⁾

¹⁾ Com. de Dl' Elia Pop'ă, înv'etătoriu'ă în Șomcuta-mare.

²⁾ În mai multe ist. nat. publicate în Bucuresci'ă.

³⁾ Com. de Dl' Ión'ă Cornoiu'ă. — Despre numirea Caragață veđi și Dictionarul'ă limbei române de A. T. Laurianu'ă și I. C. Massim'ă. p. 685.

⁴⁾ Com. de Dl' Ilie Trăilă, avocat'ă în Oravița, și A. Oprea, jurist'ă, prin Dl' Dr. At. M. Marienescu.

⁵⁾ Com. de Dl' I. Stoicescu.

⁶⁾ Convorbiri literare. an. VI. Iași. 1872—73. p. 393.

⁷⁾ Com. de Dl' Ión'ă Caragiani.

⁸⁾ Com. de Dl' I. D. Hondrosom'ă.

⁹⁾ Com. de Dl' Gr. Crăc'ăunașu'ă și E. Pop'ă.

¹⁰⁾ E. de presupus'ă că'n Muntenia bărbătelulu'ă ac'estei paseri'ă se va fi c'iamându'ă, se'u se va fi c'iamat'ă ore când „Coțofanu'ă“, de ore ce încă pe la an. 1568. înt'ălnim'ă cuv'entulu'ă Coțofanu'ă ca numele unu'ă bărbat'ă. Veđi B. P. Hășdeu'ă. Cuvente din b'etruni'ă. t. I. Bucuresci'ă. 1878. p. 251.

Étă în câte-va cuvinte paserea, despre care fu vorba în dialogul arătat mai sus.

Deci, după ce o cunoaştem acuma cu toţi, să trecem la datinele şi credinţele Românilor despre dânsa.

II.

O legendă din ţinutul Lapuşului ni spune următoarele despre *Tarcă*.

Ţi se spune că, însurându-se *Imperatul paserilor*, a poftit pre toate paserile la ospetă¹⁾, şi pre toate le-a cinstit, le-a ospetat şi le-a omenit cum se cade. Fie-care a fost îndestulită şi mulţămită.

Sarca însă, tot săriă din blid în blid şi tot strigă: „*ţire şi mie! ţire şi mie!*“

Atunci bucătariul, care se află în bucătărie şi nu-şi putea da rându cu pregătirea bucatelor, mâniindu-se pe dânsă, că nu-î dă pace, ci tot cere să-î dea şi ei de mâncare, apucă o lingură şi aruncându-o după dânsa o lovî drept în spate.

Cât de avană va fi fost lovitura aceea, nu pot spune, dar' destul atâta că: *cavanul* lingurei rămase pentru totdeauna întipărit în spatele *Sarcei*, er' cōda lingurei s'a prefăcut în cōda *Sarcei*, pentru că pêne atunci *Sarcele* erau fără cōdă.

Sarca începă a sări în colo şi'n cōce, a strigă şi a se clătina, că dōră-î pică lingura prefăcută în

¹⁾ *Nunta* în unele părţi ale Transilvaniei şi Ungariei se numeşte „ospetă“.

códă. Dar' înzădar ! nici pêne în ziua de astă-zi nu i-a mai picatü kódă, de și bate ne'ncetatü dintr'ênsa. ¹⁾

III.

Românii din ținutulü Șomecutei mari, in Ungaria, istoriseseü :

Unü omü s'a dusü odată într'o pădure domnescă după lemne.

Êtä că tocmai când voià elü să-și tae lemnele trebuinciose. vine gorniculü ²⁾, îi ia carulü cu boii și-i mână la curtea domnescă.

Omulü, ca celü cu paguba, după ce se scărpină puținü în capü și se mai sfätüi cu mintea, ce are de făcutü, se duse în urma gorniculüi, tremurându de frică din pricina pedepsei, ce socotiä că-lü așteptă.

Dar' când sosese la curte, ce să védă ? . . . unü ospetü mare ca acela de se duse vestea, și'n locü să-lü pedepsească, începură a-lü ospetä și pre dënsulü.

Și n'aveaü cum să nu-lü ospiteze, de óre ce mâncare erä destulă și prea destulă, căci aü fostü tăiatü la vițele ³⁾ și-aü fostü ucisü bancele. ⁴⁾ Êrä socăcițele ⁵⁾ care de care se întreceaü cărându apă cu ciurulü și tăindü lemne cu sapa.

Omulü nostru încă îi puseră de mâncare într'unü bliduțü plinü plinuțü mai pêne pe fundü.

¹⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașü.

²⁾ Gorniculü = pădurariulü.

³⁾ Lavitele = lațele, după cum le numescü Bucovinenii.

⁴⁾ Bancele = scaunele.

⁵⁾ Socăcițele = bucătăresele. —

Apoi îi deteră o linguriță ca să'ntingă cu ea în zama de sorbită.

Sătulă de-atâta ospetă domnescă se sculă acuma omulă dela măsă, își înjugă boii la cară și plecă spre casă.

Pe drumă îl însoția și-o Sarcă, care îi totă cântă.

Omulă nostru însă, sciindă din bătrâni, că cânteculă Sarcăi nu e semnă bună, o hișii câtă o hișii. Dar' Sarcă totă Sarcă!... cu câtă eră mai desă hișiiată, cu atâta căriiă mai tare.

Atunci omulă se supără pe dânsă și aruncă în ea cu lingurița ce-o aducea cu sine dela ospetulă celă domnescă; lingurița se acăță de cōda Sarcăi, unde a remasă pênă în ziua de astă-zi.

Étă de unde și pentru ce are Sarcă cōdă așa de lungă în forma unei lingurițe! ¹⁾

IV.

La Româniă din Bucovina încă aflămă următorele despre Tarcă.

A fostă odată ună omă la nunta unoră tineră împărăți din zilele vechi.

Cum și-a petrecută elă la nunta aceea și ce a mai făcută nu vă potă spune. Atâta numai că s'a întorsă a casă c'o linguriță de cuțitorii ²⁾, ce se vede că a căpetat'ă în dară dela socriă ceă mari. Éră după ce

¹⁾ Acésta legendă mi-a com. Dlă E. Popă.

²⁾ În unele locuri se dice cusitorii.

a sositu a casă s'a pusu la mėsă și a începutu a mânca nisce zamă ferbinte.

Étă că, tocmai pe când sorbiă elu mai bine și mai cu gustu, vine la densuslu o Țarcă si începe și ea a cere de mâncare.

Dar' omulū, năcăjitū fiindū dela nuntă, unde pe semne nu prea avuse timpū să mânânce multū, se mânia fôrte și asvêrlî cu lingura cea de cuțitorîū după Țarcă, care pe atunci nu avea cōdă. Lingura împărătéscă se implântă cu gavanulū în spatele Țarcei érá cōda lingurei atárnă înapoi. Și fiindū că zama aceea eră din nisce carne grasă de ôie, sburândū Țarca se slei sêulū, și a remasū lingura acolo. De atunci are Țarca cōdă lungă și peștriță, pentru că unde a apucatū odată a se slei sêulū pe cōda lingurei, albū a remasū, ér' unde nu, negru a remasū. ¹⁾

V.

Alți Români, totū din Bucovina, mai istorisescū despre Țarcă încă și următórea legendă :

Țice că dintru începutū Țarca n'a fostū pasere ca acuma, ci ea a fostū chelăriță la unulū dintre birturile cele mai mari și mai cercetate de óspeți pe timpulū acela.

Dar' fiindū ea ca și orî care altă fétă de pănura ei, fôrte îndrăsnéță, sārindū înaintea tuturoră și legându-se ca scaiulū de ôie mai de fie-care óspe tēnerū și

¹⁾ Cred. Rom. de pe lângă Dorna, com. de Dlū P. Ursulū.

frumosu, care cercetă birtulü, pe lângă acésta mai fiindü încä și lungă de mână, înșäländü și prädändü pre stăpânulü seü, Dumneđeü se supără amarü pe dênsa și spre pedépsă o prefăcù într'o pasere. Și de-atuncü apoî pasere a remasü pêne în ziua de astă-đi. Și paserea aceea e **Ț a r c a**.

Fiindü însă că **Ț a r c a**, ca chelăriță, erä deprinsă a sări înaintea fie-cărui óspe și a da de scire stăpânulü seü, că écä acela și acela vine la birtü, de-aceea ea și acuma, când are să soséscă vre unü óspe la vre o casă, nu se póte răbdă de-a nu se duce mai nainte și a însciința pre căseni prin cânteculü ei, că în scurtü timpü are să vie atare óspe la casa aceea.¹⁾

VI.

Pêne aici legendele și istorisirile Românilorü despre originea **Ț a r c e i**, despre colórea penelorü și despre códa sa.

Credü însă că aici este loculü să arătămü și acea împrejurare, că cele dóue istorisiri penultime nu se potü considerä ca „l e g e n d e“ în adevăratulü înțelesü alü cuvântulü, ci după cum m'am încredințatü, ele sunt numai nisce epilóge ale unorü povești, epilóge, carü se istorisescü în genere în persóna äntâia.

Epilóge de acestea întimpinămü noi în poveștile române nu numai despre paseri, ci și despre alte animale, ba chiar și despre ómenü.

¹⁾ Com. de Dlú Orestü Lujanü.

Maî fie-care istorisitorîu sêu povestitorîu încheie legendele sale c'unu epilogu sarcasticu, în care figuréază, afară de paseri sêu alte animale, și unele persóne locale, însemnate prin vre unu defectu corporalü sêu și spiritualü, cari sunt prea bine cunoscute tuturorü ascultătorilorü.

Unü esemplu:

„Intorcându-mă dela cutare și cutare nuntă — încheie povestitorîulü povestea sa — cu vr'o câte-va plăcinte calde, mă ântâlnii cu cutare. Eü mâniosü, că prea multü mă cincăesce, luaî o plăcintă, î-o trântii în capü, și de-atunci a remasü pleșuvü. Maî în cóce mă întâlnii cu cutare. Acesta vedându-mă că rodü unü ciolanü, ce-lü căpëtasemü și eü dela nuntă, cerü să i-lü daü luî. Eü năcăjitü, apucü ciolanulü, îl trântescü de piciorulü luî, și . . . écă pëcatulü! omulü, pentru unü ciolanü, a remasü și astă-đi schiopü.“

Ce se atinge însă de epilogulü despre Țarcă trebuie să scimü că elü nu este localü, ci universalü, pentru că, după cum am vedütü, se află nu numai la Româniî din Bucovina, ci și la cei din Transilvania și Ungaria, și este fórte probilü că se va fi aflându și'n celelalte părți locuite de Români.

Prin urmare, după părerea mea, trebuie să aibă epilogulü acesta și óre care însemnare. . .

VII.

Am amintitü maî susü, că Țarca prin cânteculü sêu prevestesce sosirea unorü óspeți la casă, în apropierea căreia cântă.

Acésta credință este fórte lățită nu numai în Bucovina, ci și'n celelalte țeri locuite de Români.

Românii din Ungaria, și'ndeosebî cei din ținutul Șomcutei-mari credū că, dacă se pune Țarca pe vârful casei și face figurî cu cõda ei cea lungă, atunci prevestesce că vor sosî óspeți. Și'n care parte e întõrsă cu cõda, dintr'acolo vor sosî óspeți.

La acésta ocașiune, mai alesū Româncele, dicū Țarcei :

Veste bună Sarcă !
Dacă e de bine
Adă-o la mine,
Dacă e de reū
Du-o la birău ! ¹⁾

Când s ă r c u e s c e, adică când cântă S a r c a, spunū Românii din Transilvania, că prevestesce venirea unui óspe séu a unei vești, și'n cotro îi este cõda întõrsă, dintr'acolo va venî vestea séu óspele.

Auđindu-o românulū transilvănianū s ă r c u i n d ũ în apropierea casei sale, dicu :

Hir ²⁾ bunū Sarcă,
Hir bunū Sarcă !
De-ı de bine
A ³⁾ la mine,
De-ı de reū
De capulū tēū ! ⁴⁾

¹⁾ Com. de Dlū E. Popă.

²⁾ Hir cuv. ung. însemnă veste.

³⁾ A = adă. La Românii din Transilvania se află fórte adeseor, asemenea prescurtări.

⁴⁾ Com. de Dlū Gr. Crăciunașū. —

„Șederea Țarcei pe vîrfului acoperemîntului casei — Țice Wilhelm Schmidt în cartea sa despre datinele și credințele române, — însemnăză sosire a unor 6speți “ 1)

Românii din Banat, și anume cei din ținutul Ohaba - mâtnicului și de prin împrejurime, spun, că atunci când ciorăesce vre o Ciorcobară lângă o casă seú lângă vre unu om, trebuie să vestescă ce-va. De-aceea românului, ce-o vede și-o aude, Țice :

De veî grăi de bine
Să fie de mine,
De veî grăi de reu
Să fie de capulă tēu ! 2)

Asemenea cred, și Românii din Bucovina. Aceștia încă spun, că dacā cântă Țarca de'naintea unei case, seú pe unu par, căsenii în scurtu timp, după acesta vor căpeta 6speți și adică din partea aceea, din cotro bate Țarca cu c6da. 3)

Ba ! credința acesta o întălnim și la Românii din Muntenia.

Etă ce ni spune Dlă G. Dem. Teodorescu despre dēnsa :

„C o ț o f a n a, — adică Țarca, — cântăndu pe par, dă de scire că va veni o rudă seú că o veselie seú o mēsă așteptă în Țiua aceea pe cel, ce a auȚit'o ori a vȚut'o. 4)

1) Op. cit. p. 21.

2) Com. de Dlă I. Stoicescu.

3) Credință forțe lătită în Bucovina.

4) Incercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri. Bucuresci. 1872. p. 92.

Cum că paserea acésta prevestesce sosirea unorǔ óspeți séu a unei vești, se vede încă și din următoríulǔ blăstēmǔ :

„Nu mai vine, veni-ar numele pe ciorǔ și pe coțofene! ¹⁾”

Mai departe credǔ Româniǔ, că dacă-lǔ întimpină pre cine-va Țărcǔ cărindǔ, séu îlǔ însotescǔ pe cale, însemnézá unǔ casǔ de mórte între némurile cele mai apropiate. ²⁾

Când cântă Țarca în apropierea unei case însemnézá de multe orǔ și lucru reǔ, pentru că ea cântă și a peritură. ³⁾

Aceste credințe din urmă se védǔ încă și din legenda Românilorǔ din Ungaria arătată mai susǔ.

VIII.

Afară de acestea, după cum credǔ Româniǔ, mai prevestesce Țarca și schimbarea timpului și a unorǔ eveniminte.

Așa ni se spune la țéră că érna, când se strîngǔ multe Țărcǔ la olaltă și strigă tóte de-odată și facǔ larmă mare, prevestescǔ o fortună mare de ométǔ cu vântǔ viscolitoríǔ. ⁴⁾

Dacă în dorǔ de đǔ sbóră numai o Țarcă din cuibǔ, putemǔ sci, că de bună samă va să plóie; ér'

¹⁾ G. Barozzi. Opere complete. Limba română și tradițiunile eǔ. Brăila. 1872. p. 86. —

²⁾ W. Schmidt. op. cit. p. 21.

³⁾ Cred. Rom. din Frătăuții-vechǔ.

⁴⁾ Cred. Rom. din Căndrenǔ, com. de Dlǔ P. Ursulǔ.

dacă esū amëndloue putemū fi linisciți, căci va fi vreme bună. ¹⁾

Când are să se nască vre o fómete mare, atunci Țarcile desfacă păpușoi de pe térine și le mânâncă tóte grăunțele, lăsându cïocălăii goi. ²⁾

IX.

Maï departe, credū Româniū, că crieriū și ficatulū Țarcei uscate bine și pisate pêne ce se facū ca făina, dacă se punū cuī-va în mâncare, aceluī omū i se ia odihna; acela n'are stare și alinare, n'are casă nici mėsă, ci âmbă ca și Țarca de ici colea, căci i se strică mintea. ³⁾

Economiū, ce se ocupă cu stupăritulū, credū că primăvéra, când stupiū sunt aprópe de a se scóte afară, e bine a înpușcă o Țarcă, a o frige și a o pune sub coșnița stupului. Făcendū acésta, credū ei, că stupulū sub care s'a pusū Țarca friptă va roi maï de multe ori, va adună o mulțime de miere, maï pe scurtū că va fi în tótă privința fórte bună. ⁴⁾

Caii, ce sunt aprinși și tușescū fórte tare, se vindcă în următorilū chipū. Româniū prindū adică o Țarcă și facū unū focū bunū în cuptiorū; după ce foculū arde bine și se scotū cărbuniū afară, ei aruncă Țarca în lăuntru și-o lasă acolo pêne se face tótă scrumū.

¹⁾ I. Schintea. „Scrisórea unui plugariū cătră redactorū“, publ. în „Sečetórea“ an. I. Buda-Pesta. 1875. p. 47.

²⁾ Cred. Rom. din Ilîșesc, com. de V. Ungurînă.

³⁾ Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlū Gr. Crăciunașū.

⁴⁾ Com. de Dlū E. Popū.

Atunci o scotū afară, o pisază bine și apoi, amestecându făina acésta cu semēnța de *Stegge* (lat. *Rumex acutus* L.) o daū cailorū aprinși ca s'o mânance.

Prin acésta procedură, credū ei, că caii bolnavi în scurtū timpū se vindecă și nu tușescū măi multū.¹⁾

Țarca, după cum spunū Românii din satulū Oprișeni sēu Panțirī din Bucovina, e bună de lécu și în contra *turbăciunei*.

Omulū, care voesce să aibă unū lécu fórte bunū în contra *turbăciunei* vitelorū, prinde o Țarcă vie, érá dacă nu se póte prinde vie, apoi o inpușcă. Nainte însă de-a o prinde face unū focū bunū în cuptorīū, și după ce foculū s'a potolitū, aruncă Țarca vie sēu mórtă, cum este, în cuptorīū, și-acolo o lasă apoi pēnē ce arde și se face tótă cenușă. După acésta scóte cenușa ei afară, o strînge bine într'unū vasū anumitū, și când se întēmplă vre o nenorocire, când turbă vre o vită, ieū cenușă de acésta și, amestecându-o cu apă, o daū vitei bolnave s'o bee, turnându-i totodată leșie de acésta și prin urechi; și dacă vita nu-i *sburată* cu *turbăciunea*, se vindecă de grabă, érá dacă e *sburată* cu *turbăciunea*, nu se măi póte vindecă, de s'ar face cu dēnsa orī și ce s'ar face.²⁾

Măi departe se dice, că Țarca arsă, pisată și dată în tărițe, e bună de orī și ce felū de durere ar avē vitele în nuntru. Dacă nu se vindecă de acésta, de nemică alta nu se vindecă, dóră numai de cuțitū.³⁾

¹⁾ Datine rom. din unele părți ale Bucovinei.

²⁾ Dict. de Iacobū Popovicū, românū din Oprișeni.

³⁾ Dict. de V. Flocea din Cămpulungū.

Éră-și e datină în unele părți ale Bucovinei de a prinde séu a înpușcă câte o Țarcă și a o pune apoi în grajdurile, în cari stau vitele, séu a o restignî pe păreții grajdurilor, ca să nu se apropie Ucidă-lă crucea de vite și să le muncéscă. Spiritulă necurată nu se pôte învoî cu Țarca, se teme de dēnsa. Grajdulă, unde se află vre o Țarcă acățată, e curatū. ¹⁾

Acēsta datină și credință se vede că e fôrte respândită pintre Româniî din Bucovina, pentru că și eu am vĕdutū la mai multe grajduri câte o Țarcă aninată.

X.

Orî cū î este cunoscutū, că Țarca e o pasere fôrte neastēpĕrată.

Românulă țeranū, ai căruî ochi fôrte ageri nu perdū nimicū din vedere, observândū acēsta și vĕdēndū că mulți dintre semenii sei poședū câte ce-va din însușirile acestei paseri, nu se potū răbdă de a nu-î batjocuri poreclindu-î „Țarcă“.

Astfelî pre bărbațiî lungi în piciorē, cariî mergū prea iute și totū sarū în colo și'n cōce, românulă î numesce „Țărcoi“ séu „Sărcoi“ și „Țarcă“ séu „Sarcă“.

Asemenea și pre femeile limbute, căroră li âmblă gura prea desū, le porelescū „Țărci“ și se dice că „li âmblă gura ca și la Țărci“ ²⁾, séu după

¹⁾ Dict. de I. Popovicū și V. Flocea.

²⁾ Com. de Dlū Gr. Crăciunașū și E. Popū, și dict. de S. Frâncu.

cum spună Românii din Muntenia „li merge gura
ea la o Coțofană“. ¹⁾

Maî departe merită a fi însemnată că ómelorú ce
se lasă a fi prea multú poftitú, rugatú, li se spune că
„se coțofănescú“. Adeseorí aúðimú pre Românii
din Bucovina ðicendú : „nu te coțofăni atáta!“
adică : nu te lăsă a fi multú imbiatú, nu te lăsă multú
poftitú, rugatú, îndemnatú...

Numele „Coțofană“, după câtú sciú eú, nu
este cunoscutú poporului românú din Bucovina, dar'
verbulú coțofăni este fórte respânditú. Dovadá
despre acésta, afară de vorba de tóte ðilele avemú și
urmátóarele versurí, pre carí le reproducemú dintr'o sa-
tiră poporană despre țiganí, culésă în satulú Cándreni :

Pêně eră cíóra bórzá
Totú venía la noi la varzá,
De când s'a coțofănitú
Nici la curechíú n'a venitú. ²⁾

Maî rarú se aude verbulú „sărcăi“ cu înțele-
sulú de : a cântă.

XI.

E de mirare că poporulú, fără să fi ámblatú la
scólă, fără să fi invětátú carte, scie și aceea, că **Ț a r c a**
se ține de genulú **C í ó r e l o r ú**.

Étă cum o esplică elú acésta !

¹⁾ Com. de Dlú P. Ispirescu. --

²⁾ Din colecțiunea mea înedită.

— *Țarca* e făcută din *Cióra*, din némă de *Cióra*, pentru că sună la glasă ca și *Cióra*, atâta numai că are códă mai lungă și e pestriță la pene.

Ba! sunt multe semne, cari ni-arată, ca Români mai ântâi și ântâi vor fi numitú paserea acésta „*Cióra*“, după cum se numesce ea pêne și'n ȕiua de astă-ȕi în ținutulú Hațegului din Transilvania ¹⁾, apoi „*Cióra*“ în compūsăȕiune cu cuvântulú „*bară*“ precum se usiteză la Români din Banatú în „*Ciorobară*“, séu „*Ciorcobară*“, și abia numai mai pe urmă aú începutú a o numi *Sarcă* și *Țarcă*.

Dovadá cum că Români vor fi numitú mai ântâi și'ntâi paserea acésia *Cióra*, *Ciorobară* și *Ciorcobară*, avemú pe de-o parte, pe lângă fragmentulú de satiră, arătatú mai susú, încă si-o anecdotă poporană, érá pe de altă parte vi'ó câte-va numiri de localităȕi din România, precum și cuvântulú „*Cioroború*“, despre care cuvântú se póte ȕice cu tótă siguranța, că nu e numai de erí de-alaltă erí inventatú, ci elú trebuie să fie fórte vechiú, de óre ce ilú întâlnimú nu numai în Bucovina, ci și'n celelalte țeri locuite de români.

Anecdota din cestúne e cea urmátóre :

„Dice că aú fostú odată doi ómení, carií întâlnindu-se într'unú locú și vèȕendú o *Ciorcobară*, unulú dintre dênșú ȕise cătră celalaltú : Uite, mă, *Alba!* că e mai multú albă decâtú négră ; érá celalaltú îi respunse : — „Minȕi, mă, că-í *Négra nu Alba!* că e mai multú négră decâtú albă.“

¹⁾ Com. de Dlú N. Densușanú.

„Și totu așa, unul : ba că e mai multu albă, érá celalaltu : ba că e mai multu négră, nu numai că se certară între olaltă, ci, dela unu timpu, începură a se și bate și se bătură grozavü, căci nici unulü nu voi să lese după celalaltü.

„Érá după ce s'aü bätutu bine, după ce s'aü scăr-mănatü cum se cade, se despărțiră și se duseră fiecare în drumulü seü.

„La unü anü de țile, după acésta ne'nțelegere, cértă și bătae, întâlnindu-se ómenii noștrü érá-și la unü locü și dându-și bunâ țiuă, după obiceiü, țise unulü dintre dênșü :

— „Sciü, mēi frate că proști mai fuserămü noi anü, că ne băturămü pentru o Ciorcobara.

La ce celalaltü respunse :

— „Că țeü, mēi frate, tare reü am făcutü !

— „Și veđi, frate ! — țise érá-și celü dintăü, — totü eü am avutü dreptate, că Ciorcobara e mai multü négră decâtü albă !

— „E'n lasă, lasă, frate, tóte la o parte, — țise celalaltü, — că eü sciü prea bine că Ciorcobara e cu multü mai albă decâtü négră !

„Apoi totü așa și de astă dată, ne voindü nici unulü nici altulü să lese dintre ale sale, începură érá-și a se bate ca și'n anulü trecutü, și numai după ce se batură bine se despărțiră și se duseră de unde aü venitü.“¹⁾

¹⁾ Com. de Dlū Iónü Stoicescu.

Acésta anecdotă din Banatū, care se istorisese în regulă la doi ómeni, ce nu se potū nici când învoi în vorbă, carī sunt fórte ținaei și nici unulū nu voesce nemică să lese dintre ale sale, credū eū că a datū apoi nascere đicalelorū „ba e albă“, „ba e négră“, séu „ba e lae, ba-ī bălae“, séu „nici e lae, nici bălae“, carī în timpulū de față sunt forte respândite pîntre români, și se aplică în genere atunci, când pre unū omū nu-lū poți înduplică la nici unū lucru, când nici într'unū modū nu-lū poți scóte dintre ale sale.

Cuvêntulū „Cioroborū“ s'a păstratū nu numai în vorba de tóte đilele, ci încă și'n proverbulū :

Ce-atâta cioroborū
Pentru unū toporū!

care e sinonimū cu altū proverbū, anume :

Ce-atâta sfadă
Pentru o bardă!

carī proverbe se aplică în genere ómenilorū, ce se cértă pentru unū lucru de nemică.

Éră numirile de localități, carī le cunoscū eū pêne acuma, sunt acestea :

Ciorobesci, locuință isolată în județulū Doljū, plaiulū Amaradie ;

Cioroboreni, satū în județulū Mehedinți, plaiulū Blahniță ; și :

Cioroborenî, lacu lângă satul cu asemenea numire. ¹⁾

Deci, dacă vom discompune acuma numirea „Ciorobară“ sevă „Ciorcobară“, căpătăm dăue cuvinte și anume: Cioră sevă Ciorcă și bară.

Cuvântul primu însemneză o pasere din genul Ciorilor, care cu timpul s'a prefăcutu din Cioră în Cioracă ²⁾, Cerea ³⁾, Ciorcă, Sarcă, Tercă ⁴⁾ și în urmă Tarcă.

Al doilea cuvântu e „bară“. Acesta, câtu e la cunoscinta mea, în timpul de față nicăiri nu se'trebuințeză de sine stătătoru, ci numai compusă cu cuvântul „Cioră“. Insemnânța lui însă o aflăm destul de bine și forțe respicatu esplicată în proverbul de mai susu :

Ce-atâta sfadă
Pentru o bardă!

Deci „bară“, care la rëndul sevă se va fi formatu din cuvântul „bor“ sevă viceversa, însemneză atâta câtu : sfadă, cértă, strigätu, răcnetu, érá „Ciorobară“ sevă „Ciorcobară“ însemneză o pasere limbută, ce totu una strigă și se cértă. Și dacă vom luă

¹⁾ D. Frunțescu. op. cit. p. 118. —

²⁾ Cuvântul acesta s'a păsträtu pêne astă-đi în mai multe numiri de sate din România. Veđi Frunțescu Dict. top. p. 117.

³⁾ Veđi cuv. acesta la A. T. Laurianu și I. C. Massimă. Dicționarul limbey române. p. 685.

⁴⁾ I. C. Massimă. Glossariu. p. 164. —

bine séma, apoi Țarca într'adevăr e o pasere, ce nici odată nu măi are stare și alinare, ce totu una alérgă în colo și'n cóce, strigă, bate din códă și se cértă cu semenele sale.

Ce se atinge de cuvântul compus „Cioroborü“, apoi și acesta însemnéză în timpul de față sfadă, cértă. Érá dela „cioroborü“ s'a íformatü „cioroborire“, care mái târđiü s'a transformatü în „ciorovaire“, și care asemenea însemnéză: a se certă, a se sfădi pentru nemicuri, a se dispută fără multă vivacitate.

Atátü substantivulü „Cioroborü“, câtü și verbulü „ciorobori“ séü „ciorovái“ esprimă de minune acțiunea de a se certă a doi séü mái mulți ómeni, carii unulü la altulü chiuescü, strigă, răcnescü ca Cíórele. ¹⁾

In fine merită a fi însemnatü și aceea, că numirea „Ciorobară“, care s'a păstratü și'n versurile:

Ciorobară, bară,
Fă-ți codița scară! ²⁾

precum și „Ciorcobară“, se află numai la Români din Banatü.

Totü în Banatü se află pe timpulü Dacilorü și o cetate anume: Zurobara, care astă-đi se numesce

¹⁾ I. C. Massimü. Glossariü. p. 164.

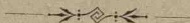
²⁾ Com. de Dl. I. Trailă, prin Dl. At. M. Marienescu.

Timișoara¹⁾, érá nu tocmai departe de aici se află și numirile de localități: Ciorobesci și Cioroboreni.

Să fie óre acésta numai o întemplantare?

Mie mi se pare că nu!

¹⁾ Gr. G. Tocilescu. Dacia înainte de Romani. București. 1880. p. 430 și 455.

G a i ț a.

I.

Dela începutul lui Octoberu și pêne cătră finea lui Martie vedem prin pădurile împenate cu brași și prin dumbrăvi, dar' mai cu samă prin pădurile de stejari, o pasere frumoasă, cu pene roșii-cenușii, cu aripele pestrice și cu ună encușă pe capu, care e'ună neastempără foarte mare sboră în colo și'n cōce căutându-și nutrețulu, ce constă din jirū, alune, castane, cireșe, pere, apoi din totu felulū de insecte și vermi. broscuțe, șopârle, șerpișori, ba chiar și din ouele altorū paseri, însă mai alesu din ghindă, din care causă se vede mutându-se ne'ncetatū dela o pădure de stejari la alta.

Acēsta pasere, care e așa de pricepută la capū, că scie a imită ori și ce sunete bizare: a mionă ca mâțele, a sbieră ca ieșii, a cântă ca alte paseri, ba de multe ori a repeți chiar și unele cuvinte omenesci, érá în sborulū seū a face o mulțime de figurī și schime comice, a se acățără în tōte chipurile de ramurile arborilorū, se numesce de cătră Românii din Bucovina: G a i ț ă, G a l i ț ă ¹⁾ și G h i n d a r i ū; de cătră cei

¹⁾ Numirea „Galiță“ am aușit'o numai în comuna Crasna, pe când celelalte sunt cu multū mai respândite în tōte părțile Bucovinei.

din Transilvania: *Gaiță*¹⁾, *Zaică*, pl. *Zaică*, masc. *Zaicoi*²⁾, în unele părți, însă numai foarte rar, *Machiaș*³⁾ și *Mătieș*⁴⁾; de cătră cei din Ungaria: *Zaică* masc. *Zaicoi*⁵⁾; de cătră cei din Banat: *Zaiță*⁶⁾; érá de cătră cei din Moldova⁷⁾ și Muntenia: *Gaiță*⁸⁾, în vechime și *Gaică*⁹⁾ lat. *Garrulus glandarius* L. germ. *der Heher* oder *Eichelrabe*.

Totú de genulú acestei pasere se mă ține încă și alta, care asemenea se numesce de cătră Români „*Gaița*“. Aceea e *Gaița-de-munte*¹⁰⁾, numită altmintrelea atátú în Bucovina câtú și'n Moldova¹¹⁾ *Nucari*¹¹⁾, lat. *Nucifraga caryocatactes* L. germ. *der Nussknacker* oder *Tannenheher*, *Nussrabe*.

II.

Despre una din aceste dóue paseri, și anume despre cea dintâi, există la Români din ținutul Șomcutei-marî în Ungaria următórea legendă, care mî-a comunicat'ó Dlú E. Popú:

1) Veđi: *Vocab. de S. Petri*; S. P. *Barcianú* și G. *Barițú* et G. *Munténú*.

2) *Com. de Dlú Gr. Crăciunașú*.

3) *Com. de Dlú E. Popú*.

4) *Com. de doi studinți din Brașovú*.

5) A. de *Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 514.*

6) *Com. de Dlú I. Stoicescu din Ohaba-mátniecú*.

7) V. *Alecsandri. Opere complete. Poesii t. VI. p. 56. —*

8) B. *Nanianú, op. cit. p. 96.*

9) B. P. *Hășdėú. „Cuvinte din bėtrunú“.* tom. I. p. 281.

10) A. de *Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 112.*

11) S. *Stamati. Vocab. p. 543.*

Au fostu odată ca nici odată, că de n'ar fi nu s'ar povestì.

Au fostu odată dóue fete vecine, cari se numiau una pre alta „suratá“, adică sorioră, prietină, pentru că ele, de cum s'au cunoscutu, trăiau fórte bine între olaltă.

De când s'au trezitu și s'au cunoscutu, nu erà nici o di lăsată de Dumneđu, în care să nu se întâlnească... Nu odată le aflaì la unu locu povestindu óre întregi între olaltă despre unu felu sêu altulu de lucruri și întêmplări de ale loru.

Odată, între multe alte vorbe de ale loru, una dintre aceste dóue fete, care se chîmà Zaică, dișe cătră surata sa :

— Scii ce, suratá dragă ! eú am visatú că voiú fi pasere... Ba ! tocmai în visú eram o pasere óre cum nu așa frumósă, însă sciam a cântà în mai multe forme, pare că sciam a cântà ca multe alte paseri, apoi sciam a lătrà ca cănele, a sbierà ca caprele, a rânchezà ca caii, ... și multe am mai visatú că sciam eú face, despre care acuma nu-mi mai potú aduce aminte...

— Veđi, suratá dragă ! — respunsă ceealaltă tétă, care se numia Turturică, — eú încà tocmai acesta visú l-am avutú, ca și tine... Acuma, nu sciú deú, că cu care dintre noi se va împlinì ceea ce am visatú amêndóue !...

Atuncì cele dóue fete se remășiră, ca aceea, care se va seulà mai deminéță, să fie paserea cea cântăreță în mai multe chipuri.

După acésta se jurară amêndóue suratele pe acelū remasū, că-lū vorū ținè cu cea măi mare acurătétă.

Étă că vine séra!.. Amêndóue suratele se culcară de-odată, fie-care fiindū fórte îngrijită de ceea ce avea să se întêple în scurtii timpū.

Z a i c a, îndată ce s'a culcatū a adormitū numai decătū, ca și când ar fi fărmeecat'o cine-va séū ȳ-ar fi datū ce-va de bêtū, érá T u r t u r i c a cugetà în sine că ar fi bine să nu dórma de locū pênè în dorì de ȳi, când apoi ea va fi aceea ce va câștigà remășagulū.

Z a i c a dormi dusă pênè cătră deminétă, érá colea când a începutū a se revărsà de ȳiuă, auȳindū din tóte părțile cocoșii cântândū, se trezi numai decătū... Ea erà acuma sătulă de somnū, decì putea să nu adórma măi multū pênè ce se va face ȳiuă.

Biața T u r t u r i c ă însă s'a luptatū cu somnulū pênè cătră meȳulū noȳții. . . Ba! erà acuma măi aprópe de ȳiuă, când somnulū o furà fără de veste și adormi dusă, ca și când n'ar fi dormitū măi multe noȳți după olaltă.

Écă numai, când se arătară zorile de după culmile délurilorū, dându-ne de scire că și sórele nu e departe, Z a i c a erà acuma susū și încă prefăcută într'o pasere frumósă, toemăi după cum s'a fostū visatū, și scia acuma cântà ca multe paseri, așì schimbà glasulū în măi multe chipuri, după cum adică auȳise ea măi nainte.

Sórele se'nalțase demultū pe ceriū... Ómenii demultū se sculară și se înprăsciară în tóte părțile la lucru, când écă!.. de-odată și biața T u r t u r i c ă

sare ca friptă dreptu în susu din aşternutulü seü... Dar' ce folosü!... ea nu mai avea acuma nemică frumosü să audă;... păstoriü işi scosese demultü vitele la păscëtóre... Totu-şi, din întemplantare, auđi şi ea o babă mânându-şi repede vaca ca să ajungă pre văcarüü, care acuma erà departe, şi care mânându-o dicea: „pturr! pturr!“

Atunci Turturica se prefăcù şi ea în pasere, dar nu scià să cânte ce-va mai frumosü, ci numai versulü babeï, ce mânase vaca. De-aceea s'a supëratü ea fórte tare, şi de-aceea Turturica, căci ea într'o Turturică s'a fostü prefăcutü, pêne şi în ăiua de astă-đi e mai multü supërată, decâtü cu voe bună.

Nu așa însă este Zaica. . Acésta totdeuna e vesălă şi binedispusă... Cântă mai în totü minutulü cum îi vine la gură... Sare în colo şi'n cöce şi alérgă din pădure în pădure... Strigă şi face o mulţime de figurü prin aerü... Se acatară în totü felülü de arbori... Mai pe scurtü totdeuna e binedispusă şi voiósă, căci a câştigatü remăşagulü!

III.

Altă legendă, a Românilorü din Bucovina, care se referesce în genere la tóte Gaiţele şi care mi-a istorisit'o Tóderü Iliuţü, românü din satulü Crasna, sună precum urméză:

Gaiţele, după cum istorisescü Româniü din unele părţi ale Bucovinei, au avutü dintru începutü împëratulü lorü, care le stăpânià şi se îngrijîà de dênsele, érá acuma nu au împëratü. Acésta a fostü adică

aşa, că odată, nu sciū acuma din care pricină, au început ele între ele a se certă şi nu se puteau nici decum împacă. Vădându ele dela unu timpū că nu se mai potū împacă s'au dusū la împăratulū lorū şi s'au rugatū ca acesta să le împace.

Impăratulū, după ce a cercetatū cu de-amăruntulū şi s'a încredinţatū care a fostū pricina certeī, li-a făcutū dreptate. Insa după acēsta s'au născutū între dēnsele dóue partiī, şi nici după ce li-a datū împăratulū celū mai bunū sfatū, nu s'au pututū învoī, ci au începutū din nou care de care a strigā mai tare, după cum li-i datā lorū să strige.

Impăratulū vădēndū acēsta cērtā şi desumire, a începutū a le blăstemā şi a le alungā pre tóte dela sine.

De-atunci apoi, de când le-a blăstematū şi le-a alungatū împăratulū dela sine, nu âmbă mai multe *Gaiţe* la unū locū, ca alte paserī, ci numai câte una, celū multū câte dóue. Şi totū de-atuncea au remasū ele şi fără de *împăratū*, căci împăratulū, ce l-au avutū, n'a voitū să scie mai multū nemicā de dēnsele.

IV.

Atātū Româniī din Bucovina, câtū şi cei din Banatū, şi anume din jurulū (*Ohaba-mâtniculū*¹⁾), spunū şi credū că *Gaiţa* scie nóue limbī, şi adică: a *ceucei*, a *rîndunelei* când acēsta merge la culcuşū, a *ciórei*, a *ţarcei*, a *ieđilorū*, a *prepelitei*

¹⁾ Com. de Dlu. Jónū Stoicescu.

a pupăzei, a gangurului, a cloccei când strigă pui și a calului.

Acestate cântece le cântă ea totdeauna primăvera, când începe a se luă omëtul, érá cum s'a luatú omëtulú încetéză de cântatú. Ea peste anú cântă celú măi puținú dintre tóte paserile. Totodată este ea și cea măi tăinuitóre pasere pe timpulú acela când are óue, când clocesce și scóte puí. ¹⁾

Româniú din unele ținuturí ale Transilvanieiú credú și istorisescú, că *Zaica*, adică *Gaița*, póte ca tóte paserileú cântă, numaí ca *Cuculú* nu. Din acésta causă apoi, pentru că nu este în stare să cânte ca *Cuculú* se spânzură si pîere, adică se încléștă cu ghiarele de atare ramură de arbore, se slobóde apoi cu capulú în josú și așa remâne spânzurată pêne ce pîere.

Unii româniú afirmă chiar, că aú aflatú o mulțime de *Zaiciú* astfelú spânzurate.

Nu-í vorbă că unele *Zaiciú*, dându-și multă silință, potú cântă și ca *Cuculú*... Acelea apoi firesce că nu se spânzură, ei trăescú și se înmulțescú.

Măi departe, ca dovadă cum că *Zaica* póte imitá nu numaí cânteculú paserilorú, ei și strigátulú si sbérátulú vitelorú pre cari le-a vėđutú și le-a auđitú ea, istorisescú Româniú din Transilvania, ca dacă unú pecurariú, care a perđutú vre unú edú, aude unde-va sberándú ca edulú și se duce la loculú unde se aude sbérátulú și nu află edulú, susține că atare *Zaică* l-a înșălatú imitándú sbérátulú edulú perđutú. ²⁾

¹⁾ Istorisitú de V. Flocea.

²⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașú.

Z a i c a o întâlnim și'n cântecele poporane. Do-
vadă despre acesta avem următoarea doină din Tran-
silvania :

Cântă c u c e când te-î duce,
Că și e u c u e m'oîu duce,
In țeră, c u c e c u t i n e,
Că dóră mî-a fi mai bine.
Du-mă c u c e 'ntr'a ta țeră
Dóră-î munca mai ușóră
Și plata mai bunișóră.
Du-mă, c u c e, de pe aici
Unde-sū țilele mai mici
Și ómeniî mai voinicî,
Că mai străinū de câtū mine
Nu e'n astă lume nime
Numai m i e r l a din pădure,
Mierla cea cu pene sure,
Mierla nu-î străină tare,
Că-î e c u c u v e r ū primare,
Și-î e v e r a p u p a z a
Și mătusă Z a i c a. ¹⁾

Românii din Bucovina, pe lângă cele ce le am
arătatū mai susū, mai istorisescū încă despre G a i ț ă
că, deosebitū că acesta pasere are darulū de-a imitā
orî și ce sunetū bizarū, orî și ce felū de strigātū, mai
are și unū cântecū óre cum plăcutū și'aveselitorū. Decî
când cāntă ea cānteculū acesta primăvera, atuncî e unū
semnū că mai multū n'are să ningă, ei are să fie timpū
bunū și căldurosū. ²⁾

¹⁾ Com. de Dlū Gr. Crăciunașū.

²⁾ Dict. de Erm. N. Ghiuță din Iișesci.

Românii din comitatul Satu-mare în Ungaria îndătină de-a porecli pre prunci cî micî, cariî nu se ştergî la gură, cariî sunt băloşi şi zăbăloşi, *Zaicî*.¹⁾

În fine Românii din unele părţi ale Transilvaniei spunî că *Gaiţa* e bună şi de lécî şi anume că inima ei vindecă cu siguritate pre ómenî de *bubă*, érá pre caî de *suspînû*. Dacă aşa dară unul s'eu altul voesce s'o întrebuinteze trebuie s'o înpusce întru una din cele dóue ñile din urmă ale lui *Mărţişorû*. După ce a înpuşcat'o i scóte inima şi o pune pe *bubă* s'eu o dă calului bolnavû în tăriţe, şi în urma acésta celû ce a fostû bolnavû îndată se vindecă şi pêně e lumea nu măi capětă érá-şî bóla ce a avut'o.²⁾

V.

Am ñisû la începutû că *Gaiţa* s'a numitû în vechime şi *Gaică*. Acésta numire în timpulû de faţă nu măi esistă la poporû, dar' cum că va fi esistatû odată ni póte servî ca dovadă următórele numiri de localităţi derivate dela dēnsa şi anume:

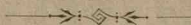
Găicéna, unû târguşorû, şi totû *Găicéna*, unû satû din judeţulû Tecuciû, plaîulû *Berhecî*.

După numele *Gaiţă* s'a numitû şi se măi numesce încă şi pêně în ñiua de astă-ñi o comună în judeţulû *Ialomiţa*, plaîulû *Balta*.³⁾

¹⁾ Com. de Dlû E. Popû.

²⁾ Com. de Dlû Gr. a lui I. Sima.

³⁾ D. Frunðescu op. cit. p. 202.

Berbecelul.

I.

Sunt trei specii de paseri, cari se țin de una și aceeași familie, și cari de cătră Români din cele mai multe părți ale Bucovinei se numesc „Berbeci“ sing. „Berbecel“, și anume :

Berbecel-mare, numit altmintrelea, însă numai foarte rar, Berbecuț și Tăcăitor¹⁾, de cătră Români din Moldova : Lupul-vrăbiilor²⁾, de cătră cei din Muntenia : Lupul-vrăbiilor, Berbecel, Capra-dracului³⁾, Șoimuț⁴⁾, Francioc-mare⁵⁾, și Sfrancioc-mare⁶⁾, érá de cătră cei din Banat : Sfercioc-gheoș⁷⁾, lat. *Lanius excubitor* L. germ. der grosse Würger.

¹⁾ Tustrele numirile acestea sunt usitate în Bucovina. Cea mai răspândită însă e „Berbecel“.

²⁾ Dr. Cihac. op. cit. p. 79. — și com. de Par. I. Fotea.

³⁾ B. Năniană. op. cit. p. 92. „Lupul-vrăbiilor“ (*Lanius excubitor*) berbecelul, capra-dracului“. — S. S. Mihalescu.

⁴⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 528.

⁵⁾ Com. de Dlă Gr. Stefanescu.

⁶⁾ Com. de Dlă N. Barbu.

⁷⁾ Com. de Dlă Ios. Olariu.

Penele de pe spate ale Berbecelului acestuia sunt cenușii; aripele și coda negre. Are unŃ ciocŃ conicŃ sŃuŃ ŃndoitŃ ca unŃ micŃ cŃrligŃ la vŃrfŃ. ElŃ este o pasere de o fire rea, cŃci imitezŃ versulŃ paserilorŃ mai miciŃ Ńi mai slabe decŃtŃ dŃnsulŃ, Ńi astfelŃ ŃnŃalŃndu-le la sine le prinde Ńi le omŃrŃ. De-aice se vede apoi cŃ-Ń vine Ńi numirea de „LupulŃ-vrŃbiilorŃ“ la poporulŃ romŃnŃ din Moldova Ńi Muntenia.

RomŃnii din VicovulŃ-de-susŃ, satŃ Ńn Bucovina, spunŃ cŃ BerbecelulŃ acesta, dupŃ ce prinde paserile Ńi le omŃrŃ, nu le mŃnŃncŃ carnea, ca alte paseri rŃpitoŃre, ci numai crierii. De-Ń adevŃratŃ acŃsta oriŃ ba, nu sciŃ. AtŃta sciŃ numai, cŃ nutreŃulŃ lui de frunte sunt insectele pre cariŃ prindŃndu-le, le ŃnplŃntŃ Ńn mŃrŃciniŃ Ńi de acolo le mŃnŃncŃ, rumpŃndŃ cŃte o bucatŃ din ele.

Ce se atinge de numirea TŃcŃiŃtoŃre, spunŃ RomŃnii din FrŃtŃuŃii-vechiŃ Ńn Bucovina, cŃ ea vine de-acolo, pentru cŃ paserea acŃsta uneori, cŃnd sbŃrŃ, tŃcŃesce cu cioculŃ ca Ńi cŃnd s'ar lovŃ dŃue scŃndurele de olaltŃ.

A dŃoa specie se numesce atŃtŃ de cŃtrŃ RomŃnii din Bucovina, cŃtŃ Ńi de cŃtrŃ cei din Transilvania ¹⁾: BerbecelŃ-micŃ, de cŃtrŃ cei din Moldova: LupulŃ-vrŃbiilorŃ-micŃ ²⁾, ŃrŃ de cŃtrŃ cei din Muntenia: FranciŃocŃ-micŃ ³⁾, Ńi SfranciŃocŃ-

1) Com. de DlŃ Gr. CrŃciunaŃuŃ.

2) Dr. Cihac. op. cit. p. 79.

3) Com. de DlŃ Gr. Stefanescu.

mică ¹⁾, lat. *Lanius minor* L. germ. der kleine Würger.

Berbecelulă acesta se deosebesce de ceiu premergătorii prin aceea, că e mai mică la făptură, și penele de pe frunte i sunt negre.

A treia specie se numesce de cătră Românii din Bucovina: Berbecelă-roșietică și Șofrană, de cătră cei din Banat Sfercioacă-roșă și Códălbică ²⁾, lat. *Lanius collurio* L. germ. der rothrückige Würger oder Dorndreher.

Penele de spate ale acestui Berbecelă sunt roșietice. Acesta mai cu samă, dintre toți semenii seii e celă mai mare inimică ală insecteloră. In apropierea cuibului seii nu odată se pote observă o mulțime de cărabuși și alte insecte împlântate în spini de arbori și de măcieși seii alți tufari.

Femeiuscele tuturoră acestoră trei specii de paseri se numescă de cătră Românii din Bucovina în regulă Berbecică pl. Berbecelle. Când însă e vorba de tóte speciile acestea, atunci se numescă îndecomună Berbecii.

II.

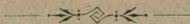
Numirea Capradracului e cunoscută și Româniloră din ținutulă Dornei în Bucovina, însă nu sciū

¹⁾ Com. de Dlă N. Barbu.

²⁾ Com. de Dlă Ios. Olariū. Cu tóte însă că Dlă Olariū pe lângă numirea românescă mi-a comunicat și cea tehnică latină, eū sunt de părere că numirea acésta nu se va fi atribuidă de cătră Românii din Banat Berbecelului din cestăune, ci mai de grabă altei paseri și anume uneia, a căre códă seii partea cea mai mare a cođii va fi de colóre albă.

dacă ea se atribue *B e r b e c e l u l u î m a r e*, ca'n Muntenia, orî alteî paseri.

Domnul Petru Ursulă, cantoră bisericescă în Căndreni, îmi serie următorele cu privire la paserea ce pörtă numirea acésta, și anume: „*C a p r a - d r a c u l u î* e o pasere ce-va mai mică ca ună *G r a u r ũ*, petrece numai pe stâncele mari ale munților. La pene e vênătă pestriță și pe spate cu puîuți cafenii. Cioculă vine ca la *G r a u r ũ*. Cuibulă și-lă face prin petrii.“

Rîndunica.

I.

Rîndunica, care ne anunță multă dorită și așteptată primăveră, care de la sosirea și până la depărtarea ei din țerile noastre, este unu őspe nedespărțitu și foarte plăcutu ómeniloru, făcendu-și cuibulu seú de comunu în podurile caselorú¹⁾, se vede că din cele mai vechi și departate timpuri a fostu totdeuna întimpinată de cătră Români cu eschiámări de bucurie și însuflețire, cum e și'n ziua de astă-đi.

Multe și'nteressante sunt datinele și credințele Românilorú despre dënса. Și póte că ea este unica pasere despre care poporulú românú a păstratú mai multe legende foarte frumoše, cari în fondú tóte trátéză despre unulu și acela-și obiectú, numai modulú istorisirii lor este felúritú.

Cea mai frumoșă și mai încântátóre dintre tóte legendele, câte le sciú eú și câte vor mai fi esistándú, despre cari încă n'am cunoscința, este fără indoélă „Legendă rîndunelii“ compusă în versuri de

¹⁾ Pre acelea specii de Rîndunele, cari își facú cuiburile sub streșinele caselorú și prin malurile apelor și despre cari voiú vorbi mai josú, le numescú Românií din Bucovina „Lăstunii“ și „Lostonii“.

regele poezilor noștri Dl. V. Alecsandri.¹⁾ Această legendă ar trebui și trebuie să-și fie cunoscută fie-cărui Român adevărat. Deci nu voim să mă opresc mult la dânsa. Voim reproduce însă alte legende ale Rîndunelei, pe cari le-am auzit eu în Bucovina și cari, în compărare cu cea de mai sus amintită, cred eu că vor forma un obiect foarte interesant și totu odată plăcut pentru fie-care cetitor, era mai ales pentru literații români, cari se ocupă cu studiul datinelor, credințelor și a mitologiei daco-române.

II.

Prima legendă a Rîndunelei, istorisită de Catrina Racolța, româncă din satul Calafindesci, sună precum urmază :

A fostu odată o fătă, căreia, murindu-și părinții, nu i-a ramas altă mosenire de la dênșii, decâtu numai o turmă de oi și un cățel.

Intr'o zi... ce-și vine fetei acesteia în minte?... se'mbracă în haine bărbătesci, ia oile și cățelul cu dânsa și se duce într'un munte. În muntele acela, mergîndu ea cu oile și cu cățelul totu mai nainte, totu mai departe, éta că de la unu timp se întălnesc cu unu fecior de smeiu, care încă păsea o turmă de oi.

Fiindu féta îmbrăcată în haine bărbătesci și purtăndu cușmă în capu, feciorul nu putu s'o cunoască :

¹⁾ Opere complete. Poesii. Legende. p. 77. —

fétă e orî feciorû ? Dar și féta nu i-a spusû nemică nici odată, măcar că, de cum s'a întâlnitû ea cu dên-sulû, păceauî oile împreună și în fie-care séră se ducea și ea cu oile și cu cățelulû seû de masû la curțile smeulû.

Insă feciorulû, nevenindu-i la socotélă, mai de multe orî spuse maiceî sale, că lui nu i se prea pare pre fârtatulû seû de ciobănie ; ... elû crede că acesta trebuie să fie fétă și nu feciorû, căci așa îl arată vorba și fața lui cea mueréscă.

De la o vreme, vedêndu-se bêtrâna smeoică prea multû cincăită și întrebata de feciorulû seû, di-se :

— Dacă fârtatulû teû de ciobănie va fi să fie fétă, după cum presupui tu, eû îndată îl voi cunósce, căci de séră, când s'a duce să se culce, am să-i punû sub perină b r ă b ă n o c ă ¹⁾ și de-a fi să fie fétă brăbănoculû pêně deminéță se va pătă, érá de-a fi să fie feciorû, atunci brăbănoculû va remânea așa cum l-oîû pune.

Cum a di-sû smeoica, așa a și făcutû.

Când a începutû să însereze bine, coea pe vremea culcatulû, a pusû sub perina fetei, pe care se culcâ, brăbănocû.

Insă cățelulû fetei, fiindû n ă s d r ă v a n ă și sciindû prea bine cu ce gânduri se pórtă smeoica, di-se încă de cu diuă stăpânei sale :

— Scumpa mea stăpână ! smeoica are să-ți pue de séră sub perină brăbănocû, prin mijloculû căruia

¹⁾ In unele părți ale Bucovinei numescû Românii planta : Vinca minor. germ. Immergrün „b r ă b ă n o c ă“ și „b r i b ă n o c ă“, érá în altele „b ă r b ă n o c ă“. —

voesce ea să scie : de ești fătă ori fecioru ? Dacă acuma domnia-ta voesci să nu ți se'ntemple nemică reu, te sfătuescū că atunci, când vei merge să te culci, să scoți brăbănoculū de sub perină și să-lū puī de-asupra pe perină și acolo să-lū lași apoi pêne a două ȓi deminéta. Eră a doua ȓi deminéta să-lū puī érá la loculū lūi și apoi să ieși din casă. De nu mă vei ascultă și de nu vei face așa cum te'nvețū eū, atunci să scii, că ai să pățesci una ne mai pățită !

Așa a ȓisū cățelulū și stăpána sa la ascultatū și colea când a mersū ea să se culce, aflându brăbănoculū sub perină l-a pusū pe perină și apoi s'a culcatū. Érá a două ȓi deminéta l-a pusū érá sub perină și apoi eșindū din casă și luându-și oile și cățelulū se duse în trébă-și la păscetőre.

Dar n'a apucatū bine a eși din casă când smeóica se și duse în urma eī să védă ce-ī ? ... cum e brăbănoculū ? ... Brăbănoculū însă eră mai verde și mai frumosū de cum ilū pusese ea de eu séră. Vēdēndu-lū astfelū a creȓutū smeóica că féta nu e fătă, ci feciorū. Decī spuse feciorulū seū, că fărtatulū lūi de eiobănie nu e fătă, după cum socóte elū, ci feciorū, căci așa a arătatū brăbănoculū, pre care i l-a pusū sub perină.

Feciorulū smeóiceī, auȓiadū acésta, iși luă și elū oile sale și se duse cu dēsele la păscetőre pe urma feteī, fără să-ī plesnéscă macar prin minte că n'ar fi dreptū ceea ce ī-a spusū maīca sa.

Féta însă, vēdēndu-se scăpată din cursa ce i se'n-tinsese, luându-se cu feciorulū, cu oile și cu cățelulū

seu se duse, se duse pênă ce ajunse la o mare. Aice apoi s'a oprită ea și luându-și remasă bună de la feciorulă smeoícei și dându cu ună toia gū asupra apei, apa s'a despărțitū în douăe și așa a trecutū ea cu turma sa de cea parte, fără ea să i se'ntemple vre unū reū câtū e negru sub unghie.

Feciorulă smeoícei și cu oile séle a remasă de asta parte de apă.

Ajungendū de ceealaltă parte și după ce s'aū impreunată acuma érá-și valurile apei, 'și-a luatū féta cușma din capū și-atunci i-a cădūtū p ărulū celū de aurū pênă la brău.

Feciorulă smeoícei, vedēndu-o că-i féta și încă așa de frumósă, nu scià pe ce lume-i de scârbă, că a scăpat'o din mână. Și fără a mai perde multū timpū se întórse a casă și spuse maícei séle cum l-a amăgitū, povestindu-i tóte din firū în p ărū, că fârtatulū seu de ciobănie nu e feciorū, ci féta și încă cu p ărulū de aurū. Dar ce folosū că ea a trecutū acuma preste mare împreună cu oile séle și elū n'o mai póte urmări.

Smeoíca, auđindū acésta, đise feciorulū să nu se mai supere de giaba, căci ea va află unū mijlocū prin care s'o póta urmări și prinde. Și întru adev ărū că maíca sa i făcū o corabie mare, pe care smeulū, după sfatulū ei, o încărcă cu felū de felū de marfe scumpe și astfelū, încărcată cum erà, se porni cu dēnsa ca să afle pre féta.

După ce se porni elū acuma merse câtū merse pe apa cea mare, prin care a trecutū féta, pênă ce ajunse la unū malū. Acolo apoi se oprì.

Mulțime de ómenī, carīi de la cine și prin cine auđise că'n corabia acésta se află o mulțime de marfă scumpă, alergară din tóte părțile să cumpere câte ună alta de la stăpânulū ei.

Étă că în urmă, de unde și pêně unde, vine și féta cea cu părulū de aurū și ântră și ea în corabie să védă ce felū de mărfuri se află într'énsa ?

Dar.... atáta ĩ-a trebuitū smeulū!... Mãi multū nemicū!... Cum o vede în luntru deauna pornesce corabia de la malū și... pe ici în colo țī-ī drumulū!..

Féta cunósce și ea acuma în ce cursă a picatū și se pricepe că nu-ī chipū de scăpare... Cércă ea ce cércă să scape, dar' înzădarū!... Corabia erà acuma cine sci unde de malū.

— De gřaba te mãi trudesći, căci de-acuma înainte n'ái să-mī mãi scapī din mână! — đise smeulū, după ce s'a vėđutū la largulū seū.

Féta, mãi auđindū încă și acésta, ce să facă?... ĩe ĩnelulū seū de pe degetū și, aruncându-lū în apă, đice :

— Când veī aflà tu ĩnelulū acesta, atunci voīū vorbī eū cu tine !

Dar smeulū se părea că nici n'o aude. Elū mergea cu corabia înainte, fără să-ī pese ce-va de cuvintele ei.

După ce ajunse acuma la malū luâ pre fétă și ducēndu-o a casă se cununâ cu dēnsa.

Féta ĩnsă ĩși ținū cuvēntulū.. Ea nu vorbea cu smeulū nemică, orī și câtū se năcăjĳa acesta s'o ĩnduplicate ca să vorbésacă. Cu smeóica și cu cumnatele séle,

— căci smeulă avea și surori, — și ceialalți curteni vorbiă, însă cu smeulă nici odată.

Acésta tăcere a ținutū totū așa mai lungū timpū.

Étă că'ntr'o ȃi, mergēndū nisce pēscari la apa cea mare și pēscuindū o mulțime de pesce, aduse și vēndură și smeulū o parte din aceștia.

Smeulū, adecă feciorulū smeoicei, după ce cum-pēră pescii, se dede singurū să-î curățēscă. Dar ce să vedă?... Intr'unū pesce dă de inelulū nevestei sēle!... Plinū de bucurie ie elū acuma inelulū și, mergēndū cu dēnsulū totū în sārīte la nevēsta sa, îi ȃise zimbindū.

— Draga mea Rīndunică! de-acuma vei vorbi cu mine căci écă în sfârșitū ȃi-am aflatū și inelulū!

Și vorbindū o desmiērdă și-î neteȃesce bārbiile, așa plinū de sānge cum s'a fost umplutū pe māne curățindū pescele.

Nevēsta, vēȃēndu-și inelulū și auȃindū pre smeulū astfelū vorbindū, de auna s'a prefăcutū într'o Rīndunică cu gușă roșă și a sburatū pe ferēstă afară. —

Smeulū, vēȃēnd'o că-î sbōră de 'naintea ochilorū, se repeȃi iute s'o prindă, dar a prins'o numai de mijloculū eoȃii, care i-a și remasū în mână, ér' Rīndunica se cam mai duse, remāindu-î de-atunci și pēnē în ȃiua de astă-ȃi cōȃȃ ca o furcuȃ, adecă, numai cu penele cari nu i-le-a smulsū smeulū, și cu gușă roșă, cum a fostū pātată de sānge.

III.

A dóua legendă a Rîndunelei, istorisită de Ilie a lui Onufreiu Frunđă, rezeşu românū din satulū Igesci, sună aşa :

A fostū odată o vėduvă seracă şi a avutū trei fete. Şi una dintre aceste trei fete erà cu pėrulū de aurū. Şi cea cu pėrulū de aurū a đisū într'o đi mǎiceii sėle :

— Mamă ! eū m'aşi duce la smeoica cutare să mē nǎimescū cıobanū la oi !

— Bine, draga mea ! — respunse maica sa — tu vreii să te duci, dar nu scii că feciorulū acelei smeoice de multū vrea să te iee de nevėstă şi tu nu vreii să mergi după elū !

— Că nici nu m'oiū duce şi nici nu m'a luà ? — đise eră feta -- căci eū m'oiū imbracă bărbătesce şi mī-oiū pune cuşmă in capū şi elū nu m'a cunósce !

— Dacă tu socoţi că va fi să fie aşa, apoi... despre mine, ... du-te, că eū una nu te oprescū !....

Nu departe de vėduva cea cu trei fete se află o smeoică, asemenea vėduvă, care avē numai unū feciorū şi-o turmă de oi. Feciorulū smeoiceii acesteia auđindū, acuma de la cine va fi auđitū, că vėduva acēsta are o fėtă cu pėrulū de aurū, mǎi de multe ori s'a dusū elū la dēnsa şi-a cerut'o de nevėstă, dar feta n'a vrutū de felū să mērgă după dēnsulū, şi elū nici într'unū chipū n'a putut'o induplică nici amăgi ca să mērgă.

Acuma féta, îmbrăcată în haîne bărbătesci și cu cușmă în cap, se duse singură la maica feciorului și se îmbiă ca s'o năiméscă cïoban. .

Smeóica, socotindă că e fecior și neavëndă cïoban la oi, fórte bucurósă o primì.

Insă feciorul smeóicei, de cum a vëdüt'o, măcar că erà îmbrăcată în haîne bărbătesci și nici odată nu-și luà cușma din cap, avea mare prepusă pe dënса. Deci đise elă într'o đi maicei séle, că feciorul ce s'a apucată la ei cïoban, nu i se pare a fi fecior, ci trebuie să fie féta cea cu përulă de aur, pre care a voită elă mai de multe ori s'o íee de soție.

Smeóică đise atunci feciorului seă :

— Dacă tu socoți, că cïobanulă ce l-am năimită eă la oi, e féta pre care ai voită tu s'o íei de soție, apoi . . . ce mai atâta vorbă ! . . . trebuie să'ncerci și'ndată vei cunósce : fétă e ori fecior ? . . . Du-te cu dënsulă în pădure, arată-i ună copaciă care va fi mai frumosă și mai sănëtosă și-lă întrébă : de ce e bună ? Și de țî-a spune că e bună de furci de torsă, să scii că e fétă, dar' de țî-a spune că e bună de c a r ă, atunci e fecior.

Feciorulă smeóicei făcū așa, după cum l-a învëtată maica sa. Se duse cu féta în pădure, îi arată ună copaciă și-o întrebă : de ce e bună :

Ea îi respunse că e bună de c a r ă.

Se'ntórce feciorulă acuma a casă și povestese maicei sale ce i-a spusă féta.

Smeóica ilă invëță acuma pre feciorulă seă să se ducă cu cïobanulă l-a scăldat, și scăldându-se trebuie să-lă cunósce : fétă e ori fecior ?

Feciorulă ascultă și face ceea ce-î spuse maica sa. Se duce adecă la o apă mare cu féta ca să se scalde. Dar féta, sciindu-î gândulă, coela după ce feciorulă s'a desbrăcată și s'a aruncată în apă, viindu-î și ei rëndulă, face pre ună că țelă ce avea cu dēnsa să sparie turma cea de oi. . . . Feciorulă o îndemnă să se scalde, cățelulă sparie turma, și ea apucă atunci de grabă după oi, spuindu-î feciorulă că ea nu se pôte scaldă, că de i s'or perde oile ce va face ea atuncea? . . . cum și-a da sēmă înaintea stăpânei sēle? adecă a smeoícei.

Feciorulă, vėdēndū că nici așa nu pôte s'o cunoscă, ese de grabă din apă și ducēndu-se la maica sa îi spune totū cum stă trēba, că elū când a vrutū să se scalde, ea, anume că se duce să întorcă oile spăriete de cățelă, n'a voitū să se scalde.

Smeoícea dice éră-și feciorulă :

— Nu te teme, că măi este încă timpū! . . . Măi du-te încă odată cu dēnsa la scaldatū, și măi odată, și totū așa pēnē ce veī pute-o înduplică să se scalde, și atunci te veī încredința despre adevērū!

Feciorulă smeoícei ie acuma a dóua óră pre féta la apă, ca să se scalde, dar acēsta, vėdēndū că altū chipū nu-î de scăpare, ca să nu fie cunoscută, când ajunge la apă se aruncă, îmbrăcată cum eră, cu totulă în luntru și trece de-a 'notulă pēnē de ceealaltă parte de apă, lăsāndū pre smeū și turma de oi de astă parte. Ér' după ce eși ea de ceealaltă parte la malū își rădică eușma din capū și își arătă pērulă seū celū de aurū feciorulă, și de acoloa să cam măi duse în trēbă-și.

Feciorul, scârbitu ca vai de elu, se'ntorce îndăreptu la maica sa și-î spune tôte : cum a săritu féta cu haïne cu totu în apă, cum a înnotatu și cum a fugitu, fără ca s'o mai pôtă urmări.

Maica-sa, auđindu acésta, îi dă acuma altu sfatú și-î dice :

— Du-te și fă o mulțime de furci de torsu, una mai frumósă de câtu alta. Apoi ie și le auresce pre tôte. După aceea încarcă-le într'o căruță și du-te cu ele în lume pêne ce-î da de féta. Ér' când vei da de dênsa și ea se va suì în căruță, să scii că e a ta! . . . Mai multu n'are să-ți scape din mână! . . .

Feciorul ascultă pre maica sa. Face o mulțime de furci. Le auresce pre tôte frumosu, le'ncarcă într'o căruță și se pornesce apoi cu ele în lume, dóră va da unde-va de féta fugită.

Étă că, mergêndu elu așa, acuma câtă vreme va fi mersu, se'ntâlnesce c'o soră de-a fetei celei cu pèrulü de aurü.

— Ce ai în căruță? — ilü întrébă acésta, cum ilü vede.

— Furci! — respunse elü.

— Én să le vedü! — dice mai departe féta.

— Sue-te 'n căruță, dacă-ți trebuie! — respunde feciorulü.

— Ei! ce mai furci isü și acestea! . . . Sora mea când le-ar vedea, nici n'ar stupi pe ele! — dise acuma féta și se cam mai duse în trebă-și.

Mai în colo se'ntâlnesce feciorulü cu ceealaltă soră a fetei celei cu pèrulü de aurü. Și-acésta, cum

zăresce pre feciorū cu căruța încărcată de furci, îl întreabă :

— Ce-ai în căruța ?

— Furci !

— Én să le vedū ?

— Sue-te 'n căruța, dacă-ți trebuie !

— Ei ! ce mai furci însū și acestea ! . . . Sora mea, când le-ar vedea, nici n'ar stupi pe ele ! — ȕice și acésta féta și se duce în trebă-și de unde a venitū.

Se'ntălnesce acuma feciorulū cu féta cea cu pèrulū de aurū. Acésta, necunoscèndū pre feciorū : cine-î și din cotro vine, îl întreabă și ea ca și surorile séle : ce are în căruța ?

Feciorulū îi spune și ei : cum și ce . . . Ea, fără a așteptă multū, se sue în căruța să védă furcile. Atunce feciorulū . . . bucuria uī ! . . întorce de grabă căruța și la fugă cu dènsa îndăreptū spre casă.

Féta, vedèndū și cunoscèndū abia acuma în ce mână a picatū, când trece feciorulū peste apa cea mare, ie și aruncă inelulū seū în apă și ȕice :

— Când mī-a veni inelulū acesta érá-și pe degetū, atunci voiū vorbi și eū cu tine !

Dar feciorulū nici nu vrea s'o asculte, ci se ducea totū într'o fugă cu dènsa a casă. Érá după ce sosi cu féta a casă se'nsurā cu dènsa și și-o luā de soție.

Féta, macar că acuma devinise nevésta smeului, ținèndu-se de cuvèntū, nu voi să vorbescă nici cu dènsulū, nici cu sócrā-sa, cu smeóica.

De la o vreme însă, vădându smeoica că noră-sa nu vorbesce nemică nici cu dēnsa, nici cu bărbatulū seū, dīse feciorulū :

— Ce-ți e bună ție acēsta, dacā nu vorbesce nemică cu noi, . . . dacā e mutā ! . . .

Apoi, . . . ce-ī plesnesce smeoiceī prin minte ? . . . Ie pre nora sa și-o trimite la o sorā de ale sēle după o spatā și nisce i țe, gândindū că sora-sa, cum a capēta-o la mânā, deauna are s'o omóre.

Nevēsta, care de-almintrelea ascultā totdeauna forte bine pre socra sa, numai atāta ea nu vorbia cu dēnsa, nu se pune de pricinā, ei se pornesce îndatā ca să-ī aducā spata și i țele.

Bărbatulū seū însă, sciindū prea bine cine-sū și ce plătescū mătușele sēle, cum vede că ea se pornesce deauna ese afarā după dēnsa și-ī dīce în tainā ca să nu-lū audā maica sa :

— Ajungēndū la mătușele mele, când țī-or da ele de mâncare, imbucătura cea dintāiū s'o puī sub limbā și-apoi să mânāncī. De nu vei face așa, cum te'nvetū eū, să sciī că ai să pățescī reū !

Nevēsta l-a ascultatū, . . . și mergēndū ea acuma, câtū va fi mersū, ajunge la cea dintāiū sorā a sócrei sēle, o smeoică și acēsta de câtū care să maī cauți alta, așa de uritā și rea erā . . . Și cum ajunge la dēnsa, deauna-ī dā bună dīua.

Smeoica, cum o aude vorbindū, se uitā lungū la densa. Apoi îi mulțāmesce și dīce :

— Apoi să maī credā cine-va sócrelorū ! . . . Sora mea dīce că nora sa nu vorbesce, că este mutā, și ea . . .

uită-te numai la dânsa, câtü de drăgălaşü şi frumosü vorbesce! — Apoi, după ce o mai întrebă despre una alta: cum se află bărbatulü seü, ce mai face sócra sa? . . . cum se laudă? . . . tae unü cocoşü, ilü cinătucesce frumosü, ilü frige şi ilü dă de mâncare.

Nevésta, îmbucătura cea dintâii o pune sub limbă, după cum adecă a învăţat'o bărbatulü seü, apoi mânăncă din cocoşü pêně ce se satură.

După mâncare, vędëndü smeóica că n'a putut'o înşelâ, îi spune că iţele şi spata, după cari a trimis'o sócra sa, nu se află la dânsa, ei la o soră a sa mai mică decâtü dânsa, care nu locuesce tare departe; . . . să se ducă pêně la acésta şi le-a căpëtâ.

De-aicea, luându-şi nevésta remasü bunü, se pornesce şi se duce la o dóua smeóică şi cum ajunge îi dă şi acesteia bună ziua.

Auđindu-o şi acésta smeóică vorbindü se minunezá de dânsa şi-i dice şi ea ca şi sora sa:

— Pas' acuma de mai crede sócrelorü! . . . Sora mea dice că nora sa nu vorbesce nemică, că ea este mută, şi . . . én uită-te la dânsa câtü de frumosü şi bine vorbesce! . . . Apoi, din vorbă în vorbă, din una în alta, o întrebă la ce a venitü.

Nevésta-ı spune cum şi la ce, că écă sócra sa a trimis'o după spată şi iţe pêně la mătuşa sa, pe la care a trecutü, dar' fiindü că acésta nu le are, ı-a spusü să viie la dânsa, că póte vor fi aice.

Smeóica acésta tae acuma şi ea unü cârlanü şi după ce-lü frige ilü dă nevestei de mâncare.

Nevésta, face ca și mai nainte, adică pune cea dintâru îmbucătură sub limbă și apoi mânâncă.

Smeoica, după ce-î dete de mâncare, se făcù că caută spata și ițele, dar' îndată s'a întorsù înapoi și-î dișe nevestei că ea nu le găsesce nicăiri, decî trebuie să se ducă la sora sa cea mai mică, care nu locuesce departe, că póte la dênșa se vor aflà.

De-aicea se ie ér' nevésta și se duce la cea din urmă soră a sócrei sale.

Vedându-o și acésta smeoică că vorbesce îi repeti aceleași cuvinte ca și surorile séle. Apoi îi dă și ea o m â n ă d e o m ũ m o r t ũ de mâncare și după aceea se sue în podù, anume ca să caute spata și ițele, în faptă însă ca să pândescă pre nevéstă se védă ce a face? ... mânca-o-a mâna ori ba?

Dar' ce să facă nevésta?... ie mâna cea de omù mortù și-o aruncă sub vatră.

Nu sciù, vedutu-o-a ori n'a vedut'o smeoica, destulù că ea întrébă:

— Mână de omù mortù unde ești:

— Sub vatră! — respunse mâna.

— Mânâncă, nevéstă, mâna, că de nu-î mânca-o te mânâncù eù pre tine! — dișe érá-și smeoica.

Ce se facă acuma biata nevéstă?... Cum sâ mânânce ea mâna de omù, dacă acésta e spurcată și grețósă?... și-apoi... macar de n'ar fi de omù mortù?... ie mâna de sub vatră și-o bagă sub brâu tocmaï la inimă.

Smeoica întrébă a dóua órá:

— Mână de omù mortù unde ești?

— Sub inimă! — răspunsă mâna.

— Acuma socotindū smeóica că nevésta a mân-
catū mâna, se scobórá cu ítele și cu spata din podū și
i le dá nevestei.

Nevésta le íe și vrea să pornéscă. Dar smeóica
o opresce și-í díce :

— Dă-mi mâna înapoi.

— Na-ți-o! — díce nevésta, scoțéndū de grabă
mâna de sub brâu, fără ea s'o zăréscă smeóica, și í-o
dá. Apoi se pornesce și se cam maí duce, căci smeóica,
după ce í-a întorsū mâna, nemică reū nu putū să-í facă.

Sosindū nevésta, la'ntórcere, pe la a dóua sme-
óică, acésta îi cere c á r l a n u l ũ. Nevésta stupește și
cârlanulū sare din gură și fuge sbierândū.

Smeóica, vedéndū acésta, se mânie și díce ne-
vestei :

— Aí mancă-mi-te-ar țapa să mi te mânânce, da
cum mî-aí scăpatū din mână!

Insă nevestei nici nu-í pasă. Se duce maí departe,
pêně ce ajunge la cea dintâiū soră a sócrei séle. Acésta
smeóică, cum o vede de afară încă îi cere c o c o ș u l ũ.

Nevésta stupește și acuma și cocoșulū sbórá din
gură totū cântândū : c u - c u - r i - g u - u !

— Aí mânca-mi-te-ar țapa să mi te mânânce, da
cum mî-aí scăpatū din mână! — díce și acésta sme-
óică, vedéndū că nu póte face nemică nevestei.

Acuma într'unū târđiū étă că ajunge nevésta să-
nétósă, fără să í se fi clintitū macar unū pěrū din capū,
la sócra sa.

Câtă timp va fi âmblată ea pe la cele trei smeoice nu potă spune anume. Dar totă trebuie să fi trecută cam multă, căci când a sosită ea la sócra sa, acésta avea acuma altă noră în casă... Făcū ce făcū smeoica cea bătrână și înduplicându pre feciorulă seū ilă însură cu altă fétă, socotindă că nora-sa cea din-tăi, pre care o credea că e mută, nu s'a mai întorce de la surorile séle, unde a fost trimis'o anume ca s'o omóre.

Când ajunsse acuma nevésta a casă află pre bărbatulă seū tăindă o oie în tindă, érá pre sócra-sa și pre nora-sa cea de-a dóua lucrându câte ună alta în casă.

Sócra sa cum o vede, cum îi dize :

— Aî! bine c'ai venită, noră dragă!... du-te și adă și tu acuma o cofă de apă, că astălaltă noră nu mai póte de-atăta muncă, de când te-ai dusă tu de-a casă!

Nevésta, ascultátóre ca totdeauna, nu spune nimică, ci luândă cofa se duce după apă tocmai acolo unde și-a svirlită ea inelulă. Aice apoi oprindu-se și scoțendă apă étă că-i sare inelulă în cofă. Ea, cum ilă vede, deauna-lă pune pe degetă, și, după cum a spusă când l-a aruncată, își propune să vorbescă. Decî întorcându-se cu cofa a casă și aflândă pre cealaltă noră a smeoicei rădicândă o ólă de la focă cu mâneca că-meșii, care eră a ei, îi dize :

— Aî plăti-ți-ar Dumneđeū să-ți plătescă, că bine mai scii a luă ólele de la focă cu munca altuia!

Bărbatul se, care și-acuma se află tâindă oia întindă, cum o aude vorbind, deauna se repede la dâna așa plină cum eră pe mâne cu sânge și cuprindend'o cu mânele de după capu îi dice :

— Draga mea ! Rîndunicea mea !

Dar n'a apucată bine a rostî aceste cuvînte și ea deauna s'a prefăcută în Rînduniceă și elu în Rîndunelă, și-amendoî aș sburată pe o ferestă și s'au cam mai dusu în lume. Eră smeoica și a două noră aș remasă singure și nimene nu scie ce s'a făcutu cu dânsule.

IV.

A treia legendă a Rîndunelei, istorisită de unu română din satulă Vicovulă-de-susă și comunicată de Dlu Gavrilă Mleşniță, învățătoru, e următoarea :

A fostă odată unu omă forțe avutu. Omulă acela, între multe altele avea și-o herghelie de căi. Inșă averea luă cea mai mare și mai prețioasă erau fetele sële, trei fete ca trei ține, una mai frumósă decâtă cealaltă.

Intr'o primăvera, cum s'a întemplată, cum nu s'a întemplată, nu potă spune cu acurătetă, dar destulă atăta că feta cea mai mare se duce la tatălă seă și-lă rógă ca s'o lese să mērgă ea cu caii la vērătă.

Tatală ei dintru începută nu voi nič macar s'o asculte, da de cum s'o lese. Mai pe urmă inșă, după multe pofiră și rugăminte, o lăsă să iee herghelia și să se ducă cu dâna la vērătă.

O lăsă tatălă seă să se ducă, dar pe de altă parte își luă elu unu cojocă, ilă întorse pe dosă, ilă

aruncă apoi între umere și, mai înainte de ce apucă féta a scóte herghelia și-a se porni cu dênsa, se duse înainte ei și se ascunse sub unú podú, pe unde scia elú că are să trecă fiica sa anume ea, pe când va trece ea pe-acolo, să-î sară înainte, să-î sparie caii și așa s'o facă ca să se întórcă înapoi.

Féta scóse herghelia de cai și voíósă se porni cu dênsa la vëratú, fără de-ai trece macar câtú de puținú prin minte, că póte să i se'ntêmplesce ce va pe drumú. Dar când ajunse la podú și dete să trecă peste dên-sulú, étă că-î esă înainte o măguíată și-î sparie caii, cari apucară la fugă îndărăptú, și așa, nevoită fiindú, s'a întorsú și ea fórte amărită și cãrbită înapoi.

Tatálú seú, întorcându-se pe de altă parte mai de grabă de câtú dênsa a casă și eșindu-î, când s'a întorsú ea, înainte, îi díse :

— Veđi!... nu ți-am spusú eú ție, că tu nu vei fi în stare a pasce o herghelie așa de mare de cai!... Abia te-ai pornitú și te-ai și'nturnatú înapoi!... Așa pățescú toți aceia ce nu ascultă de sfatulú părinților!...

— D'apoi bine, ce eră să facú? — respunse féta rușinată -- dacă la podulú cutare mî-a eșitú o măguíetă uritá înainte și mî-a spãriatú caii... de voe, de nevoe trebui să m'ntorcú și eú înapoi că n'avui în cotro,... fãr' de cai nu putui nicãiri să mē ducú!...

— Eî lasă, lasă! nu te mai desvinovățî de giaba, că dacă ai fi fostú tu altmintrelea nici caii nu s'ar fi spãriatú, nici tu nu te-ai fi întorsú așa de grabă îndărăptú! — díse érá-și tatálú și-și căută apoi de lucru...

În scurtul timp, după acesta s'a cerut fîica cea mijlocie ca să mîergă cu caii la vîratu. Însă și acesteia, lăsîndu-o tatălă seü, i se'ntemplă asemenea ca și surorii sele celei măi mari.

Nu multu după acesta rugă și féta cea măi mică pre tatălă seü ca s'o lese, ca și pre celelalte surori, să se ducă și ea cu herghelia cea de cai la vîratu.

Tatălă seü însă îi dîse, că dacă surorile ei cele măi mari n'au fostu în stare a mînă caii, apoi ea, ca cea măi mică și măi slabă, cu atîta măi puținu îi va putea mînă.

Dar' în urma urmelor, vîdîndu bîtrînulă că fîica sa cea măi mică nici decum nu voesce să se abată de la ceea ce și-a pusu în gîndu, îi încuviință și ei ca să se ducă cu herghelia la vîratu, cugetîndu că va face și cu dînsa cum a făcutu și cu celelalte dóue.

Féta acesta însă avea o cățelușă năsdra-vană și cățelușă, nainte de pornire, îi spuse totu ce are să facă tatălă ei cu dînsa, când se va apropiă cu caii de podu.

Féta ascultă pre cățelușă, luă herghelia cea de cai și se porni cu dînsa și când ajunsă la podu și-i eși tatălă seü înainte, voindă ca s'o sparie și pre dînsa ca și pre celelalte surori, îi dîse mîniósă :

— Inapoi tată ! că dórá nu vrei să mă sparii și pre mine ca și pre surorile mele !... Inapoi ! ori de nu, e vai și amarú de tine !

Tatălă ei, auđindă aceste cuvinte aspre, se'ntórse rușinată a casă, ér' féta s'a dusă cu herghelia măi departe.

Mergându ea așa, câtu timpü va fi mersü, totü pascëndü herghelia sa, étă că într'unü târđiü zăresce într'o depărtare altă herghelie precum și unü t ê n ă r ü fórte frumosü, carele ocolia caii.

Vedëndü ea acésta încălică de grabă pe unü calü, care erà mai sprintenü și alergă totü într'o fugă la oraşulü, care erà mai aprópe, unde își cumpără o părechie de vesminte bărbătesci. Er' când se întórse îndăreptü află acuma caii sei amestecați cu caii t ê n ă r u l ü , și aflândü acésta, se supără fórte tare.

Tênërulü însă îi đise :

— Nu te supără, färtate, că caii mei aü fie-care nume, și când îi strigü pe nume, vinü la mine, ca vitele la sare. Decı n'avea despre acésta nicı o témă, că nu-ți vei putea alege caii tei dintre ai mei!...

Auđindü cuvintele acestea féta, care erà acuma îmbrăcată în hañe bărbătesci, ca să n'o cunóscă t ê n ă r u l ü , că e fată, îi mai veni inima la locü, și din una în alta, din vorbă în vorbă ca tinerii, se'ntovărăşiră amêndoi și începură a âmblă împreună cu caii la păscutü.

Tênërulü, uitându-se dela unü timpü mai de-aprópe la tovarăşulü seü, după vorbă și după trasurile feței, i se părü că acesta e fétă și nu feciorü ca d ê n s u l ü , macar că erà îmbrăcatü bărbătesce, dar' nu-ı spuse ne-sciindü de bună sémă de-ı așa duple cum i se pare ori ba ?

Nu multü însă duple acésta, mergëndü t ê n ă r u l ü dimpreună cu tovarăşulü seü a casă la d ê n s u l ü , đise maicei sale, căci t ê n ă r u l ü avea și maică, îi đise adică

că acestu tovarășu, după părerile séle e fétă si nu fecioru cum ilu arată îmbrăcămintea.

Uitându-se maica ténérului mai de aprópe la fétă, și după ce a privit'o cum se cade, fiindu și ea de aceea-și părere, i-a datu fiului seú unú sfatú și anume : ca să îmbie pre tovarășulú seú să mérgă cu dênsulú la scăldatú, și dacă n'a fi fétă, nu va sta la îndoélă : să se scalde orí ba ? ér' de va fi fétă nu va voi să se scalde.

Cățelușa cea năsdravană a fetei însă, sciindú îndată cu ce gândurí se pórtă maica feciorulú, descoperí totú taína stăpânei séle, đicéndu-i ca ea nici decum să nu se sfiéscă a merge la scăldatú, ci să se priméscă cu cea mai mare bucurie, căci ea, adică cățelușa, când va fi tréba la adică va începe a alergà pintre cai și ntr'o clipă pre toți îi va spărià și imprăscià și ei atuncí vor fi nevoiți să lese scăldatulú și să alerge după cai ca să-i stringă la unú locú.

Și cum a sfătuitú cățelușa pre stăpâna sa, chiar așa s'a și întêmpatú. Mergéndú feciorulú cu tovarășulú seú ca să se scalde, când sosiră la starea locului și numai voiră să se desbrace și să se arunce în apă, cățelușa dete de grabă o raítă pintre cai și, ce făcú ce direse, destulú atâta că pre toți îi spárià astfelú, că atátú feciorulú câtú și féta se vedură nevoiți a lăsà scăldatulú și-a alergà după cai.

După întêmplarea acésta, mergéndú feciorulú a casă, istorisí maicei séle tóte din firú în pèrú cum aú fostú.

Maica sa i-a datū acuma altū sfatū și anume i-a dīsū, că'n nóptea viitóre are să pue sub capulū amēndurora câte unū struțū de florī, și de ve fi tovarășulū lui fētă, i se va vesceđi struțulū peste nópte, érá de nu va fi fētă, n'are să i se vesceđéscă.

Cățelușa însă îi spuse și despre acésta convorbire stăpânei séle și-i dīse că peste nópte să lese ușa casei crepată, că ea, cum vor adormi ei, va întră în casă și i va luà struțulū și-lū va purtā pēnē în đori de đī prin rōuă, érá în đori de đī ilū va duce și-lū va pune înapoi.

Féta a făcutū așa, după cum a învățat'o cățelușa.

A dóua đī deminēță, după ce se sculară cei tineri, mergēndū mama feciorulū ca să védă ce s'a întēplatū peste nópte, affă struțulū de florī a fetei multū mai prospētū și mai frumosū, decâtū alū fiulū seū, și din acésta a conchisū ea că tovarășulū fiulū seū trebuie să fie bărbatū și nu femee. Nu sciea ea despre apucăturile fetei cu cățelușa sa, căci dacă ar fi sciutū, atunci nusciiu đeū ce ar fi făcutū.

Mai puse mama feciorulū, și după acésta încercare, multe de tóte la cale, dar din pricină că cățelușa tóte le descoperia stăpânei séle, nu putū nemică să iscodéscă: de e tovarășulū feciorulū seū fētă ori feciorū ?

Étă că nu multū după tóte încercările acestea sosese tómna și féta luāndu-și remasū bunū de la feciorū și de la mama acestuia. se'ndréptă incetișorū spre casă.

Tênerului, părându-î reu după tovarășălă seü, nu multü după ce s'a pornitü acesta, încălică pe unü calü și merse în urma lui ca să-lü poftéscă înapoi, însă înzădarü i-a fostü tötă ostinéla și alergătura, căci tovarășulü seü trecuse acu o apă mare, care, făcëndü preste dënza de trei încrucișü cu o batistă, a fostü secatü și așa i-a fostü cu putință să trecă fórte lesne. Érá după ce a trecutü din colo de apă a făcutü érá-și de trei ori încrucișü cu batista asupra apei, apa s'a rădicatü și s'a împreunatü cum a fostü mai nainte de trecerea sa.

Când ajunse tēnerulü aprópe de apă, féta, care erà acuma de ceea parte, se desbracă din hănele séle cele bărbătescī și-și luă cele femeescī.

Tēnerulü, vedēndu-o că e fētă și încă o fētă fórte frumósă și încântátóre, voi să sară cu calü cu totü în apă și să se înnece de scârbă că a scăpat'o din mână.

Însă féta, cum ilü vedü că voesce să se arunce în apă, a strigatü dicēndu-î :

Stăi pe locü, nu te'necă :

Că nu ți-am fostü partea ta !

Și cum rostü ea cuvintele acestea se pornü și se duse mai departe.

Feciorulü însă se'ntórse fórte tristü și dusü pe gândurü a casă și'n aceea-și di, în urma sfatului maiceü séle, întreprinse elü o călătorie ca numai decâtü se afle pre féta ce-a scăpat'o în acestü chipü din mână.

Âmblându elū unū timpū măi îndelungatū în colo și'n cöce étă că'n urma urmelorū dă de fétă, care eră acuma la părinții sei. și cum dă de dēnsa o fură, fără ca să scie ea ce-va despre acēsta.

Pe drumū însă, vėdēndū féta că este furată și n'are nici unū chipū de scăpare, de supėrare mare, când ajunse lângă unū podū, ce ducea peste o apă, luă inelulū sei de pe degetū și aruncāndu-lū în apă țise feciorulū :

— Când voiū află eū inelulū meū, atunci să vorbescū eū cu tine, măi de grabă nu !

Mulți anī, după acēsta, a trăitū féta la unū locū cu feciorulū ce-a furat'o, fără să vorbescă cu dēnsulū macar unū singurū cuvintelū.

Étă însă că'ntr'o țī, cine măi scī după câtī anī, mergēndū ea la pēscuitū prinse o mulțime de pesce și aducēndu-lū a casă și spintecāndu-lū dă într'ēnsulū peste inelulū sei.

Feciorulū, adică barbatulū ei, tocmai atunci tăiasē unū rimătorū și-lū pregătīa în mijloculū casei.

Muta, căci așa a fost botezat'o sócra-sa din prină că nu vorbīa nemică, după ce a curățitū pescele l-a pusū într'o ólă la focū ca să férbă, și fiind că acuma începuse óla a ferbe așa de tare că da în focū, țise sócrei sale, care sta lângă vatră :

— Mamă ! trăge óla că dă'n focū !

Barbatulū ei, carele, cum am spusū, pregătīa porculū, ce-lū tăiasă, cura o auđi vorbindū, de bucurie mare, o prinse de bărbie așa cum eră cu mânele pline de sânge și-ī țise :

— Draga mea, păsăruica mea !

Dar' étă că nu apucă bine bărbatulū a rostī cuvintele acestea și ea deauna se prefăcū într'o pasere și începēndū a sburā prin casă sparse unū ochiū de feréstă și eși prin dēnsulū afară și se cam mai duse.

Paserea aceea e Rîndunica, fiind că ea are bărbie roșă, și de-atunci se află Rîndunica în lume.

V.

A patra legendă a Rîndunelei, comunicată de Dlū Orestū Lujanū, sună precum urmēză :

A fostū odată o femeie, și femeea aceea avea o noră în casă cu care nu se putea nici decum învōi. Nu erā mai nici o đī lāsată de Dumneđeū, în care să nu-ī dīcă : ba că-ī lenișă, ba că-ī netrebnică, ba că-ī una, ba că-ī alta. Mai pe scurtū ne'ncetatū îi căută pricinī și cum îi venīa la gură, așa o batjocuria.

Și noră-sa, bună de inimă și răbdătoare, tōte le suferīa și tăcea, eugetāndū în sine că socră sa se va încuminți dela unū timpū și-ī va da pace. Dar' cum să nu-ī dee !... Unde s'a mai vēđutū în lumea acēsta vre o sócră bună ?... Pe đī ce mergea totū mai rea și mai nesuferită se facea. . Éră într'o đī, voindū să pue capētū la tōte, ce face ?... se apucă și omórá pre noră-sa, tăindu-o tótă bucățele.

Bărbatulū nevestei, carele se vede că, pe când ī-a omorītū maica-sa soția, erā unde-va dusū de-a casă cum s'a întorsū inapoī și-a vēđutū ceea ce s'a întēmplatū, s'a făcutū focū și parā de mânia, a prinsū pre

maica-sa și puindu-o pe nisece cărbuni aprinși voi, spre pedépsă, s'o ardă de vie.

Maica Domnului însă, cum și din ce pricină nu potū să sciū, dar' destulū atâta că tocmai când se aprinse straele pe sócra cea rea și începuse a arde, se scoborì din ceriū, o prefăcù într'o Rîndunică și o scóse de grabă pe hornū afară.

Rîndunica, adică sócra cea rea, prefăcută în pasere, cum se vëdù scapată afară voi să fugă.

Dar' Maica Domnului n'o lăsă, ci oprindu-o îi dîse :

— Stăi pe locū, că nu merge așa, cum cugeți tu!... nu gândi că, dacă te-am scosū dela mórte, îndată ți-oiū da și drumulū! .. mai astéptă puținū pêne ce ți-oiū face unū semnū după care nu numai eū, ci și tótă lumea să te cunóscă orì și când și orì și unde, ce sócră bună ai fostū, că ai omoritū pre noră-ta!...

Și cum rostì Maica Domnului cuvintele acestea, îi făcù códa în formă de fórfece seū mai bine dîsū în formă de dóue cuțite ascuțite și împreunate la unū locū, cu carì a ucisū ea pre noră-sa.

Dar' ea n'a remasū numai cu semnulū acesta. Când o scósă Maica Domnului pe hornū, atunci se negrì de fumū și funingine, și pe unde s'a negritū négră a remasū și pêne în diua de astă-đi.

Éră pata cea roșă de pe gușa Rîndunelei e sângele ce a prinsū să curgă, pe când a începutū a arde. Penele cele albinețe sunt urmele din cămeșa, cu care erà ea îmbracată, când a pus'o feciorulū seū pe căr-

bunî, și care n'a apucatû a se aprinde și a arde, ci numai s'au afumatû.

Și numai după ce a căpătatû Rîndunica tôte semnele acestea i-a datû Maica Domnului drumulû ca să sbóre unde vorû duce-o ochii și aripele.

VI.

A cincea legendă a Rîndunelei, istorisită de Nistorû Bolohanû, românû din satulû Reusenî, și comunicată de vărulû meu Stefanû Fl. Marianû, sună astfelû:

Đice că Sânta Duminică a avutû odată o șervitóre. Și mergêndû ea într'o đî la biserică a lăsatû pre șervitóreia sa a casă ca să-î facă de mîncare pe când se va întórce. Și când s'a pornitû ea la biserică đise șervitóreii sale să potrivescă astfelû bucatele ca să nu fie nici prea calde nici prea reci, ci numai cum esû mai bune de mîncatû.

Șervitóreia, cum a eșitû Sânta Duminică din casă, s'a și apucatû de fertû bucatele. Inșă ea după ce le-a gătitû de fertû, a uítatû să le pue din bună vreme ca să se recescă, ci ea le pusă în pripă cu puținû mai nainte de-a se întórce Sânta Duminică dela biserică, și așa bucatele, din pricina acêsta, n'au pututû să fie, după cum a spusû Sânta-Duminică.

Sosindû acuma Sânta-Duminică a casă și puindu-se la mésză, n'a apucatû a îmbucà bine din bucate, când s'a și friptû, dar' scii colea... cum se cade. Și frigêndu-se s'a mîniatû și a începutû a blăstemà și a đice:

— Dacă nu mi-ai făcutû tu pe placû și pe chefulû meu, să te prefaci în pasere și să âmbli de ađi

înainte arsă și friptă prin locurile și țerile unde va fi arșița cea mai mare, cum m'am friptu și m'am arsü și eü acuma !

Și cum a rostitü Sânta Duminică cuvintele acestea servitórea déuna s'a prefätü într'o Rîndunică și a sburatü în lume. Și fiindü că Sânta Duminică a blăstemat'ó să âmble arsă și friptă, de-aceea își face ea cuibulü seü prin podurile caselorü, unde e căldura cea mai mare, și totü de-aceea petrece ea numai prin țerile acelea, unde sunt căldurile și arșițele cele mai mari.

VII.

Afară de aceste cincî legende complete ale Rîndunelei și cea publicată de Dlü V. Alecsandri se mai află încă și dóue fragmente, cari îmi sunt mie cunoscute, și anume : unulü totü în Bucovina, érá celalaltü la Româniî din Banatü.

Dacă aceste dóue fragmente nu s'ar deosebî multü de cele de mai susü le-ași trece cu vederea, așa însă, credü că, în interesulü sciinței, vor fi bine primite și acestea, dacă le voü reproduce aici.

Fragmentulü legendei din Bucovina, istorisitü de Ionü Terteșü, românü din satulü Ilișesci, e celü următorü :

Aü fostü odată unü bărbatü și o nevéstă cariü aü avutü trei copii. Étä că'ntr'o ñi morü tustrei copii, și când să-i ducă la grópă, maica lor, în locü să-i bocéscă și să plângă după dênșii ca alte maice, ea mergea în urma lor totü jucândü, bätëndü în palmi și riðëndü.

Nu multă după acesta mori și socrii se. Dar' ce schimbare?... Nevasta nu era acuma cea de mai nainte... Plângea și se tânguia după dînșii, de gândia că cine se pre cine a perdut. Și totu așa plângându și bocind, de se cutremura cămeșă pe dînșă, petrecu ea pre socrii se la grópă.

După ce se'nmormentară acuma bătrâni și după ce se'nturnară cu toții de la ținterimă a casă, întrebă bărbatul pre nevasta sa :

— Nevastă ! de ce, când ni-au murit copiii noștri, tu n'ai vărsat nici o lacrimă după dînșii, ei ai jucat și ai risu si te-ai veselit când i-ai petrecut la grópă, era acuma că ți-au murit socrii, adică părinții mei, i-ai bocit și te-ai tânguit după dînșii?...

— D'apoî bine ! — respunse nevastă, — după copiii noștri n'am plânsu, ei am jucat și am risu, pentru că prea bine am știut eu unde se duc ei, că mergu în raiu, era după socrii cum n'oî plânge, știind bine că pentru faptele lor trebuie să mērgă la munca cea vecinică a iadului !

Audind bărbatul respunsul nevestei se se mânia focu pe dînșă și începă a o sfădi și a o certă. Și totu așa, din una în alta, din certă în certă, veni treba pēne la bătae. Inșă când să dea bărbatul în nevastă, acesta se preface iute într'o Rîndunică și sboră pe ferestă afară. Atunci bărbatul dă s'o prindă, dar' ajungându-o numai de cōdă, remâne cu tōte penele în mână, afară de cele două de pe de laturi, cari au scăpat nesculse și cari pēne și'n ziua de astă-și se vedu la Rîndunele.

Fragmentul legendei, care se află la Români din Banat, sună :

„După tradițiune Rîndunica a fostu dintru începutu fătă, care se certă cu părinții seî, érá pre alții îi calumniá. Pentru aceea s'a prefăcutu ea în forma ei presintă, și trebue să-și facă cuibulú seú în camine, espusă fiindú fumuluí innegritoriú.“¹⁾

VIII.

Acestate sunt legendele Rîndunelei, câte le-am pututú aflá eú pêne acuma.

Din cele trei legende dintăiú precum și din fragmentulú din Bucovina resultă că Rîndunica dintru începutu a fostu o nevéstă ténérá, care prefăcendu-se în forma ei de pasere, a remasú pêne în ziua de astă-đi cu gușa roșá și cu códa ea o furcutá, după cum adică a uns'o bărbatulú seú cu sânge și i-a smulsú mijloculú cođii.

După legenda Domnuluí V. Alecsandri însă, precum și după spusa unorú Români din Bucovina, Rîndunica a fostu dintru începutu fătă de împêratú. Érá rochia ei, cu care a fostu îmbrăcatá, după legendă publicată de Dlú V. Alecsandri, s'a prefăcutú într'o plantă cu flóre albastrá, care înflorește primăvéra și se numesce în Moldova „Rochița Rîndunelei“²⁾, lat. *Convolvulus arvensis*, érá în Bucovina și Transilvania *Volburá albastrá*.

¹⁾ Arthur und Albert Scott. *Walachische Märchen*. Stuttgart und Tübingen. 1845. p. 284.

²⁾ Op. cit. p. 85.

După legenda a cincea din Bucovina și după fragmentul din Banatü a fostü Rîndunica dintru începutü o fétä neascultätóre. Érä după legenda a patra din Bucovina a fostü ea o sócra rea, după cum sunt mai tóte sócele în ochii nurorilorü.

Totü din cauza acésta, pentru că Rîndunica a fostü dintru începutü femee, crede poporulü, că-și face ea cuibulü seü numai în podurile caselorü, fiindu-ï datü să petrecă la unü locü, sub unü acopereméntü cu ómenii.

După fragmentulü legendei din Banatü, mai susü arätatü, precum și după o colindă poporană ¹⁾ își facü Rînduneele cuiburile sale prin podurile caselorü de-aceea, pentru că așa aü fostü ele blăstëmate.

Ținórea legendei banățene ni-e deja cunoscută. A colindei însä e acésta :

Sub o trupină de mărü-përü se află unü patü

Pe la fundü cu tunete,
La fuștei cu fulgere,
Trembele de cérä sântä
Totü topitä și'nvértitä

In patulü acesta :

E culcatü unü Dumneđeü
Mititelü și frumușelü
Și la fațä curățelü,
Fașiatü de-o 'mpërätésä
In fășóre de mëtäsä.
Comănacü-ï de bumbacü,

¹⁾ At. M. Marienescu. Poesia populară. Colinde. Pesta. 1859.
p. 24. —

Cu trei flori în comănacă,
Una-î flórea mirului,
Alta vița vinului,
Una spiculă grâului.

Și pe când Dumneșeu dormiã dusă, ună somnă
greă, pe-atunci :

Ét' veniră Rîndunele,
Negrișóre, frumușele,

cară, de și începurã a cântã și colindã, totu-și nu-lă
puturã deșteptã. Deci :

Rîndunelele sburarã,
Cãtrã mare se lăsarã,
Ele tóte apucarã
Stropuleși pe aripele,
Petricele'n penicele,
Ér' la fiu că aș venită,
Că-aripele l-aș stropită
Cu petricele aș svêrlitã . . .

Și făcîndu ele acésta, Dumneșeu celă frumușelă,
deșteptându-se din somnă, se mânia pe dênsele și le
blăstêmă dicîndu :

Rîndunea ! fă-ți cu bulă teă
Unde-a fi loculă mai reă,
Prin podulă seraciloră,
La grînda streșineloră
Să te bată fumurile
Ca pe fecioră cugetele,
Cugetele de'nsurată,
Pe fete de măritată ! . . .

Éră-și se dice că Rîndunelele își facū cuiburile lorū prin podurile caselorū numai pentru norocirea ómenilorū și pentru curățenia lorū. Unde sunt casele séu grajdîurile vrăjite de cine-va acolo nu-și facū Rîndunelele nici odată cuiburi. ¹⁾

Asemene, totū din causă că Rîndunica dintru începutū a fostū femee, crede poporulū, că nu e bună de mîncatū; apoi că e fórte păcatū a o omorî, séu ai stricà cuibulū și ai sparge óuele. Ba! nici mîna nu e bine să puî pe dînsa. Dreptū aceea, fie care Romînu dă de grijă copiilorū sei ca nu cum-va să se atingă de dînsa, s'ó omóre, să-î strice cuibulū, séu să-î spargé óuele, căci făcîndū acésta, póte să li se întemple vre o nenorocire. ²⁾

E păcatū a omorî pre Rîndunele, a le stricà cuiburile și a le sparge óuele încă și de-aceea, pentru că ele, după credința poporulū, sunt sfînte ³⁾, sunt găinele lui Dumnezeu ⁴⁾, și ca atarî nu facū nici unū reū ómenilorū, ci din contră ele arată noroculū fie-căreî case. ⁵⁾ Unde-și facū ele cuiburile, acolo se încuibéză și noroculū, pentru că ele aū fórte mare darū dela Dumnezeu. ⁶⁾

¹⁾ Credința Romînilorū din ținutul Dornei, com. de Dlū Petru Ursulū, cantorū bis. în Căndreni.

²⁾ Credință și datină comună în Bucovina.

³⁾ Com. de Vasile Ungurénū, rom. din Ilîșeci.

⁴⁾ W. Schmidt op. cit. p. 22. — Dlū Gr. a lui I. Sima imî scrie, că unî Romîni din Transilvania și anume cei de pe Someșulū mare nu numai că credū despre Rîndunică că ar fi „Găina lui Dumnezeu“ ci eî fórte adeseorî chîar o și numescū astfelū.

⁵⁾ Com. de Dlū P. Ursulū.

⁶⁾ W. Schmidt. op. cit. p. 22. și Cred. rom. din Vicovulū de-susū și a altorū Rom. din Bucovina. —

Românul, care omórá vre o Rîndunică, îi strică cuibul și-î sparge óuele, nu numai că se depărtéază norocul dela casa lui, ci se crede despre dînsul, că a comis un pécátú așa de mare, ca și când ar fi omoritú pre atare nevestă, i-ar fi resipitú casa, și i-ar fi nenorocitú copiii ¹⁾, și cum a omorit'ó îndata i se uscă, și-î sécă mâna. ²⁾

IX.

Afară de datinele și credințele pên' aici înșirate mai credú Românii cum că celú ce vede ântâia-și dată primăvéra o Rîndunică sburândú, dar' neciripindú, acela va fi sănétosú și voíosú peste totú anulú; pre acela nime n'are să-lú vorbescă de reú. Celú ce însă vede ântâia-și dată o Rîndunică stândú și ciripindú, aceluia, se crede, că preste anulú nu-î va merge bine, că va fi bolnăviciosú și ómenii ilú vor vorbi de reú.

Asemene nu e semnú bunú pentru cei ce audú ântâia-și dată vre o Rîndunică ciripindú în podú, căcî atuncî, credú ei, că preste totú anulú nu vor fi sănétóși și voíoși, ci vor fi slabî și bolnăvicioși. Că nu aú vedut'ó mai ântâii sburândú vor fi vorbiți reú de ómenii. ³⁾

¹⁾ Credință comună în Bucovina.

²⁾ W. Schmidt. op. cit. p. 22. și com. de Dlú Gr. a lui I. Sima.

³⁾ Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de C. Racolța și Sofia Frâncu, românce din locú.

De vede o fétă séu unū flecău ântâia-și dată primăvéra numai o singură Rîndunică, atunci, credū aceștia, că preste totū anulū vor fi singurī, că nu se vor putea mărită séu însurà. De vede unū bărbatū o singură Rîndunică, se teme să nu i se'ntemple vre o nenorocire să nu-î móră nevésta și elū să remâie apoī singurū, věduvoū Totū așa credū și nevestele. ¹⁾

Numai o unică Rîndunică vēđută ântâia-și dată primăvéra înseamnă, după credința poporului românū, totdeuna singurătate. Érá mai multe Rîndunele, vēđute de-odată, înseamnă, că preste vérá vor fi, cu cei ce le-aū vēđutū, mai mulți înși la unū locū. ²⁾

O sémă de Români, când vēdū pentru prima órá primăvéra o Rîndunică, déuna staū pe locū și începū a săpà cu unū cuțitū séu orī cu ce aū pe lângă dênșii sub călcâiulū piciorului stângū, și întêmplându-se să afle cărbuni în loculū acela, atunci, credū ei, că preste totū anulū vor fi sănêtoși și voioși, și vor află preste vérá bani; ér' de nu află cărbuni, nu vor fi sănêtoși. O sémă însă credū că dacă află cărbuni, vor muri. ³⁾ Alții érá-și credū că, dacă vei sta loculū unde veđi ântâia-și dată vre o Rîndunică, și vei face cruce, atunci, dacă vei vrea să sapi în acelū locū, vei află din întêmplare celū puținū unū crucerū. ⁴⁾

¹⁾ Credință fórté lățită în Bucovina. —

²⁾ Spusū de Vasile Ungurénū, românū din Ilișesci.

³⁾ Credința Românilorū din districtulū Năsëndū în Transilvania.

⁴⁾ W. Schmidt. op. cit. p. 22.

Unele Românce, când vedă ântâia-și dată o Rîndunică, suffă asupra ei și dicu :

„Cum se desparte cõda ta și nu se încâlcisce, așa se mi se despartă și să mi se descâlcescă orî ce încâlcitură și încurcătură când voîu suffă asupra ei descurcându-o și desfăcându-o.“¹⁾

X.

Mai departe credû Românii, că vitele cornute, mai cu sémă boîi și vacile pe sub cari sbõră vre o Rîndunică se bolnăvescû și crușescû, adică se udă sânge.²⁾

Cuibulû de Rîndunică se întrebuițeză de cătră Români ca medicamentû în contra arsurilorû și opăriturilorû prin focû și uncropû. Așa cei ce sunt arși séu opăriți, luândû unû cuibû de Rîndunică părăsitû, muindu-lû apoi în apă caldă și legându-se cu densusulû la rană, spunû că îndată se vindecă.³⁾

Se mai întrebuițeza cuibulû de Rîndunică încă și în contra anghinei.⁴⁾ Érá cei ce aû friguri și nu potû scăpă de dênsele se dice că, îndată ce se afumă

¹⁾ Com. de Dlû P. Ursulû.

²⁾ Credința Românilorû din Ilișesci și din alte sate din Bucovina. —

³⁾ Datina Românilorû din ținutulû Dornei com. de Dlû P. Ursulû.

⁴⁾ Vernavû. Physiographia Moldaviae. Buda. 1836. p. 58. apud B. P. Hâsdeû „o notiță istorico-medicală“ publ. în Columna lui Traianû No. 33. (143) din 1. Noemvre 1872. p. 229. —

cu pătululă din cuibulă unei Rîndunele, îndată îl lăasă frigurile. ¹⁾

Vacile, cari sunt bolohănite, încă se vindecă cu cuibă de Rîndunică, și anume: cuibulă se mōie în apă caldă și așa se légă apoī cu dēnsulă ugerulă bolohănită ală vaci. ²⁾

Vitele, pe sub cari a sburată vre o Rîndunică și din cauza acēsta crușescū dupre cum s'a arătatū mai susū, se potū vindecă număi cu cuibă părăsitū de Rîndunică, adică din care a sburatū Rîndunica și cu puii, și anume se pune cuibă de-acesta în tărițe și se dau apoī vitelorū bolnave ca să le mânânce, cari mân-cându-le, se đice că îndată se vindecă și nu crușescū mai multū. ³⁾

În fine Rîndunica e considerată de cătră Români încă și ca unū profetū alū tempestății și a anu-timpurilorū. Așa se đice că dacă vremea stă pe plōie, Rîndunica sbōră totū atingēndū pămēntulū, și din când în când scōte sunete line, spăriōse și plângētōre. Êr când va să urmeze vreme bună, ea sbōră susū și se jōcă cu surorile sēle. Dacă ne amenință vr'o vijilie, ea se perde pintre nori și sbōră încetū. ⁴⁾

Când începū a veni Rîndunelele de prin țerile cele calde, unde petrecū ele peste érnă, e semnū cum

¹⁾ Spusū de Rucsanda Ienachieviciu, descântētōre și alte Românce din Siretū.

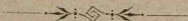
²⁾ Datina Rom. din Siretū și din alte sate.

³⁾ Com. de V. Ungurēnū.

⁴⁾ Isaia Schinteia, în „Șeđetōrea“ an. I. Buda-Pesta, 1875. p. 47.

că și primăvéra a sosită și că măi multă n'are să ningă. Érá când se ducă Rîndunelele de pe la noi, atunci nu e departe nici érna. ¹⁾

¹⁾ Credință comună în Bucovina.

Lo st un ul ũ.

I.

Tóte paserile, cari de cátră ornitologiști se numescú c'unŭ singurŭ terminŭ tehnicŭ latinŭ „Hirundina e“, Româniŭ le numescú c'unŭ singurŭ cuvântŭ „Rîndunele“. Dar' spre deosebire numescú ei Rîndunele și Rîndurele séu Rîndunică și Rîndurea séu Rîndunică și Rîndurică, La Româniŭ din Macedonia Lândură ¹⁾ și Arândrunea ²⁾, mai multŭ numai pre acea specie de Rîndunele, a cărorŭ gușă e roșă, códa lungăreță și înfurcată și cari își facŭ cuiburile de regulă prin podurile caselorŭ, lat. *Hirundo rustica* L. germ. die Rauchschwalbe.

Pre acea specie de Rîndunele însă, a cărorŭ gușă și pânțece sunt albe și cari își facŭ cuiburile de regulă

¹⁾ Revista pentru istorie, arhiologie și filologie, sub direcțiunea Dluĭ Gregoriŭ G. Tocilescu. an. I. Vol. I. Bucuresci. 1883. p. 32. — După Dluĭ G. Bazonzi. Opere complete. Limba română și tradițiunile ei. Galați și Brăila. 1872. p. 171. s'ar chiemă Rîndunică de cátră Româniŭ din Macedonia și „Sandură“. Nu sciŭ însă de nu e cum-va o greșelă de tipariŭ în locŭ de Lândură, căci L în scrisóre se póte fórte lesne confundă cu S. —

²⁾ Com. de unŭ studente din Macedonia.

pe sub streșinele caselor și în malurile apelor le numesc mai mult *Lostuni*.

Acea specie de Rîndunică, care-și face cuibul seă mai ales pe sub streșinele caselor, de-asupra fereștilor, și care e pretutindene cunoscută, are la poporul român mai multe numiri, și anume în Bucovina: *Rîndunea*, seă *Rîndunică-de-ferestă*, *Lastun*, *Lostun*, *Loston*, și *Lostug*¹⁾, în Transilvania: *Lăstun*²⁾ și *Loston*³⁾; în Ungaria: *Lastan*⁴⁾; în Banat: *Lasturn*⁵⁾; în Moldova: *Lăstun* dem. *Lăstunaș*⁶⁾; în Muntenia: *Lustun*⁷⁾, lat. *Chelidon urbica* Boje; *Hirundo urbica* L. germ. *die Mehlschwalbe*, *Fenster-schwalbe*.

Acea specie de Rîndunică însă, care-și face cuibul seă de regulă în malurile apelor și a cărei pene de pe spate sunt cafenii, érá cele de pe gușa și pân-tece albe-întunecate, se numesce de cătră Români din Bucovina: *Rîndunea* seă *Rîndunică-de-plóie*

¹⁾ Nu potú trece cu vederea de-a nu amintí aice și unú pesce, pe care Români munteni din Bucovina îl numescú „*Lostucă*“, cu accentulú pe silaba primă, și despre care spunú că e unú pesce fórte frumosú și mare, uneori și péné la cinci chile, și n'are solzi nici cíolane, ci numai spinare. —

²⁾ S. Petri. Vocab. — A. de Cihac, Dictionnaire. t. II. p. 166.

³⁾ V. R. Buticescu. Poesii Deesii. 1881. p. 129.

⁴⁾ Com. de Dlí Elia Popú, învățatorú în Șomeuta-mare.

⁵⁾ Com. de Dlí Ios. Olariú. „*Lasturn* = Rîndunea, ce face cuibú la streșinele caselor.“

⁶⁾ V. Alecsandri. Poesii ale pop. rom. Bucuresci 1866. p. 146.

⁷⁾ B. P. Hășdėu. Cuvente den bėtruní t. I. p. 246. In ve-chime se află în Muntenia și o vale numitá „*Valea Lustunilor*.“

Rîndunică-de-maluri, Rîndunică-de-apă,
Rîndunică-de-părău și Lostunul-de-apă, lat.
Cotyle riparia Boje; Hirundo riparia L. germ. die
Uferschwalbe.

II.

Cum că și aceste două specii de Rîndunele și mai
cu samă specia primă se numesc de cătră Români
fôrte adeseori „Rîndune”, se pôte cunósce în cătú-
va și din vr’o căte-va doine poporane.

Fie-cărui îi este cunoscută că Lostunulú séú
Rîndunica, care-și face cuibulú pe sub streșine, e
espúsă celorú mai multe neplăceri, căci nu numai cei
de casă, ci de multe ori chiar și străinii îi strică cu-
bulú, și mai alesú din causă că ea, séú mai bine đisú
puî seî, fôrte adeseori necurățescú păreții așa de tare,
că celú ce ține cișú-ce-va la curățenie trebuie să se
supere pentru acésta faptă. De-aice vine apoi și plân-
gerea acestei păserele asupra ómenilorú, asupra tutu-
rorú drumetilorú, cari i-aú stricatú cuibulú și care plân-
gere se află fôrte bine respicată în următórea doină
poporană :

Frunđă verde trei masline,
Câte paseri sunt pe lume
Tóte-avură parte bună,
Numai eú o Rîndunea
Avuí partea cea mai rea
Că mi-am pusú cuibulú la drumú.
Căți ómeni pe drumú trecea
Toți în cuibulú meú svêrlia,

Pui mi s'aũ spãriatã,
Și la munte mĩ-aũ sburatũ,
La vërvuțulũ muntelui,
La crucea molidului
Unde-i dragũ voinicului,
La vërvuțulũ fagului
Unde-i dragũ fãrtatului. ¹⁾

III.

Ce se atinge de datinele și credințele Românilorũ despre aceste două specii de Rîndunele, voiũ să însemnezũ că ele numai fôrte puținũ se deosebescũ de celea ce s'aũ arãtatũ în articolulũ despre Rîndunicã. Mai tôte, câte s'aũ spusũ despre Rîndunicã, afarã de legende, le istorisescũ Romãniũ și despre Lostunũ, darã mai alesũ numai despre Lostunulũ ce-și face cuibulũ sub streșinele caselorũ. Prin urmare puținũ ce așĩ mai avea să scriũ în privința acẽsta despre Lostunũ. Inșã fiindũ că în articolulũ despre Rîndunicã, unele datine și credințe le-am trecutũ cu vederea, érã altele le-am auđitũ mai târđiũ, voiũ și pre acelea să-le înșirũ aice.

Mai ântãũ vom începe cu ciripitulũ Rîndunelorũ în timpũ de nópte.

Romãniũ credũ, că ciripitulũ Rîndunelorũ în timpũ de nópte e unũ semnũ reũ. Dreptũ aceea nu odatã se adresazã eĩ cãtrã Rîndunele ca să nu li mai cãnte nóptea, să nu li mai menescã a reũ, cãci și așa sunt eĩ destulũ de învãluiti și întristați, destule nevoi și neajunsuri aũ datũ peste capulũ lorũ. Eĩ đicũ :

¹⁾ Din colecțiunea mea ineditã.

Rîndunică cu cunună
Nu-mi cântă séra pe lună,
C'a mea inimă nu-î bună,
Că-î încinsă c'o cunună,
Și-î încinsă cu curele
La mijlocu cu lăcrimele,
Și-î încinsă cu colanū
Multū oftéză de amarū !¹⁾

Altă doină, totū din Bucovina, în care unū ost-
ténū se adresază cătră o Rîndunică ca să nu-î cânte
nóptea pe lună, sună astfelū :

Rîndunică cu cunună,
Nu cântă nóptea la lună,
C'a mea inimă nu-î bună,
Ea e strînsă cu curele,
Curelele-sū cu oșele,
Cu oșele ascuțite
De străinū sânge roșite.
C'am fostū unde nu e grăū
Numai sânge pênē 'n brăū,
Unde nu-î spicū de sēcară
Numai sânge pênē 'n scară...
Sânge de-a străinului
Pênē 'n cóma murgului...
Căpitanulū blăstematū
Totū la harță m'a purtatū,
Ér' a casă când sosi
Puica mea n'o mai găsi !²⁾

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Idem de eadem.

Acestea de-o cam dată în privința ciripitului Rîndunelelor.

IV.

Rîndunica, fiind o pasere mutătoare, care, la întorcerea sa din țerile cele calde, ni anunță sosirea primăverii celei căldurose și frumoase, figurază foarte adese ori în poesiile poporane ca un fel de solă și poate să ducă și să aducă sciri din cele mai depărtate locuri.

O doină poporană din prejurul Caransebeșului ni spune în privința acesta următoarele :

Rîndunica țerii mele !
Spune-î tu măicuței mele :
Vesmintele mele toate
Nici decum să nu le porțe,
Nici le țină, nici le vîndă,
Ci pe spinii să mi le-aprindă
Să'nvețe măicuțele
Cum să dea fetițele
Dup'unu căne de păgân
De frică să-î ție jupân.
Jupân lui draculă î-o țice,
Că n'are pâne să mănca !¹⁾

Altă doină, din Bucovina, în care o nevestă înstrăinată și neferecită se adresează către o Rîndunică, întrebându-o ce facu părinții seî și rugându-o ca să mîrgă la dînșii și să li spuie că ei să nu mai

¹⁾ Nicolaș Vladu. Cîntece pop. din jurul Caransebeșului, publ. în Familia. an. VI. Pesta. 1870. p. 403.

cugete la dênsa, dacã aũ dat'o cu de-a sila dupã celũ
ce nici odatã nu l-a iubitũ și voitũ, sunã :

Rîndunicã, Rîndunea !
Póte ești din țera mea ?
— De-acolo sunt, ȕeũ așa !
— Nu scii : maica ce făcea ?
— Maneci albe suflecã,
Pãne de grãũ frãmენტã
Dupã tine se cãntã !
— Rîndunicã, Rîndunea !
Póte ești din țera mea ?
— De-acolo sunt ȕeũ așa !
— Nu scii : tata ce facea ?
— Elũ caruța-și șinuia
Și caii și-i potcovia,
Dupã tine se gãtia !
— Rîndunicã, Rîndunea !
Du-te tu în țera mea
Și spune mãmuți-așa :
Pãne de grãũ nu frãmente
Dupã mine nu se cãnte !
Rîndunicã, Rîndunea !
Du-te tu în țera mea
Și spune tãtuți-așa :
Caii sã nu-i poteovescã,
Cãruța nu șinuescã
De mine nu se gãtescã,
Ci sã-mi stringã straele,
Straele, odórele,
Sã le 'ncare 'n nóue carã
Sã le ducã 'ntre hotarã
Sã li dee focũ și parã
Sã mERGã fumurile
Pe la tóte maicele

Să nu-și dee fetele
Cum m'a datū a mea pre mine
Dup'unū reū de câne! ¹⁾

V.

Tóte celelalte datine și credințe, câte s'aū înșirată mai susū în articolulū despre Rîndunică se referescū, după cum am mai spusū, și la *Lostunū*. Așa, între multe altele, spunū Românii din Transilvania, că aceleia ce prinde puī de Rîndunică seū de *Lostunū* în mână i se usucă mânele și se udă sânge, fiindū că aceste păserele sunt paseri sfinte. Pe sub care vacă va sbura *Lostunulū* seū *Rîndunica*, laptele acelei vaci va fi numai sânge, și ori câtū o veī mulge lapte din ugerū nu va slobođi, ci numai sânge. Dacă însă veī afumă vaca cu cuibū de *Rîndunică* seū de *Lostunū* érá-și va da lapte ca dintru începutū.

Totū Românii din unele părți ale Transilvaniei spunū și credū, că primăvéra, când veđi pentru prima órá mai multe *Rîndunele* seū *Lostunī*, de ești june, e semnū că te veī căsătorī, érá de ești acu căsătoritū și veđi numai o singură *Rîndunea* seū *Lostunū*, e semnū că-ți va muri soția și veī remănea věduvū. ²⁾

Românii din unele părți ale Bucovinei și Moldovei credū că în cuibulū *Lostunului* seū *Rîn-*

¹⁾ Din colecțiunea mea inedită.

²⁾ Com. de Dlu Gr. Crăciunașū.

d u n e l e. ȳ- d e- f e r e s t ă se prăsescŭ p ă d u c h i i d e
l e m n ũ s e ũ ploșnițele și din cauza acēsta caută ómenii
să-ȳ strice cuibulŭ, când ilŭ face lipitŭ de păretele s e ũ
streșina casei. Lostunulŭ, în casulŭ acesta, e socotitŭ
de ce-va nefolositorii s e ũ stricăciosŭ, întocmai precum
e socotitŭ trântorulŭ la albine. ¹⁾

Românii din județulŭ Gorjului în România spunŭ
că atâtŭ R î n d u n i c a câtŭ și L o s t u n u l ũ, când
se întórece la noi primavéra din țerile cele calde, în-
cepe a cãnta și a ȳice cu glasŭ trãgãnatŭ și tãnguiosŭ:

Chimodosŭ,
Chimodosŭ !
Când am plecatŭ
Am lãsatŭ
Numai clãi
Peste clãi,
Numai pari
Peste pari
Când am venitŭ
Am gãsitŭ
Urȳiei verȳi,
Urȳiei verȳi ! ²⁾

VI.

Spre încheiere voiŭ să reproducŭ aice încã și
doue cimilituri : una din Bucovina și alta din Transil-
vania, cari însemnãzã „R î n d u n i c a“, precum și unŭ
jocŭ alŭ copiilorŭ, în care figurãzã numele acestei paseri.

¹⁾ Com. de Pãrintele I. Fotea și cãȳi-va Români din Bu-
covina. —

²⁾ Com. de Dlŭ I. Cornoiu.

Cimilitura din Bucovina sună precum urmază :

Am o puică sprintenă,
Sede jos și depănă
Și se rógă rugul
Și se'nchină cucului.

Éră cea din Transilvania sună astfelú :

Țintă
'N grindă
Vorbesc
Unguresce,
Nu sci nime
Ce grăescce. ¹⁾

Copii români, atâtú cei din Bucovina câtú și cei din Moldova, aú următorúlu jocú, în care figurézá Rîndunica, și anume :

Când sunt mái mulți inși adunați la unú locú și vedú pre unulú dintre dênșii máncaudú unú mэрú, o pară séú vre o bucățică de páne, îndată se apropie de celú ce mánâncă și întindéndú mâna dréptă dicú :

M'a mánatú Rîndunica
Să-mi umpli putenica,
Că de nu-î umple-o
Pe cealalta lume nu-î ave-o !

Totú acestú jocú, cu fórte puține deosebiri, se află și la copúii români din București și satele de prin prejurú.

¹⁾ Com. de Dlú Gr. a lui I. Sima.

Când unul dintre aceștia vede pe altul mâncându-se duce la dânsul, sucește mâna dreaptă îndăreptu și apoi întinzându-o ȳice :

M'a mânatu Rîndunica
Să-ı daı scândurica
Că dacă nu o veı da
Iți remâne mân'așa !..

adică întorsă, sucită și înlemnită după cum a întors' o elu când a întins' o spre celu ce mîncă.

Și celu ce mîncă, cum aude cuvintele acestea, nu se opune nici decum, ei îndată împărtășe cee ce are de mîncatu cu celu ce a cerutu.

Așa e joculu acesta !

Și cu dânsulu am încheiatu totodată cee ce am sciutu și am avutu de spusu în privința acestei specii de paseri.

Gangurulă.

I.

Primăvera cea încântătoare și plăcută a sosită de multă.

Codrii și pădurile, dumbrăvile și luncile, pometele și tufișele, cari sub sarcina unei erni grele și gerose ni înfățișău o privelisce întristătoare, acuma sunt împenate de susă pêne josă cu frunță verde, sub a cărei umbră recoritoare și binefăcătoare de multe ori omulă ostenitū și pârilitū de ardetorele rađe ale sórelui, își află odihnă și recreare. Érá mii și mii de păserele, una măi sprintină, măi gingașă și măi ghibace de câtū alta, alérgă cu grăbire în colo și'n cóce, cântându și durându-și fie-care într'unū locū anumitū câte unū cuișorū, în care vor să-și depue oușorele și să-și scótă puiūți. Unele își facū cuișurile pintre ramurile din vârfulū celorū măi înalți și măi marī arbori și pomī, altele pintre rămurelele tufarilorū, și érá altele prin borțile și scorburile arborilorū uscați séu pe suprafața pământului.

Fie-care după alū seū gustū, placū și îndătinare și după cum a apucatū de când s'a trezitū pe lume.

Dar' dintre toate aceste cuiburi, câte le putem noi vedea, numai unul ni se pare mai bătătoriu la ochi, căci acesta, duratū fiindū cu mare măestrie între două rămurele suptirele din vârfulū celū mai înaltū și mai rămurosū pomū, ca și când ar fi o pungă lungăreță atârnată cu baerile sale de acelea rămurele îndoióse, când suffă și celū mai linū vântū se huțuță în colo și în cóce în aerū ca unū legănelū.

Și óre ce felū de pasere să fie aceea, care se pricepe așa de bine la astfelū de lucrū artificióse?... A cui să fie cuibulū acesta, de care nici celū mai împelițatū băiatū nu se póte apropiā ca să ıee óuele seū puū dintr'ensulū?... .

Acestū cuibū e a unei dintre cele mai frumoșe paseri cāntátóre câte se aflā prin liveđile nóstre. Elū e alū Ganguruluī, carele se mai numesce altmintrelea și mai alesū în Muntenia și Gangorū, Grangurū, Grangorū, dem. Gāngurelū, Gangurașū, Grāngurelū, Grāngorelū și Grāngurașū, fem. Gangurā, Gangorā, Grangurā și Grangorā, în județulū Doljuluī din Oltenia încă și Pișcanflori seū Pișcanū-Flóre, Cinfloorū și Zamfirā ¹⁾ în țera Hațeguluī din Transil-

¹⁾ Numirile din județulū Doljuluī mi li-a com. Dlū I. Cornoiu. — Veđi totū despre aceste numir și nota I. a Dluī Scarlatū C. Moscu la poesia sa întitulată „Furtuna“ și publicată în „Literatorulū“ an. II. Bucuresci 1881. No. 4. p. 704. „Pișcan-Flórea“. O pasere gălbănă peste totū. Prea frumoșă, care cāntă mai alesū prin zāvóte și branisce. Despre acēsta pasere, conformū cu versulū seū, esistā o legendā la țerā, care interpretā glasulū seū în următoriułū modū: „Vino, vino Zamfiro, vino cū-ți plānge copilulū, vino, vino!“ ca și când Zamfira ar fi soția lui și l-a lāsatuī singurū să vedā de puī, și elū o chēmā în desmierdătoriułū lui vıersū.

vania : *P i ș c a n f l ó r e* ¹⁾, lat. *Oriolus galbula* L. germ. der Pirol, die Goldamsel.

Deci despre acésta pasere, care e înfrumusețarea mai alesă a pometeloră nóstre, care nu odată ne desfătéză prin cânteculū seū celū plăcutū, voiū să vorbescū în șirele următóre.

Vom începe așa dară mai ântâiū cu legendele sale.

II.

Antâia legendă a *G a n g u r u l u i*, istorisită de Dumitru Iuga, românū din satulū Selisce în Maramureșū și comunicată de vērulū meū St. Fl. Marianū, sună precum urméză :

Đice că a fostū odată unū Ungurū fórte bogatū, și ungurulū acela avea la pólele unei pădurī o livadă minunată de frumósă, care eră dată sub privighierea unui servitorū românū.

Intr'o đi de vēră mergēndū ungurulū să-și védă livada, luă pre servitorulū seū și se duse cu dēnsulū dintr'unū capētū de livadă pēnē în celalaltū capētū, care eră aprópe de pădure. Érá după ce ajunse acolo se puse amēndoī pe o laiță sub umbra unorū pomī rāmuroși și începură a vorbī despre unele și altele.

Pe aicea i se đice și „Cin-florū“. Elū e de mărimea unei Privighitóre. In terminī sciintifici-zoologicī elū se numescē *Grangurū*.“

Dlū Sc. C. Moscu a comisū aic o eróre, când a đisū ca „Pișcan-Flórea“ seū *Grangurulū* e de mărimea unei Privighitóri. *Grangurulū* seū *Gangurulū*, după cum ilū numescē poporulū bucovinēnū și moldovanū, e ca o Mierlă de mare, nici de cum insă așa de micū ca o Privighitóre.

¹⁾ Com. de Dlū N. Densușianū.

— Êtă că nu multă după acésta li întreprupe sfatulă o pasere prin cânteculă eî celă rară și apăsată.

— Nu-ți e cunoscută paserea acésta, care cântă acuma? — întrebă ungurulă pre servitoriulă seă, cum o auđi cântândă.

— Da cum să nu-mi fie cunoscută! — răspunsă servitoriulă. — Mă miră însă de Dta că n' o cunosei!

— Apoi dă!... ce să faci!... mie nu-mi este cunoscută, — ăise măi departe ungurulă — și de aceea spune-mi și mie cum se cheamă și ce scii despre dēnsa, că și eă ași voi să scii.

— Paserea acésta, — ăise érá-și servitoriulă — se numesce *G a n g u r ũ*. Ea dintru începută n'a fostă pasere ca acuma, ci *j u d e u n g u r e s c ũ*. Dar' fiindă ună înșălătoriă și prașcăă, care nu măi avea margini, adică cum sunt cei măi mulți juđi și măi alesă unguresci, înșălândă și nenorocindă pre o copilă tēneră și nevinovată, Dumneđeă s'a supérată fórtē tare pe dēnsulă și, spre pedépsă, l-a prefăcută într'o pasere, și pasere a remasă apoi pēnē în điuă de astă-đi. Și dacă vom luă bine sama la cânteculă seă, care sună: „*solgobiro... solgobiro... vițișpană*“,... apoi vom vedē că acela e în limba ungurescă.

Ungurulă, auđindă cuvintele acestea și luândă măi bine sama la cuvintele *G a n g u r u l ũ*, se'ncredință că ceea ce-i spusē servitoriulă nu e minciună, ci adevēră.

Judele ungurescū, cum se prefăcū în *G a n g u r ũ*, începū a sburā în tóte părțile și a strigā în limba sa

de mai nainte, că elu dintru începutu a fostu s o l g o b i r o, adică j u d e.

III.

A dóua legendă a Gangurului, istorisită de Maria Ol. Manciū din Banatū și comunicată de Dlū Ios. Olariū, sună în următorilū modū :

Đice că a fostu odată la resăritū unū popă fórte bogatū, despre a cărui bogății se duse vestea pêne în țera turcésă. Și popa acela avea unū băiatū și-o copilă.

Étă că într'o demință vine o c i ó r d ă ¹⁾ de turci și, răpindū tótă averea popei, îlū ieū și pre dên-sulū dimpreună cu preotésa și cu fiica lorū anume S o f i a și-î ducū pe tustrei în robie.

Băiatulū, care în restimpulū acesta erà dusū în grădină ca să culégă c i m b r u și m ă r a r i ũ, când se întórse îndărăptū află casa pustie. Nicī tată, nicī mamă, nicī soră, nicī... nime!...

Decī veđendū că casa e pustie și înțelegendū, acuma dela cine vā fi înțelesū, că părinții și cu sora sa sunt duși de turci în robie, numai decâtū s'a îmbrăcatū în v e s m i n t e g r e c e s c i și-a plecatū în țera turcésă ca să caute pre părinți și pre soră sa, strigendū ne'nteruptū pe unde trecea :

— Cimbru și mărariū, soro Sofio!

Dar' în zădarū i-a fostu tótă strigarea și căutarea căci nicăiri nu i-a pututū află.

¹⁾ În Bucovina se đice c i u r d ă, însă mai multū numai cu privire la porei. —

Deci, vedându delă unū timpū ca numai de gîaba se sbuciumă, că nu-î mai pôte nicăiri află, s'a rugatū lui Dumneđeū să facă ce va face cu dēnsulū ca să nu se mai sbuciume și să se năcăjescă atāta.

Și Dumneđeū i-a ascultatū rugāmintea și l-a prefăcutū într'o pasere, pre care o numimū noi astă-đi **G a n g u r ū**.

Dar' fiindū că, după cum am đisū, băiatulū eră înbrăcatū în vesminte grecesci, și fiindū că numai cu vesmintele acestea și cu numele de grecū a pututū elū călătorī prin țera turcescă și a căutā pre părințī și sora sa, de-aceea și penele sale aū remasū pēnē în điua de astă-đi ca portulū Grecilorū. Și totū din pricina acēsta pune Gangurulū totdēuna la cuibulū seū unū **s g a r g o r ū**¹⁾ de mētasă roșă.

IV.

A treia legendă a Gangurului, auđită delă nisce Romāni din Văleni și Curtuiuşulū-mare, sate lângă Șomcuta-mare în Ungaria, și comunicată de Dlū E. Popū, e cea următoare :

Demultū, demultū, când vița de vie facea unū coșū de struguri, éră strugurulū dădea o vadra de vinū ; când mielulū pascea și se jucā cu lupulū, éră Dumneđeū āmblā pe pāmēntū, .. pe-acelea timpuri bune și ferecite trăia într'unū satū unū omū, carele avea unū pruncū și prunculū acela se chīemā **F l o r e a**.

¹⁾ Sgargorū = firū.

Dar' când erà Florea abia de noue ani să întemplată așa, că a muritū tată-sei și maica sa și elū a remasū fără de părinți și săracū, săracū lipitū pământulū.

Și-acuma fără părinți și alte nēmuri, ... străinū și singurū ca cuculū, micū și săracū ca vai de elū, ce să facă bietulū Florea, ce să'ncépă? ... Multe ar fi făcutū, dacā ar fi sciutū cum. Dar' nesciindū ce și cum ar fi mai bine, se năimī argatū la unū omū din satulū seū, care nu-ī dāderā altū de lucru, decātū să păzescā patru cai; dar' de caii aceia să grijescā ca și ochii sei din capū, căci de i va pierde, atunci i vor sta picior-rele unde-ī stā capulū și capulū unde-ī staū picior-rele.

Florea se apucā de slujbā din tōtā inima și în dōue zile pāzi caii stāpānului seū cum se cade, fără să i se fi întemplatū ce-va.

Când fu însă în ziua a treia Florea erā ără-și cu caii la păscētōre pe unū ritū frumosū și verde, și ętā că numai de odatā îi venī unū somnū greū, încātū nu se putū reținē ca să nu se culce puținū, ca dōrā îi va fugī Vasilicā dela ochi.

Dar' cum se culcā, îndată adormī dusū, și când se trezi și se sculā, caii nu mai eraū nicāirea, ... s'au fostū dusū ca să nu mai vie.

Ce să facā acuma bietulū Florea? ... S'ar fi dusū a casā, dar' se temea a merge, căci ce-ar fi căpētātū dela stāpānului seū cu nime n'ar fi pututū împārți! ... Nu s'ar fi dusū, încă nu erā bine! ... Și așa bātēndu-se elū cu gāndulū: ce să'ncépă și'n cotro să apuce? ... se hotārī în urmă a căutā caii în totū jurulū

acela, și-î căută, și-î căută, dar'... ieî dacă ai de unde!...

Șapte zile după olaltă i-a căutat el, fără de a avea altă nutreț, decât numai frunze și rădăcini, — însă acuma nu mai putea să mērgă de slab și amărit ce eră, și așa se rugă el lui Dumneșeu că, dacă nu e rēnduit să-și afle caii, apoi mai bine să-î cūnteze vieța seū să-lū prefacă într'o pasere, ca așa ar mai urmā să-î caute.

Pe când se rugă el astfel lui Dumneșeu se află lângă unū isvorū cu apă rece. Și în locū de măn-care, își udă gura cu puțină apă, beū de trei ori câte puțină, apoi, lāsându-se nițel pe unū cotū ca să se mai odihnescă, — adormi cum se cade.

Cătū dormi el, cătū nu dormi, nu potū spune cu acurătēță, dar' destulū atāta că, când se trezi elū din acelū somnū greoiū, ecă numai! ca elū nu e mai multū Florea de mai nainte, cu trupū și graū omenescū, ci o pasere cu pene galbene-auri, care se numesce „Gangorū“.

Și cum se vėdū elū astfel, îndată o luā ərə-și la drumū în susū și'n josū căutāndū cei patru cai pierduți. Dar' de giaba i-a fostū tōtă munca și alergătura, ecăi nici pēnē în ziua de astă-đi nu i-a pututū aflā, și de-aceea Gangorulū, adicā Florea, e mai multū supēratū, decâtū cu voie bună, ecăi și astă-đi se teme de stāpānulū seū că-lū va pedepsī, pentru că i-a pierdutū caii și nu i-a mai aflatū.

Acestea sunt tōte legendele despre Gangurū, cunoscutē mie pēnē acuma!

E unū lucru fôrte bătătorîu la ochi și de mirare, că toemăi paserea acêsta se numesce în unele locuri Pișcan-florî, Pișcan-flóre, Cinfiorū și Pișca-Flórei.¹⁾ De staî însă numirile acestea în ôre-și care legătură cu numele Florea, care l-a avutū Gangurulū pêne a nu se face pasere, este o întrebare, care o lasū altorū bărbați măi erudiți de câtū mine ca s'o respundă.

V.

Afară de legendele arătate măi susū, aū Româniî încă și vr'o câte-va datine și credințe despre acêsta pasere frumósă.

Să le înșirămū și pre acelea.

Đice că dacă se afumă cu cuibū de Gangurū căldarea, în care se ferbe rachiulū, atuncî ômenii cei bețiî aū o deosebită aplicare și atragere cătră crîșma aceea, în care se vinde rachiulū fertū în căldarea într'acestū modū afumată.²⁾

Cu cuibū de Gangurū se afumă și ômenii, cariî aū vătămătură, și se đice că, în urma acêsta, îndată se însănătoșeză.³⁾

Asemenea afumă Româniî cu cuibū de Gangurū și stupiî, când îi scotū primăvéra afară anume, ca să li mērgă bine peste véră, să aibă mulți roî.

1) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 257.

2) Cred. rom. din ținutul Lăpușului în Transilvania dict. de Ionū Coruți, românū din Vadū, com. de Dlū Gr. Crăciunașū, și a celorū din ținutulū Șomcutei-mari, în Ungaria, com. de Dlū E. Popū.

3) Dat. Rom. din ținut. Lăpușului, com. de Dlū Gr. Crăciunașū.

Maî departe se crede că dacă âmbă cîine-va la cuibulă Gangurului, Gangurulă, ne maî avîndă speranță să pôta scôte puî în elă, îlă părăsesce și-și face într'altă locă cuibă. ¹⁾

Româniî din ținutulă Gorjului în România spună și credă, că celă ce aude deminéță pe nemâncate pre Gangură când acesta cântă ântâia-și dată, acela se âmple de galbănare și preste totă anulă remâne apoi galbănă la față. ²⁾

În fine se dîce că de loculă, unde-și face Gangurulă cuibulă seă, Cîórele și Uliî nici când nu se potă apropiă, căci Cîórele, Uliî și cu Gangurulă nici când nu se potă împăcă. Gangurulă, cum vede pre vre o Cîórá seă Uliă, îndată se îe la fugă după dînsulă și-lă alungă cîine sci unde, căci elă are o putere fórté mare asupra acestora. ³⁾

VI.

Numele Gangurului servesce Româniloră de multe oră și spre numirea unoră căi. Așa ună cală sprintenă, frumosă crescută și la pîră galbănă, poporulă îlă numesce „Grangorelă“.

Ó colindă poporană ni spune în privința acésta următórele :

¹⁾ După spusa Româniloră din Frătăuțiî - vechi în Bucovina. —

²⁾ Com. de Dlă I. Cornoă.

³⁾ După spusa Rom. din Frătăuțiî-vechi.

Şede Négoïe călare
P'ună calū galbĕnū grăngorelū :
Şéua 'nótă 'n aurelū. ¹⁾

„Calū galbĕnū grăngorelū“ însĕmnă aice atăta, câtū galbĕnū ca penele Gangurului.

Fiindū că mai toţi Ţiganiū, conlocuitorī cu Romăniū, sunt sĕrmani lipiţi pămĕntului, neavĕndū de multe ori nici macar o fărăatură de pâne spre aşi stĕmpĕră fόμεa, care consumă pre bieţii lorū copilaşi, aceştia nu odată arată ca vai de dĕnşii : galbeni ca céra. Pre aceşti nenorociţi, precum şi'n genere pre toţi copiii de ţiganū, romănulū, când îi vede şi e bine dispusū, îi porecesce, numindu-i „Găngurei“ sĕu „Grăngorei“. Elū đice :

Vai săracii găngurei
Cătū ĕsū ĕi de frumuşĕi
Cu papuci galbeni desculţi,
Totū la dĕnşii să te uiţi
Cum şedū la sóre lungiţi
Rupţi în coşi de hămisiţi!

sĕu adresându-se cătră tatălū lorū :

Auleo, Vasile Stane !
Scólă-te de pe cĕocane,
Că-ţi pĕrū gangurii de fόμε!...

„Găngură“ sĕu „Grăngură“ de multe ori se porecescū de cătră Romăni şi o samă de ţigance.

¹⁾ G. Dem. Teodorescu. Noţiuni despre colindele romăne. Bucuresci. 1879. p. 77.

În vechime se află și o familie română foarte însemnată, a cărei connume eră „G a n g u r ũ“. Așa, între boerii, ce aũ ocupatũ posturĩ înalte sub domnia lui Ștefanũ celũ Mare, aflãmũ pre unulũ, care s'a chĩematũ „G a n g u r ũ“. ¹⁾

¹⁾ F. A. Wickenhauser. Die Urkunden des Klosters Moldowitza. Wien. 1862. p. 67 și 69.

Pițigoïulŭ.

I.

Sub numele Pițigoïŭ sŕu Pițigușŭ, numitŭ pe alocurea și Țițigoïŭ sŕu Țițigușŭ, cunoscŭ Româniŭ mai multe păserele, cari în istoria naturală se ținŭ de una și aceea-și familie.

Acelea sunt :

Pițigoïulŭ-mare, Pițigoïŭ-de-satŭ, Pițigoïŭ-de-pomŕtŭ, Simțivŕră, numitŭ în unele locuri din Transilvania și Țiclete, Țiglăŭ¹⁾ și Țiglŕnŭ²⁾, ŕră în altele numai Pițigoïŭ și Pițigușŭ³⁾, ca și'n Bucovina; în Banatŭ: Piciganŕe⁴⁾, Pițiganemare⁵⁾ și Pițigușă⁶⁾, lat. Parus major L. germ. die Kohlmeise.

Numirea de „Simțivŕră“ a acesteï speciï de Pițigoïŭ vine de-acolo, după cum mŕ-au spusŭ mai

1) Com. de Dlŭ Nicolaŭ Densușianŭ.

2) Veđi Vocab. de Polizŭ și Barcianŭ.

3) Com. de Dlŭ Gr. a lui I. Sima.

4) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

5) Com. de Dlŭ I. Stoicescu.

6) Com. de Dlŭ Aureliŭ Oprea, juristŭ, prin Dlŭ At. M. Marienescu.

mulți Români din Bucovina, pentru că elu, cum se desprimăvereză, sboră prin pomete și prin alte locuri strigându ne'ncetatü „simțî... v é r ă !“ — „simțî... v é r ă !“

Pițigoïulü acesta e una dintre cele dintâi paseri, care, prin strigätulü ei, ni dă de cunoscutü, că a sositü primăvera cea atâtü de dorită și așteptată. De-aceea Româniü din Moldova, când îlü audü anunțându prin cânteculü seü primăvera, spunü :

Simțivără, simțivără,
Esü copii toți pe-afară !

Pițigoïulü-albastru, seü Pițigoïulü-v ê n ă t ă , lat. *Parus coeruleus* L. germ. die Blaumeise.

Pițigoïulü-micü, Pițigoïü-de-s c ó r ț a ; în Banatü: Pițiganeamieă ¹⁾ și Piciganeaputurósă ²⁾, lat. *Parus ater* L. germ. die Tannenmeise. —

Se numesce păsëruica acésta de-aceea „Pițigoïü-de-s c ó r ț ă“, după cum mi-aü spusü mai mulți români, pentru că ea âmbă mai multü pe scórța arborilorü și pintre ciopliturile și surcelele din păduri.

Pițigoïulü-selbaticü, Pițigoïü-surü, Pițigoïü-cenușiü, lat. *Parus palustris* L. germ. die Sumpfmeise.

Pițigoïutü-de-munte. lat. *Parus borealis*, germ. die Alpen- oder Bergmeise.

¹⁾ Com. de Dlü I. Stoïcescu.

²⁾ Com. de Dlü Ios. Olariü.

Pițigoïulü-cu-créstă, Pițigoïü-cu-cuiatü, Pițigoïü-cu-cârpă, lat. *Parus cristatus* L. germ. die Haubenmeise.

Pițigoïulü-de-stolü, Pițigoïü-de-cârdü, Pițigoïü-codatü, numitü în ținutulü Dornei și Porumbelü micü, lat. *Acredula caudata*; *Parus caudatus* L. germ. die Schwanzmeise.

Pițigoïulü acesta are cödă lungă ca Codobatura. Colórea penelorü sale e albie și pe spate ce-va vinete. Elü e la făptură micü, numai cödă e lungă. Amblă fórte mulți la unü locü, de-aceea se numesce „Pițigoïü-de-stolü“ séü „Pițigoïü-de-cârdü“.

Pițigoïulü-roșieticü, lat. *Acredula rosea*; *Parus roseus*; germ. die Rosenmeise.

Pițigoïulü-bărbosü, lat. *Panurus biarmicus*; *Parus biarmicus* L. germ. die Bartmeise.

Acestea sunt tóte numirile Pițigoïilorü cunoscute Românilorü. O parte dintre dênsele am aflat'ó prin vocabularele române, cate le-am avutü în mână, érá partea cea măi mare am auđit'ó singurü din gura Românilorü bucovineni Tóte numirile, ce se află prin vocabulare, sunt poporane, pentru că așa mi le-aü spusü și Româniü din Bucovina, cari i-am consultatü în acésta privință.

Să vedemü acuma ce datine și credințe aü Româniü despre aceste păserele, ce credü și istorisescü ei despre dênsele?

II.

O legendă a Românilorü din Bucovina, care mî-a istorisit'ó Constantinü Diaconescu, moșnégü bętrânü

din satulū Calafindesci, ni spune următoarele despre Pițigoī sēu Pițigușī:

Când a împărțitū Dumneḃeu tuturorū paserilorū din lume, cari le-a făcutū spre binele și folosul ome-nimeī, câte unū felū anumitū de hrană ca să aibă ce mânca și cu ce-și susținē vieța, atunci a datū elū și Pițigoīulū una, și aceea a fostū simburii de bostanū.

Pițigoīulū, înțelegendū că simburii de bostanū sunt cea mai dulce și mai bună mâncare, nu ḃise ne-mică, se mulțamī cu dēnșii, și fără a mai așteptā multū să vėdā de i s'a mai spune ce-va ori ba, părăsī pre Dumneḃeu și se pornī în lumea largă dōrā va da mai de grabă preste hrana sa.

Nu multū, dupā ce s'a depārtatū elū dela Dum-neḃeu, étā că dā peste o țerinā întinsā, care erā plinā de mālāini și pe acestea o mulțime de bostanī.

Pițigoīulū, cum vėḃū de departe bostanii, sārī dreptū în susū de bucurie, alergā totū într'unū sufletū spre dēnșii voindū a-i sparge și a li mânca simburii. Dar' înzādar i-a fostū tōtā bucuria, căci, fiindū tōmna, bostanii eraū așa de copti și de tari, că pasere, nu ce-va, trebuea să fie aceea, care i-ar' fi pututū sparge cu cioculū!

Cercā elū, nu-i vorbā, tōte chipurile și mijlōcele cum ar putea face macar o hortiticā într'ēnșii, dar' înzādar!... nici pre unulū nu putū să-lū spargā.

În urma urmelorū, vėḃendū că tōtā munca lui este de giaba, și mai fiindū pe lângā acēsta încă și fōrte flāmendū, lāsā bostanii în scirea Domnului și se

dete la prinsu musculițe și cu acestea își potoli apoi fόμεa.

Așa o duse elu unu timpu mai îndelungatü pêne când a începutü Domnulü nostru Is. Chr. a âmbлә pe pămêntü.

Atunci, auđindü că Is. Chr. âmbлә pe pămêntü și nu unuia îi împlinesce dorința, s'a dusü și elü la dênsulü și-i spusă cum că hrana ce i-a dat'o lui Dumneđeü nu-i este nici de-unü folosü, de óre ce, neavêndü bostaniü ceï coptï nici o bortă, elü nu póte scóte simburii dintr'ênșii. Ilü rugă apoi ca să-i facă o bortă în bostani prin care să póta scóte simburii, căci de nu i-a împlini acêsta rugăminte e pace de dênsulü!... Așa, cum a dus'o mai nainte, nu póte s'o ducă și mai departe!...

Domnulü nostru Is. Chr. i-a ascultatü rugăminte, a luatü unü bostanü, care eră mai mare, mai frumosü și mai coptü, și-a făcutü o bortă într'ênsulü. Érá după acêsta se porni mai departe în cotro avea să mérgă.

Pițigoilü, cum a vêđutü bostanulü bortitü, bucuria lui, déuna s'a repeđitü la dênsulü, a intratü în nuntru și nu s'a lăsatü pêne ce n'a mâncatü toți simburii din elü.

Și de-atunci în cóce, cum se vede într'unü locü, unde sunt mulți bostani, sbórá ne'ncetatü de pe bostanü pe bostanü, ca și când ar voi să-i numere și totü caută de nu va da peste unulü, care e bortitü, și cum dá îndată se vără într'ênsulü și începe a mâncă simburii din elü.

Dar' fiindü că atunci, când a rugatü elü pre Is. Chr. să-i bortescă bostaniü, a uítatü să-i spue ca să

facă două borți : una ca să aibă pe unde intra și alta pe unde eși, de-aceea foarte adeseori e prinsu de ómeni și mai alesu de băiați prin unu felu de bostană bortiți și scobiți în nuntru, pre cari îi numescú ei „cuscí de bostanú“.¹⁾

III.

Altă legendă, asemenea din Bucovina, sună precum urmézá :

Au fostu odată o Vrăbie și unu Vrăbioiú, cari strîngeau cu cea mai mare sirguintă spice ca să aibă peste érnă ce mîncă. Și Vrăbia, fiindu foarte sgâr-cită, ori de câte ori află și adună câte unu spicú, se suia pe o rîmuričă a unei sălcii din apropiere și cîr-pindú dicea :

Cine strînge
Să mînânce !

Unu Pițigo iú însă, care avea cuibú în nisce călți dintr'unu știubeiú a unei femeí leniše, vedéndu pre Vrăbie laudându-se, că numai acela să mînânce, care strînge, începú ai cînta și elú în protivă și-a dice :

¹⁾ Băiații români din Bucovina au datină de a face érna unu felu de „cuscí de bostanú“, cu cari prindú apoi Pițigo iú. Acestea cuscí le facú ei în următorulú modú : taie într'unu bostanú o bortă pătrată și scotú bine mațele (međulú) din nuntru. După ce au făcutú áceta punú capaculú de bostanú ce-va mai deschisú érá-și la locú de-asupra borții și prin mijloculú unei limbuțe de lemnú, la vérfulú căreia se află unu simbure de bostanú infiptú, prindú Pițigo iú.

Strîngeți voi
C'om mîncă noi!

Și cum ȃise, așa se și întemplă!... Pițigoîulă, însemnându-și bine locul, unde aũ ascunsă Vrabia și Vrăbioîulă spicele adunate, când sosi erna se duse și le mîncă mai pre tóte!

IV.

Prin legenda acésta P i ț i g o î u l ă, chipulă omulăi resipitorăi și înprăscietorăi, a voită să arete Vrabieă, că averea strîngătoriulăi și a sgărcitulăi mai totduna se mînîncă de cătră ceă înprăscietorăi.

Éră-și se ȃice că Pițigoîulă, de când a avută cui-bulă seũ în ștăubeulă cu călți a femeăi celeă lenișe, totduna când se desprimăvereză începe a sbură în prejurulă caseloră, unde se află femeă lenișe și a cîntă:

Călți în ștăubeulă!

Călți în ștăubeulă!

Séu într'acéstă chipă:

— Țițibeie, țițibeie,

Călți în speie,

Călți în speie! ¹⁾

— Las' să steie,

¹⁾ Speiũ pl. speie se numesce de cătră Româniă din unele părți ale Bucovinei ună felă de coșă rotundă în forma unei pătrări, făcută din scórță de teiũ, care se întrebuinteză tóamna la culesulă păpușoiulă, a barabuleloră și a pómeloră etc. éră erna ținũ femeile călți într'ensulă.

Las' să steie!
— Despre mine
Steie bine,
C'or să vie Rîndunele
Și și-or face cuibū în ele!
Țițibeie, țițibeie,
Câlți în speie,
Câlți în speie!
— Las' să steie,
Las' să steie!
— Mangosită,
Și'mpuțită!
Despre mine
Și-așa-î bine,
Las' să steie,
Las' să steie!
C'or să vie Rîndunele
Și și-or face cuiburele! . . . ¹⁾

Prin aceste cuvinte, cari se ȃice cĂ le-ar cĂntĂ Pițigoiful cĂnd se desprimĂverĂzĂ, RomĂniul nu numai cĂ ieul Ăn risul și batjocurĂ, ci ĂncĂ le și muștrĂ pre femeile cele lenișe și trĂndave, cari nu-șĂ torcĂ cĂlții la timpul lorul. Dreptul aceea femeile cele sirguinciuse cautĂ totdeuna ca Ănainte de ce Ăncepe Pițigoiful a cĂntĂ sĂ sfĂrșescĂ nu numai de torsul fuiorele și cĂlții, ci și de țesutul pĂnzele.

Femeile, ce nu-șĂ torcĂ cĂnepa și inulul și nu-șĂ țesul pĂnzele Ănainte de ce Ăncepe Pițigoiful a cĂntĂ sunt ținute de cele mĂi lenișe și mĂi trĂndave femeil și nu odatĂ sunt luate apoi Ăn risul și batjocurĂ prin versurile de mĂi susul.

¹⁾ Dictatul de MĂriora BĂrbuțĂ și V. Flocea.

Datina de a fi gata cu torsulū fuiórelorū și cu țesutulū pânzelorū înainte de ce începe Pițigoilū a cântă, există nu numai în Bucovina, ci și la Români din Muntenia. Acesta se pôte cunosce și din următórea doină poporană din Muntenia, care mī-a împărtășit'o Dlū D. Vulpianū din Bucuresci :

Frunđă verde de priboiū,
Auđi, lele-unū Pițigoiiū,
Las' la dracu celū resboiiū ¹⁾
Și haī cu neica 'n zăvoiu,
C'acolo e pentru noi,
Zăvoiu-i cu floricele
Să făcemū dragoste'n ele
Pên' a pasce calulū érbă
Noi să ne cătămū de trebă.
Auđi, lele, pitpăla cu,
Lasă bărbatulū la dracu
Și vină la neica'n cóce! . . .

V.

Afară de legendele și versurile pêne aici înșirate mai aū Români încă și următórele datine și credințe despre Pițigoiiū.

E unū lucru prea bine cunoscutū că Pițigoii sēu Pițigușii sunt nisce paseri fórte selbatice, spărioșe și rele, cari, dacā prinđi vre una, te mușcă fórte reū de mână și caută din resputeri dóra pôte scāpă și fugi.

¹⁾ Sub cuvântulū „resboiiū“ din doina acesta înțelegū Români din Muntenia, ceea ce înțelegū Români din Moldova și Bucovina sub cuvântulū „stative“.

De-aice apoi, dela acésta însușie a Pițigoiloră, vine și asemenarea, ce-o auđimă fórte adeseoră la poporă anume: „ești reă ca ună pițigușă“, care se aplică ómeniloră celoră reă și mai alesă prun-ciloră.

Éră-și spune poporulă că Pițigoii âmblă mai mulți la ună locă numai atunci, când în curéndă are să fie vântă cu plóie, atunci se mādărescă și ei cāntāndă, ca și când atunci s'ar învățā a cāntā. ¹⁾

Când cāntă Pițigoii înaintē de-a resărī sórele e ună semnă că preste ăi are să plóie.

Când se apropie Pițigoii de casă, e ună semnă că are să plóie în scurtă. ²⁾

În fine voiă să amintescă încă și aceea, că Ro-māniă din Bucovina numescă „Pițigușă“ și ună felă de pomă, care face póme fórte mici și se numescă „pițigușe“. Éră „Pițigoii“ și „Pițigușă“ atātă în Bucovina câtă și în Transilvania se numesce și ună omă slabă, seă unulă care este fórte suptire. De-aice credă eă că vine apoi și adj. „pițigăiată“ germ. schlank, dünn, spitzig.

¹⁾ Com. de Dlă P. Ursulă.

²⁾ Cărțile sāténulă romānă. Gherla, 1880, p. 28 și 29.

Scorțariulū.

I.

Scorțariulū séu Scorțariulū-mare, numitū în Bucovina încă și Cîocănitóre-mică; în Transilvania Scorțariū¹⁾ și Cățărătóre²⁾; în Banatū: Țielonū și Cîocnitóre³⁾; în Muntenia: Țoiū⁴⁾; érá în alte părți locuite de Români și Cîocârlețū⁵⁾, lat. *Sitta caesia* Wolf. germ. die gemeine Spechtmeise oder Blauspecht, e o păsăruică de șesespedece centimetri în lungime, dóuedeci și șese în lățime, optū în lungimea aripelorū și patru în lungimea codiī. Pezele sale cele de pe spate sunt vineții séu porumbace, érá cele de pe pântece ruginiī. Bărbia și gușa albe. Picióarele și códa sunt scurte. Petrece véra măi cu samă prin făgeturi, tómnă pe unde apucă, érá érna amestecându-se pintre Pițigoiī ceī mari adeseori și prin liveđi.

1) Com. de Dniī Gr. Crăciunașū și Gr. a lui I. Sima.

2) P. Barițiu și G. Munténū Vocab. p. 113.

3) Com. de Dlū A. Oprea, I. Stoicescu și Ios. Olariū.

4) Com. de Dlū Gr. Stefanescu.

5) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 54.

Scortariul se acatără cu o deosebită iscusință pe trupinele arborilor căutându-și în scórța acestora nutrețulu seú, care constă mai cu samă din insecte. Inșă, pe lângă insecte, se mai nutresce elú încă și cu totú soíulú de semințe, apoi cu cucuruzú de bradú și de molidú, cu ghindă, jirú și alune. Alunele le bagă prin crepăturile arborilorú și atâta ce le cíocănesce cu rostulú seú celú tare și ascuțítú pêně ce le sfarmă.

Cuibulú și-lú face prin borțile arborilorú și dacă gura borții e prea largă, o lipescce cu tină pêně ce o face așa de îngustă câtú póte numai elú singurú încapě prin tr'ensa.

Femeiúșca, care în regulă clocescce numai odată pe anú, și care, în timpulú clocirei, e nutrită de cătră bărbătelulú seú, se óuă șese pêně la optú óue albe și împestrițate cu puí sângenii.

II.

Numirea de Scortariú a acesteí pásěrele, după spusa poporuluiú și după cum mî-aú scrisú Domniú P. Ursulú și Gr. Crăciunașú, vine de-acolo, pentru că elú âmbă în susú și'n josú pe trunchiurile arborilorú căutându-și nutrețulu sub scórța acestora.

Éră Cíocănitóre-mică și Cíocnitóre se numescce de-aceea, după cum mî-aú spusú V. Flocea și I. Popovicíú, pentru că elú are rostú tare, dreptú și ascuțítú ca unú acú cu care cíocănescce în scórța arborilorú de-și caută nutrețuluú și de multe orí scobescce o bortă adâncă în copaciú în care își face apoi cuibú și

se ouă într'ênsulă. In timpulă acela, când își face elă euibulă, se ȃice că tótă mintea sa e aȃintită numai în loculă unde cîocnesce, din care causă póte atuncă chîar și celă mă mică pruncă să-lă prindă.

Mă departe se ȃice că *Scoțariulă* numai atuncă ciripesce și strigă tare, când are să vie plóie. Când are să fie timpă frumósă nu strigă nică odată.

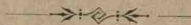

Scorțărelul.

Scorțărelul său Scorțărașul, numit și Scorțariu-mic, lat. *Certhia familiaris* L. germ. der gemeine Baumschlüpfer oder Baumrutscher, e de 130 milimetri în lungime, de 180 în lățime, de 61 în lungimea aripelor și de 55 în lungimea coții. Penele de pe spate sunt surii-închise și înpestrițate cu pete albe, éra cele de pe pânțece albe. Aripele cafenii și de-a curmezișul cu o dungă galbănă-albie. Se află pretutindene în Europa prin păduri și prin liveți, însă mai cu samă prin brădeturi. Érna petrece mai mult în societatea Aușeilor și a Pițigoilor. Se acățară pe arbori ca și Scorțariul sprijinindu-se totodată în coddă ca Ciocănitorele. Inșă de ore ce nu se pôte acățară pe arbori și cu capul în jos, ca Scorțariul, de-aceea când ajunge în vârful unui arbore sbóra de pe densusul pe trupina altui arbore.

Nutrețul Scorțărelului constă din insecte și larvele acestora, cari le caută prin parmeli și prin crepăturile arborilor.

Cuibul și-lă face în scobiturile arborilor și se ouă într'ensul de dóue ori pe ană câte 6—7, une ori și nóue ouțe albe înpestrițate cu puncte deschise său închise-ruginii.

P u p ă z a.

I.

Dela începutul lui Prieru pêne cătră finea lui Septemvrie întâlnim adeseori pe marginile pădurilor și prin livezi, unde sunt mulți ciungi și alți pomi bătrâni și scorburoși, o pasere, care se nutrește cu vermi și insecte.

Acésta pasere are unu moțu de pene împestrițate la mijlocu cu puncte galbine-roșietice, érá pe la capete cu negre. Când sbórá, și-lu pléacă pe spate, érá când se pune josu ilu întinde ca unu vânturarú ; acésta pasere este P u p ă z a dem. p u p ă g i ó r ă și p u p e g i ó r ă, masc. p u p ă z o i ú, lat. *Upupa epops* L. germ. *der Wiedehopf*.

Despre acésta pasere mândrá la privire, însă nesuferită din cauza necurăteniei și mirosulu seú respingétoriú, există atâtú la români din Bucovina, câtú și la cei din Transilvania și Ungaria urmátórea legendă :

După ce-a făcutú Dumneđeú la începutú tóte passerile, câte se află în lume și le-a împodobitú cu pene spre acoperirea și înfrumșetarea trupulu și cu aripí ca să póta sburà în aerú, a mai datú în urmă fie-căreia

dintre dênsele și câte o hrană anumită din care să se sature și să vețuască.

Viindü rëndulü la Pupăză, acésta a căpëtatü pâne de păpușoiu (porumbü, cucuruzü). Inșă Pupăza nu s'a îndestulatü cu acésta, ei a cerutü altă hrană. Dumneđeu i-a datü apoi pâne de seeară. Dar' nefindu-i de ajunsü nici acéstă hrană, Dumneđeu ca unulü ce este fórte înduratü și bunü i-a ascultatü cererea și i-a datü a treia órá să se hrănescă cu pâne de grâu.

Pupăza, după ce-a mâncatü bine și s'a săturatü cum se cade, nu s'a mulțamitü nici cu acéstă hrană, ei a cerutü dela Dumneđeu să-i deie alta și mai bună.

Dumneđeu se supërâ amarü și o blăstémâ decëndü :

— „Dacă tu nu te-ai mulțamitü cu hrana cea mai bună de pe lume, care ți-am dat'o eü, să te hrănesci de ađi înainte atätü tu, câtü și urmașii tãi, cu — necurățeni!“ ¹⁾

Blăstëmulü s'a împlinitü.

Mai departe spune legenda, că dintru începutü Pupăză își făcea cuibulü seü din cele mai frumoșe și mirositoare flori. Inșă fiindü nemulțamită cu acestea și cerëndü dela Dumneđeu altele mai frumoșe și mai mirositoare, Dumneđeu a pedepsit'o în acela-și modü ca și pentru mâncare. ²⁾

¹⁾ Cred. Rom. din Arieșulü-de-pădure, comitatulü Satu-mare, com. de Dlü Elie Popü, învățatorü. A. Rom. din ținut. Lapușulü în Transilvania, dictatü de Ionü Coruü din comăna Vaadü, și com. de Dlü G. Crăcunașü. A. Rom. din Căndreni, com. de Dlü P. Ursulü, și a celorü din Iișesci dict de V. Ungurënu.

²⁾ Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlü P. Ursulü, precum și a altorü romăni din alte sate. —

II.

Altă legendă despre P u p ă z ă, care mi-a spus'o Gavrilu Bóncășu, românū din Vatra - Dornei, sună precum urméză.

Aū fostū odată unū bărbatū și-o nevestă; amēndoī ómenī de omenie, dar' sermanī lipiți pāmēntulū.

Bărbatulū erà meșterū de lemnū și cu meșteșugulū seū își câștigà cum putea pâncea de tóte dílele. Erà nevasta sta pe lângă casă și cātà ca tóte celea, multe puține câte le avea, să fie în cea mai bună rēnduélă. Mai pe scurtū se purtā cum se pórtā fie-care nevestă sirguinciósă și grijilie.

Intr'o dí se duse bărbatulū acesta în pădure ca să-și caute și să-și aducă nisce lemne de rēndulū meșteșugulū seū, căci tóte lemnele, câte le avuse de-acēsta trébă, i s'aū fostū sfârșitū.

Ajunsū în pădure dă'n colo, dă'n cóce, pēne ce se apropie de unū p a l t i n ũ frumosū, înaltū și dreptū ca lumina, adică cum erà mai potrivitū și mai bunū pentru meșteșugulū seū, și cum ilū vede îndată rădică securea de pe umērū și începe a-lū tăiā dela rădēcinā.

Paltinulū, vėđēndū infigēndu-se tăiușulū securei în trupina sa, i-a părutū reū să mórā și de-aceea s'a rugatū omulū nostru să-lă lese în pace, să nu-lū taie, că mare bine îi va face.

— Da ce bine poți să-mī faci tu? — întrebā omulū plinū de mirare, auđindu-lū vorbindū.

— Caută numai la rădęcina mea și vei vedea îndată ce bine potü sa-ți faci! — respunse paltinulü.

Omulü se lăsâ de tăiatü, se apucâ a căutâ la rădęcina paltinulü și nu peste multü timpü dä de-o comórá de bani. Bucuria lui când dete cu ochiü de comórá n'a fostü próstă; o săpâ câtü ai bate în palme, o luâ tótâ cu sine și se înturnâ apoi a casă, lăsândü paltinulü în pace.

Étä că, nu multü după acésta întêmplare, móre judele satulü, de unde erâ omulü nostru.

Sătenii, după ce-lü înmormêntarâ pre jude, se adunarâ la unü locü, ținurâ sesie și se sfătuirâ pe cine ar fi bine să alégâ în loculü celü mortü... Unü điceaü că pe cela, alțiü că pe celalaltü, și totü așa din una în alta, din vorbâ în vorbâ se puserâ cu toțiü în cale și aleserâ pe meșterulü nostru, care, după ce a aflatü comórá cea de bani, din omü sermanü și nebăgatü în sémâ, cum erâ mai nainte, ajunsese acuma a fi celü mai avutü și mai cu vędâ în totü satulü.

Nevasta meșterulü, după ce acesta s'a făcutü acuma jude, a începutü, cum sunt mai tóte femeile după ce scapâ la o lécă de vędâ și mărire, a se îngâmfi, a păși mai tanțoșâ de cum pășiâ mai nainte și-a đice bărbatulü seü ca să se mai ducâ odatâ la paltinü, să mai capete bani că dórâ se póte face ce-va și mai mare decâtü unü jude.

Bărbatulü, ca bărbatulü, ... de voe de nevoe, de multe ori silitü fiindü să caute și'n córnelé femeilü sale, ... își luâ securea pe umêrü și se duse érá-și de-a

dreptulă la paltină și cum ajunse la dânsulă se făcū că voesce să-lă tae.

Paltinulă îlă rugă érá-și să nu-lă tae arătându-î o comóră de banî, care eră ascunsă în apropierea sa.

Judele, atâta a așteptatū măi multū nemică;... aruncă securea într'o parte, se apucă de comóră, o săpă și luându-o cu sine se'ntórse a casă.

Nevasta, care îlă așteptă cu nerăbdare, ca să védă cu ce se va întórce, când vědū că bărbatulă ei vine încărcatū de banî, sărî în susū de bucurie. Și cum mă rogū să nu sară, sciindū prea bine că banulă e ochiulă draculă, poți cu dânsulă să faci ce voesci.

Étă că nu multū după acésta se'ntêmplă că murî unū judecătóriu vestitū din celū măi apropiatū târgū, și după mórtea lui se strinseră cei îndreptătiți ca să facă alegere nouă. Și când e la adică, pe cine să alégă?... unulă spune pe unulă, altulă pe altulă, dar' de gîaba, că nu-î acela, care le-ar plăcea tuturora... In urma urmelorū, după multă chipzuire și sfătuire se'nțeleseră cu toți și aleseră pre judele nostru pentru că elū eră celū măi vědutū în totū ținutulă acela. Și nu fără dreptate, de óre ce elū avea cei măi mulți banî, și-apoi... sciți acuma D-Vóstre cum e banulă,.. elū multe le face în lume și bune și rele...

Nevăstuica nóstră, adică soția judelăi cu banî mulți, vědându-se acuma judecătóresă, ce-î plesni prin minte?... mă rogū, dóră eră femeie, ... îi plesni prin minte să se facă și măi mare de cum eră. Decî đise ea într'o bună deminéță bărbatulă seū ca să se măi ducă la paltină și să măi céră banî.

Bărbatul o ascultă și face cum îi spune. Se duce la paltinū, ȃice ce ȃice, mǎi face ce face și mǎi înhață o comórǎ de banī și-o duce a casǎ la cinstita sa judecǎtorésǎ.

Dar' n'a apucatū a sosī bine a casǎ, când se și lǎți faīma în tóte părțile cǎ cutare și cutare sfetnicū împěrátescū a muritū și cǎ în scurtū timpū va fi alegere nouǎ.

Judecǎtorīulū nostru, îndemnatū mǎi multū de soția sa, se'nvêrte în colo și'n cóce cǎutǎndū ca alegerea se fie dupǎ cum doresce elū.

Nu multū dupǎ acésta étǎ cǎ sosese și ȃiua alegerii. Toți bėtrǎnū și'nvėțații împěráției se adunǎ la unū locū, ținū sfatū, cumpenescū trebile cum ar fi ca s'o scótǎ mǎi bine la capėtū, și din una în alta, nuscium și'n ce felū, cǎ totū omulū nostru e celū dintǎiū, ... elū fu alesū de sfetnicū împěrátescū.

ȃis'am eū cǎ cu banī poți sǎ ajungī unde nici nu visǎzi !

Dar' nevasta sfetniculū, macar cǎ acuma erǎ una dintre cele mǎi mari și bǎgate în sėmǎ dómne, macar cǎ avea tóte cele ce-ī trebuea, nu se'ndestulǎ nici cu atǎta. Ea se puse érá-și pe lǎngǎ bărbatulū seū și-lū trimise acuma a treia órǎ ca sǎ-ī mǎi aducǎ o comórǎ de banī.

Bărbatulū nu ȃice nemicǎ, ie securea sub póla surduculū, se duce'n pǎdure, și nu peste multū se'ntórce érá-și, ca și mǎi nainte, c'o mulțime de banī. Cu banii acėștia își făcū elū apoi cea mǎi mare vėȃǎ și trecere nu numai la domniī, în mijloculū cǎrora petrecea

elū de când s'a făcutū sfetnicū împărătescū, ci la toți domniū și ómenii din întréga împărăție.

Maī trece, după acésta, câtū timpū maī trece la mijlocū și étă că móre și împératulū și remâne împărăția fără de domnitorii și stăpánitorii.

Sciutū este însă că o împărăție nu póte să remae multū timpū fără de stăpánū, ci trebuie ca în loculū împératulū celū mortū să se alégă îndată altū împératū.

Așa s'a întemplatū și acuma.

Toți sfetnicii, bētránii și alți învęțați și maī mari ai împărăției se adunară la unū locū, ținură o sesie mare și se puseră în cale: cine-ar fi maī bunū și maī potrivitū ca să-lū alégă de împératū?... Și sesia acésta ținū lungū timpū și multă bătae de capū le dete tuturora că cine ar fi maī bunū de alesū... Propunū pe unulū, propunū pe altulū, înzădarū!... nu le vine la socotélă, căci acela e așa, celalaltū e altmintrelea,... nici unulū nu-ī cum ar trebui să fie,... și cine va fi alesū de împératū trebuie să fie cu capū, nu unū omū ca toți ómenii — de rëndū!... În urma urmelorū, după ce-și frământară mintea și se resgândiră maī multe ȓile după olaltă, aleseră cu toții pre sfetniculū nostru, ȓicēndū că ca ȓensulū: omū cu stambă, de omenie, avutū, ajunsū de capū și bunū de împératū să totū cauți nu poți afla.

Și-acuma meșterulū nostru de odinióră, celū ce erà atátū de sermanū, că abia își ținea vięta de aȓi pe mâni, a ajunsū împératū și nevasta sa împératésă.

Cugetați însă că împărătesa s'a mulțămitu cu atâta?... Nu!... Ea, ca mai toate femeile, ce se vedu scóse din pulbere, voindú să ajungă la o mărire și mai mare de câtú aceea, care o avea, nu se mulțamí cu atâta, ci dorí acuma ca bărbatulú eí să se facă D u m n e ț e ú é r á ea D u m n e ț e i ț á, și prin urmare díse ea bărbatului, adică împăratulú, ca să se mai ducă încă odată și cea de pe urmă óră la paltinú și să mai cêră dela acesta bani, cugetându în mintea eí, că dacá va mai avea o comórá de bani bărbatulú eí se va putea face D u m n e ț e ú é r á ea D u m n e ț e i ț á.

Bărbatulú eí o ascultà și acuma și se duse ca să mai cêră încă odată bani dela paltinú.

Însă paltinulú, cum a văđutú că se apropie de dênsulú și începe a cere bani, s'a mâniatú amarú și i-a dísu :

— Dacá tu nici acuma nu te mulțamescí, că ești í m p ă r a t ú, și aí voi să fii mai mare și de câtú atâta, se te prefací în C u c ú, și de adí înainte, în locú se petrecí cu ómení, veí, petrece prin codrii, și'n totú anulú jumétate de véră, adică dela B u n a v e s t i r e și pêne la S â n ț i e n e, să cântí și să plângí starea ce-ai avut'o și-ai perđut'o, érá dela S â n ț i e n e înainte să ți se lege limba și să nu poți mai multú cântà pêne la alta B u n á v e s t i r e. Érá soția ta, dacá nu s'a mulțămitu să fie í m p ă r á t e s á, să se prefacă în P u p á z á, să mânânce și să-și facă cuíbulú din ceea ce-í mai urítú în lume, căci póte acésta îi va plăcea mai multú decâtú í m p ă r á ț i a și bucatele í m p ă r á t e s c í !

Aşa a ڊisū paltinulū, ŝi cum a ڊisū elū aŝa s'a ŝi implinitū. Impēratulū s'a făcutū C u c ũ, érá împērătésa P u p ă z ă, ŝi de-atunci în cōce aū remasū apoi pēnē ŝi'n ڊiua de astă-ڊi elū Cucū, érá ea, ca una ce nu s'a mulțămitū cu nemică, P u p ă z ă.

III.

A treia legendă despre P u p ă z ă, auzită dela româniî din Pătrăuți, satū în Bucovina nu departe de orașulū Sucéva ŝi trāmisă de Dlū V. Turturénū, e cea următóre :

Fugindū odatū strebunulū Armenilorū de reulū ŝi frica unorū dușmanî, ce-lū urmăriaū, pintr'o pădure, călare pe-unū calū fōrte slabū, étă că pe când înaintă elă pe-unū plaū fōrte glodosū ŝi anevoiosū de călătōritū ŝi pe când ascultă mai cu dragū C u c ulū, carele cāntă într'unū desișū frunđosū de se resună pădurea, numai ce se pominesce că harmasariulū lū celū voi-nicū se trāntesce de - o - dată cu dēnsulū în mijloculū drumulū, unde eră cea mai mare ŝi mai hlei-ósă tină.

Ce eră să facă acuma bietulū armanū?... cum să fugă elū mai departe ca să nu-lū ajungă dușmanî?... Pe josū nu putea, căci calea eră fōrte rea. ŝi-apoi — mai avea ŝi câte una alta cu dēnsulū ca omulū drumețū... Decî nu-î remase alta, decâtū ca să se facă luntre ŝi punte dōră-ŝi póte rădică harmasariulū în picīore. Dar' în ciuda ŝi spre năcazulū lū celū mai mare, tótă silința ŝi ostinēla lū îi remase înzădarū!... Cercă

elū, nu-ī vorbă, tóte mijlócele câte ĩ-au fostū cu pu-
tința, dóră dóră i se rădică harmasariulū din glodū, dar,
pare că erà lucru pocitū, cu câtū se opintiã mai tare
ca să-lū rădice, calulū cu atãta se cufundã mai adũncū...
Vedẽndū cã cu rădicãtura n'o scóte la capetū, o luã
la amãgeli: scósã adicã dintr'o desagã nisce pãstramã,
erã dintr'alta vr'o câte-va boțuri de hoștine, și dãndu-se
mai de-o parte spre useatū, le arãtã calulū și-lū strigã
pe nume ca să vie la dẽnsele. Dar' de unde!... Ca-
lulū, cãruia-ī curgea grãsimea pe nasū de'ncãlatū și
sdravãnū ce erã, când vedũ pãstrama și hoștinele, ĩn
locū să sarã ĩn susū și să alerge totū ĩntr'o fugã la
dẽnsele, dãbãlãzã urechile, plecã capulū la pãmẽntū și
remase neclintitū loculū.

Bietulū armanū nu sciã acuma singurū ce să mai
facã? ... ce să 'ncepã? ...

Suffetū de omū nu se aflã prin apropiere, care
sã-ī sarã ĩntru ajutoriū la driculū nevoei. Numã sin-
gurū c u c u l ũ cântã de se sfãrmã, fãrã ĩnsã sã-ī pótã
ce-va ajutã. Ba! din protivã, cu câtū cântã c u c u l ũ
mai tare și mai frumosū, cu atãta pare cã calulū seũ
se cufundã mai tare ĩn glodū...

Și pe când acuma credea armanulū nostru ca să-și
lese b i j o g u l ũ la M a m a - h u c i u l u i ¹⁾ și, cum va
putea cum nu va putea, să se pornescã mai departe,

¹⁾ Bijogũ fem. bijógã ĩnsemeazã unū calū fõrte bẽtrãnũ,
slabũ și uritũ. M a m a - h u c i u l u i , care se aude fõrte adeseorĩ ĩn
dicerile: „d u - t e l a M a m a - h a c i u l u i ,“ „l a s ' o l a M . h u c i u l u i ,“
„p a r e c ă e M . h u c i u l u i “ e o ființã daco-mitologicã sinonimã
cu M a m a - p ă d u r e i .

căci n'avea când pierde multu timpū, étă că vine o pasere peștiță, cu créstă în vârfulu capulu, care, spre marea lui bucurie, îi scăpă odorulū de perire ; vine adică așa din întemplantare o P u p ă z ă și punându-se pe-o rămurea de copaciū nu departe de unde erà calulū cufundatū în glodū, începe cu glasulū ei celū restitū și rătezatū a cântă în felulū ei : h u p ! h u p ! h u p ! . . . u p u p u p ũ ! . . . h u p ! h u p ! h u p ! . . .

Calulū, câtū de slabū, de amărîtū și de ostenitū erà, cum auđi P u p ă z a pupăindū, așa de tare se spăriă de dânsa, că de-odată sări ca friptū dreptū în picioare și eși din glodū.

Armanulū, când vėđū acésta, bucuria lui nu erà próstă, . . . strinse érá păstrama și hoștinele la unū locū, le puse în desagi, desagiū îi puse pe calū și suinde-se apoi și elū călare se porni mai departe. Érá dreptū recunoscință se mulțamită, că paserea acésta l-a scosū din cea mai mare nevoie și pre calulū seū dela perire, se apucă și botezâ pre P u p ă z ă mai cilibiū, numindu-o C u c u l ũ seū celū adevératū.

De-aceea și de-atunci apoi se numesce P u p ă z a de cătră Armeni C u c ũ, pentru că prin dēnsa a scăpatū restremoșulū lorū dela nevoc. Căci pe când C u c u l ũ celū adevératū a ăisū calulū seū să se culce, cântândū c u c u ! c u c u ! calulū seū s'a culcatū și nicī c'a voitū să se scóle, pe-atunci P u p ă z a a strigatū h o p ! h o p ! h o p ! și calulū îndată a făcutū h o p ! și s'a sculatū.

IV.

A patra legendă despre Pupăza, culésă dela românii din Moldova și împărțășită de Dlă Orestă Lujană, sună în următorii modă :

Dintru începută Pupăza n'a avută créstă, ci créstă cea frumósă de pene, care se află astă-đi pe capulă ei și pre care o rotesce ea acuma în tóte părțile și se mândresce cu dênسا, a fostă a Cuculuă.

Când s'a măritată Cîocârlia și a poftită pre tóte paserile la nunta ei, atunci Pupăza, voindă și ea să mérgă, dar' nefindă așa de frumosă împodobită precum îi eră dorința, se duse la Cucă și-lă rugă pre acesta să-î împrumute créstă lui, spuindu-î că cum se va întórce dela nuntă, îndată îi va da-o înapoi.

Cuculă, bună la inimă, nu se puse de pricină, ci îndată i-o împrumută.

Pupăza, cum căpătă créstă, déuna o puse pe capă și se duse cu dênسا la nuntă.

Tóte paserile, câte erau adunate la nuntă, cum vedură Pupăza c'ó créstă așa de frumósă, începură a o lăudă care din cotro, și mai cu samă Cîocârlia.

Pupăza, vedéndu-se din tóte părțile lăudată, începù a se mândri și, după ce se întórse dela nuntă, nu duse créstă înapoi Cuculuă, ci și-o păstră pentru dênسا. —

Cuculă a așteptată, câtă a așteptată, dar' de la ună timpă, vedéndă că Pupăza nu s'a ținută de cuvântă, că nu-î mai întórce créstă, se duse la dênسا

și-o ceru singurū să i-o dee. Inșă Pupăza n'a voitū să i-o dee, ci ea se făcū că nu sci nemică ca și când n'ar fi împrumutat'o dela dēnsulū.

Cuculū, vedēndū că că binele nu voesce să-i întōrcă crēsta, s'a mâniațū focū pre dēnsa, a chiematū după aceea pre tōte paserile cele cāntātōre la unū locū, cugetāndū că dacā va pāri-o acestora, ele vor face ce vor face și Pupăza va trebuī să-i întōrcă crēsta înapoi.

Tōte paserile cāntātōre, cum auđiră de acēsta, îndatā se adunarā la unū locū și ținurā sfatū. Inșă alegēndū ele pre C i o c ā r l i e de conducātōrea lorū și de hotārītōre asupra pricinei, acēsta, plăcēndu-i fōrte tare crēsta când a fostū Pupăza cu dēnsa la nunta ei, nu făcū dreptate Cuculū, ci ținū partea Pupăzei, ȃcēndū că ei i se cuvine crēsta. Și așa Pupăza a ramasū învingētōre și de atuncī pōrtā ea crēsta C u e l u i.

V.

A cincea legendă a P u p ă z e i, istorisitā de Paraschivū Cudāū musicantū din Sucēva și comunicatā de vērulū meū St. Fl. Marianū, sună :

ȃice că P u p ă z a dintru începutū n'a avutū crēstā, ci crēsta, care o are ea acuma, a cāpētat'o cu multū mai târđiū.

Acēsta s'a întēmplatū adicā așa, că într'o ȃi, plesnindu-i prin minte să fie mai mare și mai cinstitā de cum erā pēnē atuncea, ȃise cătrā bārbatulū seū, care erā C u e l u i :

— Bărbate! du-te la Dumneđeū și-lū rógă ca să mă facă v o r n i c i ț ă preste celelalte paseri din lume.

Cuculū nu se pusă de pricină, se dusă la Dumneđeū și-î spusă care e dorința soției sale.

Dumneđeū respunsă Cuculū :

— Dacă-î place așa de multū ca să fie vorniciță, apoi, despre mine, fie!

Și s'a făcutū Pupăza vorniciță.

Dar' nu multū timpū după acésta trimisă ea a dóua óră pre bărbatulū seū la Dumneđeū spuindu-î să-lū róge ca s'o facă v ă t ă j i ț ă, căci vorniciță nu-î place.

Dumneđeū și de astă dată îi implinî dorința dîcîndū Cuculū :

— Fie și vătăjiță!

Mai trecîndū, după acésta, vr'o câte-va zile la mijlocū, trimisă Pupăza érá-și pre bărbatulū seū la Dumneđeū ca să-lū róge s'o facă í m p ă r ă t ă s ă preste tóte paserile din lume.

Dumneđeū, ca celū a totū bunū și îndelungū răbdătorii, dîse Cuculū, după ce acesta îi spuse la ce a vînitū la dînsulū :

— Intórce-te a casă și spune femeii tale că și dorința acésta í-o implinescū, dar' de-acuma înainte să-mi deie bună pace, căci mai sunt și alții în lume, cărora trebuie să li portū de grijă, nu numai femeea ta!

Și cu prilegîn_lū acesta Dumneđeū nu numai că o făcū pre Pupăza împăratésă, ci o împodobî încă și cu crésta cea frumósă, care o pórtă ea și acuma pe capū, dreptū corónă, fiindū, mă rogū, împăratésă preste tóte celelalte paseri din lume.

Dar' ce cugetați?... cugetați poate că Pupăza s'a mulțamit cu atâta?... Credeți că i-a fostu de ajunsu cinstea, mărirea și binele ce l-a căpătat u ea de astă dată?... Nicî decum!... Pupăza, după vr'o câte-vă dîle, nu se mulțami că e împărătésă, și de-aceea dîsă ea bărbatulu seü :

-- Mergî, bărbate, la Dumneđeu și-lu rógă să mē așede alătura cu dēnsulu pe scaunulu dumneđeescü !
— Și dîcēndu nu se lăsă pēne ce nu-lu scósă pre Cucu din casă.

Cuculu, voinđu să aibă pace, nicî de astă dată nu se pusă de pricină, se dusă și spusă lu Dumneđeu și acēsta dorința a soției sale.

Auđindu Dumneđeu acēsta îndrăsnēlă și obrasnicie din partea Pupăzei se mânia amarü pe dēnsa și dîse Cuculu :

— Pentru că a cutezatü femeea ta de-a fi așa de îndrăsnēță și obrasnică față cu mine, de acuma înainte să totü pupăescă câtü îi va placē, dar' nime să nu-i bage cānteculu în samă, și nicî când să nu pótă scóte puî, pēne ce nu i va cloci în necurătenie de omü. Êr' tu, Cucule, să cānți atâtea lunî pe anü, prin câte te-ai ostenitü âmblāndü la mine, și tótă lumea să se bucure de cānteculu teü, când te va auđi cāntāndü !

Și cum a spusü Dumneđeu, așa s'a și împlinitü... Cuculu e iubitü de tótă lumea, pe când Pupăza, soția sa, cu care trăesce elü și acuma și de multe ori scotü puî împreună, nu numai că nu e băgatü în samă, ci chiar urgisită...

VI.

A şesa şi cea din urmă legendă, care o cunoscui eu despre Pupăza, e dela românii din Epiru. O reproducu şi pre aceea aice din cuvântu în cuvântu duple cum mi-a împărtaşit' o Dlă Iancu D. Hondrosomū, june românū din oraşulū San-Marina în Epiru :

Se spune că pupăza mai nainte eră o fétă multū muşată¹⁾ şi bună la inimă; ea se mărită şi avu o sócră multū a raună.²⁾ Sócră sa vrea se o'ngace³⁾ totū-deuna şi caftă⁴⁾ să li află vr'unū lucru reū, ma nu putea, că pupăza se purtă multū ghine. Atuncea sócră sa, după ce vedū că nu póte să li află vr'ună 'nghedicatură⁵⁾, li dede într'una diua născândă⁶⁾ lână lae⁷⁾ ca să o văpsescă şi se o facă albă ca neua. Féta când vedū unū achthare lucru ce este peste puterea omului, se asparè⁸⁾ şi se bubuī şi scóse acestū sglicū⁹⁾: pu! pu! pu! Atunci sócră sa o blăstēmă şi li diise: Pupupu s'te faci şi s'te duci de-a oaci.¹⁰⁾ Şi așa se făcū féta

1) Muşată = frumósă.

2) A raună = rea.

3) O'ngacc = s'o certe.

4) Caftă = cauta, cercă.

5) Inghedicatura = motivū.

6) Născândă = o cantitate.

7) Lae = négră.

8) Asparè = înfricoşă, se spăriă.

9) Sglicū = strigătū.

10) Oaci = aici.

Pupăză, care este astân-di puliul¹⁾ ce cântă
pu! pu! pu!

Pênă aici legendele Pupăzei.

VII.

Românii mai aū încă și următórele datine și cre-
dinte despre Pupăză.

Din causă că Pupăza e fórté frumosū împodobită,
și póte că și de-aceea pentru că ea a fostū, dupre cum
spune legenda a dóua, a cincea și a șesa, dintru înce-
putū nevastă, româncele din unele locuri o numescū
„Nevestuică“. Érá în risū și batjocură se numescē
și „Cuculū armenilorū“ séu „Cucū arme-
nescū“, de óre ce, după legenda a treia și după spusa
celorū mai mulți români, armenii đicē că Pupăza înd-
démná la desceptare, la lucru și la jocū strigându :
„h o p h o p ! h o p h o p !“ pe când Cuculū
îndémná pre români la culcare, strigându ne'ncetatū :
culcă-te! culcă-te!“ De-aici vine, că Armenii
adeseori ieū în batjocură pre Români cu Cuculū
lorū, érá Români pre Armeni cu Pupăza, đicându-le,
când strigă acésta : „ascultați câtū de frumușelū și de
plăcutū vē cântă cuculū vostru, numai de-a dragulū să
stați a-lū ascultă!“ ...

Maī departe Români ținū pre Armeni, nu sciū
din ce causă, de nisce ómeni spurcați, numindu-ī, maī
alesū când sunt mânioși pe dênși, „Arie spurcată“. Din
causa acésta nu prea vreū să împrumute maī ne-

¹⁾ Puliulū = paserea.

mică Armenilor, nici să mânânce la o măsă cu dênșii, țemându-se ca să nu-î spurce. Mai cu sémă nu voescă ei să le dea apă de beutū din vre o cofă saū altū vasū, cređendū că totū Armanulū, după ce a beutū spurcă pre Români.

De aice, presupunū eū, că vine și credința, că Pupăza ca Cucū „armenescū“ încă spurcă pre Români prin cânteculū seū.

Așa se dice, că toți acei ómeni, cariī iesū de diminéță afară nefiindū încă spălați pe obrazū, dacă audū Pupăza pupăindū, îndată se spurcă.

Dreptū aceea români, mai alesū pe timpulū când cântă Pupăza, se spală pe obrazū și spunū rugăciunile înainte de-a eși afară deminéța, ca nu cum-va să-î spurce Pupăza prin cânteculū ei. Pe copiiī lorū încă îi îndémnă să facă așa, esplicându-le totdeodată și moti-vulū acestui obiceiū. ¹⁾

VIII.

Pupăza se consideră de cătră români și ca unū profetū, care prevestesce schimbarea timpulū și sórtea ómenilorū.

Așa dicū ei, între multe altele, că dacă cântă ea în luna lui Martie prevestesce că anulū venitoriū va fi fórte mânosū și productivū. ²⁾

Când vine ea primăvéra din țerile calde, e semnū că atunci putemū sémênà ovėsulū. Dacă începe a cântă

¹⁾ Datină și credință fórte respândită în Bucovina.

²⁾ Cred. Rom. din Căndreni, com. de Dlu P. Ursulū.

maî de grabă, de câtu Cuculŭ e semnŭ bunŭ, căci în anulŭ acela se va face multŭ cucuruzŭ (porumbŭ, papușoiŭ). ¹⁾

Dacă peste véră cântă uneori maî multŭ de cum îi este datina, însemnéază că în scurtŭ timpŭ va ploă. ²⁾

Dacă cântă séra de vremiorŭ, e semnŭ de resboiŭ și scumpete mare, însă abondanță în pâne și bani. Dacă însă cântă tótă nóptea, e semnŭ numai de resboiŭ și scumpete mare. ³⁾

Româniŭ, cariŭ audŭ primăvéra Pupăza cântându înaintea Cuculŭ, credŭ că preste totŭ anulŭ nu le va merge bine, cum ar trebui să le mérgă. Cânteculŭ Pupăzei auđitŭ înainte de alŭ Cuculŭ este dară unŭ semnŭ reŭ. ⁴⁾

IX.

Nu e nici unŭ satŭ, nici o comună, nici unŭ orașŭ românescŭ, ai căruia locuitori să nu fie porecliți într'unŭ feliu saŭ într'altulŭ. Nici Pupăza, despre care au româniŭ atâtea legende, datine și credințe, n'a pututŭ să fie trecută cu vederea, ei și numele ei a trebuitŭ să figureze în șirulŭ porecelorŭ usitate la poporulŭ nostru.

Să vedemŭ cum se'ntemplă acésta ?

Româniŭ numescŭ „Pupăză“ pre ómeniŭ, cariŭ nu sciŭ ținea secretulŭ. Despre aceștia se ȃice că: *î-a țipat'o în Pupăză.* ⁵⁾

¹⁾ Cred. Rom. din Arieșulŭ-de-pădure, com. de Dlŭ I. Popŭ.

²⁾ Cred. Rom. din Căndrenŭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

³⁾ Cred. Rom. din Cămpulungŭ, dict. de V. Flocea.

⁴⁾ Cred. Rom. din cele maî multe părți ale Bucovineiŭ.

⁵⁾ Dat. Rom. din Arieșulŭ-de-pădure, com. de Dlŭ I. Popŭ.

Babele, nevestele și fetele, carile sunt foarte gurișe și limbute, carile vorbesc pe toți ómenii de reu și află la fie-care câte un defect, încă se porecesc „P u p e z e“. Celor din urmă li se mai ȃce și p â r p â r i ț e. ¹⁾

În scurtă toți defăimătorii sunt numiți „P u p e z e“ și se ȃce că „p u p ă e s c ũ“, adică clevetescă. De aici vine ȃcala „t a c ă - ț i - p u p ă z a“, adică : tacă-ți gura, nu mai spune ce nu-ı de spus, nu defăimă, nu batjocuri ! ²⁾

Românii din Bucovina mai numesc P u p ă z ă și un fel de coptură în forma unei păserele, pe care o facă muerile din aluat de grâu și împodobesc cu dânsa pomi, dați de sufletul mortilor. ³⁾ Éra în Moldova totu acestu nume se dă și unei plânte, după cum ne arată următoarea doină :

Colo'n luncă la privită
Găsiı p u p ă z a 'nflorită
Și mândruța mea măhnită.
Nu sciū pupăza s'o rupă
Orı pe mândra să mı-o pupă.
Fóie verde mărgărită
Pecatū c'am îmbetrănitū
Șı'ncă bine n'am trăitū. ⁴⁾

¹⁾ Dat. Rom. din Căndreni, com. de Dlū P. Ursulū.

²⁾ Dat. Rom. din ținut. Lapușului în Transilvania. com. de Dlū G. Crăciunașū.

³⁾ Dat. Rom. din Ilișesci și Siretiū.

⁴⁾ V Alecsandri. Căntece de peste Oltū, publ. în Convorbiri lit. an. X. Iași. 1876. p. 210.

În România mai aflăm și câte-va sate, munți și locuințe isolate, cari încă p^ortă numele de P u p ă z ă , P u p ă z a n i și P u p ă z ă s c i. ¹⁾

X.

În fine voi^u aminti, că dela datinele și credințele, ce au Românii despre P u p ă z ă , în decurgerea timpului s'au format mai multe proverbe și dⁱcale, ce sunt foarte respândite în popor^u și foarte des^u întrebuințate.

Deci aflaⁱ de bine a le înșiră și pre acelea aici.

„S'a eucuiet^u ca o pupăză.“ Acésta dicală se aplică acelor^u fete, carile duminica și serbătórea, când se duc^u la biserică sau la petreceri, își împotéză capul^u c'o mulțime de flori și cordele de tot^u feliul^u, socotind^u că așa le stă mai bine și sunt mai frumo^{se}.

„Peste colac^u și pupăză.“ În multe locurⁱ este datină la Români, ca după o înmormântare să facă prasnice^u sau comândare. La prilegiul^u acesta se dă tuturor^u celor^u de față câte un^u colac^u și-o luminare de sufletul^u repăusatului. La câte-va zile sau săptămâni după acésta se face pentru cel^u mort^u și părăstas^u. Aici este datină pe alocurea de-a face un^u pomușor^u, pe care îl^u împodobesc^u cu mere, nucⁱ, póme, colaci, precum și cu un^u feliu de păserele din aluat^u de grâu, care, după cum

¹⁾ D. Frunțescu. Dict. top. și stat. a României. Bucuresci. 1872. p. 386.

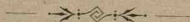
vădută și mai sus, se numesc „Pupaze“ sau „Pupăgior“. Acestea încă le dau de pomană. Deci după ce mai înainte s'a dat de sufletul mortului un colac se mai dă acuma și o pupăză. Va să dică „peste colac și pupăză“. Acestu proverb se'ntrebuințază dară atunci, când cine-va a împrumutat cui-va un lucru și nu i s'a întorsu înapoi, i s'a pierdut lucrul; și pentru ca să-l recâștige, împrumutătorul mai pierde înzădar și altu-ce-va pe de-asupra; atunci se dică: „peste colac și pupăză“.

„Ca pupăza își âmple cuibul.“ E cunoscut din istoria naturală, că Pupăza nu-și curățește și grijesce nici odată cuibul seă ca alte paseri, ci ea și-lă âmple de propria sa necurătenie. Acesta împrurare n'a fostu trecută cu vederea de poporul român; elu a formatu proverbul de față, aplicându-l ămenilor încărcăți de năravuri rele și cari nu vor să se desbere de ele, ér' din cauza acesta nu-și potă află căpătâi, căci nime nu-i sufere.

„S'a în pupăzat“, adică s'a gătitu ca o Pupăză, se aplică nevestelor tinere, cari se gâtesc forțe curat, se îmbrohodesc cu ștergare forțe curate și frumöse.

„Mă-a pusă o pupăză în obraz.“ Dacă unul sau altul avea să poftescă pe un prietinu la o petrecere și nu l-a poftitu, prietinu il înfruntă dicându-i: „așa m'a poftitu... rușine să-ți fie!“ Atunci înfruntatul dică: „sciă că mă-a pusă o pupăză în obraz!“ Sau dacă

unul batjocuresce pe cine-va, îi spune cuvinte de rușine, cel batjocurită dice : „m ă d a t ă o p u p ă z ă î n o b r a z ă.“ Acésta đicală credă ca vine de-acolo, că Pupăza, după credința poporului și după cum am arătată mai susă, pre mulți ómeni îi spurcă deminéta prin cãnteculă seă.

Porumbul ă.

I.

În țerile locuite de români, după câtă m'am putut ăncredința pêne acuma parte din spusa acelora cari ă-i-am ăntrebat ă în acăsta privința, parte și din propia-mă esperința, se află trei specii de porumbi, și anume :

Porumbul ă-de-pădure se ă de codru, numit ă altmintrelea și Hulub ă-de-pădure se ă de codru, Porumb ă se ă Hulub ă-selbatic ă, și Guguscăucă, ¹⁾ lat. *Columba palumbus* L. germ. die Ringeltaube. Acăsta specie de porumb ă se numesce de-aceea de-pădure se ă de codru, pentru că ea se ține mai mult ă numai prin cele mai dese și mai mari păduri și codrii.

Porumbul ă se ă Hulubul ă-de-câmp ă, Porumb ă se ă Hulub ă-selbatic ă, lat. *Columba oenas* L. germ. die Holztaube. Porumbul ă acesta se numesce de-câmp ă de-aceea, pentru că el ă pe-trece fôrte adeseori și la câmp ă, și mai cu sémă în

¹⁾ Poliză. Vocab.

acele părți, unde poate află arbori bătrâni și scorburoși, în cari îndătinază elu ași face cuibulă seü.

Porumbulă seü Hulubulă, Porumbă-de-casă, Hulubă-de-casă; dem. Porumbelă, Porumbașü, Hulubașü; mar. Porumboiü; fem. Porumbiță, Hulubiță; la românii din Istria: Gulubü, Hulubü, Porumbü și Columbü ¹⁾, lat. Columba livia Briss. germ. die Haus-, Feld- oder Felsentaube.

Numirea cea măi respândintă a speciei acesteia, care e cunoscută româniloră numai în starea ei cea domesticită, este „Porumbü“, căci, dacă nu mă înșelă, în Muntenia e usitată numai numirea acésta. În Moldova și Bucovina se'ntrebuințeză schimbișü când „Porumbü“ când „Hulubü“, atâtü în vorba de tóte ñilele, câtü și'n poesia poporană. În Transilvania, Ungaria și Banatü, duple cum prea lesne se póte fiecare încredințá din poesia poporană, se'ntrebuințeză măi multü numai numirea „Porumbü“, la românii din Epirü numai „Porumbü“, érá la cei din Istria schimbișü când acésta, când și altele de provenințá străină.

Porumbulă-de-casă are și unü numărü fórte însemnatü de variante, carile, măi alesü de cătră cei ce se ocupă cu crescerea porumbiloră, sunt numite în regulă după colórea peneloră, după făptura corpulă, precum și după unele îndătinări și năravurí de-ale acestora.

¹⁾ Iónü Maiorescu: „Vocabularulă istriano-românü“ în „Convorbiri literare“, an. VII. Iași 1873—74. p. 404.

II.

Porumbii figuréază foarte adeseori și'n poveștile noastre poporane. Cei mai renumiți și mai frumoși dintre toți porumbii, despre cari ni amintescú poveștile, sunt fără îndoelă „Porumbii Ilenei Cosinđienei“, despre cari se dice că au pene de aurú, ce strelucescú ca rațele sórelui, și'ndătinéază a se scaldà totdeuna în unele lacuri s'ú fântáne anumite, unde, lăsându câte-o pénă, se vede dela dēnsa ca și dela sóre.

Dar' de astă dată scopul meu nu este de a vorbi despre acestú soiú de Porumbi. Ci voú să vorbescú numai despre porumbii, cari îi cunoscú românii din vedere și despre cari au mai multe datine și credințe precum și o legendă proprie numai porumbilorú cunoscuți de dēnsii.

Voú reproduce așa dară mai întâú legenda porumbilorú astfelú, după cum m'a istorisit'o Dómna Maria Danú, româncă din orașulú Siretiú. Apoi voú înșirà datinele și credințele românilorú despre dēnsii.

III.

Étă și legenda !

Aú fostú odată o babă și-unú moșnégú. Atátú baba câtú și moșnégulú aveau câte-o fétă. Acésta a fostú adică așa, că mai nainte moșnégulú a fostú însuratú cu altă femeie și baba a fostú măritată după altú bărbatú, dar' murindu-í moșnégulú femeea cea dintâú, și babei bărbatulú celú dintâú, și remâindú

amêndoî vèduvoi câte c'ò copilă, aû cugetatû că ar fi bine să nu remăc astfelîu, și așa s'aû căsătoritû împreună.

Moșnegulû eră unû omû fôrte bunû și iubitôrîu de pace. Nu însă așa eră și baba. Pe când moșnegulû căută ca în casa lui să fie linisce, pe când nu-și putea da rëndû ca tôte să le ție în cea mai bună rënduelă, ca nemică să nu lipsescă din cele trebuinciose, pe atuncî baba căută tôte mijlócele cum s'ar putea mai lesne și mai de grabă cotorosî de féta moșnegulû, ca să remăc numai féta ei în casa.

Féta moșnegulû eră o fétă de trébă, frumósă și fôrte harnică. Ce-ai fi vrutû, aceea țî-ar fi făcutû. Nu așa însă eră și féta babeî Féta babeî eră urită, reutăciósă, și pe lângă tôte acestea așa de leneșă și de trândavă, că nu sciû cum o mai putea încălđî sórele.

Babeî nu-î plăcea acésta. Ei îi eră ciudă că féta moșnegulû e mai frumósă și mai harnică de câtû a ei.

Moșnegulû, nu sciû simțit'a elû acésta orî ba, destulû atâta că, să nu fie féta lui prea multû în ochiî babii, a luatû și-a mânat'o în tótă điuă cu vitele la păscătóre.

Dar' baba n'a fostû mulțamită cu atâta. Ea voiă cu orî ce prețû să se desbăreze cu totulû de féta moșnegulû și pentru acestû scopû a iscoditû o mulțime de mijlóce, dar' nicî cu unulû n'a pututû să iasă în capëtû.

În urma urmeî ce-î plesnesce babeî prin minte ? ... Când într'o đî s'a pornitû féta moșnegulû cu vitele la păscătóre, o chiamă la sine, îi dete o chită de câ-

nepă și-î spuse că pene în séră s'o tórcă, s'o reșchie, s'o urzescă, s'o țesă, să facă dintr'ênsa pânză, s'o albescă, și când s'a întórcce cu vitele a casă să ı-o dee gata lucrată.

Féta moșnegului luâ chita și ducându-se cu vitele la păscétóre, când ajunsă la starea locului, aruncă chita câtü colo josü și începü a plânge de se cutremurà cămeșa pe dênsa.

Unü vițelü însă, care i-lü dărui-se tasälü seü ca să-lü crească pentru dênsa, și care erà năsdřavanü, vëndü pre stăpâna sa câtü de tare și de cu jele plânge, se apropiâ de dênsa și-o întrebâ ce-ı lipsesce ?

Féta îi spusă tótă ıstoria eı cu masceha sa, cum voesce acêsta numai decätü s'o përdă, și ce felü de lucru ı-a datü ca să-lü împlinescă pene în séră.

Vițelulü respunsă fetei și-ı dıse să n'aibă nici o frică, că elü va scóte-o dela nevoe, va tórcce cânepa și va face dintr'ênsa pânză, după cum ı-a poruncitü mașceha sa.

Féta, auđindü acêsta, se mai mulcomi puținü și începü a fi mai voiósă.

Vițelulü, ce făcü, ce direse, nu sciü, atâta sciü numai, că încă înainte de-a apune sórele tótă chita cea de cânepă a tors'o, a reșchiet'o și a țesut'o, érá când sosı timpulü să se întórcă spre casă ı-o dete fetei pânză gata spalată și albă ca ghioculü.

Féta, bucuria eı, mulțămı din tótă inima vițelului, luâ pânza și cum ajunsă a casă ı-o dete babei.

Baba, în locü se se bucore de-acêsta, mai tare s'a mâniatü pre fétă, și a dóuă đı, în locü de-o chită, îi

dete dóue, spuindu-î să facă cu dênsele ceea ce-a făcutu și cu chita cea din ziua trecută, ori de nu... e vai și amarū de capulū ei!... unde-î stă capulū i vor sta picioarele, și unde-î staū picioarele i va sta capulū!...

Féta, luândū chitele și ducându-se cu dênsele în câmpū, începū érá a plânge și a se tânguî, de se păriă că se va sfârși, nu alta.

Vițelulū, vëdendu-o astfelū, érá-și se dusă la dênsa, și érá-și o întrebă ce-î lipsesce de plânge așa de tare.

Ea-î spusă tóte celca, ce avè de spusū.

Vițelulū, ca unulū ce erà nădravanū, îi dîse să n'aibă nici o témă, căcî elū va lucrà érá-și singurū chitele. Și cum dîse, așa și făcū. Când sosi séra chitele eraū tórse, țesute și pânza gata spalată.

Féta o luă și întorcându-se cu dênsa a casă î-o dete babeî.

Acuma baba nu scià singură ce să se mai facă de cîudă, căcî nu-și putea închipuî cum o fétă singură póte să tórcă dóue chite într'o dî, să le reșchie, să le urzescă, să le țese, să facă pânză dintr'ênsele, și pe lângă tóte acestea încă se și albescă pânza.

— Acésta-î cu neputință! — dîse ea dela unū timpū, — dar' las' că voiū da eū de urma ei.

A dóua dî deminéță luă baba trei chite și le dete feteî cu aceea-și poruncă ca și în dîlele trecute. Dar' cum s'a pornitū féta se dusă și ea în urma ei să vadă ce va face și cum va tórce chitele ce i le-a datū.

Dar' ce alta avea să facă féta?... Cum a ajunsă în câmpu a asvêrlitū chitele cine sci unde și s'a apucatū érá-și de plânsū, ca și'n țilele trecute.

Vițelulū, ca 'n rëndurile trecute, a venitū și de astă dată la dēnsa și i-a țisū să nu mai plângă de gĭaba, că elū i va tórcē chitele și va face pânză dintr'ēnsele dupre cum doresce baba.

Baba, care nu erà departe ascunsă, auđi totū ce-a vorbitū vițelulū cu féta, și cum auđi își pusă în gândū să-lū mânânce friptū, cum a voitū să mânânce și pre féta moșnégulū. Decī sa'ntórsū de grabă a casă, se puse în patū și se făcū bolnavă de mórte.

Când sosī moșnégulū, carele, pe când s'aū întēmplatū tóte acestea, erà dusū de-a casă, și-o întrebă ce-ī lipsesce de s'a pusū în patū, ea îi respunse că e fórte bolnavă și de nu va căutā cātū mai de grabă s'o vindece are să móră cu țile.

Moșnégulū, căruia nici prin minte nu-ī trecea de ce bólă e bolnavă baba luī, o întrebă mai departe : ce să-ī dee ca să se pótă vindecā și rădicā mai de grabă.

— Dacă veī tăiā vițelulū fetei tale! — respunse baba cu jumătate de gură, — și-mī veī face friptură dintr'ēnsulū póte că mă voīū rădicā, dar' de nu... să scīi că morū!...

— D'apoi bine, babă hēi! alta nu póte să-ți ajute, numai friptură de vițelū?... Eū ași socoti în mintea mea, că te-aī putea vindecā și cu altă ce-va.... Vițelulū n'ași voi să-lū tai, că numai atâta are și féta mea dela mine, și dacă-lū voīū tăiā și pre acesta, cu ce o să mai remâe?...

— Dacă-ți pare mai reu după unu vițelū, ca după mine, apoi nu-lū tăiā! — respunse baba, făcēndu-se că din ce în ce slăbesce mai tare.

Ce erā să facā acuma biētulū moșnégū?... Trebuī să asculte pre babā, mai alesū că luī nicī prin minte nu-ī trecea, ce se petrece în inima babeī... Hotāri să taie vițelulū feteī, numai ca să-și pótā scāpā odorulū dela mórte.

Vițelulū, care, dupre cum am mai spus'o, erā nāsdrāvavū, sciū îndatā tóte celea ce se petrecurā a casā. Deci dīse elū stāpānei sale :

— Scumpa mea stāpānā! mașteha ta, nu numai că pre tine voesce să te repue, ci a hotāritū acuma și pre mine să mă taie și să mă mânānce friptū, pentru că ți-am torsū chitele și-am făcutū pānzā dintr'ēnsele. Tu prin ajutoriulū meū ai scāpatū și vei scāpā și de-acuma înainte, însă mie nu-mī este cu putință să scapū tēfārū din ghiarele ei. Chiar māne deminéță are tatālū teū să mă taie și să mă frigā, ca prin carnea mea să-și scóta baba dela bóla ei cea închipuitā. Dar' tu nu te supērā de-acēsta, căci ceea ce are se se'ntēple cu mine totū spre binele teū se va întēplā. Numai de una te-ași rugā : după ce mă vor tăiā și-mī vor māncā carnea, tu să-mī adunī tóte ciolanele și să mi le ascunđi în scorbura copaciulū, ce se aflā în marginea pădureī din apropierea satulū. Făcēndu-o acēsta tóte vor fi bune!... Baba nu-ți va putea nemicā stricā!...

Așa vorbī vițelulū și féta plāngēndū îi făgăduī că va face așa, dupre cum i-a spusū.

Când sosi acuma séra și se'ntórsă féta cu vitele a casă, baba sta totú în patú și se făcea ca și când ar fi numai să-și dee sufletulú.

Moșnégulú, ca omulú celú bunú, ce socóte ca tóte le face spre bine, prinsă vițelulú și tăindu-lú ilú fripsă și-lú dete babei ca să-lú mânânce.

Baba, bucuria ei, cum vėđú friptura și se convinsă că e din vițelulú fetei moșnégulú, se pusă la mėsă și începú a mânca, nu ca unú bolnavú, ci mai de hai de câtú șapte sănėtoși. Ba! nu numai că singură mânca, ci îndemnă și pre fete și pre moșnégú ca să mânânce împreună cu dēnsa.

Moșnégulú și féta babei nu se dară multú poftiți, ci punēdu-se la mėsă, mēncară și ei. Féta moșnégulú însă, orí și câtú o ímbiară, nu voi nici de cum să mânânce.

După ce aú gătitú acuma vițelulú de friptú și de mēncatú, féta moșnégulú strinse tóte ciólănelele, și ducēdu-le, dupre cum a spusú vițelulú, când erà viu, le ascunsă în șorbura copaciulú din marginea pădurei.

N'a trecutú după acēsta întēmplare multú timpú la mijlocú și baba însănėtoșindu-se căutá acuma alte mijlóce cum s'ar putea desbărà de féta moșnégulú. Și nu trebuí multú să stee pe gândurí ce să facă. . . Intr'o duminică deminéță luá pre moșnégú și pre fiică-sa, li dete schimburi frumóse și curate și se dusă apoi cu dēnșii la biserică, érá fiicei moșnégulú, nu numai că o lăsá a casă în cele mai negre și urite strae îmbrăcatá, ci-í mai dete încă și unú s a c ú d e m a c ú amestecatú cu s e m ē n ț á d e i n ú, spunēdu-í că pēnē ce se vor

întorce ei dela biserică, ea să fərbă pentru dênșii de mâncare, să măture casa, să spele blidele și să alégă maculū din semênța cea de inū. După acêsta se porniră tustrei la biserică.

Féta moșnégului, cum eșiră tata-seū și cu maica sa cea vitrigă din casă, se pusă într'unū ungheriū cu capulū răzămatū pe-o mână și începū a plânge de se cutremurà cămeșa pe dênsa. Și n'avea biata fétă cum să nu plângă, căci cum avea ea să facă tôte câte i le-a datū masceha sa de făcutū? . . . Cum erà să alégă ea maculū din semênța cea de inū, și încă pêně ce se va întorce baba de la biserică? . . .

Dar' étă că, pe când se frământà ea cu gândurile : ce-ar începe c'a s'o pótă mai bine scóte la căpētū, sbórá de-odată trei P o r u m b i i în casă și se punū lângă dênsa.

P o r u m b i i aceia erau făcuți din ósele vițelului celui năsdraivanū și locuiau în scorbura cea de copaciū unde a ascunsū féta ósele vițelului. Și cum intrară în nuntru điseră fetei să nu plângă, că ei vor alege maculū din semênță. Apoi îi spuseră să mérgă la copaciulū din marginea pădurei, să bage mână în scorbura lui, căci cum va baga-o îndată vor eși din nuntru felii de felii de haîne, precum și o căruță cu cai ; să se îmbrace în haîne, să se sue apoi în căruță și să se ducă și ea la biserică. Mai nainte însă de ce vor eși ceilalți ómeni din biserică să iasă ea, să ducă haînele și căruța cu cai de unde i-a luatū, și-apoi să se întoreă a casă.

Féta făcù așa, după cum o sfătuiră P o r u m b i i . Se dusă la copaciulū din marginea pădurei și cum ajunse ea acolo și vèrì mâna în scorbură eșiră o mulțime de haine, unele măi frumóse decâtū altele, și după ce eșiră se îmbracă cu dênsele, se sui în căruța cea cu cai și se dusă apoi la biserică.

Când ajunse la biserică și intră în nuntru toți ómenii remaseră uimiți de frunuseța ei. Nicī o împără-tésă nu putea fi măi frumósă decâtū dênsa.

Insă înainte de-a se sfârși liturgia ea eși afară din biserică și se făcù nevêđută. Se sui în căruța, se duse pêne la copaciū și, lăsându acolo hainele și căruța cu caii, se'ntórse a casă. Érá când ajunse a casă află tóte în cea măi bună rânduélă. Blidele spălate, bucatele ferte și aședate pe mésză, casa măturată și dericată și maculū alesū din semânța cea de inū.

Porumbii îi făcură tóte trebile.

Nu multū după acésta sosiră și părinții ei dela biserică.

— Când ai sci tu ce am vêđutū noi astă-đi în biserică, nu sciū ce-ai face! — đise baba, după ce a intratū în casă și-a aruncatū privirile în tóte părțile să vèdă orī de-a făcutū féta tóte după cum i-a poruncitū.

Féta moșnégulū, care sta ghemuită într'unū ungheriū și cu cămeșă négră pe dênsa, respunse cam cu jumétate de gură :

— D'apoi ce potū eū să vèđū, dacă nu mă măi lăsați nicī odată să mă ducū și eū la biserică, ci mă țineți măi reū decâtū pe-o argată !

— Hai! hai!... tacî acuma!... nu fi așa de gurișă! — țise érá-și baba.

Féta tăcù.

Sosî a dóua duminică.

Baba, când erà să se pornéscă la biserică dimpreună cu moșnégulu și cu fiica sa, dete acuma fetei moșnégulu doi saci de macù amestecatù cu semênță de inù ca să-lù alégă pêně ce se vor întórce ei.

Féta moșnégulu, cum se porniră ai sei la biserică, se pusă érá-și într'unù cornù de casă și începú a plânge ca și'n duminica trecută.

Dar' nu plânsă multù, când număi ce se trezescé érá-și cu cei trei porumbi în casă.

Porumbi, cum intrară în casă, îi țiseră să nu măi plângă de giaba, ci să mérgă repede la copaciulu din marginea pădurei, să se'mbrace în cele măi frumoșe și măi scumpe haîne, să iee căruța cu caii și să se ducă la biserică, că ei vor lucrà tóte celea pentru dênșă.

Féta făcù așa, dupre cum o învățară porumbi. Se duse la copaciulu numitù, se îmbracă în cele măi scumpe și măi frumoșe haîne, se suì apoi în căruța și se dusă la biserică. Măi nainte însă de-a eși ceialalți ómenî din biserică eși ea și punându-se în trăsură se pornî spre copaciulu din marginea pădurei, unde-o asceptară acuma Porumbi ca s'o desbrace și să-i iee căruța.

— Du-te-acuma a casă și caută-ți de celelalte trebî, ce le-î măi fi avëndù, căci noi ți-am alesù maculù! — țiseră porumbi, după ce o desbrăcară.

Féta merse bucurósă, și fiind că tóte trebile eraù gata se puse într'unù ungheriù ca să se odihnéscă.

Étă că nu multă după acésta vine și baba dela biserică și cum întră în casă dice cătră féta moșnégului :

— Să fi fostă tu astă-đi la biserică sciú că ai fi avută ce vedea!... O féta, cum am vėđută noi, așa de frumosă îmbrăcată nici că s'a mai pomenitú vr'o dată în totú ținutulú acésta!... D'apoi căruța cea cu cai!... să fi totú statú și să fi căutatú la dênșú!...

— Eú sciú, — respunsă féta, ca și când n'ar fi sciutú nemică, — eú sciú că D-Vóstrě vedeți multe de tóte, numai pre mine nu mă mai lăsați să iesa între ómení!...

— Dară!... cum nu!... pare ca pentru o hăđenie ca tine sunt ómenii! — respunsă baba mâniósă.

Sosi acuma și-a treia duminică.

Baba dete de astă dată fetei moșnégului, când se porni la biserică, trei saci de macú amestecatú cu seménță de inú, ca pêně ce s'a întórce ea féta să-lú alégă.

Dar' și de astă dată s'a întêmplatú ca și'n rëndurile trecute. Abia apucară moșnégulú, baba, și féta acesteia a se porni la biserică, și Porumbii de mai nainte sosiră în casă și điseră :

— Du-te pêně la copaciulú unde e locuința nóstrě, bagă mâna în scorbura lui, scóte haínele și te'mbracă, dar' bagă bine de sémă ca în biserică să nu vorbesci cu nime nici unú cuvínțelú, și mai nainte de ce vor eși ceialalți ómení să iesa tu și să te'ntorcí inapoi la copaciú.

Féta făcú și de astă dată ca și'n rëndurile trecute... se duse la copaciú, se'mbracă în cele mai frumoșe și

mai strelucite haîne, se'ncălță în nise conduri împodobiți cu petrii scumpe și se duse apoi la biserică.

La biserică stătù pênă cătră sfârșitul liturghiei. Atunci dete să iasă afară. Dar' feciorul boerîului de satù, carele încă se află în biserică, voindu să-î ție calea, să i se mai uite în față și să-î vorbescă macar o vorbă, o călcă pe-unu păpucù și păpuculù îi sârî din piciorù.

Féta, după cum aù învățat'o Porumbii, nici nu s'a uitatù înapoi, ci lăsându păpuculù în biserică, unde a cădutu, se cam mai duse în trebă-și.

Dar' feciorul boerîului, carele și-a pusù ochiulù pe dênsa, nu se lăsâ numai cu atâta, ci elù acuma mai tare își bătea capulù cum ar putea aflà cine e acêsta fétă fórte frumósă?

Cugetâ elù ce cugetâ, și'n urmă îi trecù prin minte să facă ce-a face și numai decâtu s'o afle. Luâ deci păpuculù fetei, ce-a remasù în biserică, și se duse cu dênsulù a casă.

A dóuă ãi deminêțã porunci veziteului să'nhame caii la unù rădvanù.

Vezeteulù făcù, dupre cum i se spuse.

Feciorulù de boerîù luâ păpuculù, se suì în rădvanù și se porni apoi prin satù să caute a cui e păpuculù, sciindù prea bine, că pe a cărei piciorù se va lovì acesta, aceea trebuie să fie féta cea frumósă, care a fostù în biserică. Dar' pornindu-se elù de-acasă și âmbândù în colo și'n cóce prin satù, la casele pe unde se află fete mari, n'a pututù aflà nici una pe a cărei piciorù s'ar fi lovitù păpuculù.

Etă însă că, pe când erà mai să se întorcă a casă fără de nici o ispravă, sosesc și la casa moșnegului nostru.

Baba, prindându de mai nainte de veste, că feciorul boerului âmbă prin sată cercându păpucul pe piciorole fetelor, și temându-se ca nu cum-va să se lovescă pe piciorul fetei moșnegului, o luă de grabă pre acêta și-o ascunse sub o covată după ușa tindei, poruncindu-î nici să nu se misce, că e vai și amară de dânsa, dacă se va da de cunoscută că e sub covată.

Féta moșnegului, de voe de nevoe, se supuse și tăcū ca piticul sub covată.

Baba, cugetându că păpucul ce-lă avea feciorul de boeriu, se va lovī pe piciorul fetei sale, cum vĕdū că acesta se apropie cu trăsura de pórtă, îi și eși înainte.

— Nu cum-va aveți și D-Vóstrĕ vr'o fĕtă mare ?
— întrebă feciorul pre babă.

— Ba ! avemū, cuconașule, avemū una ! — respunse repede baba, și arătându-și apoi odorul. ei dīse mai departe : étă-o-aī aice !... acêta e copila mea !...

— Ian să vie'n cóce, să vedemū nu cum-va se va lovi păpucul acesta pe piciorul ei ! — dīse érá-și feciorul.

Féta babei, nu așteptă multă poftită, ci cugetându că va nimeri-o norocul, se duse totū într'o fugă.

Dar' de unde să se lovescă păpucul pe piciorul ei !... după ce păpucul eră unū păpucū micū, érá piciorul ei eră unū piciorū lăbanatū și bolocănosū ca de prostū.

— Numai pre acésta fétă o aveți? — întrebă érá-și feciorulú, vèdèndú că păpuculú nu se lovesce pe piciorulú fetei babei.

— Numai! — respunse baba cu jumătate de gură, vèdèndú că tótă așteptarea și dorința ei a fostú zădarnică.

Unú cucosu însă, carele sta în pragulú ușei dela tindă, când auđi ce respunse baba, începú a cântă și a ڑice :

— Cucurigu gaga,
Mincuni spune baba!
C'a moșului fétă
Șede sub covată
'N tindă după ușă
In colbú și cenușă!

Baba, când auđi cucosu astfelú cãntãndú, luá o despicătură de lemnú și alungãndu-lú ڑise :

— Hiși ulitără ce mai cânti atâta! . . .

Dar' cucosu nu se dete cu una cu dóue alun-gatú, ci ținèndu-o a lui, cântă ne'ncetatú :

Cucurigu gaga,
Mincuni spune baba,
C'a moșului fétă
Șede sub covată
'N tindă după ușă
In colbú și cenușă!

— Měi! ian du-te și veđi ce spune cucosu acela! — ڑise feciorulú cătră vezeteú, vèdèndú că cucosu nu mai încetézá de-a cântă și-a spune că féta moșului e ascunsă sub covată după ușa tindei.

Vezeteulū nu aşteptā să-ī māi spue încă odată stăpānulū seū, ci sārindū de grabă din capră se duse să védă ce se află după uşa tindeī?... Şi când dete uşa într'o parte şi rădică covata ce să védă?... féta moşnégulū sta sermana ghemuită sub covată şi aşa de uritū îmbrăcată şi unsă cu cenuşă, de-ţi erā māi mare mila să te uīţi la dēnsa.

Baba, ca să nu se dee de golū, că ea din mânje şi ură a ascuns'o acolo, đise cătră vezeteū :

— Acésta e o biétă prostălană, ce-am ascuns'o de ruşine ca să n'o māi vedeţi şi D-Vóstrē!... Ar fi decī māi bine ca să-ī daţi pace şi s'o lăsaţi unde-aţi aflat'o!...

Dar' cucoşulū, care nu fugise departe, începū érá-şi a cântā :

Cueurigu gaga,
Minciuni spune baba,
C'a moşului féta
E fórte 'nţeléptă!

— Mēi! da ce stai acolo?... de ce nu te māi întorcī? — strigă feciorulū pe vezeteū. --

— Apoi dá, cuconaşule! — respuse vezeteulū, — aice māi este încă o féta, ascunsă sub o covată, dar' maica sa đice, că este o próstă şi nu mă lasă s'o scotū afară!

— Indată să mī-o aduceţi în cóce! — răcnī feciorulū, — ori de nu, a vostru e draculū!

Ce-avea să facă acuma baba?... trebuī să se supue, că de nu, ce-ar fi luatū dela boerīū n'ar fi pututū cu nime împărţi.

Vezeteulă luă féta moşnégului de mână şi-o duse stăpânului seü la rădvanü.

Feciiorulü de boeriü, cum se apropiä féta moşnégului de dënsulü, luă păpuculü şi i-lü puse pe piciorü, şi cum îlü puse se lovì aşa de bine, cum nu se mäi putea, şi cum, më rogü, să nu se fi lovitü, după ce erä păpuculü ei !

— Acésta va fi soşia mea, căci acésta e féta cea adevérată pre care o cautü eü ! — strigă feciiorulü plinü de bucurie. Apoi luă pre féta moşnégului de subsuórá, aşa nespălată şi negru îmbrăcată, cum erä, şi-o sui alătura cu sine în trăsura. După acésta se pornirä spre copaciulü celü din marginea pădurei, unde féta se îmbracă în cele mäi frumoşe şi mäi strelucitóre haïne, şi de-aice se duserä apoi a casä la feciiorulü boeriului şi cununându-se făcura o nuntă ca aceea, cum n'a mäi fostü şi nici n'a mäi fi.

Cu ajutoriulü celorü trei Porumbi, cari s'aü făcutü din ósele vişelului celü năsdărăvanü, şi cari de-atunci totü Porumbi aü remasü pënë şi'n ñiua de astă-ñi, féta moşnégului cea frumoasă şi harnică a ajunsü cea mäi norocită şi mäi ferecită dómnă din tótă lumea.

Féta babei însă cea reutăciósă, urită şi leneşă, a remasü féta în përü, cu tóte apucăturile maicei sale, şi totü féta în përü va fi şi pënë în ñiua de astă-ñi, de cum-va nu va fi murita demaltă.

Aşa pedepsese Dumnedeşü pre toţi ómenii ce voescü altora reü !

IV.

Porumbii, deosebitu că sunt nisce păserele foarte frumoșe, mai au încă și acea însușie că se iubesc și se desmiardă foarte multu între olaltă. Deci, când doi tineri, o fătă și unu fecioru, sunt foarte potriviți unul cu altul, atâtu la făptură câtu și la stătura séu, dupre cum se mai țice :

Și la statu, și la purtatu,
Și la dulce sărutatū,

cari se iubesc foarte tare între olaltă, poporul român de pretutindene îndătinéză ai aseménă cu o părechie de porumbi.

Dovadă despre acésta aseménare foarte potrivită de nevinovăție și nemărginită iubire avemu o mulțime de doine poporane din tóte părțile.

Din mulțimea acestorū doine voiu înșiră aice numai vr'o trei, sperându că și acestea vor fi de-ajunsu.

O doină poporană din Transilvania, care mi-a trāmis'o Dlū B. B. Iosofu, ni spune următórele în acésta privință :

Ha! puțuță să fugimū
Că bine ne potrivimū
Și la ochi și la sprincene
Ca doi porumbași la pene
Tu n'ai tată, eu n'am mamă,
Amēdoi suntemū de-o sémă;
Tu n'ai frați, eu n'am surori,
Amēdoi ca dóue florī!

Altă doină, totu din Transilvania, sună precum urmază :

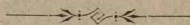
Vai bădiță dragi ne-avemū,
Ne-am luà nu ne putemū,
Ne-am lăsà nu ne'ndurămū,
Că prea bine semănămū :
Și la ochi și la sprîncene
Ca doi porumbași la pene
Și la statū și la uitatū
Și la mersū de legănatū. ¹⁾

A treia doină poporană dela români din Crișana sună astfelū :

Ionele, chică crătă,
Fără tine nu-î vieță !
Chica ta e de inele,
Gura ta fagurū de mîere !
Ionele, buze moi,
Mută-ți casa lângă noi,
Am unū pērū cu pere moi
Și le-omū mîncà amēdoi !
Ionele, pērū sucitū,
Ședī la noi dac'ai venitū,
Ședī la noi să ne iubimū,
Că noi bine ne lovimū
Și la ochi și la sprîncene
Ca doi porumbași la pene! ²⁾

¹⁾ Anastasia Leonescu mar. Toma. Doine pop. de pe lângă Surulū în Transilvania, publ. în Familia. an. X. Buda-Pesta. 1874. p. 31.

²⁾ M. Pompiliu. Poesii pop. rom. din Crișana, publ. în Traianū an. I. București. 1869. p. 99. —

Turturica.

I.

Una dintre paserile, cari figurază foarte adeseori în cântecele noastre poporane ca simbolul de iubire și credință, este Turturica, numită altmintrelea și Turturea, Turturelă, érá de cătră români din Epiru Turtură¹⁾, lat. Turtur vulgaris; Columba turtur L. germ. die Turteltaube.

Turturica a fostu dintru începutu, după credința poporului român, o nevastă ténără și foarte lumetă, căreia îi plăcea să se drăgostéscă și iubéscă cu toți bărbații cei tineri și frumoși. Inșă Dumneđeú, vedéndu acésta, a transformat'o spre pedépsă, în pasere ca să fie credinciosă numai soțuluí seú. De-atunci în cóce nici o pasere nu e așa de credinciosă bărbatuluí seú și de dornică ca dēnsa. Ea, dupre cum spunu români, dacă își perde soțulu, dacă cruda mórte seú unu vênătoru nemilosu i l-a răpitu, nu se mai însoțesce cu altulu, ci câtu trăesce petrece totu retrasă, jelindú necontentu pre soțulu seú celu iubitú.

Dovadă despre nemărginita ei credință și iubire, despre jelea și dorulu acestei păserile după scumpulu

¹⁾ Com. de Dlú I. D. Hondrosomú.

ei soțiorū, avemū mai multe cântece, mai multe doine poporane, respândite pretutindene unde se află români.

O doină din Moldova, în care se arată câtū de credincioasă și iubitore e Turturica și câtū de tare jellesce ea pre soțulū ei celū perdutū, sună astfelū :

Amărita turturică,
O ! sermana vai de ea !
Cătū remâne singurică,
O ! sermana, vai de ea !
Sbóră tristă prin pustie,
O sermana, vai de ea !
Mai multū mórtă decâtū vie.
Cătū trăesce, totū jellesce
Cu alta nu se'nsoțesce.
Trece prin pădurea verde
Dar' ea pare că n'o vede.
Sbóră, sbóră pêne cade
Și pe lemnū verde nu șade.
Er' când stă câte odată
Stă pe ramură uscată
Orī se pune pe o stâncă
Și nicī be, nicī nu mânâncă.
Unde vede apă rece
Ea o tulbură și trece,
Unde vede-unū vênătorū
Cătră elū se duce 'n sborū.¹⁾

Totū acésta doină, cu puține schimbări, se află și la româniī din Bucovina. Ea sună așa :

Amărita turturică
Ea totū sbóră pêne pică,

¹⁾ V. Alecsandri. Poesii pop. ale Rom. p. 264.

Se face-a nu sci nemică,
Sbóră 'ntr'o pădure désă,
De viéță nici că-î pasă,
Sbóră 'ntr'o pădure-adâncă,
Nici nu be, nici nu mânâncă.
Unde vede apă rea
Ea o tulbură și-o bea.
Unde vede apă bună
Ea fuge ca o nebună.
Unde vede-unû vênătorû
Ea merge la elû în sborû,
Vênătoriulû s'o pâlêscă
De pe lume s'o sfârșescă,
Ea să nu mai năcâjescă.

Altă doină, totû din Bucovina, prin care se de-
cântă vêduvia Turturelei, sună astfelû :

Amărita turturică
Nici nu be, nici nu mânâncă,
Sbóră prin pădure-adâncă,
Se pune pe-o rămurea
Maî din josû de casa mea
Și totû șede și gândesce
Numai ea nu se'n soșesce,
Tótă lumea-î însoțită
Numai ea e despărțită.

A treia doină din Bucovina, despre Turturică
care mî-a dictat'o Mărióra Bărbuța româncă din satulû
Crasna, e acésta :

Amărita turturică
Nici nu be, nici mu mânâncă,

Numai inima mi-o strică.
Ea de-ar be si de-ar mânca
Inima nu mi-ar strică.
Amărîta turturică
Sbóră în pădure-adîncă,
Unde e apa mai bună
Ea sbóră ca o nebună
Dar' unde-î apa mai rea
Ea o turbură și-o bea.

Cu puține schimbări se află doîna acésta și la românii din Transilvania. Spre încredințare că și la acești români, ca și la frații lor din Bucovina, Moldova și Muntenia există aceea-și credință și părere despre Turturică nu mă potî reține de-a nu o reproduce aici așa duple cum mi-a trâmîs'o Dlî B. B. Iosofî.

Amăr ta turturică
Cînd remîne singurică
Sbóră pe pădurea verde
Și se duce de se perde.
Sbóră pêne de totî cade
Pe pelinî verde nu șade.
Și cînd șade câte-odată
Șede pe ramur' uscată.
Unde dă de-o apă rea
Ea o tulbură și-o bea,
Unde-aude vênătorulî
Acolo o duce dorulî.
Ca să dea să o lovéscă
Să nu se mai pomînescă.

Etă cînteecele poporane, cari ne-arată câtî de credinčíosă, câtî de dornică e Turturica. Étă de ce,

după credința poporului, nu șede nici odată Turturica vëduvită pe-o ramură verde, ca alte paseri, ci numai pe ramurile cele uscate, căci precum s'a scursu tótă puterea și suculă din ramurile cele uscate, că nu potă produce nemică, ci staū gata la cea dintăiū furtună de-a fi frânse și date la pământu, așa e și inima ei de arsă și amărită. Ei nu-i place apa limpede, căci acésta ar recori-o și ar împuternici-o, de-aceea o tulbură, ca prin acésta, bëndu-o, să-i slăbescă mai de grabă puterile. Ea, care mai nainte fugea nu numai de'nainte vênătorilorū, ci și a tuturorū ómenilorū, ca să nu i se'n-têmple vre o nenorocire, acuma se bagă orbișū în fața lorū ca cu atâta mai de grabă și mai lesne să-și afle mórtea, ca să se pótă apoi întălni în ceealaltă lume cu soșulū ei celū doritū.

Acésta-i credința românilorū despre Turturică!

II.

O nevésta, care încă și-a perdutū soșulū, dar' dupre cum se pare, nu se prea topesce de jelea și dorulū lui, zărindū o Turturică ședëndū întristată pe-o rămurea uscată, topindu-se de dorulū bărbățelulū seū, de dorulū Turturelulū, se mânîe pe dēnsa, de ce e așa de dornică, de ce nu-și caută altū iubitū, și'n mânîa ei îi đice :

Turturică, turturea !
De te-ași prinde'n mânîa mea
Te-ași mîncă, đeū, carne crudă
Să nu-mi faci atâta ciudă !

Te-ași mîncà, deũ, carne vie
Să nu-mi faci multă mînie !¹⁾

Étă pêně unde ajunge dorulũ unei neveste după
bărbatulũ ei !

Ce contrastũ mare într'o nevěsta vėduvită și'ntr'o
pasere ca Turturica.

Pe cînd turturica se perde de jele după bărbă-
țelulũ ei, pe-atuncĩ nu o vėduvă tēnēră trage cu ochiulũ
la vechiũ seĩ cunoscuți, și dacă din cînd în cînd își
mai aduce aminte de bărbatulũ seũ și se duce pêně la
mormēntulũ lui, nu sciũ dacă la despărțire nu jŃcă
și cîntă :

Icĩ e țerină, icĩ e glotũ
Icĩ e bărbățelulũ mortũ,
Icĩ e tocma unde jocũ
Dragostea mea cea cu focũ.
Icĩ dŃrme cu mîni la peptũ,
Și-o să jocũ să mi-lũ desceptũ ;
Dar' de cîti l-o ũ desceptă,
Voĩũ jucă și voĩũ cîntă :
Dormĩ, dormĩ bărbățelulũ meũ,
Erte-mi-te Dumneđeũ ;
Dormĩ, dormire-aĩ somnulũ lungũ,
Că cîte-am trasũ imĩ ajungũ !²⁾

Dar' să lăsămũ acēsta și să mergemũ mai de-
parte !

¹⁾ Din colecțiunea mea de doine inedită.

²⁾ Antonũ Pannũ : O șeđetŃre la țēră saũ coliba lui Moșũ
Albu. Part. II. Bucurescĩ. 1852. p. 57.

III.

Cântecele noastre poporane despre Turturică, și 'ndeosebi legenda „Cuculă și Turturică“¹⁾, au aflată pene acuma la noi mai mulți adorători, cari au scrisă asupra loră mai multe studii foarte interesante²⁾

În legenda amintită Cuculă voesce cu oră ce prețu ca să pôtă câștigă iubirea Turturelei. Elă spune că s'a preface în tôte chipurile numai și numai ca s'o pôtă desmierdă și iubi. Însă Turturica îi respunde hotărîtoriu, că ea asemenea se va schimbă în tôte chipurile, și nu-î va întră în voe nici într'ună telă.

Dar' pe când Turturica, în legenda amintită, nu vrea cu nici ună prețu să mērgă după Cucu, pe când nici decum nu voesce să asculte vorbele de dragoste și iubire ale Cucului pe-atunci, pe de altă parte, dupre cum arată o doină din Transilvania, care mī-a trāmis'o Dlă G. Crăciunașu, i se face milă de Puii Cucului și nu-î lasă, ca tatălă loră, să pēră, ci-î duce cu sine și-î nutresce.

Étă și doină respectivă!

Cântă cucu singurașu
Și-o lăsată puî golași.

¹⁾ V. Alecsandri op. cit. p. 7.

²⁾ B. P. Hășdău. „Cuculă și turturica“, stud. comp. publ. în „Columna lui Traiană“, 1876. p. 44. — Idem de eadem în „Columna l. T.“ 1878. p. 301. — Idem de eadem în „Cuvente den betruni“ tom. II. Bucuresci 1879. p. 501. și numai despre Turturica totă în acestă op. p. 442 și 728. — M. Gaster „Cuculă și Turturica“ stud. comp. publ. în „Convorbiri literare.“ an. XIII. Iași. 1879. p. 229 și 322. —

O venitū o turturea
Și-o luatū puii cu ea,
I-o purtatū pe arături
Și le-o datū imbucături,
Și i-o purtatū pe rezoră,
N'o lăsatū puii să móră.

VI.

Fiindū că, dupre cum am vădută din cele premergătoare, Turturica e unū modelū de iubire și credință, de-aceea a fostū preste putință ca românii să n'o întrebuinteze spre farmece de iubire.

Așa se dice că dacă se dă inima și r e r u n c h i i, s e u r a n i c h i i dupre cum se spune în alte locuri, unei Turturele ca să le mânânce mirele și mirésa îndată după cununie, atunci crede poporul că mirii s e u însurăței aceia vor trăi ca și Turturelele de bine, avându iubire nemărginită unulū cătră altulū, și se mai dice că acești însurăței nici odată nu vor muri pe rândū, adică nu va rămânea nici unulū văduvū, ci vor muri amêdoî de-odată.

Dacă însă cei deja căsătoriți nu se iubescū, cum ar trebui să se iubescă, ci trăescū totū în harță și cêrtă, atunci se dice că dacă vei luà testiculele T u r t u r o i u l u i și stratulū de oue alū Turturelei, și pre tôte acestea le vei uscà bine, și-apoi le vei pisà pêne ce se vor face ca fărina și după acêsta le vei pune în mâncarea celorū căsătoriți, cariî trăescū reū, ca să le mânânce, atunci cei căsătoriți nu se vor cêrtà și batjocuri nici odată, nu se vor urî unulū pre altulū mai

multă, ci din minutul acela vor trăi ca Turturelele în iubire și dragoste neprecurmată pînă la mórte. ¹⁾

„Lacrimile Turturelei,” după credința poporului român, aú fórte mare influință în contra farmecelor și vrăjilor. Intr’o poveste din Muntenia întitulată „Omul de p é t r ă” aflăm următoarele șire, cari nî-arată credința acésta :

„După ce o va luà de soție, muma Crivățului de pismă o să trimiță unŭ ovreŭ cu nisce cămeși frumoșe și mai suptiri de câtŭ pânza painjenului ; dómna Chiralina o să cumpere cămeși, și dacă nule va uda cu lacrimă de Turturică, cum se va îmbracă cu dênsele va murì,” érá dacă le va udà, atunci nu va murì.“

Mai departe, spune totŭ acésta poveste ; că „intr’o đi dómna Chiralina ședea la ferésta palatului și se uità la drumŭ, când écă unŭ ovreŭ cu cămeși de vênđare ; Dómna Chiralină îlŭ chiamà susŭ și luà dóue cămeși mai suptiri decâtŭ pânza painjenului și se’mbracă cu una dintr’ênsele. Nu trecŭ multŭ și se bolnăvì atátŭ de greŭ încátŭ ajunse pe mâna morții. A fin ŭ aflà de bóla împèrătesei și intrà pe la međulŭ noptii în odaia unde dormià ea, apoi o stropi peste totŭ cu lacrămì de Turturică și eși afară și așa o scăpà de mórte.“ ²⁾

¹⁾ Dat. și Cred. rom. din Transilvania, com. de Dlŭ G. Crăciunașŭ. —

²⁾ P. Ispirescu. Legende séu Basmele Românilorŭ. Partea II. fasc. I. Bucuresci. 1874. p. 43, 47 și 50.

V.

Am ȃisŭ din capulŭ loculuŭ cŭ Turturica se mŭi numesce ūncŭ Ńi Turturea Ńi Turturelŭ. Unŭ proverbŭ, ūn care dŭmŭ peste numirea din urmŭ sunŭ :

„Fŭi ūnȃleptŭ ca Ńerpele, muncitorŭ ca albina Ńi dornicŭ ca Turturela“¹⁾, care proverbŭ la romŭnii din Transilvania sunŭ astfelŭ :

„Fŭi ūnȃleptŭ ca Ńerpele, muncitorŭ ca albina Ńi doritorŭ ca Turturica.“²⁾

Ūn modŭ desmierdŭtorŭ se numesce Turturica de cŭtrŭ poporŭ : TurtureluŃŭ Ńi Turtureluȃŭ. Ūrŭ bŭrbŭȃȃelulŭ ei se numesce : Turturoiŭ Ńi Turturelŭ.³⁾

„Turturea“ se numesce de cŭtrŭ romŭnii din Bucovina Ńi spinulŭ *Carlina acaulis*.

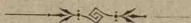
Totŭ dela numele Turturelei credŭ cŭ vine Ńi connumele „Turturenŭ“ care e fŭrte respŭnditŭ atŭtŭ pintre romŭnii din Bucovina, cŭtŭ Ńi pintre cei din Transilvania.

Ūn fine voŭŭ sŭ amintescŭ Ńi aceea, cŭ despre ōmenii ce se ūbescŭ cu pasiŭne, se ȃice cŭ „se ūbescŭ ca doi turturei“ seŭ „se drŭgostescŭ ca dŭue turturele.“

1) P. Ispirescu. Legende seŭ Basmele Romŭnilorŭ. Partea I. ed. III. Bucuresci 1872. p. 176.

2) Ńeȃetorea. an. IV. p. 56.

3) Com. de Dniŭ G. CrŭcŭnaŃŭ, E. Popŭ Ńi P. Ispirescu, dar se aflŭ Ńi prin unele dicȃionire.

Cocoşul selbatică.

I.

În cele mai multe părți ale Europei, unde sunt munți și păduri întinse, prin urmare și'n țerile locuite de români se află două specii de paseri, cari se țin de una și aceeași familie și cari, din cauza cărnei lor celei gustoase, sunt pretutindene foarte adeseori căutate de vânători.

În liniile următoare noi vom înșiră pe rând tôte numirile poporane ale acestor două specii de paseri după cum ni le-au spus mai mulți români din Bucovina și'n deosebă V. Flocea din Câmpulung, V. Deacă din Vatra-Dornei și Dlă P. Ursulă din Căndreni, alăturându-le totodată și o scurtă descriere.

Vom începe așa dară mai întâi cu specia cea mai mare, care este podoba munților noștri. Aceea e cea următoare :

Cocoșul selbatică, Cocoș de munte
Cocoș de sihlă ¹⁾, Cocoș mare, Gotcană-

¹⁾ Acea parte de pădure tână și și désă, în mijlocul căreia numai foarte cu greu poți strebate, se numesce de cătră români din Bucovina: selbă pl. selbe și selbă; sehelbă pl. sehelbă; silbă, silhă și sihlă.

de-munte, Gotcan-*u*-de-sihlă, Gotcan-*u*-mare, fem. Găină selbatică, Găină-de-munte, Goteăpestriță, lat. Tetrao urogallus L. germ. das Auerhuhn.

Penele de pe spate ale acestei specii de cocoșu sunt negrii presurate cu puncte și pete cenușii și ruginii; tēplele și bărbia negrii; gâtulū cenușiu-închisū; îngenunchiturile cafenii și mpestrițate cu puncte negre; cōda nēgră cu puține pete albe; peptulū verde strelucitorū; ochii cafenii împejurați cu o pată roșă; capulū și partea superiōră a gâtulū sunt negrii și vėrgate cu galbănū-aprinsū și cafeniū-întunecatū. Găina e roșietică pătată cu albū și cu negru și multū măi mică ca cocoșulū, care are mărimea unū c *u* r c a n *u*.

Cocoșulū acesta petrece număi prin munții cei măi înalți în apropierea isvórelorū și a riurilorū, unde se nutresce cu diferite pomișóre, grăunțe, muguri și semințe de diferiți arbori, cu buruene și insecte. Ȑiua șede dimpreună cu găina și cu puii seī măi multū pe pământū, érá nóptea se urcă pe cei măi mari și înalți arbori. Măi târđiū însă, după, ce crescū puii mari, atâtū bētrānii câtū și aceștia nu petrecū măi multū pe josū, ci staū măi ne'nterruptū pe vėrfurile arborilorū și atunci este fórte greū vėnătorilorū să se apropie de dēnșii și să-ī inpusce.

Primăvéra pe tirapulū împărecherii, care urméză dela finea lui Martie și pēnē la începutulū lui Măiū, aprinsū fiindū cocoșulū acesta de dorulū ce-lū amețesce, se urcă pe vėrfulū arborilorū și de-acolo strigă pe găini. Elū face atunci atāta sgomotū, încātū nu aude și nu vede nemică din celea ce se petrecū în jurulū lui. Găi-

nele, auđindu-ı strigătulü, sosescü din tóte părțile, și cocoșulü umflându-și gușa și rotindü códa ca curcanulü, se cobórá la ele pe vėrdéța de sub arbori. In acestü timpü, ständü cine - va la pândă, în revărsatulü zorilorü, póte să-lü împucee fórte ușorü, căci elü e așa de aprinsü, încätü nici detunăturile de pușcă nu-lü sparie.

II.

A doua specie de cocoșü selbaticü este cea următóre :

Cocoșü-de-pădure, Cocoșü-selbaticü-micü, Cocoșü-de-câmpü, Gotconü-micü, Goteanü-de-câmpü, fem. Goteă-de-pădure, Goteă-négră, Găină-négră, Găinușă-négră ¹⁾ și Găină-de-pădure, lat. Tetrao tetrix L. germ. das Birkhuhn.

Cocoșulü-de-pădure este ce-va mai micü ca cocoșulü domesticü. Penele lü sunt negre, vinete și cenușii, câte c'unü punctü albü la aripı și códă, care stă rădicată în susü, luändü forma încovăiată a unei lire. Ochiü lü cu sprıncene stacoșii sunt pătrunđetori ca aı vulturulü ; ciocolü îi este încovăiatü și piciórele încălțate. Găina este mai mică decâtü Cocoșulü ; penele eı sémënë la colóre cu a Pötérnichei, la aripı și códă sunt asemenea cu pete albe. Ea se óuă șese pênē la șapte óue, cari sunt albiciose și pătate cu pete cafeniü.

Cocoșulü acesta petrece mai multü numai prin păduri și prin locurile cele deschise ale munțilorü, adică

¹⁾ B. Nanianü. op. cit. p. 101.

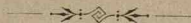
prin lucină, preluce¹⁾ cățuni²⁾, și pe șestine³⁾, de unde se vede că a căpătat la Români și numirea de C o c o ș ũ - d e - p ă d u r e său C o c o ș ũ - d e - c â m p ũ, se'nțelege că de câmpu muntenescă.

Spunū Româniū din Bucovina, că primăvéra pe timpulū împărecheriū adeseori se stringū mai mulți co-coși de-aceștia la unū locū, uneori și pêne la cincideci, și începū a se mușcă cu ciocurile și a se bate cu ari-pele unulū pre altulū, érá găinele staū și se uită cu desfătare la dênșii să védă care va eși învigetoriū și care va remânè învinsū. În timpulū acesta se ducū vênătorii, unde sciū că se adună, și acolo facū apoī colibe de citină, din cari îi înpușcă cu cea mai mare înlesnire, căci ei fiindū fórte înfocați în lupta lorū, nu bagă de samă, nu se sparie nici nu fugū din locū.

1) „Prelucă“ însemnă o poeniță încunjurată din tóte părțile de pădure. Cuvântulū ácêsta este fórte usitatū în Bucovina, mai alesū în părțile dela munte, unde se află și o mulțime de munți și deluri cu ácêsta numire.

2) „Cățuni“ însemnă unū felū de pădure mică, dar' tufósă. Mai însemnă cuvântulū ácêsta încă și unū locū fórte înaltū și priporosū, unde numai scățărându-te te poți suī, altmintrelea nu.

3) „Șestină“ însemnă: șesū de munte.

Găinuşa.

I.

Paserea, după care se bată vânătorii mai tare din cauză că carnea ei întrece în bunătate mai pre a tuturor paserilor bune de mâncat, este Găinuşa, numită altmintrelea de către Români din Bucovina încă şi Găinuşă-alunară, Găinuşă-roşă, Găinuşcă, Găinuţa-roşă, Goteă-roşă şi Ieruşcă pl. Ierusce; de către Români din Muntenia Găinuşă şi Brădişórá¹⁾; de către cei din Moldova Iruncă²⁾, Ieruncă³⁾ şi Rieruncă³⁾; érá de către cei din Transilvania Găinuşă⁴⁾, lat. Bonasia betulina; Tetrao bonasia L. germ. das Haseloder Rothhuhn.

Numirile cele mai respândite şi mai usitate ale acestei paseri la Români din Bucovina sunt: Găi-

¹⁾ Simeonŭ Mihali: „Joculŭ paserilorŭ“, publ. în „Natura“, jurnalŭ pentru respândirea sciinŭtelorŭ naturale în România an. V. Bucuresci. 1862, p. 62.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II, p. 149.

³⁾ Dr. Cihac. Ist. nat. Iaşŭ. 1837, p. 102. -- G. Baronzi. op. cit. p. 118.

⁴⁾ Vocabularele de G. Bariŭŭ et G. Munténŭ şi S. P. Barcianŭ.

nușă, Găinușă-alunară și Găinușă-roșă. E însă de presupus că numirea de „Găinușă“ va fi totu atăt de usitată și'n celelalte țeri locuite de Români, de ôre ce o aflăm mai prin tôte dicționarele și manualele de istorie naturală câte le avem.

Găinușa e în lungime de patruzeci și cincî, în lățime de șesedece și doi, în lungimea aripelor de nouespredece și'n cea a cođii de treispredece centimetri. Penele ei sunt ruginiî pătate cu pete albe și negre. Bărbia e négră și'nconjurată pe de laturî c'unu șirî de pene albe. Imprejurulî ochilorî cu unû cercû roșû și pe capû cu unû moțû.

Găinușa e o pasere fôrte spăriôsă. Ea petrece mai cu samă prin alunișurî și se nutrește cu vermî, insecte, cărăbuși micî, diferite pomițe precum și cu mugurî și mâțișóre de arborî.

II.

În vechime trebuie să se fi aflatû prin pădurile cele întinse ale Moldovei fôrte multe Găinușe, de ôre ce acuma Dimitrie Cantemirû ni spune despre acêsta specie de pasere că eră fôrte urmărită si înpușcată de cătră vênătorî. Êtă ce scrie elû în privința acêsta : „Se mai găsesce încă în Moldavia și la marginea Pocuției o pasere, ce se numesce de locuitorî Ieruncă și de Polonî Glusca, adică surdă și este asemenea cocoșulû de Gocă, însă mai mică și de fire natângă și surdă ; și dacă găsesce vre unû vênătorî și o sută într'unû copaciû, pre tôte le pôte în-

pușcă de rîndu, și celelalte privescū cum cade una după alta. Carnea lorū este fôrte gingașă și albă, și întrece cu gustulū eī celū bunū pe potârnică, încă și pre fasanū.“¹⁾

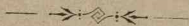
¹⁾ Descrierea Moldaviei. Bucuresci 1875. p. 34.

Găinuța.

Găinuța sevă Găinuța-de-omăt, lat. *Lagopus mutus*; germ. *das Schneehuhn*, e în lungime de treisecă și cincă, în lățime de șesecă, în lungimea aripelor de optsprecece și în lungimea cozii de deuce centimetri. Ea este o pasere foarte curiosă, căci își schimbă penele mai de multe ori pe ană așa, că numai foarte greu se poate descrie cum se cade. Peste veră e mai multă înpestrită cu puncte albe și sure și vergusată cu linii ruginii și albe, era peste erna se face mai totă albă. Nutrețulu ei constă din diferite pomite și muguri de pomi. Petrece numai pe pământu și se ascunde foarte adeseori în omăt.

Găinuța vine în țerile nostre, și'ndeosebă în Bucovina, după cum mă-ău spusă Români delamunte, numai atunci când erna este foarte grea, și după ce petrece ună timpă foarte scurtă, se'ntorce era-și înapoi de unde a venit.

Păturница.

I.

La paserile, a căror carne e foarte gustușă și bună de mâncat, se numără și Poturnica, numită altmintrelea și Potrunică, Potirnică, Potrănică, Pătârnice, Pătriuiche, Pătur-niche masc. Potrunică¹⁾, Poterniche²⁾, Potirnică masc. Potirnică³⁾, Păturnică masc. Păturnică, Păturnea pl. Pătur-nele, masc. Păturnelă pl. Pătur-nei⁴⁾, Potâr-nichie-cenușie⁵⁾, Fugău pl. Fugăi⁶⁾, Tăr-hită⁷⁾, și în fine la Români din Epiru: Perdică masc. Perdică⁸⁾, lat. *Perdix cinerea* Briss. germ. *das Rebhuhn* oder *Feldhuhn*.

Păturница provine în totă Europa și petrece la țară mai cu samă pe acele locuri, unde se află rediuri,

1) A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 214.

2) S. P. Barcianu. Vocab.

3) S. Petri. Vocab.

4) Numirile cele mai usitate în Bucovina.

5) B. Nanianu. op. cit. p. 102. — Dr. Cihac. op. cit. p. 103.

6) Numirea acesta se află atât în Bucovina, cât și în Transilvania, după cum mi-a scris Dl. Gr. Crăciunașu.

7) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 402.

8) Com. de Dl. I. D. Hondrosomă.

tufişuri şi hucîuri întinse. Ea este o pasere foarte precaută şi viclénă, că numai foarte cu anevoe se pôte înpuşcă, căci cum vintresce apropierea vre unui vênătorîu, îndată apucă la fugă şi'ntr'o clipă se perde de naintea ochilorû. De-aice se vede apoi că vine şi đicala românéscă: „se respândescû ca păturnichele“ séu „se înprăscie ca puii ceî de păturnică“, care đicală se aplică totdeuna la ómenî ceî fricoşi şi spărioşi, cariî, cum mirolescû apropierea vre unui pericolû îndată fugû în tóte părţile.

Păturnica, după cum am amintitû mai susû, fuge foarte repede. Eî îndecomunû îi place mai multû a fugî, de câtû a sburà, érá când sbórá nu sbórá tare pe susû, ca alte paseri, ci pe lângă pământû. De-aice vine apoi, că în unele ţinuturi atâtû din Bucovina, câtû şi din Transilvania, pe lângă Păturnică, se mai numesce încă şi Fugěű.

II.

Credû şi istorisescû Româniî din unele părţi ale Bucovinei, că dacă n'ar fi Păturnele, atunci ar fi așa de multe musce, că ar mânca lumea de vie. Păturnelele însă potopescû muscele. Ele sunt lăsate de Dumnezeu mai multû numai ca să mânânce muscele.

Érá-şi se đice că Păturnelele âmbă foarte multe la unû locû, însă numai în părechie dóue câte dóue şi numai pe locurile cele curate. Pe locurile, carile nu sunt curate, nu âmbă nici odată. ¹⁾

¹⁾ Dictatû de Cost. Diaconescu din Calafindescî.

În fine merită a fi însemnată și aceea, că dela numele Păturnică avem, din cea mai depărtată vechime, și connume de familii române. Voia însemna aici numai pe „Pătrascu Păturniche“, care a trăit pe la anul 1597. ¹⁾

¹⁾ B. P. Hășdău. Cuvente den bătruni. t. I. p. 76.

Prepelița.

I.

Una dintre paserile, care, de cum vine și pênă ce se duce érá-și dela noi, adică: dela începutul lui Mai și pênă târziu tómnă, petrece măi alesu prin pânele cele albe și pe fênațe, este Prepelița masc. Prepelițoiu séu Pipalacă masc. Pipalacû, numită de cătră Români din Transilvania: Prepeliță, Taptalagă, Teptalacă și Pitpalacă masc. Pitpalacû și Parpalacû¹⁾; de cătră cei din Ungaria: Pïep-talacă²⁾; de cătră cei din Banat: Perpeliță, Prepeliță, Pipalacă masc. Pipalacû și Poternică³⁾; de cătră cei din Moldova, după cum m'am încredințatú singurú: Prepeliță și Pitpediche; de cătră cei din Muntenia: Prepeliță dem. Prepeliciórá și Pitpalacû⁴⁾; érá de cătră Români din Macedonia: Petrunicliă⁵⁾, lat. Coturnix communis; Perdix coturnix L. germ. die Wachtel.

¹⁾ Com. de Dlú Gr. Crăciunașú și N. Barbu.

²⁾ Com. de Dlú E. Popú.

³⁾ Com. de Dlú I. Stoicescu și Ios. Olariú.

⁴⁾ Com. de Dlú P. Ispirescu.

⁵⁾ G. Baronzi. op. cit. p. 196.

Cea mai mare parte a numirilor înșirate aici sunt, după părerea mea, onomato-poetice, formate dela strigătul acestei paseri, care, când cântă, începe totdeauna cu „va ũ, va ũ“ și sfârșește cu „pitpidic ũ“ sėu „pitpalac ũ“. De-acėsta părere se vede a fi și S. Petri, de ore ce D-Sa, în vocabulariul D-Sale, cuvėntul „pitpalac ũ“ il ũ trăduce prin „das Geschrei der Wachtel“ și apoi prin „Wachtel“ adică: „strigătul p repeliței“ și „prepelită“.

Numirea cea adevėrată, care corespunde numirei latine a acestei paseri, este fără ĩndoelă „Petruniclia“, după cum se numește de Romăni din Macedonia, și „Poternică“ după cum o numesc ũ Romăni din ținutul Ohaba-mătnicului ĩn Banat ũ.

Precum despre alte paseri, aș a și despre Prepelită, a ũ Romăni mai multe legende, datine și credințe. Noi vom reproduce aici pre tóte acelea, ce ni-s ũ cunoscute pėnė acuma. Vom ĩncepe aș a dară mai ĩntăi cu legendele, și vom ĩnceiă cu cele ce le mai spun ũ și cred ũ Romăni despre dėnsa.

II.

Prima legendă a Prepelitei, care mĩ-a istorisit' o o Romăncă din Cucurul ũ-mare, sat ũ ĩn Bucovina nu departe de Cernăuți, sună precum urmėză :

A ũ fost ũ odată un ũ bărbat ũ și-o femeie, cari ũ, de când s' a ũ căsătorit ũ, trăiau ĩn cea mai bună ĩnțelegere și pace. Și ca ferecirea și mulțămirea lor ũ să fie de-

plină li lipsiă numai unū singurū lucru. Și tocmai pentru acēsta ei de multe ori cēsuri întregi sta duși pe gânduri și erau fórte supērați... Ei adică nu aveau nici unū pruncū.

Đi și nópte se rugau ei lui Dumneđeū ca să li dee și lorū unū pruncū, dar' de gıaba!... N'aveau norocū să-și védă dorința împlinită, și de-aceea, pe đi ce mergea, în locū să fie mai veseli și mai fereciți, ei deveniău totū mai duși pe gânduri și mai supērați.

Étă însă că'ntr'o đi se duce bărbatulū acesta la târgū, unde se află unū frate al seū, și la fratele lui remase elū mai multe đile.

Nevēsta lui a remasū singură a casă, fiindū cu multe de tóte invăluită și încurcată, căci gospodăria lorū erà mare și nu puteau s'o lese pe ori și cine.

A dóua đi, după ce s'a dusū bărbatulū ei la târgū, de unde și pēne unde,... cum și'n ce felū,... destulū atâta că vine la dēnsa o cerșitóre fórte bătētóre la ochi, pre care în viēta sa n'o mai véduse nici odată.

Nevēsta nóstră, îndurătóre ca totdéuna spre cei sermanī, cum a védut'o îndată ĩ-a eșitū înainte și ĩ-a datū multe de tóte, căci... laudă Domnulū, avea de unde să-ĩ dee; și cum ĩ-a datū, ceea ce a avutū să-ĩ dee, ĩși întórse fața dela dēnsă și voi să se bage în casă ca să-și caute mai departe de trebile sale.

Cerșitóreia însă, care erà o țigancă și se pricepea la multe lucruri nepricepute și ne'nțelese de alți ómeni, vēlëndū pre nevēsta nóstră așa de uscată și supērată, o întrebă: ce-ĩ lipsese?

Nevésta dintru începutu a încrețitu fruntea și-a tăcutu vr'o câte-va minute, unu semn că întrebarea acésta neașteptată nu i-a prea plăcutu... Dar' femeea e totu femeie!... Dacă are ce-va la inimă,... unu ghimpe séu așa ceva, ce totu una o împunge, nu se pôte răbdă să nu spue și alteia, fie-aceea chiar și o țigancă... Ea, după ce a statu mai multe minute în cumpene, începù a istoriti țigancei cersitóre tótă pricina supărării sale... îi spuse adică că toți căsătoriții au, dacă nu mai mult, apoi celu puțin unu pruncu cu care se potù falì și simți fereciți, numai ei nu i-a datu Dumneđu nici unul.

— Acésta e pricina supărării Dta?... eù am cugetatù că altă ce-va! — respunsă țiganca. — Fii de ađi înainte în pace, căci ceea ce doresci de-atâția ani are să ți se împlinésca în scurtu timp. — Apoi arătându-i o buruénă, ڊise țiganca mai departe: ie numai buruénă cutare și-o pórtă totdeuna la Dta și vei vedea, că ceea ce-ți spunu eù n'a fostu înșălăciune nici minciună! — Și cum ڊise țiganca cuvintele acestea se'ntórse și se duse mai departe în drumulù seù.

Nevésta, după ce s'a dusù țiganca, nu scià acuma singură ce să facă?... s'o asculte orì ba?... ar fi ascultat'o, se temea că țiganca a voitù numai să-și bată jocù de dènsă!... n'ar fi ascultat'o,... cine sci!... pôte că țiganca nu i-a doritù alta, decâtù numai binele, și-atunci érá e reù!... Decì stându ea așa mai multu timpù în cumpene, ce se facă ca să fie mai bine, se hotári în urmă totu-și să pórté buruénă anumită la sine, mai alesù că și dacă nu i-ar fi ajutatatù ce-va, nemică nu putea să-i strice. Și așa ș'a dusù ea, a căutatù bu-

ruéna și aflându-o a începută a o purtă la sine, duple cum i s'a spusă.

Nu multă după acésta, adică cam după vr'o 9—10 lună, prorocia țigancei s'a împlinită... Nevésta noastră a născută o fetiță fórte frumósă pre care o numi Dina.

Acuma, când vedură ómenii noștri, că Dina, pe di ce merge, cresce mai tare și se face mai frumósă și mai înteléptă, că li-a dată D-deu și loră o fiică, așa de tare se bucurară părându-li-se că tótă lumea-i a loră.

Dar, sermana maică, n'avu parte să se bucure multă timpă de fiică-sa, căci nu multă după acésta se bolnăvî de-o bólă fórte grea și duple vr'o câte-va zile își dete sufletulă în mâna lui D-deu.

Dina, măcar că eră mică, când a murită maica sa, totu-și atăta întelptiune avea ea ca să'ntelégă ce-i aceea, când móre o maică și remâne ună copilă fără de dēnsa. De-aceea ea s'a supératū fórte tare că a perdută pre maică-sa.

Tatălă Dinei încă-i părea reu după soția sa și multă timpă a jelită și plânsă după dēnsa. Dar' după aceea, vedēndū că tótă tânguirea lui nu-i ajută nemică, apoi mai cugetându-se și la averea sa și vedēndū că fără de gospodină în casă nu-i nici ună dómne-ajută, își călcă pe inimă și însurându-se de-a dóua óră își luă altă muere de soție.

Să feréstă însă D-deu pre totă copilulă ca să nu mai încape pe mânele unei mame vitrige, că apoi e vai și amarū de dēnsulă! Vorba cântecului:

Câte póme sunt tomnie
Nici una nu-î mai dulce
Ca și póma cea din vie.
Și ca mama ce a dintăie.
Câte póme sunt de véră
Nici una nu-î mai amară
Ca póma de pe rezóră
Ca mama de-a dóua óră!

De cum s'a însuratú tatálú seú de-a dóua óră
Đina, n'a mai avutú nici o đí bună. Vitriga sa, care
erà o strigóică și o fărmeçatóre de nu mai avea pă-
rechie în lume, în tótă đíua îi căutà câte o pricină ca
s'o pótă batjocurì și bate : ba că lucrulú acesta nu stă la
loculú seú, ba că ceea n'a făcut'o așa cum ar trebui
s'o facă, ba că una, ba că alta, mai pe scurtú vitriga,
numai dacă ar fi pututú, ar fi sorbit'o într'o lingură
de apă, așa de tare o urîă. Și nu odată, din pricina
copilei, se iscà și'ntre soți cértă...

Intr'o đí, ducându-se părintele seú de-acasă, Đina
a remasú numai cu vitriga, care de multú îi ținea
sâmbetele.

Prilegíulú acesta a fostú fórte binevenitú pentru
vitrigă, și deci căutà ea acuna tóte mijlócele ca s'o
pérdă pre Đina... S'o omóre, cu tóte că erà așa de
rea, n'a pututú, pentru că Đina erà fórte frumósă, și
orî și cum i s'a făcutú milă și n'a omorit'o. Dar' altmin-
trelea s'a resbunatú asupra ei, adică ea, ca o fărmeçă-
tóre fórte mare ce erà, cunóscendú tóte erburile care
de ce trebă-sú bune, a făcutú ce-a făcutú și-a prefă-
cut'o pre Đina într'o pasere de mărimea unú po-

rumbū și închiđându-o într'o cușcă a lăsatū casa și a fugitū.

Venindū tatălū *Đine* i, de unde erà dusū, înapoi și neaflândū pre nime în casă, s'a miratū ce e, ce s'a întemplatū?... unde sunt duse *Đina* și cu nevêsta sa?... și cum de-aū lăsatū ele casa singurā?... Dă'n colo, dă'n cōce, cugetândū că pōte vor fi eșitū în grădină, seū se vor fi dusū în altū locū unde-va, dar' de giabă!... nici pre una n'o putū aflā!...

In urmă vėdēndū, că nici una nu se arată de nicăiri, a începutū a strigā: *Đină! Đină!* unde ești!...

Đina, care, dupre cum scimū, erà închisă în cușcă, auđindū pre tatălū seū strigāndu-o, a începutū a cāntā într'unū modū fōrte duiosū.

Tatălū seū, auđindu-o cāntāndū, și dāndū apoi cu ochii de dēnsa, se mirā: de unde vine paserea acēstā?... cine a adus'o și a pus'o în cușcă?... și unde vor fi duse nevêsta și cu fiică-sa?...

Vėdēndū însă de la unū timpū că numai de giaba le așteptā, că nici *Đina* nici nevêsta sa nu se măi întorcū înapoi, și părăndu-i fōrte reū după dēnsese, a luatū totū ce-a avutū măi scumpū și măi prețiosū la casă dimpreună cu paserea cea din cușcă la sine, și, de supērarea cea mare, a apucatū lumea'n capū.

Ētā cā âmblāndū elū așa, cātū va fi âmblatū, prin lume cu paserea în mână, se'ntālnesce c'o copilă. Copila acēsta, din vorbă în vorbă luāndu vorbă i-au spusū tōte din firū în pērū ce s'aū întemplatū pe cānd a fostū elū dusū de-a casă, că adică nevêsta sa de a dōua, avēndū fōrte mare ură asupra *Đine* i, din pricinā că acēsta

eră foarte frumoasă, a prefăcut'o, prin mijlocul unor farmece, în pasere, și paserea aceea ce-o pòrtă elū în mână e fiică-sa *Đina*.

Cum a rostitū copila cea străină cuvintele acestea déuna s'a făcutū nevêdută, căci ea eră vitriga *Đinei* prefăcută în chipū de copilă.

Tatălū *Đinei*, auđindū acésta, a începutū a plânge și a se tânguī amarū, érá pre fiică-sa, adică pre paserea, ce-o purtă cu sine, a începutū de-atunci a o ținea și căutà de dênsa cu multū maī bine ca maī nainte. Și așa a începutū elū acuma a âmblà prin lume și-a întrebà orī pre cine-lū întâlnià de nu s'ar aflà vre unū sufletū de omū, care să-ī prefacă pre fiica sa érá-și cum a fostū. Dar' nime n'a pututū să-ī ajute ce-va, căci nime nu scià prin ce felū de erburī și farmece e *Đina* prefăcută în pasere.

Âmblândū elū astfelū, câtū va fi âmblatū, prin lume, a ajunsū la o grădină, în care a intratū, voindū să se odihnescă puținū și să mânânce, căci eră foarte ostenitū de drumū și flămândū.

Dar' étă că nu multū după ce a intratū elū în grădina aceea, vine la dênsulū unū moșnégū bētrânū-bētrânū, cu barba pēne din josū de sinū, și cum vine îi spune că a venitū să-ī iee viéța.

Dintru începutū tatălū *Đinei* a cugetatū că moșnégulū voesce să șuguéscă cu dênsulū, dar' maī pe urmă vêdêndū că moșnégulū nu șuguesce, că stăruesce numai decâtū într'acolo ca să-ī curme viéța, l-a întrebātū: de ce voesce să-lū omóre și cine este elū?

— Grădina acésta este blăstemată, și eă, stăpânulă eă, încă sunt blăstematū, și cine întră într'ênsa e hotărîtă să móră! — respunse moșnégulă.

Auđindū acésta tatălū Đineă s'a spăimântatū și a începutū a se rugă moșnégulă ca să-ă dăruéscă viéța.

Dară moșnégulă n'a voitū nică într'unū chipū.

Apoi s'a rugatū érá-și să-lū lese măcar unū anū în viéță, pêne ce și-a pune tóte trebile în cale, și-apoi va veni érá-și și atunci va face cu dênsulū ce va voi.

Moșnégulă, după ce tatălū Đineă s'a juratū, că peste unū anū de đile, va veni érá-și în loculū acela, s'a înduratū de dênsulū și i-a datū drumulū.

Omulū nostru de-aceea s'a rugatū, ca să-ă dăruéscă viéța măcar unū anū de đile, cugetândū că'n acestū restimpū, va află pre cine-va care va putea prefăce pre Đ i n a din pasere érá-și în fétă, cum a fostū măi nainte. Dar' de găaba i-a fostū nădejdea și așteptarea, căci de și a âmblatū elū unū anū întregū prin lume, de și a întreatū pre toți căți i-a întâlñitū și i-a vėđutū, nime n'a pututū s'o prefacă pre Đ i n a érá-și în fétă.

Vėđendū acuma, că anulū se apropie de capétū și nime nu póte să-ă împlinéscă dorința, se'ntórse plinū de amărăciune și întristare érá-și la grădina aceea, unde-ă eră împărțitū să móră. Elū mergea bucurosū la mórte, de óre ce-și perduse tótă nădejdea de-a măi vedea pre fică-sa prefăcută érá-și cum a măi fostū.

După ce ajunsū și-a intratū érá-și în grădina cea blăstemată s'a pusū pe érbă și așteptă pre moșnégū ca să vie măi de grabă și să-ă scurteze măi iute viéța cea plină de năcazū și amărăciune.

Éta însă că pe când ședea elū acolo dusū pe gânduri și supëratū, trecū pe lângă grădină trei ómenī : unū moșnégū, unū băiatū și-o copilă. Aceștia, cum ilū vëdură, ilū întrebă plin de mirare : ce face elū în grădina cea drăcésă ?

Tatălū Ȑineī, nefindū scumpū la vorbă, li istorisi din firū în përu tótă pricina cum vine elū în grădina aceea și ce aștéptă.

Auđindū cei trei inși vorbele omulū și făcëndu-lise milă de dënsulū, aū đisū că ei nu se vor duce de acolo, ci vor aștéptă pënë ce-ī vor vedea și ei sfârșitulū.

Dar' nu sfârșiră bine vorba și număi ce vëdū pre moșnégulū celū blăstëmatū și îndrăcitū că întră în grădină și c'unū zimbetū diavolescū se duce dreptū spre tatălū Ȑineī, voindū să-ī curme vięta.

Insă cei trei inși : moșnégulū, băietulū și copila cum ilū vëdură i se aruncara în cale și atăta ce-lū pof-tiră, atăta ce-lū rugară. pënë ce moșnégulū îndrăcitū i s'a muiatū inima cea împetrită și i-a dăruitū omulū vięta. Și póte că elū nu i-ar fi dăruitū vięta număi așa cu una cu dóue, dar' blăstëmulū care a căđutū cine sci de când pe capulū lui și a grădinei aceleia, în momēntulū acela, când cei trei inși s'aū rugatū pentru tatălū Ȑineī, s'a disfăcutū. Acésta a fostū adică așa, că moșnégulū îndrăcitū a fostū blăstëmatū, acuma când și de cine nu se scie, destulū atăta că a fostū blăstëmatū pënë atuncea să omóre pre totū omulū ce va întră în grădina aceea, pënë când nu-lū vor ruga și-ī vor muia inima prin rugămintele lorū trei suflete de-odată, cari în vięta lorū nu s'aū făcutū vinovate nici c'unū păcatū înainte

lui Ddeu. Și acestea trei suflete nevinovate cu nemică, cari i-au muțatū inima cea împetrită și îndrăcită aū fostū : moșnegulū, băetulū și copila.

Ēră după ce moșnegulū îndrăcitū a dăruitū vieța tatălui Dineī s'a făcutū nevedutū, și ceialalți trei inși încă eșiră din grădină și se înprăsciară care în cotro.

Nu multū timpū după acēsta întâmplare tatălū Dineī, de supērarea cea mare, că nu mai pōte preface pre fiică-sa éră-și cum a fostū, s'a bolnăvitū și peste puținū a și muritū. Inainte însă de-ași da sufletulū a sărutatū de mai multe orī pre fiica sa Dina, a învățat'o cum să se pōrte și să se ferescă de lumea cea rea, și-apoi i-a datū drumulū.

Paserea aceea, adică Dina, este paserea care trăesce pēne 'n diua de astă-đi și pre care o numimū noi „Prepeliță“.

III

A două legendă a Prepeliței, adunată în Moldova, mī-a comunicat'o Dlū Orestū Lujanū.

Ētă-o-aī și-aceea !

Đice că dintru începutū Prepelița a fostū tōtă roșă la pene, dar' neplăcēndu-i ei acestū vestmētū roșū și voindū să aibă unulū cu multū mai frumosū s'a dusū la Dumneđeū și l-a rugatū, să-i dee altulū, căci cela ce i l-a datū nu e cum ar trebui să fie. Atunci Dumneđeū, mâniindu-se pre dēnsa, că nu se'ndestulēză cu vesmētulū ce i l-a datū elū, o prinse de cōdă și o

aruncă într'unu vasu plinu de cenușă, cu care o âmplu apoi pe totu trupulu.

Prepelița, supărată de acêsta primire neașteptată, eșindū din vasulu celū cu cenușă și mergēndū la unū păriū începū ași frecă și spală penele. Dar' frecându-le și spălându-le ea prea multū se'mplură de cenușă și acelea, carī mai nainte remasese roși. De-atunci e P r e p e l i ț a inpestrițată cu pete cenușii și roșii!

Acestea sunt legendele Prepeliței!

IV.

Am ȃisū mai susū cā romāniū din Macedonia numescū Prepelița Petrunicliă. Cum cā acêsta este adevăratū ne putemū încredința și din următoriu cāntecū macedo-romānū, care, deosebitū cā ni arată locurile pe unde petrece acêsta pasere, mai are încă și acelu interesū cā elū prin nisee colorī fōrte vii ni arată totodată și sōrtea cea amară și dēmnă de compătimitū a Romānilorū din Macedonia.

Vinie ora să fugimū ¹⁾
Să mergemū in luclu-a nostru
Clo ²⁾ iu ³⁾ bate ⁴⁾ puliulū ⁵⁾ véra
Ș' petruniclia primăvéra.

¹⁾ Fugimū = plecāmū.

²⁾ Clo = acolo.

³⁾ Iu = unde.

⁴⁾ Bate = cāntă.

⁵⁾ Puliulū = pasere.

Io ¹⁾ românŭ, tene ²⁾ română,
Ai să dămŭ mână cu mână,
S'facemŭ frate cu soră
Pêně s'vină și-a ta oră.

Se trecemŭ acestă punte
Și s'ne ducemŭ pre-acelŭ munte,
Clo iu bate petruniclia
Călcândŭ totă zarzarielia. ³⁾

Clo iu cură acea apă
Tot-na rece și curată
Și când beă din ea pucină
Ți se pare că hiŭ ⁴⁾ plină.

De unŭ sanji străușescŭ ⁵⁾
Ce pre loclu românescŭ
Tot-na unŭ riu se vėrsă
Tr'aceea ⁶⁾ limbă românescă.

Ce-a mea țeră aușiescă
O face multŭ însemnată
Și cu Galia sorată.

Când sburescŭ ⁷⁾ românescē,
Greclu de ce me uresce?
Ce totŭ caftă ⁸⁾ elŭ de vine
Pre acești munți și coline.

¹⁾ Io = eŭ. In Transilvania și Ungaria încă se aude fōrte adeseorŭ dicēdu-se „io“ în locŭ de „eŭ“.

²⁾ Tene = tu.

³⁾ Zarzarielia = plântă uscată de aprinsŭ foculŭ.

⁴⁾ Hiŭ = fiŭ.

⁵⁾ Străușescŭ = stremoșescŭ.

⁶⁾ Tr'aceea = pentru aceea.

⁷⁾ Sburescŭ = vorbescŭ.

⁸⁾ Caftă = caută.

Ce io mușătescū ¹⁾ tra tine ?
Acestū Greclu ce una oră
Eră sclavū la a mea horă. ²⁾

Limba lui vre se întindă
Dicendū că noi n'avemū limbă ;
Ma ³⁾ Romānulū sci să-lū facă
Ca aua se nu mai calcă. ⁴⁾

Altū cântecū, totū din Macedonia, în care pro-
vine numele acestei paseri, sună precum urmază :

— O lea Chiță farșirată, ⁵⁾
Cihtisesci ⁶⁾ Colonia totă,
Chița mea, Chița ale mame.
— Aide, mama, să fugimū
De Colonia noi nu him, ⁷⁾
Să mergemū la frații noștri
In s'fetara ⁸⁾ ausili ⁹⁾ noștri
Aclo in căetă ¹⁰⁾ puiulū vēră
S' petruniclia primăvéra.
Nu vinū Chița, nu vinū hilia ¹¹⁾

1) Mușătescū = înfrumușețezū.

2) Horă = orașū.

3) Ma = dar.

4) G. Baronzi. op. cit. p. 173.

5) Farșirată = neoșă.

6) Cihtisesci = ameteșci.

7) Nu himū = nu suntemū.

8) S'fetară = s'aū născutū.

9) Ausili = stremoșii.

10) Căetă = cântă.

11) Hilia = fiică.

Calea multă e departată
Doi mesi ¹⁾ ducatura
Ș' alti ahăți ²⁾ intorsatura. ³⁾

V.

După credința românilor din Bucovina și a celor din Moldova *Prepelița* nu flueră, adică nu strigă nici odată mai puțin de trei ori și mai mult de șese ori. Era întâia-și dată primăvera, când începă omenii a ară, se dice că de câte ori flueră ea, atâția fiorini are să costeze corețulu de păpușoi în anul următorii. Prin urmare dacă *Prepelița* strigă mai mult de șese ori, cum îi este datina, atunci e ună semn că în anul următorii are să fie foarte mare scumpete.

E cunoscută că *Prepelițele* sunt tónna foarte grase. De-aice vine apoi că românii din Bucovina pre femeile și mai ales pre fetele cele frumoșe și grase le asemenéză mai totdeauna cu *Prepelița*.

În o doină poporană, care am auđit'o în satulu meu natatū : Ilișesci, provinū următorele versuri :

Mândră ca o păuniță,
Grasă ca o prepeliță.

Totū din acésta causă, că *Prepelița* e tónna foarte grasă, adeseori asemenéză românii dragostea unei copile

¹⁾ Mesi = luni.

²⁾ Ahăți = atâtea.

³⁾ D. Fotianū. Căntece din Macedonia. publ. în „*Albina Pindulu*”. Bucuresci. 1869. p. 6. —

tinere cu „zama de prepeliță“, căci, cum e zama acésta de gustuósă, așa de dulce e și dragostea unei copile tinere. O chiutură, care asemenea am auđit'o în satulū meu natalū, se sfârșese astfelū :

Dragostea de copiliță
Ca zama de prepelița,
Cum înghiță,
Cum sughiță
După badea Ioniță.

La românii din Transilvania se află și unū jocū de cuvinte séu o frântură de limbă despre Prepeliță. Acelū jocū, carele mi l-a trāmisū Dlū Gr. Crăciunașū, sună în următorilū modū :

Prepeliță
Pestriță,
Ce-î pestriță ?
Prepelița
Pestrița ?
Măi pestriți-sū
Puii prepeliți
Pestriți !

Acestea cuvinte trebuie să se rostéscă fórte iute și fără de nici o greșélă. Inșă rarū care le póte rosti repede și corectū. Urmarea e că între cei adunați se nascū apoi multe risete și hohote.

In fine și vr'o câte-va proverbe și apoi termināmū.

„Prepelița 'n érbă“ îndătinéză românii din Bucovina a ڊice unuia, căruia, în timpulū mâncării, i s'a opritū vr'o fārmătură de pâne în barbă.

Prepelița se ține că e cu coddă
Și ea îi e numai pênă la noddă.¹⁾

Acestă proverbă se aplică ómenilor celor săraci
și nevoeși, dar mândri și lăudăroși.

Trage nebunul nădejde de juruință,
Spênul de barbă
Și prepelița de coddă!

Se dice acestă proverbă despre aceia, ce totă una
tragă nădejde despre nisce lucruri séu despre împli-
nirea unor dorințe, ce e peste putință a le mai avea
séu a li se împlini.

¹⁾ Antonă Pannă. Povestea vorb. Port. I, p. 163.

Cocoșul.

I.

În vechime, pe când nu esistaū încă orológe, cum sunt ale nóstre, ómenii erau nevoiți de-a întrebuintă felii de felii de miqlóce, spre a putea hotări órele qliei. Ei erau constrinși mai cu samă se observe firmamentul spre a stabili măsura timpului după poziția stelelor. Însă sórele, luna și stelele, uneori nu se potú vedea și de-aceea ele sunt nisce orare nesigure. Ómenii și-aū luatú decí refugiulú la o pasere domestică, a cärei vóce le atrăsese mai multú atențiunea. Acea pasere erà C o c o ș u l ú nostru domesticú, lat. Gallus domesticus Briss. germ. Haushahn, care nici pêne astă-qlí nu și-a perdutú încă importanța de odinióra.

Romaniū împărțiaū oficialú timpulú după ântâia, a dóua și a treia cântare a C o c o ș u l u í. ¹⁾ „Mai ântâiū — qlice Pliniu cu privire la C o c o ș ú, — simțescú gloria și vighiãtorii neștriū nocturni, pre cari natura í-a creatú, ca să trezescă pe muritorí la muncă și să li îtrerumpă somnulú. Ei cunoscú stelele și deosebescú pe qlí câte trei óre prin cântarea lorú. Ei se ducú cu

¹⁾ Allgemeine Familien-Zeitung pe anulú 1876. Nr. 12. p. 92.

sórele la culcuşu şi la a patra vighiliă érá-şi chîamă la grijî şi la muncă. Eî nu sufêrú, ca iesăritulú sóreluí să ne afle nepregătiţi : diúa, ce vine, o vestescú prin cântare, érá cântarea prin bătaia aripelórú.“¹⁾ — Armata de pe uscatú a evulú mediú, în locú de orare, purtă cu dênsa c o c o ş i, ca după cântarea lorú să cunoască timpulú schimbărei sentinelorú.

Darulú de a vesti ivirea demineţii, după mitulú vechiú, e de origine divină.²⁾ Alectryon, unú servitorú şi favoritú a lui Marte, fu pusú de cătră stăpánulú seú să străjuească la uşă, când acesta visită pre deíta Vinere. Marte adormi şi gelosulú Vulcanú, sfătuitú din partea deului trădătorii, află ocaşune de-a surprinde pe neîngrijiiţi amantî. Alectryon, spre pedépsă, fu prefăcutú de stăpánulú seú în c o c o ş ú³⁾, care acum necontentitú trebuie să dee de scire, când resare sórele.⁴⁾ Din cauza acesteî însuşietăţi cocoşulú, la cei vechi, a fostú închinatú lui Apollo, deulú sóreluí : elú mai eră închinatú şi Minervei, ca simbolú de privighiere, apoi lui Mercurú şi lui Aesculap. Acestuí din urmă Grecii îi jertfiau câte unú cocoşú albú, după ce se sculaú dintr'o bóla şi după ce redeveniau deplinú sănêtoşi. Pentru însuşietatea lui resboinică cocoşulú eră totdeodată şi paserea consăcrată lui Marte.

Eră unú lucru prea naturalú, ca credinţa copilărescă din timpurile vechi să atribuască cocoşilorú, cariú

¹⁾ Caii Plinii Secundi Hist. nat. Lipsiae. 1830. lib. X. c. XXI.

²⁾ Allgemeine „Familien-Zeitung“ loc. cit.

³⁾ Iohannes Minckwitz : Illustriertes Taschenwörterbuch der Mythologie aller Völker. Leipzig. 1856. p. 373.

⁴⁾ G. Reinbek : Mythologie für Nichtstudirende. Wien. p. 47.

prevestiaă timpulă și tempestatea, încă și alte daruri profetice. Grecii dădeau cocoșilor de mâncatū grăunțe puse pe litere cu scopū de-a cunoșce și de-a esplică astfelii viitorii. Eră așa numită „a l e c t r y o m a t i e“, care întră în cultulă preoților și se consideră ca o sciință deosebită. ¹⁾ Romanii, totū pentru scopulă acesta, întrețineau cu spese publice unū însemnatū numărū de cocoși sfinți. Cocoșulū consăcratū se punea în lăuntrulū unū cercū de ședulițe, care conțineau câte o literă a alfabetului și pe care eră aședatū câte unū grăunte. Literele, pe cari ocoșulū inghițiă grăunțele, se trăgeau la o parte și din ecle se compuneaă apoi, după putință, unele silabe seū chiar și cuvinte profetice. ²⁾

Romanii credeau mai departe, că cocoșii povățuescū în fie-care și pe magistrații lorū, le închidū și le descue casele; că ei împingū fascii romanī și eră-și îi și oprescū; că ei pornescū seū împedică resbóele canisce prevestitori ai tuturorū biruințelorū sevērșite în lumea întrégă; că ei mai cu samă își impunū lumii stăpânirea lorū, de óre ce măruntaele și fibrele lorū nu sunt mai puținū plăcute deilorū, decâtū chiar jertfa de biruință. Cântatulū lorū la timpū neobicnuitū și séra se credea că-și are însemnătatea sa; cântândū nopti întregi, ei prevestiseră Beoțienilorū biruința cea strelucită asupra Lacedemonenilorū ³⁾ ceea ce s'a tălmăcitū

¹⁾ Allgemeine „Familien-Zeitung“ loc. cit.

²⁾ L. Fürstedler. Die Götterwelt der Alten. Pest. Wien. Leipzig. 1866. p. 18.

³⁾ La Leuctra în an. 371. n. d. Chr. Veđi și Cicero a. a. O. I. 34.

prin împrejurarea, că acésta pasere, când e învinsă, nici odată nu cântă. ¹⁾

Pe lângă acestea Romanii mai întrebuițau cocoșii ca unū remediū vindecătorii contra unorū morbī.

Carnea cocoșilorū așa, cum se rumpe caldă de pe dênșii, — ne spune Pliniu — paraliséză veninulū șerpilorū ; aceea-și putere se atribuia și creerilorū bêuți în vinū. Zama de cocoșū bătrânū descue pântecele, cum se cade. Ea se credea bună și în contra frigurilorū îndelungate, contra amortirei sêu întepenirei membrelorū, contra tremurului și a durerilorū la încheieturi ; ea mai ajută și la durere de capū, la scurgerea de lacrimi, la înflături, la îngreșeri, la bóle de ficatī, de rărunchi și de beșică, precum și la nemisturī și la gâfăiri. ²⁾ Contra orī cărorū mușcăturī ajutău creerii de cocoșū, puținū piperați, bêuți în vinū acru și amestecatū cu apă. ³⁾ La mușcăturile de căni turbați serie Pliniu mai departe — sunt bunī și creerașii de cocoșū ; însă după ce s'aū înghițitū nu lucréză, decâtū numai unū anū. Asemenea mai eră de lécū și crésta dela unū cocoșū, ba chiar și găinațulū, însă numai celū roșu, amestecatū cu oțetū. ⁴⁾ Contra veninurilorū de nevěstūici de pădure ajută zamă de cocoșū bătrânū, dar' numai în cantitate suficientă. ⁵⁾ Unū cocoșū se credea, că vindecă durerea, de capū, decă închiđându-se nu i se da o ți

1) Plinii op. cit. lib. X. c. XXIV.

2) Idem de eadem lib. XXIX. c. XXV.

3) Idem de eadem lib. XXIX. c. XXVII.

4) Plinii lib. XXIX. c. XXXII.

5) Idem de eadem lib. XXIX. c. XXXIII.

și o noapte nemică de mâncare ; acela, care suferă de durere de capă încă trebuiă să postescă pe atâta, apoi smulgea cocoșului penele dela grumază și cresta și se legă cu ele. ¹⁾

Afară de datinele, credințele și moravurile arătate pene aici, Grecii și îndeosebă Romaniî vor fi mai avuți încă multe altele cu privire la cocoși. Acesta o presupunemă cu atătu mai vârtosă, căci ei nu întreprindeau mai nici ună lucru de importanță, fără se consulte mai ântăiu pre aceste paseri profetice. Inșă noi ne vom oprî aici cu cei vechi ; cã în cele următore vom împărtăși cetitoriloră totă ceea ce s'a mai păstratū din aceste datine și credințe la Romaniî noștriî, totă ce mai crede astă-đi despre cocoși poporulă romaniū, — le vom împărtăși, firesce, după câtă ne-a fostū pene acum cu putință a le adună.

II.

Clasa de josă a poporulă romaniū, adică țeraniū, cariū aū păstratū cu scumpătate și cu îngrijire cele mai multe datine, credințe, moravuri și superstițiuni stremošesci pene în điaua de astă-đi călculeză orele noptiū după cântatulă cocoșiloră ; ei în locū de „medulă noptiî” mai đicū în genere și : „pe la cântătorî” ²⁾, adică pe când cocoșiū cântă nóptea pentru prima óră. Romaniî, ca și Romaniū, împartū de ordi-

¹⁾ Pliniî lib. XXIX. c. XXXVI.

²⁾ Romaniî điceaū : „gallicinium” dela gallus = cocoșū și cano = a cântă.

nară timpulă nopții după întâia, a două și a treia cântare a cocoșilor, și anume: când cântă cocoșii întâia dată, atunci e meșul nopții; când cântă a două oară, sunt aproape trei ore de dimineță; ér' a treia oară, când începă e cântă mai desă, când apune găinușă și resare lúčéferulă de deminéță, atunci îndată se și făce ziua. ¹⁾

Despre acei cocoși, cari cântă tocmăi la meșul nopții, cari cântă de douăspredece ori după alaltă, érá mai multă nu, poporulă đice, că sunt năsdărăvani. Intr'ună sată nu se găsesă de cătă puțină cocoși năsdărăvani, trei pêne la patru, mai mulți nu. Aceștia începă mai întâi să cânte și numai după dênșii cântă apoi și ceialalți cocoși de rëndă; însă cocoșii de rëndă n'ău darulă de-a putea cântă de douăspredece ori după olaltă, prină urmare ei nu ne potă numără cele douăspredece ore din nópte. ²⁾ Cocoșii năsdărăvani, spune mai departe poporulă, că de-aceea se trezescă dreptă la meșul nopții și cântă de douăspredece ori după olaltă și anume înainte celoralți cocoși, pentru că ei aude atunci pre ângeri cântândă în ceră. ³⁾ Ei se cunoscă pe aceea, căci după credința poporului, îndată ce esă din găóce, și începă a cântă. ⁴⁾ Asemenea se mai đice, că numai acei cocoși potă fi năsdărăvani, cari aă pene negre séu roșii, ér' ceialalți nu. ⁵⁾

¹⁾ După calcululă Româniloră din Bucovina.

²⁾ Com. de Ermolaă Ghință, română din Ilișeci.

³⁾ Com. de Dlă P. Ursulă, cantoră bis. din Candrenă.

⁴⁾ Credință fórtă lătită între Românii din Bucovina.

⁵⁾ Com. de Dlă P. Ursulă și Erm. Ghință.

Poporul crede, că muerea, care taie vre unū cocoşu năsdrağanu, trebuie să păţescă ce-va reu: ea ori îşi perde glasul şi nu pôte mai multu vorbi, ca să fie audită şi înţelăsă de alţii, ori că i se sclintesce vre unū picioru şi remâne apoi şchiopă în totă vieţa. ¹⁾

La Români, ca şi la Romani, cocoşul e celū dintăiu vestitorū alū luminei; ca atare elū e firesce şi unū duşmanū neîmpăcatū alū tuturorū spiritelorū necurate şi reutăcióse, cari âmbă nóptea comiţendū o mulţime de fapte rele şi înspăimântătoare. Dreptū aceea se crede, că în momentul, când cântă cocoşul, disparū tóte spiritele, tóte schimele şi nălucile. Chiar şi diavolulū, celū mai mare peste tóte spiritele necurate, cum aude cocoşulū cântândū, îndată se face şi elū nevêdutū. După cântatulū cocoşilorū tóte spiritele necurate îşi pierdū întréga lorū putere şi ne mai fiindū în stare să mai facă ce-va reu într'aceea nópte, ele trebuie să se ascundă, de unde aū eşitū şi să aştepte nóptea viitoare. ²⁾ De casa, la care se află cocoşi, găini şi câni negrii, poporul dice, că nu se apropie nici odată spiritele rele şi necurate. ³⁾ Dreptū aceea, amêsuratū credinţei şi datinei păstrate din moşi din stremoşi, Româncele mai rarū lasă de semênţă cocoşi albi, ci pre-

¹⁾ Com. de Erm. Ghiuţa.

²⁾ Cocoşulū, după credinţa acésta, represintă lumina, sórele; de-aceea elū la cei vechi eră consăcratū lui Apollo. Spiritele necurate cu diavolulū în frunte represintă întunericulū noptii. Decī e fórte logică credinţa poporului, că la ivirea luminei trebuie să dispară întunericulū.

³⁾ Com. de Erm. Ghiuţa.

feru totdeuna pre cei pestriți, roși, dar mai cu samă pre cei negrii.

Grecii cei vechi, precum am arătatū mai susū, după ce se sculaū dintr'o bōlă și se însănătoșau, jertfiau lui Aesculap, celui mai renumitū medicū din anti-citate, unū cocoșū albū. Óre nu facū acēsta și Romāniū? Cui nu-ī este cunoscutū, cā pēnē în ziua de astă-đi cele mai multe vrăjitorē și descântătorē, adică medicii cei mai căutați și mai preferiți ai poporului nostru, în cele mai multe casuri, nu vreū să începā a vrăji séu a descântā, pēnē ce nu li se dā mai āntāiū dreptū resplatā unū cocoșū și cāți-va bani de argintū? Óre nu e acēsta o jertfā, ca și la Grecii cei vechi? Eū credū cā da. Deosebirea constā numāi intru aceea, cā Grecii cei vechi erau puținū mai precauți, decātū Romāniū noștri, fiindū cā ei jertfiau lui Aesculap cocoșuiū albū numāi atunci, cānd se sculaū din bōlă, pe cānd Romāniū jertfescū vrăjitorilorū și descântătorilorū înainte de-a se însănătoșā, dacā sunt bolnavi, séu înainte de-ași ajunge vre unū altū scopū, pre care-lū urmārescū.

În cele mai multe povești poporane române cocoșulū jōcā, întoemāi ca și la Romāni și la Grecii cei vechi, unū rolū supranaturalū. În unele povești elū cāștigā prin istețimea și apucăturile sale cele hātre o mulțime de bani, pe cari înghițindu-ī, îi duce apoi și îi dā stāpānului séu.¹⁾ În alte povești elū păzescē în

¹⁾ I. Créngă: Punguța cu doi bani, poveste publ. în „Convorb. lit.“ An. IX. Iași 1875—76. p. 402.

timpū de nópte fete de împěrați, și când simte, că vine vre unū s m e ũ séu vre unū voinicū F ă t ũ - f r u m o s ũ, ca să le fure, atunci elū dă îndată de scire cântându și nime nu e în stare să se apropie de dênsele și să le fure. ¹⁾ Și érá-și alte povești ni istorisescū despre cocoși făcuți din spumele mării, unde se batū mările în capite, din vârtejuri de vânturi, precum și din alte împrejurări. Ele ni mai istorisescū apoi și de cocoși năsdraveni, cari servescū dreptū călăuzi Fătū-frumșilorū séu altorū voinicū și-î ajută să-și ajungă scopurile urmărite.

Pe lângă acestea cocoșulū mai e consideratū de poporulū românū și ca „p r o f e t ũ d o m e s t i c ũ“, ca unū a u g u r ũ, care pređice schimbarea timpului, sosirea unui óspe, séu a unorū întêmplări. Véra, când elū cântă multū peste đi, e semnū că în curêndū va plouà, că timpulū va fi móle. Erna, când cântă multū peste đi, e semnū că va fi vreme bună, că se va muia gerulū și omêtulū séu că se va face „m o l o ș a g ũ“, după cum se exprimă unii Români din Bucovina. Érá când cocoșii cântă de vreme la culcușulū lorū, ei arată, că va fi timpū ploiosū. Când cântă pe gardū e semnū, că se va face vreme bună; când cântă în pragulū ușei, anunță óspeți. ¹⁾ Dacă cocoșii cântă după ce însereză bine, însă înainte de-a le veni vremea, atunci se crede, că începū

¹⁾ În colecțiunea mea de povești pop. rom. inedită.

²⁾ Pronost. din „Calendarulū Babelorū“ pe an, 1848 de Antonū Pannū p. 32 citatū de Dlū G. Dem. Teodorescu în „Încercări critice asupra unorū datine etc.“ O mai credū apoi și Româniū din Bucovina.

a âmbilă hoții după furatū. Dreptū aceea, trebuie să bați în cociorvā, ca să stee hoții pe locū, unde i-a apucatū vremea.

Când nu plouă véra, ei e secetă, arșiță și uscățiune mare, Româncele mōie cocoși ceī negri în apă, într'unū părriū séu într'unū isvorū, ca să se pornescă plōia. Inșă pentru ca să nu plōie mai multū, de câtū e de trebuință, ele obi-cinuescū a muia în apă și alți cocoși de altă colóre, pentru că ori ce cocoșū, ori de ce colóre va fi, prorocesce plōie. Décă s'ar muia în apă numai cocoși ceī negri, atūnci ceī albi, peștriți și roși ar aduce prin cântările lorū mai multă plōie, decâtū e de lipsă. ¹⁾

La nunți, a dóua și a treia di după cununie, adică la „m é s a c e a m a r e“ séu la „u n c r o p ũ“, care ospețe, pe câtū sciū eū, se serbéză în Bucovina numai în timpū de nópte, Româncele totdéuna aū datină de a tăie câte unū cocoșū; apoi cinătăindu-lū, âmplēdu-lū și frigēdu-lū întregū, adică cu capū cu totū, îlū punū după unū restimpū pe mēsă, mai alesū de'naintea nunilorū celorū mari. Cocoșulū friptū, purtāndū o flóre roșie în gură, vestesce, că se ivesce diua și că prin urmare, óspețiū aū să se scóle dela mēsă. ²⁾

In ceea ce se atinge de medicamente, babele sciutóre ni spunū, că cocoși se întrebuintéză în contra mai multorū bóle. Ele spunū, între altele, că unū c o c o ș e l ũ

¹⁾ Com. de Dlū P. Prelipeénū, de locū din Horodniculū-de-josū, satū în Bucovina. —

²⁾ Datină la nunțile românilorū din Ilișesci, precum și în alte sate din Bucovina.

negru sfârticatū în două și pusū la ranele cu vermī, înainte de-a i se recī carnea, scóte vermī și vindecă ranele. Pelcica din lăuntru dela rânza unū cocoșū uscată, pisată și amestecată cu holercă, e bună a se bea de pântecare. Dacă cine-va mânâncă splina cocoșului, despre acela se dice, că-ī cresce pērulū. ¹⁾

În unele părți ale Transilvaniei, femeile, cari facū de bóla-cea-rea, taie unū cocoșū negru pe de-asupra bolnavului, care zace lungitū pe burtă.

Cocoșulū de multe ori se întimpină și în cântecelele poporane române. Éra cimiliturile ni-lū descriū în următorilū modū :

La capū peptene,
La mijlocū pepene,
La códă secere,
La picíore
Reșchitóre.

În fine merită a fi amintitū și aceea, că Româniī māi numescū cocoșulū și Cucosū dem. Cocoselū și Cucoselū; éra Româniī din Istria Cocosū, Cocotū dem. Coselū ²⁾ și cei din Macedonia Cocotū și Cucotū. ³⁾

Româniī dau și unorū plānte numirea de cocosū sau cocoselū. Astfeliū buretele „clavaria

¹⁾ După spusa Rucsandei Ienachevicū, babă bătrână și descântătoare, precum și după spusa altorū Romānce din Siretū. —

²⁾ Ionū Maiorescu, Vocabularū Istriano-romānū publ. în „Convorb. lit.“ an. VI. Iași 1873. p. 394.

³⁾ A. T. Laurianū și I. C. Massimū, Glossariū. p. 156.

flava“¹⁾ se numește de popor: „Crésta cocoșului“, érá plântă „erythronium dens canis“ se dice pe românește „cocoșei“ și „cucușei“. ²⁾

Acetea sunt datinele și credințele Românilor despre cocoși. Despre originea lor română cred, că nime nu póte să măi stea la îndoélă.

¹⁾ Acestă burete se măi numește de cátră Români și „tocomăgelu“, pentru că e așa de rămurosú ca și când ar fi nise tocmăgei (tățeii) crescuți la unú locú. Germ. Ziegenbart, die Keulenmorehel.

²⁾ Simeonú Mangiuca: „De însemnatatea botaniceii românescei“, publ. în „Familia“ an. X. 1874. p. 512 și 586.

G ă i n a.

I.

Dacă o găină cântă „cocoșesce“, adică cum cântă cocoșul¹⁾, e semn rău; atunci la acea casă are să se întâmple ori morțe, ori vre o scârbă, ori o pagubă mare, ori apoi altă nenorocire.²⁾ Spre a putea delătura pericolul, pe care îl vestesc găina și care amenință casa, Românele prind găina și se duc cu densa în fundul casei³⁾ și încep de-aici să măsoare cu ea casă până la ușă; dacă găina ajunge cu coda spre ușă, îi taie coda, era de ajunge cu capul, îi taie capul.⁴⁾

1) Când găinele cântă ea totdeauna, adică după cum li-i cântecul, atunci se dice, că „cotcodocesu“ seu „cotcorozescu“.

2) Alții dicu: de cântă găina la casa omului, nu e bine, căci asta-i tomai ca și când ar domni femeia în casa gospodarului, care trebă e cea mai urită și mai ticăloasă.

3) Unele măsoară casa cu astfelu de găini numai dela mesă și până la ușă.

4) Românele din Căndreni și cele din satele învecinate, după cum mi-a scris Dl. P. Ursul, cantoru bis. când aud o găină cântându ca cocoșii, o prind și o dau de-a dura în cap și'n coda din unghiul casei de cătră resăritu, pe sub lață, până în unghiul casei despre apus, cu o metură, care stă în mâna dréptă, cum se întră din tindă în casă. De ajunge găina cu capul mai ântâru la ungheriu, îi taie capul, er' de ajunge cu coda, îi taie coda. —

Prin acésta procedură credū ele, că pericolulū se depărtéză dela casă. Inasă cele mai multe Românce, fiindū că nu potū suferi nici o găină, care cântă coșesece, îi grăbescū mai bine sfârșitulū, ca să n'o mai audă cântându. și nu mai așteptă să mēsure casa cu ea.

Când se mânâncă, adică se batū, dóue găini între olaltă, atunci încă e semnū reū. De aceea, celū ce le vede, nici când nu le lasă să se mânânce, ci îndată le desparte : alungă pre una într'o parte și pre cealaltă în altă parte, ca să nu se mai pótă întâlni cu rēndū. ¹⁾ Când găinele se scólă tare deminéță și se culcă târđiū, atunci ele, după credința poporului, vestescū fómete. ²⁾ Cea mai mare parte de Românce nu vrei să taie găini pentru mâncare credēndū că carnea găinilorū tăiete de dēsele nu e dulce, nu e gustuósă. De-aceea caută ele totdēuna unū bărbatū, ca să le taie găinile : érá dacā nu se găsesce bărbatū pentru acésta trébă, atunci mai bine postescū, de câtū să taie ele inse-și vre-o găină. ³⁾

Nevestele, mai alesū cele ce sunt în stare binecuvēntată, nu mânâncă mai nici una óue de găină cu dóue gălbănușuri ; se temū că, decā vor mâncă, aū să nască gemeni. ⁴⁾ Când află vre unū ou de găina „pă-ră s i t ū“, adică celū de pe urmă, pe care o găină îlū

¹⁾ Se usiteză în Ilișesci și'n alte sate din Bucovina.

²⁾ Dictatū de unū Românū din Tereblecea.

³⁾ Acésta credință și datină e lățită pretutindene între Româncele din Bucovina.

⁴⁾ Totū din cauza acésta nu mânâncă ele nici fructele cele îngemēnate, precum : persice, prune, nuci, alune, mere ect.

ouă într'unu anumitū periodū, pre acela Româncele nu-lū
ținū, ci-lū asvêrlū peste casă. După credința lorū unū
astfelū de ou nu e spre bine. ¹⁾ Din ó uele pără-
site, cari sunt fórte mititele, se dice, că din fie-care
esă câte unū „Spiritușū“ ²⁾, dacă cine-va le clo-
cesce subsuórá nóue zile și nóue nopti. Spiritușulū,
după ce se nasce, remâne în veci tovarășulū aceluia,
care l-a scosū din găóce. Elū în lumea acésta servece
persónei, care l-a clocitū; murindū însă acea persónă
trebuie ca pe ceealaltă lume să servescă ea Spiri-
tușulū. ³⁾

Aici în lumea acésta trecétóre tóte sunt ertate,
după cum dice Românulū. Astfelū deci și acela, care
a crescutū unū Spiritușū, se servece de dênsulū:
ilū trãmite la altū omū ca să-ı facă reū, să-ı omóre
vitele din ocóle și din grajduri ș. a. Insă în ceealaltă
lume Spiritușulū e stăpânū; elū e domnū preste
celū ce l-a crescutū aici pe pãmêntū și ce voesce elū,
aceea trebuie să facă crescétoriulū seū. ⁴⁾

Afară de ó uele părăsite, de cele cu d ó ue
gălbănușuri și de cele dintâiū ale puicetelorū

¹⁾ Se usiteză în Ilișesci, Zaharesci și alte sate. Când aruncă
aceste ó ue peste casă dicū: „cum sbórá acestū ou părăsitū peste casă,
așa se sbóre, se fugă și să se depárteze totū reulū și tóte duhurile
rele și necurate de acésta casă.“

²⁾ Poporulū rom. din Căndreni și celū din satele învecinate,
după cum m-ı scriisū Dlū P. Ursulū, crede, că din oulū celū
dintâiū celū ó uă o puicută, se face Spiritușū, dacă se
cloce-ce subsuórá. —

³⁾ După spusa Românilorū din Voloca și după descrierea trá-
misă din Horodniculū-de-josū de conseolarinlū meū Dlū P. Pre-
lipcénū.

⁴⁾ Com. de Dlū P. Prelipcénū.

negre, toate celelalte oue de găină sunt foarte căutate de Români. De-aceia nu e mai nici o casă românească, la care să nu se găsească găini. Din ouele acestora facu „papă“¹⁾ seú „scrobú“. La pasci ei facu „oue roşii“, „împestríte“ şi „muncíte“.²⁾ Érá la nunţi, amésuratú datinei păstrate din strebuní, însuráţeií îndată după cununie trebuie să mânânce mai atâtú unú ou de găină şi numai după aceea potú se guste din celelalte bucate, ce li se punú de'nainte.³⁾

Ouele de găină se mai întrebuinţéză şi în contra unorú bóle. Şi anume: oulú fertú vértosú táindu-se în dóue, scoţindu-se gălbănuşulú din albuşú şi turnându-se puţinú práfuşorú de pétră vénětá în loculú gălbănuşulú se crede, că ar fi ajutându foarte multú, dacă se pune la ochii cei cu albaţă. Asemenea mai sunt bune de albaţă şi cuişórele pisate, puse pe albuşú de ou. Páciuşele de inú unse seú muiete în spumá de albuşú sunt bune să se puná la rane, când se opáresce, dar' mai cu samá când se frige cine-va. Lapte de femee mulsú în găóce de ou e bunú contra aprinderéi ochilorú, dacă se tórná în ochi. Gălbănuşulú de ou pusú la sóre se topesce péné ce se face dintr'ensulú unú felú de untú.

¹⁾ „Papă“ dela lat. pappo- (papo) are = a mânca. Plaut. pe unele locuri se mai dice şi pápará şi páparadá.

²⁾ Mai pe largú vom scrie despre aceste oue, când ne vom ocupá cu datinele dela Pasci.

³⁾ P. Ispirescu. Legendele şi Basmele Românilorú etc. Part. I. ed. III. Bucuresci. 1872. p. 59. „Nu trecură multe zile şi le făcurá o nuntá d'ale împéřátescile. Când se puserá la mésá le aduserá şi lorú unú ou cu zamá, după lege, din care numai améndoí trebuiaú se mânânce.“

Untulă acesta apoi e bună de albață, dacă se unguă cu dănsulă genele și totă împrejurimea ochiului. ¹⁾

La înmormântări mai rară Românu, care să nu dea peste mormântă gropariului, seă altă omă sermană, o găină vie de sufletulă celui repăusată. ²⁾ Găina acăsta, dată peste mormântulă seă grăpa ună mortă, după credința poporului romănu, însemnă deschiderea drumulă în cealaltă lume, căci se dice, că găina merge înaintea sufletulă totă scociorindă și chēmândă, ca și când ar avea puă mică. ³⁾ La „prasnice“ seă „comândări“ Romăniă dau preotulă, care funcționăză, o găină albă seă ună cocoșă albă ⁴⁾ de sufletulă acela, pentru cariă se face prasniculă seă comândarea. ⁵⁾

Babele romăne, precepute în arta medicinēi poporane, întrebuintăză găinele, sfărticate de viă dreptă în două, la o mulțime de bôle, mai cu samă la dureri de pieptă și contra bubei celei rele. Dreptă aceea la fie-care casă credința și datina păstrată din moși stre-moși pretinde, ca cele mai multe găini să fie negre seă dacă nu tocmăi cele mai multe, apoi celă puțină căte-va. De casa, unde sunt găini negre, nu potă să se apropie nici odată farmecele, aruncăturile și spiritele necurate. Era dacă atare vrăjitoră face cui-va „pe ursită“

¹⁾ După spusa unei Romănce din Siretiă.

²⁾ Se usităză pretutindene la Romăni, respective la Romăncele din Bucovina.

³⁾ Com. de Dlu P. Ursulă.

⁴⁾ E de însemnată și aceea, că la prasnice seă comândări nici odată nu se dau găini seă cocoși negri de sufletulă celor repăusați ci numai albi.

⁵⁾ Se usităză mai pretutindene la Romăniă din Bucovina. —

séu dacă îl pocesce, atunci o altă vrăjitoare numai cu o găină négră e în stare să-î desfacă. Acea găină rămâne apoi pentru totdeauna a vrăjitoareii, care a desfăcută. ¹⁾

Afară de acestea ni se mai spune la țéră că dacă osul peptului dela vre o pasere domestică, prin urmare și dela găină, tăiată la nuntă séu la alte ospete și zile de serbătore, este dreptu, acésta însemnéză, că âmbii soți sunt fideli unulu altuia și că ferecirea familiei este asigurată. Dacă centrul osului e de-o colóre roșă, atunci e semnă, că sărăcia stă departe de acea părechie de soți; érá dacă colórea e albă séu numai puțin roșă, însemnéză, că avuția nu-î prea iubesce. ²⁾

În ziua de ajunul Crăciunului și a Botezului se dă gănilor de mâncat din tóte bucatele, ce se află pe mésză, câte câte-va fărîmături; dar' acestea se pun în mijlocul unui cerc de puțină séu de polobocă, pentru ca tóte găinile să mânânce dintr'unu loc. Prin acésta Româncele credă, că vor face pre găini să nu se óuă care pe unde apucă, ei să se óuă tóte într'unu loc. ³⁾

¹⁾ Com. de Dlă P. Prelipcénu.

²⁾ G. Dem. Teodorescu. „Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român.“ Bucuresci. 1874. p. 92. — Mai există la popor încă și acea credință, că rumpându doi înși osul peptului dela o găină, pe a cui parte rămâne mai mult, acela va trăi mai îndelungu, érá celalaltu va muri mai curéndu. Dacă osul se rumpe în dóue părți egale, atunci viața celoru ce l-au ruptu va avea aceeași durată.

³⁾ Com. de Dlă P. Prelipcénu.

În casa unde sunt closce de găină, după credința poporului, nu e bine să se mânânce oue fripte. Și nu numai că nu e bine să se mânânce, dar' nici frige nu se potî în acea casă sîu în apropierea ei. Dacă s'ar' face unele ca acestea, atunci puî ar perî toți încă înainte de-a eși din găoțe. ¹⁾ Asemenea nu trebuie a se pisă sare sîu altî ce-va la casele cu closce, căci asurdescî puî. ²⁾ Pentru ca fiitórele closce să stee bine pe oue, pêne vorî scóte puî, e de lipsă, ca preotulî, când âmbă cu icóna la ajunulî Crăciunulî și cu crucea la ajunulî Botezulî, să șédă macar vr'o dóue minute pe la mesele ómenilorî și să guste câtu-și de puținî din bucatele puse pe mésză. La acea casă, unde preotulî nu șede nici unî picî, se scie, că cloșca n'are să scótă puî. Așa crede poporulî românî din Bucovina și când preotulî sosese cu icóna sîu cu crucea în casă cui-va, femeile nu-î daî pace pêne nu se pune macar pe unî momentî la mésză.

Româncele aî datină de-a pune sub closce óuele fără părechie. Motivulî este acesta: întêmplându-se ca vre unî óu să fie limpede sîu ca vre unî puî să péră în găoțe, — atunci să péră celî stingherîu, ér' nu din părechie. Punêndî cu părechie ele credî, că ar trebuî să se strice mai multe óue și să péră mai mulți puî. Ér' când e să pue óuele sub cloșcă, atunci mai ântâiî le cêrcă în zarea luminei spre a vedea, cari sunt bune de pusî și cari nu. Cele ce aî „bănuțî“ în partea ro-

¹⁾ Com. de Dlî P. Prelipcénî.

²⁾ După credința Româncelorî din Siretiî.

tundă și nu sunt „cîrurate“ acelea sunt bune, érá celelalte nu. ¹⁾ A patra i, dupá ce áu pusú óuele sub cloșcá, le mái c ercá odatá, bágáundu-le într'o strachiná cu apă caldá. Acelea, cari plutescú pe de-asupra apeí e semnú, c a sunt limpedí și nu vor eșí puí din ele, prin urmare trebuescú înlocuite cu altele própsete ; bune de clocitú sunt numai acelea, cari se cufundá în apă. Le c ercá apoi din nou și la zarea luminei și înlăturézá pre tóte acelea, cari nu se aratá tulburí. ²⁾

Înainte însá de-a aședá óuele sub cloșcá, Románcelile punú mái ántáú în cuibare unú cuiú de ferú și o brasdá de sub plugú séú o glie de ceea ce se punú în deminéța sántului-George pe streșinele caselorú, pe stálpíi porțilorú și aí porțitelorú. Cuiulú, brasda și glia áú sá apere puíi, ca sá nu pérá în gáóce când tuná. Femeile, cari vreú sá íasá numai c o c o ș e í, punú óuele în cuibare c'ó cușmá séú c'ó p elárie ; cine doresce sá aibá numai p u í c u ț e, le pune c'unú tulpanú séú c'ó pestelcá. ³⁾ Dacă cine-va voesce a împedicá pre o cloșcá sá nu mái clocescá, atuncí o móíe în apă rece séú o urzicá. —

Gáinele, ce áú C o b e ⁴⁾, Románcelile sciú sá le

¹⁾ Com. de o Románcá din Siretíú.

²⁾ Idem.

³⁾ Idem.

⁴⁾ „C o b e a“ e unú felú de bólá, pe care o cap etá numai gáinile și gáscelile, când nu beú apă de-ajunsú. Adicá pe v erfulú limbei li se face unú felú de peliță v ertósá ca unghia ; ea are forma unú simbure despícatú de bostanú și din cauza ei gáinile și gáscelile nu potú m ancá nemicú și începú a gogi și hárcái p en e ce perú. Dela ác esta bólá și hárcáiturá a gáinilorú vine și icala : „v o r-

vindece fôrte lesne; ele deslipescû cobeia cu vârfulu unui acû séu și cu unghiile. ¹⁾

II.

Dacă voimû acuma să aflămû originea datinelorû și credințelorû înșirate pênă aici, trebuie să ne întôr-cemû privirile la vechime, să consultămû puținû mitologia și pre scriitorii însemnați ai vechilorû Romanî. Făcêndû acêsta ne vom cor vinge de bună samă, că datinele și credințele, de cari am vorbitû, își aû isvurulû lorû numai și numai în credințele și datinele Romanilorû, strebunilorû noștri.

Romanii pe lângă auguratû și aruspicatû mai aveaû încă și o mulțime de alte auspicii specifice séu feluri de a consultà sôrtea. De acestea se ținû și găinile. Dreptû aceea ei întrețineau cu cheltueli publice unû anumitû numărû de găini sfinte. Când erà să se întrebe sôrtea, preotulû da găinilorû de mâncare: dacă ele mâncaû cu lăcomie, acêsta se considerà ca unû presemnû (omen) norocosû; érá dacă nu voiaû să mânânce, atunci erà vorba de vre o nenorocire. ²⁾

Dar' nu erà numai atâta.

besce pare că are cobeia, care se aplică ómenilorû ce vorbescû regușitû.

¹⁾ Se dice că cobeia se vindecă și atunci, când găinile și gâscele, ce o aû, beû apă de omêtû (néua, zăpadă) din luna lui Martie. Româncele într'adevêrû strîngû apă de omêtû din luna lui Martie și o păstréază apoi peste totû anulû.

²⁾ L. Fürstедler. Die Götterwelt der Alten. Pest, Wien, Leipzig. 1866. p. 18.

Romanii puneau foarte mare preț pe întrebarea sorții; ei țineau mult la cunoșterea norocului și la gâcirea întâmplărilor din viitoriu. Cântatul, beutul, și mișcările găinilor aveau pentru dânsii o deosebită însemnătate, căci se credea, că prin acestea se poate afla sârtea, bună sau rea, atât a singuraticilor indiviși, a familiilor, cât și a statului întreg. Romanii nu întreprindeau mai nici un lucru mai important pînă ce nu consulta și pre găini.

Dela aceste datine, credințe și prejudețe ale Romanilor provine, fără îndoială, și o mare parte a datinelor și credințelor românesce de astăzi. De aci, cred eu, că provine datina în ajunul Crăciunului și al Botezului de-a da găinilor să mănânce din mijlocul unui cerc de poloboc; apoi aceea, de-a măsura și de-a tăia găinile, cari cîntă cocoșesce, — de-a despărți găinile, când se bat, — precum și obiceiul femeilor de-a nu tăia găini, apoi al nevestelor de-a nu mânca ouele de găină cu câte două gălbănușuri.

Tot în auguratul și aruspicul Romanilor trebuie să căutăm originea și a celorlalte credințe, precum sunt vestirea fometei, când găinile se scoldă tare demință și se culcă foarte târziu, apoi prevestirea ferecirei și a neferecirei, a săraciei și a avuției, a morții timpurie sau mai târzie, după osul peptului dela găini.

Credința Românilor în privința clocirei ouelor părăsite și a celui dintâu ou de puicuță la Romani nu o găsim întocmai. O aveau însă încă câțiva și Romani. Etă ce ni spune Pliniu:

„Chiar și de cătră omū se clocescū -- adică óuele de găină. — Impărătesa Livia fiindū în fragedă tine-reță îngreunată cu Tiberiū Cesare de cătră Nero, și dorindū fórte a nasce unū urmașū bărbătescū, își luă refugîlū la auguratulū unei copile, clocindū unū ou în sinū și când trebuea a-lū depune, îlū predă în sinulū unei nutrice, ca să nu se întrerupă clocirea. Și se spune că nu s'a înșelatū în auguratū ¹⁾; căci scoțindū ea din găóce unū cocoșelū a născutū și unū băiatū.“

Maī departe totū din Pliniū aflămū, că Romanii aveau aceea-și datină, ca și Româncele nóstre, de-a pune sub cloșce óuele fără părechie; a patra di și ei le cercaū în zarea luminei și în apă, ca să védă, cari sunt bune de clocitū și cari nu. Ca și Româncele de astă-di, Romanii încă îndătinaū a pune în cuibarele cloșcelorū unū cuiū de ferū și țernă de sub plugū spre a apăra puii din óue în contra tunetului. ²⁾

Celelalte datine și credințe, ce le maī au Româncele despre cloșce, e adevăratū, că nu se potū consideră de-a dreptulū ca o remășiță dela strebuniū noștriū, dela vechii Romani; dar' eū credū, că ele sunt nisce adausuri de maī târđiū și că, în totū casulū, purcedū din aceea-și fântâna, de unde ni-au venitū și celelalte, despre cari ni vorbesce Pliniū.

La ceremoniū cu caracterū divinū, găinile cu rostulū și cu piciórele galbine se consideraū ca necurate; asemenea se maī consideraū ca necurate și găinile negre

¹⁾ Pliniū. Hist. nat. lib. X. c. LXXVI.

²⁾ Pliniū lib. X. c. LXXV.

la serbarea secretă, care se făcea în onórea buneî zeîțe (bona dea) numai din partea femeilor, barbații fiind cu totul eschiși. ¹⁾

De-aici provine și datina femeilor române de-a da preotului la prasnice numai găini albe de sufletul mortilor, érá negre nici odată. Póte că totu aici s'ar putea căută și originea obiceiului de-a da găini peste morminte de sufletul celor repăusați.

Ce se atinge de întrebunțarea óuelor de găină ca medicamente vom amentî numai atât, că ea erà în mare védă la Romani. Cartea XXIX c. XI. din istoria naturală a lui Pliniu trătéză mai numai despre medicamente din óue de găină. ²⁾

Datina, ca însurățeî după cununie să mânânce mai ântâiu dintr'unu ou și apoi din celelalte bucate, vine de acolo, că la Romani óuele de găină formaú de ordinarú începutul fie-cáru prândú și ospetú. De unde și proverbele: „f a m e n a d o v u m“ (Cic.) pâně la ou, adică începutul ospetului și „a b o v o u s q u e a d m a l a“ (Horațiú), adică dela început pêně la sfârșitú. ³⁾

Din tóte, câte s'au espusú pêně aici, lesne se póte încredințá orî cine, fie chiar și celú mai înverșunatú contrarú alú descendinței nóstre, că tóte datinele

¹⁾ Plinii lib. X. c. LXXVII.

²⁾ Cadrulú articolului de față e pre îngustú, ca să potú reproduce tóte acelea medicamente de óue de găină, pre carî le însirá Pliniú în arátatulú capitolú.

³⁾ Schönberger Wörterbuch. tom. II. p. 214—215.

și credințele Românilor, séu mai bine ale Românce-
loră despre găini, sunt remășițe cu adevărată romane.
In șirulă acestoră datine și credințe nici ună cuvântă
nu se află, care ar fi în stare să arunce câtă de pu-
țină umbră asupra afirmățiunei nóstre.

Păunul.

I.

De și Păunul, la Români din Epiru Pagonu,  ra la cei din Istria Păun   și Păvun  , lat. Pavo cristatus L. germ. der Pfau, are o v ce ascu it  și neplăcut , de și nu e a a de resp ndit  la noi ca alte paseri, totu- i, din cauza penelor   sale celor   frumo e, cu cari este  mpodobit , a   Rom ni   și despre d nsul   mai multe datine   și credin e, cari merit  a fi luate  n considera iune.

Cari sunt datinele   credin ele acelea   și ce ni   mai spune   crede poporul   despre d nsul  , vom vedea  ndat . Mai  nt u  ns  s  vorbim   pu in   despre deosebitele numiri formate dela cuv ntul   „P un  “.

Femei  sa P unului se numesce de c tr  popor   P un  ¹⁾, dem. P unic   și P uni  .

Cu aceste trei numiri a   Rom ni   datin  de-a desm erd  pre nevestele   fetele cele frumo e   dr g la e. Dovad  despre ac sta avem   mai multe do ine   hore poporane.

¹⁾ Barcian  . Dict. — D. Ananescu Zoolog. p. 104.  i 'n Bucovina.

O horă poporană din Bucovina, care dă numirea de „Păună” unei mirese, sună astfel :

Frunză verde și una,
Se mărită Păuna
Și rămâne grădina,
Grădina cu florile,
Stratulă cu garofele. ¹⁾

Éră o doamnă, totă din Bucovina, sună așa :

Frunză verde lemnă uscată
Cuconașă, boeră bogată,
La chilie ce-ai cătată ?
— Păunița m'a chemată
Să-mă dee zahără pisat
Și gură de sărutat !
— Dacă tréba ți-i de-asa
Iubesc-te Păunița,
La mine n'ai ce cătă,
Că eă strae mă-oă negri
Și cu tine n'oă trăi,
N'oă trăi, nu te-oă iubì,
Ci mă voiă călugări ! ²⁾

Dintr'o chiutură din Transilvania scótemă următórele vêrsurì :

Când gândescă, mândră, la tine
S'aprinde inima'n mine ;
Când te vedă mândră'n portiță
Par' că vedă o păuniță. ³⁾

¹⁾ S. Fl. Marian. Poesii pop. rom. tom. II. Cernăuți. 1875. p. 215.

²⁾ S. Fl. Marian. op. cit. p. 140.

³⁾ Ióne P. Vladú : „Chiuiture pop.” publ. în „Familia” an. VI. Pesta 1870. No. 18. p. 211. —

Totū acesteā numiri se dau adeseori de Români și la o samă de vaci și vițeale, cari sunt la făptura corpului și la colórea părului fórte frumóse.

„Păună“ se numesce și o locuință izolată din județul Ialomița în România ¹⁾, érá „Păuniță“ unū platoū micū de pe teritoriul Ciobancuței în Transilvania. ²⁾

Unū puū de păunū séu unū păunū micū se numesce Păunașū și Păunelū.

Totū cu aceste dóue numiri se desmíardă și bărbații cei frumoși, și'ndeosebī feciorii.

Étă și unū esemplu!

Pe de-asupra unū satū
Trece-unū Păunașū rotatū.
Dar' nu-ī Păunașū rotatū,
Că-ī bădița supératū
Și de mândre-ī fărmeccatū
Cu trei pae dela patū
Și cu apă din fântână
Să nu măi aibă hodină.

„Păunașū“ și „Păunelū“ se numescū și o samă de viței, cari sunt frumoși. Ba! în Bucovina și România, după câtū sciū eū, esistă măi multe familii românesce, a cărorū connume e Păunū, Păunașū, Păunelū, Păunénū și Păunescu.

Când doi tineri, o fétă și-unū feciorū, se potrivescū fórte bine, când séménă unulū cu altulū atâtū lă făp-

¹⁾ D. Frunđescū op. cit. p. 345.

²⁾ Com. de Dlū G. Crăciunașū. —

tură și căutătură, câtă și în purtarea lor cea frumoasă și esemplară, atunci se dice că „s e m e n ă c a d o i p ă u n a ș i”.

Acésta asemănare o întâlnimă foarte adese-oră în cântecele noastre poporane.

Étă și ună esemplu !

Vină, lele, să fugimă,
Că noi bine ne lovimă,
Și la ochi și la sprincene
Ca doi păunași la pene

Altă esemplu !

— Meî bădiță dămă ună sfatū
Cum să scapū eū de bărbatū ?
Că bărbatulū mi-î uritū
Nu mă potū băga'n pământū !
— Eū te'nvețū mândra mea bine,
Ie-ți totū ce ai, vinū cu mine
Și amendoî să fugimă
C'amendoî ne potrivimă
Și la ochi și la sprincene
Ca doi păunași la pene.¹⁾

De la pă unū s'aū formatū mai departe și cuvintele : pă un a r i ū , pă un e s ă , adj. pă un e s c ū și vrb. pă un e s c ū , a se pă un i = a se resfăță, a se îngânfă ca Păunulū ; pă un i r e = resfățare ; pă un ă r i e = o mulțime de Păuni, d. e. ce de-a pă un ă r i e , adică : ce de-a Păuni !

¹⁾ Ione P. Vladū în Familia an. VI. Pesta. 1870. p. 127.

După numele Păunului avem și vr'o câte-va numiri de sate și-a unei păduri în România, precum : Păun și Păuneschi.¹⁾

Acestea-sî tôte cuvintele formate dela Păun !

Și-acuma să trecem la datinele și credințele Românilor despre acêsta pasere !

II.

Nu este o duminică, nu este o serbătoare, nu este o petrecere măi însemnată, în care feciorii să nu-și pue una sêu și măi multe pene de păun în pělărie. Péna de Păun este una din cele măi plăcute și usitate înpodobiri ale feciorilor și ale fetelor. Ba ! am observat că pe alocurea, măi alesu feciorii cei avuți, aș pělării împenate cu pene de Păun, pre cari le pörtă numai în unele serbători măi însemnate.

Cum că dătina acêsta este fórte respândită pintre feciorii români nu numai în Bucovina, ci și'n alte locuri, se vede din măi multe cântece poporane. Noi însă vom reproduce aice, ca dovada despre acêsta, numai vr'o câte-va versuri, ce le scótem dintr'o doină, care am aúdit'o în comuna Galineschi din Bucovina :

A séră și-alaltă séră
Mă cătă dorul pe-afară,
Eú eram într'o chilie,
Podobiamú o pělărie,
Cu păun și cu hârtie
Să ı-o trămitú lui Ilie.

¹⁾ D. Frunđescu. op. cit. p. 345.

Penele de Păunū se'ntrebuințeză de cătră Ro-
mânce adeseorî și la farmece și descântece.

Noi vom aduce aice numai unū singurū esemplu.

Descântătórea, carea voesce să vindece pre unū
omū ce are albață la unū ochiū sėū și la amėndoi, ție
o pėnă de Păunū și învėrtindu-o în prejurulū
ochiulū cu albață recitėză următóriulū descăntecū :

„Bună deminėta
Șepteđecī de fecióre curate !
Unde mergeți,
Unde vė duceți,
Arđėndū,
Părjolinđū :
Cu șepteđecī de greble,
Cu șepteđecī de măturī?...
— „Ne ducemū
Să greblămū
Să măturămū
Mănăstirile de călugări
Și de prescurī!...
„Ba ! voi acolo nu mergeți,
Nu vė duceți !
Că mănăstirile
Și prescurile
Dumneđeū le-a datū,
Dumneđeū le-a lăsatū,
Dumneđeū le-a greblă,
Dumneđeū le-a mătură.
Veniți de greblați
Și măturați :
Săgețile,
Albețile;
Săgetăturile,

Impunseturile
Din crescutul capului,
Din fața obrazului,
Din sgârecul nasului.
Cu grebla le greblați,
Cu mătura le măturați,
In Marea-négră le dați:
Unde cocoșu negru n'a cântat,
Câne negru n'a lătrat.
Acolo să trăescă,
Acolo să vecuască!...
Éră albețele
Și săgețile,
Impunseturile
Și săgetăturile
Să remâe câtă ună firă de macă
In patru despicați
In Marea-négră dată...
Acolo să trăescă,
Acolo să vecuască.
N. să remâe
Ca sórele'n sânină
Curată, amină!

Descântecul acesta, după cum mi-a spusă Ióna Lupașcu, descântătoare din Siretău, care mi l-a dictat, se descântă în trei zile de postă câte de trei ori pe zi pênă a nu resări sórele, și la fie-care descântare descântătórea învêrtesce cu pênă cea de Păună în prejurul ochiului atăcat, pênă ce gătesce cuvintele de rostit.

Prin acest mijloc, crede descântătórea, că cei ce au albață la vre ună ochi se vindecă și-și recapătă érá-și vederile.

Găinațul Păunului, după credința Românilor din Ciobanuca, punându-se în rachiū, vinū sēu bere, și acēsta bētura dāndu-se apoi unui omū bētorū s'o bee, se ȃice cā omulū, ce-o bea, i se uresce bētura și cātū trāesce nu be mai multū. ¹⁾

III.

Dela datinele și apucăturile Păunului avemū și vr'o cāte-va proverbe și asēmēnări. Acestea credū cā încă vorū fi de óre-și care interesū. Dreptū aceea voū sǎ le înșirū aice pre cele ce le-am auȃitū pēne acuma, și anume :

Ca păunulū se māndresce,
Totū cu laude trāesce. ²⁾

Acestū proverbū se aplică totdeuna ómenilorū celorū māndri și lāudāroși.

„Păunulū are pene frumóse, dară piciorē uríte.“ Acestū proverbū se ȃice pentru cēi frumoși la vedere, dar' cu urmări urite. ³⁾

Păunulū sǎ tacǎ
Dacǎ vrea sǎ placǎ, ⁴⁾

adicǎ celū ce nu scie sǎ vorbēscǎ cum sǎ cade, celū ce dǎ ca cu bota în baltǎ, mai bine sǎ tacǎ.

¹⁾ Com. de Dlū Gr. Crăciunașū.

²⁾ Antonū Pannū. Prov. Partea I. p. 162.

³⁾ Convorbiri lit. an. VIII. Iași. 1874 75. p. 70.

⁴⁾ Idem. p. 72. —

„Mândru ca un ū Păun ū“. Păunul e simbolul deșertăciunei, de-aceea adeseori auđim ū pre români aplicându acęsta asemęnare ómenilor celor deșertți și infumurați.

Se istorisese mai departe, că Păunul ū, când s'a însurat ū, pęne la amędi s'a gătitu și s'a împodobitu fórte frumos ū, cum se cuvine un ū mire ca să se împodobęscă.

Păunița însă, sciind ū că tóte, câte i-au fost ū de trebuința, sunt gata, nu s'a împodobitu, đicęnd ū că ea are încă destulă vreme de-a se împodobi pęne la amędi.

Mergându acuma Păunul ū cu suita sa ca s'o íee dela părinții se și s'o ducă la sine a casă, a aflat ū negătita.

Păunița, cum a vędutu că mirele se ū vine așa de grabă, s'a rugatu ca s'o mai aștepte pęne ce s'a împodobi, spunęnd ū că ea încă nu este gata. Insa Păunul ū a spus ū că o ía și așa cum este, fiind ū că o avea fórte dragă, și cum a fost ū, așa a și luat ū, ... n'a așteptatu ca să se mai gătęscă.

Dar' Păunița de-atunci, fiind ū ca nu s'a gătitu la timp ū, a ramas ū mai simplă la pene ca soțul se ū ca Păunul ū. ¹⁾

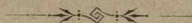
In fine Păunul ū e consideratu și ca o pasere care prevestese schimbarea timpului.

Adeseori auđim đicęndu-se că Păunul ū, când are să se apropie plóia, cęntă cu glasul se ū

¹⁾ Dictat ū de V. Flocea.

celū urîtū, care ne face să uîtămū penele lui cele frumóse. ¹⁾

¹⁾ Isaia Schinteia: „Scrisórea unū plugariū cãtrã redactoriū“, publ. în „Şeđetórea“ an. I. Buda Pesta. 1875. p. 47.

P i c a.

I.

La mai multe case ni se'ntemplă să vedemū nu odată pintre paserile domestice una cu capulū pleşuvū şi cu creştă roşă pe frunte, cu penele de colóre cenuşie şi împestriţată cu pete albe ca mărgăritariulū. Acésta pasere, care se póte de departe cunósce dintre celelalte paseri domestice nu numai după făptura corpulū, ci şi după strigătulū ei celū pătrundătorū şi de multe ori fórte neplăcutū, se numesce de cătră Romāniū din Bucovina : Pică pl. Picī; Pipică, pl. Pipicī; şi Pichīură pl. Pichīuri; de cătră Romāniū din Muntenia şi unele părţi ale Transilvaniei; Bibilică, Bibilóică ¹⁾, masc. Bibiloīū ²⁾, Găină-de-mare ³⁾, Găină-cu-mărgăritare ⁴⁾ şi Pipilică ⁵⁾; de cătră cei din Oltenia : Câţă ⁶⁾; şi'n urmă

¹⁾ Veđi: Vocab. de Petri, Barcianū şi Polizū.

²⁾ Vocab. Polizū.

³⁾ Com. de Dlū Gr. Crăciunaşū şi N. Densuşianū.

⁴⁾ B. Nanianū, op. cit. p. 101.

⁵⁾ Barcianū, Vocab. A. de Cihac, Diction. tom. II. p. 256.

⁶⁾ Com. de Dlū I. Cornoīū; — Veđi şi Ananescu Zoolog.

de cătră cei din Moldova: *Pichere* și *Pichire*¹⁾, lat. *Numida meleagris* L. germ. *das Perlhuhn*.

Fiindă că *Pica* nu se cultivéză de cătră Români de multă și'ntr'ună gradă așa de mare, ca celelalte paseri domestice, cum sunt bună óră găinele, rețele, gâscele și porumbii, de-aceea și datinele și credințele acestora despre dânsă, față cu a altorú óre, sunt fórté puține și ne'nsemnate.

Credințele și datinele Românilorú se referescú măi multă numai la óuele acestei paseri. Decí, de-ocamdată și eú voiú vorbì numai despre acestea.

II.

In serbătorile Pascilorú fie-care Românu, începândú dela celú măi micú pruncú și pêné la celú măi bătrânú moșnégu, pórtă la sine măi multe óue roșii și împestrite ca să cîocnéscă cu amicii și cunoscuții seí, după cum e datina moscenită dela strebuní.

Sunt însă o samă de óomeni, cari și aice alérgă după speculațiuní și înșălățiuní, voindú a câștigă măi multe óue de câtú alții. Aceștia își facú óue roșii de *Pică*, cu cari, cîocbindú, câștigă cu multă măi multe óue, de câtú când ar cîocni cu óue de găină, de óre ce óuele de *Pică*, duple cum e cunoscutú, sunt cu multú măi tari la găóce ca cele de găină. Inșă celú ce cîocnesce cu óue de-acestea, nu numai că se consideră de-unú înșălătorú, ci se díce încă că are

¹⁾ A. de Cihac. Diction. tom. II. p. 254. — Com. de Dlú I. Cornoiú.

förte mare păcatü, pentru că numai óuele cele de găină sunt menite spre acestü scopü.

Óuele de Pică le'ntrebuințéză unele Românce și la o samă de farmece de dragoste, precum și ca lécü în contra mușcăturei șerpilorü. Dar' cum le'ntrebuințéză ele în aceste dóue casuri din urmă, pêně acuma nu-mi e mai de-aprópe cunoscutü.

C u r c a.

Dintre tóte paserile domestice cea mai puțin cultivată de poporul român și mai ales de cel delat țără este Curca, dem. Curcuță, masc. Curcan, dem. Curcănășu; la Români din unele părți ale Transilvaniei și anume la cei din țera Hațegului: Corcodină, masc. Corcodan¹⁾, în alte părți însă Corcotină²⁾, masc. Corcan și Corcodan³⁾, la Români din Banat pe lângă Curcă încă și Cîurcă⁴⁾; la Români din Istria Pură masc. Purichiu și Purman⁵⁾, lat. Meleagris gallopavo L. germ. das Truthuhn, fem. die Truthenne.

De-aice vine apoi că Români n'au nici o legendă și mai nici o datină séu credință despre acésta pasere.

Totú ce potú spune în privința acestei specii de paseri este, că dela datina Curcanului de-ași sborși penele și de-a se umflă au formatú Români asemenea „se umflă ca unú curcanú“, care este

¹⁾ Com. de Dlu N. Densușianú.

²⁾ Polizú. Vocab.

³⁾ S. P. Barcianú. op. cit.

⁴⁾ Veđi: Familia. an. XIX. Oradea-mare. 1883. p. 227.

⁵⁾ I. Maiorescu. Vocab. istriano-románú. publ. în „Convorbiri lit.“ an. VIII. Iași. 1874 75. p. 210.

fórté usitată în Bucovina și care se ȃice despre bǎr-
bații ce se fudulescú și se îngâmfă prea tare, de și
n'ău pentru ce, precum și despre cei aroganți. Érá dela
curcă vine ȃicala „s'a bǎrzoiatú ca o curcă“,
care se aplică femeilorú celorú îngâmfate.

D r o p i a.

I.

Paserea cea mai mare, care se află în Europa și care, pe câtu e de greoie în âmbletulü seü, pe atâta e și de istetă și precaută ca să nu devie prada vênătorilorü, cariü, pentru carnea ei cea gustuósă, o urmărescü pretutindene unde sciü că petrece, este D r o p i a, numită altmintrelea și D r o b i ț ă, D r o f i e și D r o c h i e, lat. Otis tarda L. germ. die Grosstrappe.

Bărbătelulü acestei paseri, după cum mî-aü spusü mai multü Români din Bucovina, se numesce în unele locuri D r o b ü pl. D r o b i, în altele S d r o b ü pl. S d r o b i, érá în Muntenia D r o p i o i ü și'n glumă M i t r o p o l i t ü. ¹⁾

O altă pasere, care se ține de familia D r o p i e i, însă care e cu multü mai mică de câtü acésta, se numesce D r o p i e - m i c ă seü S p u r c o i c ă ²⁾ masc.

¹⁾ A. I. Odobescu. Ψευδο-κορηγετικός. p. 7.

²⁾ În Dictionnaire daco-romane t. II. p. 355. al Dluă A. de Cihac, numele acestei paseri e scrisü „Spărcóică“. Eü credü însă că acestü modü de scriere nu e corectü, ci ar trebui să fie „Spurcóiică“, ceea ce fórté logicü ca femeüscă a „Spurcaciului“, și acésta cu atâta mai multü, de óre ce paserea din cesține se numesce „Spurcóiică“ și de cătră Dr. T. Stamati în

Spurcaciū¹⁾, lat. Otis tetrax L. germ. die Zwergtrappe.

Dropia din urmă se deosebesce de cea dintâiu prin aceea, că e cu multū mai mică la corpū; la pene e cafenie, pe spate cu puncte negre, érá pe pánțele albă; pe când cea dintâiu e mai mare, mai greóie, penele de pe spate i sunt ruginii, érá cíoculū scurtū și pėrosū la răděcină.

Amėndóue paserile acestea se află într'unū numărū fórtē însemnatū în România¹⁾ și mai alesū pe lângă Dunăre. În Bucovina și Transilvania provinū cu multū mai puținē Dropii și numai în unele timpuri anumite. Ele se nutrescū cu grăunțe, érbă și insecte. Carnea lorū este fórtē bună și gustósă la mánzare, de-aceea vėnătorii le caută și le urmărescū cu o deosebită pasiune.

III.

Partea cea mai înpoporată cu Dropiī a României este întinsa câmpie a Baraganului. Aice se facū cele mai multe și mai înteresante vėnătorii asupra acestorū paseri. Decī, cugetū eū, că nu va fi fără óre-și care înteresū pentru cetitorii noștrii, dacā li vom înfățișă aice, prin vr'o câte-va trăsături, modulū cum vėneză Româniī Dropiile pe aceste câmpii întinse, și

alū seū „Manualū de Istorie naturală“. Iași 1848. p. 99. unde dice că „e înaltă de o palmă și șese palmace“, precum și de Dr. Cihac. în a sa Ist. nat. Iași. 1837. p. 108.

¹⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 105. — Natura, jurnalū pentru respândirea sciințelorū nat. în România an. V. Bucuresci. 1862. p. 28.

mai alesu Tămădăienii, acei „vânători de Dropii din baștină, carii némű din néműlű lorű aű rătăcitu prin Baraganű, pitulați în căruțele lorű acoperite cu covergi de rogojină și, mánându în pasű a lene glóbele lorű de călușei, daű róta ore, ȃile și luni întregi împrejurul falnicilorű Dropioi — căroră eű li ȃicu Mitropoliți, — seű când aceștia primăvera se întetescu în lupte amoróse, seű când tómnă, eű ducű turmele de puű să pascű pe țerine întelenite.“¹⁾

Modulű cum vénéză acești Románi, acești „vânători din baștină“, nu credű să aibă vre o asemenare cu a vânătorilorű de altă națiune.

Prin urmare, cu atâta mai de grabă, păre-mi-se, că merită să-lű înfătoșămű aice.

„Și'n adevěrű, — ȃice Dlű Odobescu, — să ședemű strimbű și să judecămű dreptű : ore ce desfătare vânătoréscă mai deplină, mai nețermurită, mai sánină și mai legánată în dulci și duioșe visări, póte fi pe lume de cătű aceea care o gustă cine-va când, prin pustiile Baraganului, căruța, în care stă culcatű, abia înaintéză pe căi fără de urme? De'nainte-ű e spațiulű nemărginitű ; dar' valurile de érbă, când înviete de o spornică verdéță, când ofelite sub pãrlitura sórelui, nu-ű însuffla îngrijirea nestătornicului oceanű. În depãrtare, pe linia netedă a orizontului se profiléză, ca moșoróie de cãrțițe urieșe, movilele, a cărorű urzală e taűna trecutului și podóba pustietății. Dela movila Nécsului de pe malulű Ialomitei, pêne la movila Vulturului

¹⁾ A. I. Odobescu. op. cit. p. 7-8.

din prejma Borcei, ele staă semenate în prelargulă câmpiei, ca sintinele mute și gârbovite sub ale loră bētrānețī. La pōlele loră cuibēză Vulturii cēi falnici cu late pene negre, precum și cēi suri ală căroră ciocă ascuțitū și aprigū la pradă resare hidosū din ale loră grumazuri jupuite și golașe. E grosnicū de a vedea cum acestea jivine se repedū la stērvuri și se imbuibă cu mortăciuni, când, prin sohaturi, pică de bolesce câte o vită din ciređi !“

„Dar' căruța trece în laturi de aceea privelesce scārbōsă ; ea înăintēză încetinelū și rātăcesce fără de țelū, după bunul placū alū mārțogelorū arominde sēū după prepusulū de vēnatū alū Tāmādāianulū căruțașū.“

„De cu đorile, — atunci când róua stă încă aninată pe firele de érbă, — ea s'a pornitū dela conaculū de nópte, și tocmai când sórele e de-asupra amēđului, ea sosescē la loculū de întālnire alū vēnătorilorū. Mai adese acestū locū e o cruce de pétră, strimbată din piua eī, sēū unū puțū cu furcă, adică o grópă adūncă, de unde se scóte apa cu burduvulū. Trebuie să fii la Paicu, în gura Baraganulū, sēū la Cornățele, în međulū lui, ca să găsesci câte o mică Dumbravă de vechi tufani sub care se adăpostescū turmele de oi la pōle, ér' miī și miī de cuiburi de Ciorī pintre crăcile copacilorū. În orī ce altū locū alū Baraganulū, vēnătorulū nu află adapostū spre a imbuca sēū a dormi điuă, decâtū umbra căruței sale. Dar' ce vesele sunt acele întruniri de una sēū dóue óre, în care toți își povestescū câte isbānđi aū făcutū sēū mai alesū erau să facă, cum i-aū amăgitū paserea viclénă, cum i-a

purtatū din locū în locū, și cum în sfârșitū s'a făcutū nevădută în sboru-î prelungitū.“

„După repausū colinda prin pustii reîncepe cu aceea-și plăcere. Vânătorulū, înprospătātū prin somnulū, prin mâncarea și prin glumele dela conacū, se aprinde din nou de ispita noroculū; elū cu ochii cautā vênatulū, cu gândulū sborā pôte cătrā alte doruri; dar' simțirile-î sunt în veci deștepte; inima-î veghiată este mereū în mișcare și uritulū tuge, tuge departe, din colo de nestătornica zare a nemărginitei câmpii.“

„Când sórele se plécă spre apusū, când murgulū seriî începe a se destinde dreptatū preste pustii, farmeculū tainicū alū singurătății creșce și mai multū în sufletulū călătorilū. Unū susurū noptaticū se înalță de pe fața pământulū; din adierea vântulū prin erburī, din țiriitulū grierilorū, din miș de sunete ușóre și nedeslușite se nasce ca o slabă suspinare eșită din sinulū obositū alū naturei. Atuncī prin nălțimele vënduhulū, sborū, cântândū a lorū doine, lungi șire de c o c o r i, brâne șerpuinte de acele paseri călătóre, în care divulū Dante a întrevădūtū grăciósa imagine a stolulū de suflete duióse, de unde se desprinde spre ași deplânge restriștea, gingașa lui Francescă :

E come i gru van cantando lor lai,
Facendo in aer di sè lunga riga ;
Cosi vid'io venir traendo guai,
Ombre portate dalla detta briga. ¹⁾

¹⁾ Dante. Divina Commedia ; L'Inferno, cant. V.

Românesce :

Și precum gruî mergû cântândû a lorû doîne,
 Facendû prin aerû din sine lungî șire ;
 Așa vechi viindû, trăgêndû vaete,
 Umbre purtate de pomenita suflare.

„Dar' câte una — una căruțele sosescû la târlă
 séu la stână, unde vênătorii aû să petrécă nóptea ; unû
 bordeiû acoperitû cu pae, -- câte-va saiele séu olomurî
 pentru vite, o cétă de dulăi țepenî lătrândû cu înver-
 șunare, și în tótă împrejurimea unû mirosû greu de ôie,
 de cépă și de rachiû, étă adăpostulû ce le pôte oferî
 baciulû dela Rădana séu celû dela Rencii. Din acestea
 cată vênătorii să-și întocmescă culeuşû și cină, dacă
 cum-va n'aû avutû grijă să-și aducă așternutû și me-
 rinde în căruțe. Pe când însă, pe sub șure și la vatra
 bordeiului, ospêțulû și paturile se gătescû, dupre cum
 pre fie-care îlû taie capulû, limbele se desmortescû și
 prin glume, prin risurî cu hohote, ele reseumpără lun-
 gile ôre de tăcere ale ȓilei.“¹⁾

Étă în puține trăsături modulû cum îndătinéză
 din vechime Tămădăienii, și nu numai aceștia, ei și
 toți acei vênători români, cariî cercetéză întinsa câmpie
 a Bărăganului, a vênă cârdurile de D r o p i î, cari, cu
 pasû măsuratû și cu capulû țintitû la pază, cutrieră
 șesurile cele fără de margine... Și ôre vênătoria acésta
 nu este cu multû mai atrăgêtoare, mai romantică și mai
 încântătoare, ôre nu aduce ea vênătoriului mai multă
 distragere și plăcere, de câtû aceluia, ce cutrieră p e r

¹⁾ A. I. Odobescu. op. cit. p. 9—13.

pedes apostolorum câmpiile, însoțitū fiindū numai de-unū singurū prepelicarîū, care nu pôte să-î procure altă distragere, fără numai dóră ca să stârnescă pre vre o prepeliță de pe cuibarîū sēū vre unū epure somnorosū de sub o tufă, dupre care începe apoi a alergă totū țifindū și hăucăindū de-ți țiuve urechile și-ți alungă vênatulū de sub nasū ?

Românulū, dupre cum am vêdutū din șirele citate mai susū, ca și la orî care altă împrejurare de petrecere și distragere, așa și la vênătorie, îi place a fi tot-déuna veselū, tot-déuna în orî bune, nu tăcutū și cu cugetulū îndreptatū numai într'unū singurū locū, cum ar putea mai de grabă și mai ușorū scurtă vieța unei vietăți nevinovate.

Românulū încă e vênătorîū din nascere, și pôte că cu multū mai iscusitū și ajunsū de capū de câtū orî și care vênătorîū străinū, dar' monotonia, ca și orî unde în altū locū, așa și la vênătorie, îi este urîtă, și caută a o alungă dela sine, înlocuindu-o prin totū felîulū de istorióre picante și observări ingenióse...

N a g â Ț u l ă .

I.

Multe și feliurite au fostu neajunsurile și neplăcerile, nevoile și năcazurile, cruđimele și măltrătările, ce au trebuită să le sufere stremoșii noștri în timpurile vechi nu numai dela popórele cele păgâne și bārbare, cari ca nisce lăcuste nesățiose au cutrieratū, prădatū și pustiitū în mai multe rēnduri țerile romāne, ci încă și dela acele popore creștine, cari ca unele ce erau învecinate și aveaū mai acelea-și interese ca și Romāniū, adică : de-ași a părā patria, limba și religia în contra păgānismulū și bārbārișmulū, ar fi trebuită să viețuască în cea mai strīnsă și mai bună legătură și amicēță.

Din acēsta causă apoi, pentru că nu sciaū în cotro să-și mai plece capulū, pentru că nu aveaū pre nime, care să li fi ținutū parte, să fi căutatū cu ochi bunī asupra lorū și să-ī fi ajutatū din tótā inima la timpū de nevoie, erau Romāniū adeseorī constrīnși a întrebuintā diferite mijlóce spre a se putē apārā în contra inimicilorū de tótā mâna și spre a scăpā cu vieța din ghiarele acestorū fiere selbatice cu graū și trupū omenescū.

Aşa ni istorisescă bătrânii, între multe altele, că mai demultă stremoşii noştrii, nesciindă când vor năvăli inimicii asupra loră ca să-î despăie de tôte ce aveau, nefiindă mai nici într'o đi siguri de averea şi viéta loră, făceaă nisce „c i u h e“, prin mijloculă cărorali se da apoi de scire când se apropiaă inimicii de dênşii. C i u h e l e acestea, cari se împlântaă în regulă pe culmile cele mai înalte ale déluriloră şi ale munşiloră, constă dintr'ună căprioră lungă seă dintr'o bárnă mare de bradă seă şi de altă lemnă pe care o înfăşuraă dintr'ună capetă pênă ntr'altulă cu pae sucite şi unse cu reşină seă cu smólă.

Mai departe fie-care română, ce avea puşină avere şi n'ar fi voită să cadă în mâna inimiciloră, îşi facea câte ună cară câte cu două proţapuri seă rude pe care încărca, la timpă de nevoe, tótă averea sa cea mai preşiosă.

Când intraă inimicii în ţeră străjeră, ce erau puşi anume să stea de pândă pe culmile déluriloră, da focă ciuheloră descrise mai susă, ciuhele se aprindeaă şi prin flacara loră se da de scire tuturoră Româniloră de prin apropiere, că inimicii: Tătari, Turci, Unguri, Căzaci, Leşi seă cari erau se apropie de dênşii. Română, vedëndă acestă semnă şi sciindă prea bine ce-î aştéptă, încărcaă de grabă totă ce aveau mai preşiosă pe lângă sine în carăle cele cu două proţapuri, înjugaă boii la unulă din proţapurile, ce eră îndreptată spre pórtă, şi așa apoi se retrăgeaă spre Carpaş, spre desimea munşiloră, unde eră tótă scăparea loră.

Fiindă că însă pe acelea timpuri în munți nu se afla, ca acuma, drumuri și plaiuri bătute pe cari se pôtă âmblà omulă după plăcere, se întorcă carulă seă încăreată cu povoră în cotro va voi, ci aflându-se așa dîcëndă numai nisce potici și cărări fórte ânguste, de-aceea făceau ei carële cu dōue proțapurî, ca să nu măi aibă nevoie a le întorce în totă momentulă, ci se'njuge boii la proțapulă întorsă în cotro avea să apuce.

Éră-și ni istorisescă bētrâni, că totă din cauza inimiciloră, se vedeau măi de multă Româncele necesitate a tăiă carnea ce-o puneau la focă să fērbă, în măi multe bucățele și fie-care bucățică a o legă câte c'ō ațișoră, pre care o lăsău să atârne afară din olă. Când s'apropiau inimicii, ne măi avëndă timpă ca să aștepte pēnē ce va ferbe carnea fie-care familiantă scotea de grabă câte o bucățică de carne cu ațișóra din olă ca să nu se frigă la mâne, o punea unde apucă, și așa apoi fugeau cu totă de'naintea inimiciloră și se ascundeau prin munți seă prin alte locuri, unde cugetau că nu vor fi urmăriți și prinși.

Acēsta datină de-a legă carnea c'ō ațișoră, când se pune la focă ca să fērbă, s'a păstrată pēnē și în dîua de astă-dî în unele sate din munții Bucovinei. Însă când întrebă acuma pre vre o Româncă: de ce légă ea carnea cu ață, când o pune la focă?... ce însemnăză capētulă de ață ce spânzură din olă afară? nu scie nemică alta să-ți respundă, decâtă că așa a apucată dela moși stremoși și așa face și ea!

Ce se atinge de ci u h e trebuie să mărturisescă că le-am apucată și eă. În copilăria mea măi în pre-

jurulū fie-cărui satū din Bucovina se aflaū pe culmile delurilorū câte patru sēu și mai multe cīu he de-acestea postate spre cele patru regiūni ale pāmēntulū. Intrebāndū pre unulū și altulū despre însemnānța lorū mi se respunse că sunt puse spre apārarea satulū în contra rēutātilorū.

Cātū pentru carēle cele cu două proțapuri sēu rude numai cei mai betrāni ómenī își mai aducū aminte ca prin visū că aū vēđutū în tinerețele lorū ici colea câte unulū aruncatū sub vre o colnicióră, și spunū că atātū coșulū lorū, cât și rótele erau fórte mari.

Afară de acestea, câte s'aū înșiratū pēnē aice ne-aū mai remasū încă fórte multe reminiscințe de pe tīmpulū când totū soīlulū de órde pāgāne și bārbare cutrieraū țerile romāne și despoiaū pre locuitorū lorū de tóte averile și bunătățile. Multe s'aū mai păstratū în memoria restrenepoțilorū acelorū Romanī trecuți, cum se đice, prin apă și prin focū. Nu este însă loculū lorū să le înșirāmū pre tóte aice. Ne vom mulțāmī de astă dată numai cu cele ce le-am înșiratū pēnē acuma, și vom trece mai departe la obiectulū despre care din capulū loculū ne-am propusū să vorbimū, adica la reminiscințele și credințele Romānilorū despre paserea numitā de comunū în Bucovina *N a g ā ț ũ*, lat. *Vanellus cristatus* M. et W. germ. *der Kiebitz*.

II.

Unutū dintre popórele pāgāne, carī aū navālitū fórte adeseorī în țerile romāne dela Dunāre și mai alesū în Moldova și dela carele aū avutū Romāniī fórte multū

de suferitū, aū fostū Tătariī. De'naintea acestora rarū când se puteaū ascunde Romāniī, căci ei, după cum ni istorisescū și credū bătrāniī, aveaū nisce paseriī invēțate la vânătorie, pre cari le purtaū totdeuna cu dēnșii și acestea descoperiaū pre romāni orī și unde ar fi fostū ascunși.

Aceste paseriī rele și fôrte urgisite de poporulū romānū erau Nagății.

Teritoriulū Moldovei, de care, dupre cum prea bine se scie că pe acelea timpuri se ținea și Bucovina, nu erā pretutindene strebătutū și cultivatū ca acuma, ci cele mai multe părți ale sale erau apătose și mlăștinoșe, în cele mai multe locuri se aflaū o mulțime de ochiuri, lacuri și iazuri mari cât puteai cuprinde cu ochiū, tôte împānate cu trestie, papură, pipirigū, plămână și alte diferite plante. În stuhăriile seculare ale acestorū lacuri și iazuri, se dice că de multe se ascundeaū Romāniī de reulū Tătariilor.¹⁾ Inșă Tătariū, sciindū prea bine că Romāniī îndătinéză a se ascunde prin aceste stuhării ca să scape de crușimile lorū, se dice că cum năvăliaū în Moldova și se apropiaū de unū asemenea iazū seū lacū, îndată sloboșiaū o mulțime de Nagății, pre cari îi amuțiaū să caute pre fugari. Nagății, cum se vedeau liberi, îndată cutrieraū tôte stuhăriile de prin prejurū și cum da de vre unū Romānū îndată

¹⁾ Unii Romāni, ca să nu fie descoperiți de Tătari și de paserile acestora, dice că îndătinăū a-și face unū felū de cușme lungi de stuhū și din fructele acestuia, puneau cușmele pe capū și așa se băgaū apoi prin iazuri și alte ape mari, unde ședeau cu dillele întregi. Și dacă treceaū Tătariī de acolo nu-ī puteau cunosce din cauza cușmelorū, cari se clătinaū când suflă vântulū. —

incepeau a țiuu, a strigă și a se roti împrejurul lui pênă ce veniau Tătarii de-lă prindeau și-lă despoiau de totu ce avea pe dênșulă și apoi ori că mălțrătându-lă ilă omoriau și-lă aruncau érá îndărăptu de unde l-au fostu scosu, ori că-lă legaū butucū cu curele crude de piele de vită și astfeliū legatū ilă duceau apoi cu dênșii în sclăvie.

Pe când Tătarii mălțrătau pre unii Români, cariă au avutū nenorocirea se cadă în mânele lorū, pe atunci Nagății sburaū într'altă parte și căutaū pre alți Români... Nicī unū Românu nu putea să remăe nedescoperitū de acestea păseri fórte rele, căci ori și câtū de bine s'ar fi ascunsū Româniū, ele trebuiau să-ī predee în mânele Tătarilorū.

Mai departe spune tradiția poporală, că dacā Româniū pătrundeau și se ascundeau în desimea stuhului unde numai a nevoie și cu greū îi eră omului de-a strebate cu sloboda, și dacā pre aceștia îi descoperiau Nagății, de cariū pe acele timpuri se aflau fórte mulți în Moldova și-și făceau cu miile cuiburī prin sthuri, atunci Tătarii nu se mai duceau să-ī scotă singuri din ascunđișulū lorū, ci amuțiau asupra lorū pre unū feliū de căni, cariū încă îi purtau cu dênșii, și căniū aceștia adurmecându pre Români, îi scoteau afară și-ī mânaū apoi spre Tătari... Vai și amarū de Românulū acela, care pică acuma în mânele păgânilorū!... Chinurile lui din partea Tătarilorū nu se potū descrie!... Atâta ce-lă munciaū, atâta ce-lă băteaū, că trebăia să móră. ¹⁾

¹⁾ Trad. Rom. din Horodniculū-de-josū com. de Dli P. Preliceuū. — Nagății, după cum scimū din istoria naturală, se ținū în

III.

Afară de acestea tradițiunii de tristă memorie, afară de aceste reminiscințe, cari ni amintescă de timpurile cele grele și vițoroșe în cari aũ petrecutũ stremoșii noștrii, mai aũ Româniĩ încã și următorele datine și credințe despre Nagățĩ.

Când copii strigã forțe tare și li-ĩ vócea forțe țiuitoré și pătrundétore, atunci îndătinézã Româniĩ din Bucovina a-ĩ numi „Nagățĩ“. Ei dicũ : „ta cĩ Nagățule nu mai strigã atãta, cã m'aĩ asurditũ!“ Când unũ copilũ rãcnesce dicũ érá-și cã „strigã ca unũ Nagățũ!“

Nagățulũ e și unũ anunțãtorũ de plóie. Așa când sbórá elũ pe susũ și mai alesũ séra și strigã tare „țĩuĩ! țĩuĩ!“ atunci se dice cã în curéndũ are sã se schimbe timpulũ, are sã plóie, va fi timpulũ posomoritũ. ¹⁾

Acestea sunt datinele și credințele Românilorũ despre Nagățũ!

regulã pe fênãțele cele apătóse și prin stuhurile de pe lângã ȓazuri și lacuri. Érá când se apropie cine-va de cuĩburile lorũ, cari sunt făcute pe suprafãța pãmântului, atunci se rãdicã repede în susũ și învêrtindu-se în cercuri începũ a strigã și a țiuĩ forțe tare, trãdãndu-și astfelũ loculũ unde li sunt óuele. Dela ácãsta datinã a Nagățilorũ se vede cã vine și credința Românilorũ, cã aceste paseri spãrioșe ar fi trãdatũ în vechime pre stremoșii noștrii Tãtarilorũ.

¹⁾ Cred. Rom. din Cãndrenĩ, com. de Dli P. Ursulũ; a celorũ din Horodniculũ-de-josũ, com. de P. Prelipecũ, și a Românilorũ din Frãtãuții-vechi. —

IV.

In fine să mai cuvântăm ce-va și despre numele propriu alu acestei paseri.

Puține paseri, din câte li sunt Românilorū cunoscute, au atâtea numiri ca și acēsta. Așa Români din Bucovina, pe lângă „Nagățu“ o mai numescū încă și „Pasere-tătărescă“, „Căne-tătărescū“ și „Țiuvlicū“ pl. „Țiuvlicī“.

Numirea „Țiuvlicū“, după cum spune poporulū, să-ī vină de-acolo, că ea când are se prevestescă timpulū celū reū sēu când are să descopere pre cine-va că p c a n i l o r ū, adică acelorū căpcâni, cari mânăncă omeni, strigă necontentū: „țiuuuvlicū! țiuuuvlicū!“¹⁾

Credū că totū dela strigățulū acestei paseri s'a formatū în decursulū timpulū nu numai numele ei, ci și verbulū „țivlī“ sēu „țiflī“, care însemneză atâta câtū a strigă tare, a răcnī c'o vōce ascutită și pătrundētore, și care se aplică mai alesū copiilorū celorū reī ce plângū fōrte multū.

In unele locuri din Transilvania se numesce paserea acēsta „Libuțū“²⁾ și „Libucū“, „Libocū“, „Libecū“, „Bibicū“³⁾, érá în altele locuri „N a-

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Frățăuți-vechi.

²⁾ Sab. Popū. Barcianū. op. cit. — S. Petri. op. cit. —

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 512.

g â ț ă“, „N e g u i ț ă“¹⁾, „N o g â ț ă“²⁾, „C i o v l i c ă“³⁾
și „C i o r l i c ă“.

Despre esistența numirei „C i o r l i c ă“ avem do-
vadă următorii proverbi din Selagiu :

Nu-mă e frică de c i o r l i c ă
Că-mă stă casa 'ntr'o urzică,
Ci-mă e frică de c i o c o i ă
Că-mă stă casa 'ntr'ună gunoă. ⁴⁾

Românii din Moldova o numesc „N a g â ț ă“⁵⁾
cără cei din Muntenia „C i o v i c ă“.⁶⁾ Dar' e de pre-
supusă că'n Muntenia se va fi numindă și „C i o -
v l i c ă“ judecândă după proverbul citat mai sus,
care e foarte răspândit și în această țără și care numai
cu foarte puține schimbări sună precum urmază :

Nu-mă e frică de c i o v l i c ă,
Că-mă stă casa'ntr'o urzică,
Ci-mă e frică de c i o c o i ă⁷⁾
Că-mă e casa 'ntr'ună gunoă. ⁸⁾

¹⁾ S. P. Barcianu op. cit.

²⁾ A. de Cihac op. cit. p. 517.

³⁾ S. Petri op. cit. — S. P. Barcianu op. cit.

⁴⁾ Șeșetărea an. IV. Budapesta 1878. p. 117.

⁵⁾ Dr. T. Stamati. Manualu de ist. nat. ed. I. Iași. 1848. p. 99.

⁶⁾ B. Nanianu. op. cit. p. 105.

⁷⁾ Sub cuvântul „c i o c o i ă“ din proverbul acesta și din
celu premergătoriu n'are, după părerea mea, a se'nțelege „C i o c o i ă“,
cără au jupit și mai jupesă încă și pêne în ziua de adă pre bie-
tulă poporū romānū din Romānia, ci eū socotū că sub „C i o c o i ă“
acesta se'nțelege „C i o c a r l a n u l ă“, căci și acesta pasere, care în unele
ținuturi din Transilvania se numesce „C i o c o i ă“, āmbă, mai ales
ērna, prin gunoă și prin bălgare căutāndu-și nutremēntulū.

⁸⁾ G. Baronzi. op. cit. p. 49.

În Vocabularul român - nemțesc, compus de Dl. S. Petri, pe lângă numirea „Ciovlică“ pe care o traduce în germănesce prin „Kiebitz“, provin încă și numirile „Ciovică“ pl. „Ciovici“ și „Ciovină“ pl. „Ciovine“ pe cari le traduce prin „Fischhaar“ și „Beinbrecher“. Asemenea și în Vocabularul Dl. Barcianu provine încă numirea „Ciovică“, care o traduce germănesce prin „Todteneule“. Totu acesta numire din urmă, precum și „Ciuvică“ se află și la Dl. A. de Cihac ¹⁾ tradusă prin *Ulula aluco* și *Strix passerina*.

În privința numirilor „ciovică“, „ciuvică“ și „ciovină“ există așa dară, după cum am vădit, deosebite păreri, aplicându-se de unii Români la alte paseri și nu la *Nagățu*. Cu toate acestea însă eu cred, că de oare ce între numirea „Ciovlică“ și „Ciorlică“, care înseamnă după unii „Nagățul“, și între acestea din urmă, adică: Ciovică, Ciuvică și Ciovina, există o deosebire foarte mică, numai de două litere, era rădăcina fiindu la toate aceeași, toate numirile acestea trebuie să semnifice una și aceeași pasere și anume se numește numai *Vanellus cristatus* (*Tringa vanellus* L.) se numește numai *Glaucidium passerinum* (*Strix passerina*. ²⁾)

¹⁾ Dictionnaire t. II. p. 56.

²⁾ Vezi t. I. p. 204.

Fluturaşul.

I.

În natură se află multe animale, precum și alte vietăți, cari sunt, așa dicându, unu barometru viu, fiindu că prevestescu sosirea ploii. Mățele, lipitorile, paingeni, muscele, unii pesci și mai cu samă bróscele se distingü în privința acésta fórte multü. Dar' noi vom lăsă de astă dată pre tóte vietățile acestea la o parte și vom vorbi numai despre o pasere, care asemenea anunță venirea ploii, fiindu că ea atunci când are să plóie începe a fueră într'unü modü particularü.

Acésta pasere, care nu odată prin strigătulü ei face pre ómenii, ce lucră în câmpü, să se siléscă mai de grabă cu lucrulü, dându-le de scire, că în curéndü o să-i apuce plóia, se numesce de cătră români din Muntenia Fluturaşü¹⁾, Purcăraşü²⁾, Flueraşü³⁾, Flueraşü⁴⁾, Prundăraşü și Pruntăraşü⁵⁾, lat. *Charadius pluvialis* L. germ. Goldregenpfeifer.

¹⁾ *Natura*, an. V. Bucuresci 1862 p. 205. -- D. Ananescu. *Zoologia*. 1874. p. 108.

²⁾ Com. de Dlú Gr. Stefanescu.

³⁾ D. Iarcu. *Elemente de ist. nat.* Bucuresci 1864. p. 20.

⁴⁾ Com. de Dlú P. Ispirescu.

⁵⁾ A. de Cihac. *Dictionnaire* t. II. p. 297. -

Fluturaşulū sēū Purcăraşulū acesta se află mai în tótă Europa. Elū e o pasere migrătore, fiindū că érna plécă dela noi în țerile cele calde și mai cu samă cătră nordulū Africeī. La acésta migrățiune, Fluturaşulū merge în cete mari, cari forméză unū triunghiū deschisū resturnatū, bună óră precum călătorescū și Cucórele.

Măncarea Fluturaşulū constă în vermī, insecte, larve și chiar în semințele diferiților arborī. Elū trăesce în monogamie, adică bărbătelulū rămâne totdeuna credinciosū femeī sale. Dară numai femeīuşca se'nsărcinéză cu făcerea cuibulū pentru pui. Acestū cuibū, de și nu e elegantū și nici n'are o pozițiune înaltă, fiindū că este făcutū pe pământū pîntre erburi, cu tóte acestea este fórte solidū și convenabilū pentru a primī óuele în numărū de patru sēū cincī de colóre galbănă-închisă, bătēndū în roşū, avēndū pe găóce și pete aurī.

Când femeīuşca clocesce óuele, bărbătelulū șede óre întregī lângă dēnsa și cāntă spre petrecerea soției sale și spre a o încurājă la clocirea progenitureī sale.

Femeīuşca se'nsărcinéză cu crescerea progenitureī, érá bărbătelulū șede a casă în curājindu-o prin feliurite petreceri și cāntece și numai atuncī devine neliniscitū și începe a flueră, când în scurtū timpū are să vie vre o plóie.

Caracterele zoologice ale acestui Fluturaşū sēū Purcăraşū sunt următórele: e în lungime de dóuedeci și șese, în lațime de cincīzeci și optū, în lungimea aripelorū de optspredece érá în lungimea cođii

de optu centimetri; are unu cıocü slabü, dreptü, neascutitü și mai scurtü de cätü capulü; pelea din däreptü a picıórelorü este ca o sită. Aripele sunt ascuțite, códa are dóuespredece pene și pórtă unü desemnü de vergea, fulgiü sunt neteđi și lipiți de pele, corpulü este de o colóre cam négră, cu pete cam verđi seü galbene ca aurulü, aceste pete lipsescü cođii, care este de-o colóre cenușie și are nisce vergi galbine și verđi. —

II.

De familia *Fluturașuluı* se mai ține încă și altă pasere, care asemenea provine în țerile locuite de Români. Aceea se numesce de cătră Româniı din Muntenia, după cum mı-a spusü Dlı Gr. Stefanescu, *Porcușorü*, lat. *Charadrius morinellus* L. germ. *der Mornell oder Morinell*.

Porcușorulü e în lungime de dóueđeci și trei, în lățime de patruđeci și șese, în lungimea ariperlorü de cincispredece și'n a cođii de șapte centimetri. Penele lui cele de pe spate sunt negriü și pe margini ruginiü; capulü seü celü surü e despărțitü de peptü prin dóue brăie: unulü negru și altulü albü. Partea inferióră a peptulü e la mijlocü négră, pântecele albü. Ochiü cafeniü, cıoculü negru, picıórele galbene-verđi.

Porcușorulü e una dintre paserile cele mai frumóse și mai atrăgătoare ale familieı de care se ține. Elü petrece mai cu samă pe fênațele cele apătóse și pe lângă riuri, și se nutresce cu cobelci, vermı, cărbuși și cu larve de insecte.

III.

În țerile locuite de Români, și'ndeosebi pe întinsele câmpii ale României pe lângă Dunăre și pe insulele Dunărei se mai află și-o a treia pasere, care încă se ține de familia celor două descrise mai sus. Acea se numește *Fluturaș mic*, în Bucovina: *Văcărel*, lat. *Charadrius fluviatilis* Bechst. germ. *der Flussregenpfeifer*.

Fluturașul acesta este foarte mic, abia întrece mărimea unei *Ciocârlii*. Lungimea lui e de șeptespredece éra lățimea de treiseci și patru centimetri, lungimea aripelor de o sută cincispredece éra a coții de optăzeci și șese de milimetri. Penele de pe spate îi sunt țierni éra cele de pe pânțe albe, împrejurul grumazului are o dungă albă; ciocul negru, piciorle galbine.

Spun Români din Bucovina că Fluturașul acesta strigă mai cu samă numai pe la înserate, anunțându prin acésta că va fi timp nouros și ploios.

Sitarîulŭ.

I.

Una dintre paserile, care, din cauza c rniŭ sale celeŭ bune, este f rte c utat  de v n tori ŷi care se afl  ŭn  rile locuite de Rom ni ŭnr'unŭ num rŭ destulŭ de mare, este ŷi Sitar ulŭ, numitŭ altminterlea ŷi Sitar u-de-p dure, C oc nea¹⁾, Bec tŭ ŷi Bec t ²⁾ lat. *Scolopax rusticola* L. die Waldschnepfe.

Sitariulŭ e de treŭzeci ŷi doi centimetri ŭn lungime de cinc zeci ŷi optŭ ŭn l tŭime, de d ouezeci ŷi unu ŭn lungimea aripelorŭ ŷi de nou  ŭn lungimea co iŭ. Penele de pe spate-ŭ sunt rugin  ŷi ŭpestr tate c'o mul tŭime de pete sure ŷi negre,  r  cele de pe p ntece galbene deschise ŷi cu dungŭ cafen . Pe partea inferi r  a capulŭ ŷi pe c f  are patru dungŭ cafen -ŭchise ŷi patru galbene-ŭchise. C oculŭ e supt re, dreptŭ ŷi cilindricŭ, care-ŭ servece ca o sit  spre sc torea ŭnsectelorŭ ŷi a vermilorŭ, ce-ŭ servescŭ de nutre , de prin mlaŷtine, din muŷch  ŷi din gun ie; pic orele scurte ŷi ŭnc late cu pene de col re ruginie. Loculŭ seŭ de petrecere sunt p durile ŷi c mpiile cele ap t se.  iua

¹⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 54. —

²⁾ B. Nanianŭ op. cit. p. 107. — D. Ana nescu op. cit. p. 111. — Laurianŭ ŷi Massimŭ Glossariŭ p. 64. — Dr. Cihac op. cit. p. 115.

stă ascunsă, érá séra și deminéța esă spre ași căută nutrețulú seú.

II.

Am spusú mai susú că Sitarîlú vêrá cioculú seú adeseorî și prin mlaștine și mușchiurî spre ași căută nutrețulú. Acésta împrejurare a datú Românilorú nas-cere la următórea credință.

Dlú P. Ursulú imî scrie, că Româniî din ținutulú Dornei spunú și credú cum că Sitarîlú nu se nutresce ca alte paserî cu insecte seú semințe, ci elú trăesce numai cu aerulú și zama ce-o suge cu cioculú seú de prin mlaștine și din alte locurî apătóse. Mai departe se ăice că elú nu piscue nici odată primăvéra, péné ce nu se află atáta érbă verde, cu câtă să se pótă nutrî vitele.

Totú acésta credință se află, după cum mî-a scrisú Dlú Gr. Crăciunașú, și la Româniî din Transilvania. Aceștia încă istorisescú despre Sitarîú, că ar trăi numai cu „aerú de pămêntú“.

Berbecuțul.

I.

De cum se desprimăvăreză și pêne târziu toamna se poate foarte adeseori observă pe marginile apelor, pe lângă lacuri, iazuri, ochiuri și pe fânațele cele apătoase o pasere foarte spăriosă, care de multe ori, mai ales când e de cine-va spăriată, sboră ca o săgétă dreptu în sus, era după ce s'a suitu în aeru începe a strigă c'o voce, care are foarte mare asemănare cu sbérătulú unui berbece. Acésta pasere se numesce în Moldova Berbecuțu, era în Bucovina atâtu de cătră Românii dela munte, câtu și de cătră cei dela țera Berbecuțu, fem. Berbecuță și Óia-mortiloru, în Muntenia: Becațina,¹⁾ lat. Gallinago gallinaria, germ. die Heerschneepfe.

Berbecuțuiú e de doueđeci și noué centimetri în lungime, de patruđeci și cincí în lățime, de treispređece în lungimea aripelorú și de șese în lungimea cođiú. Penele de pe spate sunt cafenii-ínchise cu dungí galbine, era celea de pe pánțele albe; partea superióra a grumazulú sură, partea superióra a peptulú cu pete cafenii. Pe capú cu trei dungí late de colóre galbănă-roșietică. Ochii ínchiși-cafenii, cíoculú negru, picíórele

¹⁾ B. Nanianú op. cit. p. 107. — D. Ananescu op. cit. p. 111. — Laurianú și Massimú, Glossariú p. 64.

în colórea cornului. Petrece în apropierea apelor, pe lacuri, iazuri și pe fânațele cele umede și apătoșe. Nutrețului seú constá din diferiți vermișori, insecte, cobelci și alte vietăți mici, cari se ținú prin ape și prin locurile cele apătoșe.

II.

Numele de Berbecuțú alú acesteí paserí vine de-acolo, după cum mi-aú spusú mai mulți Români atâtú din Bucovina, câtú și din Moldova, pentru că ea nu cântá nici nu ciripesece ca alte paserí, ci sbérá ca unú berbec.

Érá numele de „Óia-morțilorú“ îi vine de acolo, pentru că morții numai atunci audú din ceealaltá lume sbierându oile, cum le-aú audítú în asta lume, când sbérá Berbecuțulú acesta.

Glasulú Berbecuțulú merge pe isvorulú apei, pe a căreí suprafață cântá elú, pêné în ceealaltá lume, unde se aflá morții.

Când strigá Berbecuțulú nóptea, atunci se dice că se scólá morții și-și cautá de trebí pe ceealaltá lume, și ómenii de pe astá lume, cari se aflá în câmpú cu vitele, cum îlú audú sberându dicú: să ne sculámú și noi, căci étá s'aú sculatú și morții pe ceealaltá lume, fiindú că aú începutú a sbierá Berbecuții.

Se dice mai departe că nici odatá nu e bine de-a înpușcá Berbecuțulú, cu tóte că elú este fórte bunú de mâncatú. Cine îlú înpușcá, nu numai că are mare păcatú, ci póte încá să dee peste o nenorocire mare.

Unū omū din Calafindesci dīce că a înpuşcatū unū Berbecuţū şi voinďū a-lū scōte din iazulū pe care l-a înpuşcatū, pe locū s'a înecatū...¹⁾

Berbecuţulū servesce poporului romānū încă şi ca unū profetū. Aşa se dīce că în véra aceea, în care va sbīerā elū de timpuriū, va fi mare abundanţā de grāū, érá în véra următóre de păpuşoi.²⁾

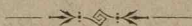
Omeniī, ce mână peste nópte pe timpulū aratului în ţerinā, când începe a sbīerā Berbecuţulū mai tare, se scōlā şi daū de mâncare la boī, căcī atunci, după spusa lorū, e unū semnū cum că îndată are să se facă dīnā.

Berbecuţulū cântă măi multū numaī a vreme bună.³⁾

¹⁾ Dict. de C. Diaconescu din Calafindesci şi de vr'o câţī-va Romāni din Frătăuţī-vechī.

²⁾ Dict. de V. Flocea.

³⁾ După spusa Romānilorū din Frătăuţī-vechī.

Culicîulû.

I.

Culicîulû, numitû altmîntrelea și Culicû, Fluerariû ¹⁾ și Șnepû ²⁾, lat. Numenius arquatus L. germ. der Brachvogel, e o pasere de șeptedeci pâně la șeptedeci și cinci centimetri în lungime, de o sută dăuedeci și cinci în lățime, de treideci și doi în lungimea aripe-lorû, de doispredece în lungimea cođii și de optspredece pêně la dăuedeci în lungimea ciocului. Penele de pe partea superiôră a spatelui sunt cafenii și pe margini ruginii-deschise, pe partea inferiôră însă albe și de-alungulû cu pete cafenii; pe pantece galbene-ruginii și la mijlocû cu dungî și puncte albe; aripele negre pătate cu puncte albe; ochii cafenii-închiși; cioculû negru, însă falca de desuptû la rădăcină untdelemnîe; picîorele plumbii.

¹⁾ Com. de Dîlû Gr. Stefanescu.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire tom. II, p. 528. -- Am reprodusû numirea acêsta cu tôte că mie nu-mî vine a crede ca ea să fie poporană, ci mai de grabă auđită dela vre unû vênătorășû de moda năua, carele, pe câtû de bine se pricepe la vênatû totû atătû de bine cunósce și numirile cele adevăratû romănescî ale paserilorû și ale altorû vietăți. —

Culiciulă provine, în timpuri anumite, în toate terile din Europa. Locul său de petrecere e ori și unde, atât la șesuri cât și la pârâiele munților, atât pe lângă ape cât și pe deluri și coline. Mai pe scurt ori unde le-î căută îl poți afla. El se nutrește cu vermi, scoici, pești și cu diferite alte vietăți de apă.

II.

Despre paserea aceasta există la Români din Bucovina următoarea legendă :

— Duce că a fost odată o secetă așa de mare, că toate apele cele stătătoare și cele curgătoare de pe fața pământului secase. Nicăiri pe totă întinderea pământescă nu se află un singur strop de apă să fi dat un galbăn pe densul. Toți pomii, toate erburile și toate florile începuse a se vesece și-a se usca. Eră vietățile, începând de la cele târâtoare până la cele sburătoare, vedându că se topesc de căldură și sete alergau în toate părțile ca niște turbate doră vor putea afla macar un isvoraș cât de mic cu apă din care ar putea be și ași astempăra setea. Dar' înzădar li eră totă alergătura și căutarea, căci nicăiri nu se află un isvor de lecă !... Și așa nu scia acuma singure în cotro să mai apuce, în cotro să se mai întorcă și ce să mai facă ca sa nu peră cu zile de sete !...

Păturnica, care încă a alergat o bucată bună în colo și'n cōce, vedându de la o vreme că nu e lucru de șagă, că și ea numai de giaba își bate capul alergându în toate părțile, după multă alergătură și căutare, aflându un

locu foarte bun și îndămânaticeu pentru unu isvoru chiemă îndată pre tôte paserile la sine și le dîse să începă dimpreună cu dînsa a săpă acolo unu isvoru, dacă nu li-i voia să péră

Tôte paserile, cum auđiră, nu stătură multu pe gânduri, ci care din cotro alergă totu într'o fugă la Pățurnică și începură dimpreună cu acêsta a săpă ca dóră vor da mai iute de-unu isvoru cu a căruu apă să-și pótă apoi stêmpêră setea.

Culicîulă însă n'a voitū să mêrgă, dîcêndu că elū nu-și va întinā picîórele sâpându la isvóre, ci elū va răbdā pêne ce va plouā și se vor âmplê érá-și lacurile și iazurile, riurile și pârîile de apă cum au fostū și mai nainte, . . . atuncî va be! . . .

Celelalte paseri, când auđiră acestū respunsū, se mâniarā focu pe dînsulū și blăstêmându-lū dîserā :

— Dee Domnulū ca numai în sborū și de prin lacuri și iazuri, riuri și pârîie să beu apă, dar' când vei voî să beu din vre unu isvoru atuncî atátu tu câtu și toți urmașii tei îndată să péră, dacă nu voesci acuma să sapi dimpreună cu noi la acestū isvoru !

Insă Culicîulă, fără să le bage câtu-și de puținū cuvêntulū și blăstêmulū în sémă, sburā și se duse în trébă-și, cugetândū că nemică nu i se va întêmplā. Dar' s'a înșălatū, căci de-atuncî în cóce cum se apropie vre unū Culicū de vre unū isvoru și be apă dintr'ênsulū, îndată pere.

Blăstêmulū paserilorū s'a prinsū nu numai de celū dintâū Culicū, ci și de toți urmașii lui. ¹⁾

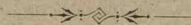
¹⁾ Acêsta legendă, culésă dela Româniū din Vicovulū de susū, mă-a trâmiso Dlū G. Mleșniță. —

III.

Afară de legenda acésta mai există la Români din Bucovina încă și următoarele credințe despre Culiciu său Culiciu:

Așa se istorisește și crede despre densusul, după cum mi-au spus vr'o câți-va Români din Frătăuții-vechi și din Crasna, că când șueră elu multu și tare, însemnéază că va fi timpu reu, voru fi ploă împreunate cu pohóie mari, cari ținú timpu mai îndelungatú și se numescú ploă vechi. Și ómenii cunoscú acésta îndată de pe aceea, că Culiciu, cum simțescú că se va schimbà vremea se retragú cu toții dela șesú spre munte la locuri mai rădicate, și atâtú în retragerea lorú, câtú și de altá dată strigă cu o vóce rară și ascuțită „culiciu! culiciu!“ de unde se vede că-í vine și numirea de „Culiciu“ său „Culiciu“ la Români.

Mai departe credú Români, că atunci, când vinú în țerile nóstre mulți Culici și strigă mai adeseori, nu e semnú bunú. Atunci să dice că va fi mare fómete.

Lopătariul.

Lopătariul, lat. *Platalea leucorodia* L. germ. der Löffler, e o pasere, care provine în țările medă-diale ale Europei și mai cu samă în România. Elă e de optzeci centimetri în lungime, de o sută patruzeci în lățime, de patruzeci și patru în lungimea aripelor și treisprezece în lungimea coții. Corpulă seă, afară de ună brăă gălbiă împrejurulă gușei, e peste totă acoperită cu pene albe ca néua; ochiă roșă ca carminulă; cîoculă, care are forma unei mici lopeți, de unde se vede că i se trage și numirea românească usitată mai alesă în Muntenia, e negru și la vîrfă galbănă; picior-rele negre; cerculă ochiloră verde-gălbiă, érá gâtlanulă galbănă-verdiă. Femeișca e ce-va mai mică la corpă ca bărbătelulă.

Nutrețulă principală ală Lopătariulă sunt pesci, apoi raci, scoici, cobelci, precum și alte diferite vietăți de apă.

Cucostârculă.

I.

Cine nu sci cu câtă bucurie întimpină Românul paserile mutătoare, cari, întorcându-se din țerile unde au petrecut peste érnă, îi anunță multă dorita primăveră? Cine nu sci cum se îngrijesce elă cu vr' o câte-va zile înainte de Bunavestire cu totă felulă de bană ca să aibă cu ce ascultă cânteculă Cucului? Cine n'a auditū încă câtă de multă se bucură elă când vede ântâia-și dată primăvéra dóue Rîndunele de-odată sburândū și ciripindū? Séu câtă de bine-î pare că acestea s'au întorsū érá-și la loculă loră spre ași ocupă cuibulă ce l-au fostă părăsită de cu tómnă?

Românulă, care nutresce în sine o deosebită iubire pentru natura înverđită, căruia îi place primăvéra cu cerulă ei celă albastru, cu dulcea sa căldură, cu însuflețirea ce-o aduce acésta lumei amorțite de viforile ernii, consideră paserile mutătoare ca pre nisce anunțătoră fórte plăcuți ai primăverii și de-aceea îi așteptă elă cu mare doră și bucurie.

Deci precum întimpină elă pre Rîndunelele, ce tragă la locașulă seă, totă așa întimpină elă și pre C u-

coștârcii, pre cari îi consideră ca pre nisce intimi amici. Și fiindă că Cucostârculă, numitū altmintrelea și Cocostârcū, Cucostârcū-albū, érá în Muntenia Barză și Barză-albă, lat. *Ciconia alba* Bechst. germ. *der weisse Storch*, petrece mai cu samă pe lângă locașurile omenesci, făcându-și cuibulū seū decomunū pe vêrfulū unei case, a unei șurī seū a unū staulū, fiindū așa đicendū de cu primăvêră și pêne tómma unulū dintre cei mai plăcuti óspeți ai seī, nefăcendu-ī nici odată vre o daună seū reū, Românulū se'ncunjură cu dênsulū fórte omenesce; caută să nu i se întêmples nici o neplăcere, demândă în acela-și timpū și căsenilorū seī să nu-ī facă vre unū reū nici macar câtū e negru sub unghie.

Cum se'ncunjură Româniī cu aceste paseri incredetóre și ce felū de datine și credințe, ce felū de obiceiē seū oblicere, după cum se mai đice, aū ei despre Cucostârci seū Barze, voū să arătū mai pe largū în șirele următóre. Și mai ântâū vom începe cu legendele Cucostârculū, căci elū are și legendele sale.

II.

Prima legendă a Cucostârculū, comunicată de vêrulū meū St. Fl. Marianū, sună precum urméză:

Mergêndū odată Dumneđeū și cu Sân-Petru la primblare ca să vêdă ce se mai întêmplă prin lume, ce mai facū și cum o mai ducū ómenii, li eșiră înainte o mulțime de jigăniī, unele mai urite și mai nesuferite decâtū altele, și nu li da mai nici unū picū pace cã să

se primble, ci unele începură a strigà, altele a se acătără de dênșii, și ér' altele ai mușcà.

Sân-Petru, vèdëndü atâtea lighioi foșcàindü în tóte părțile, din a cărorü pricină mai că nici nu se putea urni din locü, ñise cătră Dumneđeü :

— Dómne! tóte-sü bune și frumóse, câte le-ai făcutü, ... tóte-mi placü, ... dar' jigăniile acestea, dreptü să-ți spunü, că nici de cum nu le potü suferi! ... N'ai capü să ieși macar pe vr'ó câte-va minute la primblare, că-ți sare care din cotro înainte și ți se vèrà în sufletü ! ... Și dacã eü, carele, multe am vèđutü și am petrecutü trăindü în lume, nu le potü nici decum suferi, óre ce să mai ñică bieții ómeni? ... De bunã samã că aceștia nu-și vor fi putëndü da rëndü cu dênsele! ... Cum socoți, óre n'ar fi bine să curățesci pâmêntulü de dênsele, ca să n'aibã omenimea a mai suferi și din partea lorü, căci și așa are ea destule și prea destule de suferitü ?! ...

Dumneđeü, vèdëndü că Sân-Petru are tótã drep-tatea, că jigăniile sunt din cale afară nesuferite, nu ñise nemicã, ci în locü de óre-și care respunsü, câtü ai bate în palme, strinse tóte jigăniile, câte se aflaü pe fața pâmêntulü, într'unü sacü mare, legã saculü bine la gurã, ca nici una să nu scape dintr'ênsulü, îlü luã apoi în spate și se porni cu Sân-Petru mai departe.

Étä că mergëndü eï așa, câtü vorü fi mersü și pe unde vor fi mersü, se'ntálnescü c'unü omü care se ducea spre mare.

Dumneđeü, cum îlü vede, îlü chïamã la dênsulü și-ï ñice :

— Auđi bădişorule, cum te chiamă, n'ai fi Dta aşa de bunu să ducî saculū ista pênē la marea-cutare?

— Ba! l-oîū duce, moşule, de ce nu, mai alesū că tocmai spre mare e şi drumulū meū! — respunse omulū.

— Dacă-î aşa, apoi écă ți-lū daū, şi când vei ajunge cu dēnsulū pe malulū mării, întorce-lū cu gura în josū, apoi ilū deslegă şi-lū scutură bine, ca totū ce este în nuntru să curgă în apă. Afară de-acésta încă una trebuie să-ți mai spunū: nu cum-va să te împingă păcatele şi să-lū deslegī mai nainte de ce vei ajunge pe malulū mării, că apoi e vai şi amarū de capulū teū!... o să păţescī una ne mai păţită!...

— Bine, moşule, bine!... n'avea nici o témă că nu l-oîū deslegă! -- dise omulū, nesciindū că celū ce i-a datū saculū e Dumneđeū, érá celalaltū Sân-Petru.

A luatū după acésta omulū saculū pe umērū şi a plecatū cu dēnsulū spre mare ca să împlinésca voia moşnégului. Iosă după ce s'a despărţitū de Dumneđeū şi Sân-Petru şi după ce s'a dusū o bucată de locū pênē ce i-a perdutū pre acéştia din vederi, s'a opritū ca să se mai odihnésca puţinū, căci saculū eră cam greū, érá afară o căldură nesuferită. Şi cum sta elū aşa şi se odihnia cugetă în sine:

— Óre ce va fi în saculū acesta de mī-a spusū moşnégulū, ce mi l-a datū, ca să nu-lū deslegū pênē pe malulū mării, că de l-oîū deslegă mai de grabă, va fi vai şi amarū de capulū meū... Mare lucru trebuie să fie într'ēnsulū, séu... cine mai sci,... póte c'a voitū

numai să-și bată jocu de mine ... Dar', ce mai atâta vorbă, ... ian să-lu cercu să vedu ce e în nuntru!...

Și cum eugetă, așa și făcù.

Dar' n'a apucatù bine a-lu deslegà și tôte jigăniile săriră din sacù și începură a alergà care în cotro și, câtù ai scăpără dintr'unu amnariu, se'mplu érá-și pământulù de dênsele.¹⁾

Nu multù după acésta étă că omulù, care a avutu să ducă jigăniile și să le arunce în mare, se trezesce de-odată cu cei doi moșnegi de naintea sa, și Dumne-deu îi dice:

— Eî, bădișorule! așa m'ai ascultatù? ... așa mi-ai dusù saculù, unde ți-am spusù să mi-lù duci? ...

— Apoi dà, moșule, m'au împinsù pécatele, ce să faci! — respunse omulù rușinatù.

— Ce să faci? ... de astă-đi inaiute n'ai să fii mai multù omù, ci ai să te faci Cucostârcù și vei âmblà prin tôte bahnele și păreele și pâně ce nu vei adunà érá-și la unù locù în sacù pre tôte jigăniile, cărora le-ai datù drumulù, pêně atunci totù Cucostârcù să remâi.

Și cum rostì Dumne-deu cuvintele acestea omulù déuna se prefacù într'unù Cucostârcù c'o gușă mare la grumazù, care e saculù de odiniórá, și totù Cucostârcù

¹⁾ Unii istorisescù, că omulù n'a deslegatù saculù pêně pe malulù mării. Acolo însă, deslegându-lù și vedëndù atâta amarù de jiganie așa de tare s'a spăiméntatù, că a începutù să tremure și n'a pututù scuturà saculù numai în apă, cum i-a spusù Ddeu, ci elù l-a scuturatù și pe uscatù. Și fiindù că o parte de jigăniù au picatù în apă, érá o parte pe uscatù, de-aceea și de-atunci câte jigăniù se află pe pământù totù atâtea se află și în apă.

a remasū elū pēnē'n ȓiua de astă-ȓi, căci nici pēnē acum n'a pututū să prindă tóte jigăniile, de óre ce acestea, după ce aū scăpatū din sacū, s'aū făcutū cu multū maī cuminȓi de cum aū fostū dintru începutū, acuna nu se arată orī și unde și orī și cui, ci cele maī multe dintre dēnsele staū ascunse prin borti, pe sub petrii, prin ape, prin érbă, maī pe scurtū pe unde potū să se ascundă de ochiū ómenilorū.

III.

A dóua legēndă a Cucostârcului, comunicată totū de vērulū meū St. Fl. Marianū, sună astfelū :

ȓice că pe când âmbłă Dumneȓeū pe pămēntū se adunară într'o ȓi tóte bróscele la unū locū într'unū băltoīū mare și ȓinēndū sfatū alese pre vr'o căte-va dintre dēnsele și le trimise ca să-lū róge pre Dumneȓeū, ca acesta să li dee și lorū unū împēratū, precum a datū și celorlalte vietăȓi din lume.

Dumneȓeū, cum le-a ascultatū rugămintea li-a și implinitū dorinȓa. A luatū adicā unū butucū mare, s'a dusū cu dēnsulū la băltoīulū, unde erau tóte bróscele adunate, și aruncāndu-lū în nuntru ȓise :

— Acesta are să fie împēratulū vostru!... lui aveȓi să vē supuneȓi, pre dēnsulū aveȓi să-lū ascultaȓi!...

Bróscele, auȓindū sgomotulū celū mare ce l-a făcutū împēratulū, care a venitū pe neașteptate la dēnsele, se băgarā în tóte recorile și de tricā se ascunserā în fundulū băltoīulū.

Maī după aceea însă, vēȓēndū că împēratulū lorū nu se mișcă de felū din locū, începură una căte una

a eși din ascunzișu, a se adunà împrejurulü lüi și ași bate jocü de dënsulü.

La unü timpü öre-și care dupä acësta întëmplare trecëndü érá-și Dumneđeü pe lângä bältoïulü celü mare, bróscele, cum vëdurä cá se apropie de împëráția lorü, îi eșirä înainte și dïserä :

— Dómne ! ce felü de împëratü ne-ai datü nóue cá nici nu se mișcă din loculü unde s'a așëdatü ?... De câtü așa unü împëratü mai bine nemicä !... Dacă vreï ca și noi să avemü unü împëratü ca ómenüi, apoi dă-ne altulü, care să se misce și să ne póta cármuï dupä legile împërátescï !...

Dumneđeü, care se vede cá nu erä prea bine dispusü, dïse :

— Așa viï tréba !... lasä cá acușü vë daü eü unü împëratü să vë vie de hacü, n'aveți grijä !...

Și cum rostï cuvintele acestea denumï pre **Cucostârcü** de împëratü preste tóte bróscele din lume.

De-atuncï apoi Cucostârculü e împëratü preste brósce. Și vai de-aceea, care nu-lü ascultä !... când o prinde, îndatä țï-o cármuesce dupä legile împërátescï sciï colea... de-ï mergü peticele !...

IV.

A treïa legendä a Cucostârcului, care mi-a istorisit'o o Româneä din Igescï, satü în Bucovina, sunä într'acestü modü :

Aü fostü odatä doi fecïori, și fecïorii aceïa erau fórte avuți. Darä nepläcëndu-le sä lucre näimirá casele

și locurile, ce le-au moscenitū dela părinti, la nisce ómenī și dupa acésta, luându baniī de pe năimelă și părăsindū satulū, unde s'aū născutū și crescutū, se duseră în lume.

Feciorulū celū mai mare eră cam pălitū cu leuca, adică cam prostălanū, éră celū mai micū eră mai desceptū și mai istetū.

Fie însă cum vor fi fostū, puținū ni pasă, dar' destulū atăta, că după ce părăsiră ei satulū, se duseră o bucată de locū împreună, éră după aceea se despărțiră, apucându unulū spre apusū éră celalaltū spre resăritū.

Celū prostū s'a dusū spre apusū și atăta ce a âmblatū în colo și'n cóce de frunđa frăsinelululū, fără să-ī pese de cine-va, pēnē ce a cheltuitū toți baniī, câtī i-a fostū luatū ca năimelă de pe casele și locurile sale. După ce a sfârșitū tótă merindea și toți baniī, câtī i-a luatū de drumū, și după ce aū începutū ai cărăi mașele de fóme, s'a datū a âmbłă cu traista pe la casele ómenilorū și a cere câte una alta de rëndulū măn-cărū. Dar' nime nu voiă să-ī deie nici macar o fărma de pâne. Pe semne că-lū cunosceaū ce plătesce!...

În urmă, vėdēndū și elū, că nu-ī bine când âmbłă omulū de frunđa frăsinelululū, că nime nu-ī întinde macar o fărma de pâne cu care să-și pótă potolī fómea, se duse la unū jude dintr'unū satū și s'a năimitū argatū.

Judele, fiindū unū omū fórtē bogatū și avēndū o turmă de oi, i-a datū turma acésta în stăpânire și l-a trāmisū cu dēnsa la pāscētóre.

Prostulă luă oile și se duse cu dâensele la păscătoare. Și ađi așa, mână așa, poimână totă așa mergendă elă cu oile la păscută, și avendă tôte cele trebuinciose, nime nu se simția așa de ferecită ca dâensulă.

Étă însă, că'ntr'o ăi, fiindă elă, ca totdéuna cu oile la păscătoare, a ajunsă pêne într'o pădure. În pădurea aceea a audită elă de-o-dată ună cântecă așa de frumosă, că l-a pătrunsă tocmai la inimă. Ba!... ce ăică?... chîar și oile, auđindă melodiile cele frumoșe ce resună la ôre-și care depărtare de dâensele, începură de bucurie a jucă.

Ciobanulă, adică prostulă, vedândă că oile se bucură, s'a bucurată și elă de bucuria loră și-a începută a căută mai cu luare a minte de unde vine cânteculă celă atătă de frumosă și melodiosă?... Se uită în colo, se uită'n côce,... trage în tôte părțile cu urechă,... dar' de ăiaba!... nă vede pe nime. Atâta numai că aude nisce melodii fôrte frumoșe departe de unde se află elă și oile sale, dar' mai multă nemică!...

În urmă se duse în partea aceia, de unde i se părea că vine cânteculă. Érá oile se luară după dâensulă totă sărindă și jucândă... Se duse, ce se duse, căută, ce căută dar' nici acuma nu vedă nemică, ci numai audé.

— Ce pécatele? — se'ntrébă elă, dela ună timpă — de unde să vie cânteculă acesta și cine-lă cântă?

Dar' étă, că pe când sta elă așa, nesciindă ce să mai ăică și să'ncépă, vede că'n naintea sa se mișcă nisce frunđe. Și cum le vede se duce dreptă la dâensele și le împrăscie cu piciorulă să vedă ce este acolo, și

ce vede?... vede unu flueraşu ciobănescu așa de frumosu, de-ți eră mai mare dragulu să te uiți la densusu.

Ciobanulu nostru, cum l-a zăritu l-a și luatū și l-a pusū la gură ca să se încredințeze: elū e acela ce cântă așa de frumosu?... Și cum l-a pusū flueraşulu de-auna a începutū așa de frumosu a cântă, încatū acuma nu numai oile jucaū, ci chiar și păstorūlū lorū a începutū să țupăescă de bucurie. Érá după ce a cântatū o bucată bună de vreme, a încetatū, lăsându oile să pască căci altmintrelea ele ar fi totū jucatū pêne ce n'ar mai fi pututū și-ar fi căđutū mórte de ostenite.

Flueraşulu, ce l-a aflatū Ciobanulu, avea mai multe şuruburī, și de câte orī se şurubuīa, de-atâtea orī cântă altū cântecū.

Când eraū oile sătule, Ciobanulu scotea flueraşulu din sinū, ilū şurubuīa și începea a cântă, érá oile a jucă. Când vedea că oile flămîndescū, ascundea flueraşulu și le da pace să pască.

Astfelū a âmblatū Ciobanulu mai multū timpū cu oile la păscătoare.

Intr'o ți însă, âmblându elū în colo și'n cóce cu turma sa, ajunge érá-și în pădurea aceea, unde a aflatū flueraşulu, și-acolo dă acuma peste o vistierie, în care se află o mulțime de aurū, argintū și-o mulțime de alte scumpătăți, catū nu se póte spune.

Turma ciobanului numera trei sute de capite de oi. Decī elū, lipsindu-ī o dógă, după cum am spusū din capulū locului, vedēndū atâta amarū de scumpete înaintea sa, ce face?... se duce și ie trei sute de lăntujele de aurū și anină fie-cării oi câte unulū la gru-

mază, érá pre celelalte lucruri scumpe, ce se mái aflaú în acea vistierie, nici nu le-a urnitú din locú, cáci, fiindú prostú, avuția cea mare nu avea pentru dênsulú nici unú prețú.

Nu multú însá, după întêmplarea acésta, trecêndú pe-acolo nisce neguțitori de haîne și vêdêndú lánțujelele cele scumpe aninate de grumazulú oilorú se mirará a cui sunt oile, și ducêndu-se la ciobanú îlú întrebará de unde vinú lánțujelele acelea, cine le-a aninatú la grumazulú oilorú?...

— Dacă voiți să aveți și voi de acestea — respunse ciobanulú, — apoi ce mái atáta vorbá!... veniți cu mine și eú vê voiú da destule.

Neguțitoriú, nu s'aú datú rugați, ei bucuroși s'aú dusú cu dênsulú pêne ce aú ajunsú la unú locú, care erá acoperitú c'o pétrá mare.

Acolo erá vistieria seú comóra, peste care a fostú datú mái nainte prostulú.

Când rădicará neguțitoriú pétra și vêdurá ce n'aú mái vêdutú nici odatá în viéta lorú, sárirá dreptú în susú de bucurie.

Dar' neguțitoriú eraú o lécă mái cuminți decâtú ciobanulú!... Ei cum vêdurá peste ce aú datú descárcá de grabá tóte caréle de marfá și le încárcará cu aurú, argintú și cu totú felulú de alte odóre scumpe pêne ce aú deșertatú tótá comóra, apoi se pornirá mái departe. Dar' ei nu se pornirá acuma singuri, cum aú venitú, ei temându-se ca nu cum-va Ciobanulú să spue stápanulú seú seú altuí cui-va despre comóra ce-a aflat'o elú, l'aú luatú și pre dênsulú, spuindu-í că dacă

va merge și elū cu dênșii ei i vor cautà o nevestă frumósă și-lū vorū însurà cu dênșu.

Ciobanulū, ca dênșulū, nu se dete multū imbiatū, ei se porni și elū cu neguțitorii.

Și după ce se porniră acuma cu toții se duse, se duse, pêně ce ajunse în orașulū, unde locuia împēratulū țerei aceleia. Ēră după ce aū intratū ei în orașū și după ce aū trasū la o ospētărie, aū luatū unū tulpanū, l-aū âmplatū bine cu totū felulū de odóre și-apoi l-aū trămisū împēratulū.

Impēratulū, primindū odórele acelea, nu se putea destulū mirà, de unde să fie neguțitorii, carii aū nisce lucruri așa de prețioșe? și de unde să aibă ei odórele acestea? . . . Și voindū numai decătū să seie: cum și ce, a chîematū pre neguțitorii la sine.

Neguțitorii, măi luândū pe-atâtea odóre cu sine, pe câte aū fostū trămisū măi nainte, se duseră la împēratulū.

Impēratulū, cum i-a vęđutū că vinū, le-a eșitū înainte, i-a poftitū în palaturile sale, le-a mulțămitū frumosū atătū pentru darurile cele trămise, cātū și pentru cele aduse, și apoi, după ce neguțitorii i-aū istorisitū multe de tóte, le-a încuviințatū să âmble și să negoțeze prin tótă țera lui.

Neguțitorii celū măi mare peste ceialalți negoțitorii, fie ca să-și împlinescă făgăduința ce-a dat' o Ciobanulū, fie ca să scape măi de grabă de dênșulū, fie cumva fi fostū, destulū atâta că'nainte de a se porni dela împēratulū, țise acestuia că elū are unū feciorū, care

ar fi foarte bun de însurat, de óre ce e foarte cu minte și se pricepe la multe de tóte.

Feciorulú acela erà Ciobanulú.

Impératulú, auđindú acésta, s'a bucuratú, și a đisú că și elú are o fiică, pre care bucurosú ar mărita-o, numai dacă i s'ar putea întemplá o parte bună.

Negoțitorulú dete de cunoscutú împératulú, că elú ar voi să-í fie cuseru.

— De ce nu! — respunse împératulú, — numai dacă dta voeseí, eú sunt bucurosú ca să ne încusrimú.

Negoțitorulú întinsé mâna și legătura a fostú gata.

În scurtú după acésta a urmatú apoi și nunta ; dar' scii colea ... nuntá împêrătéscă ...

La masa cea mare, cum e obiceiulú, negoțitorulú, după ce a beutú paharulú celú dulce, a dăruitú celorú tineri o căruță plină de odóre scumpe, érá după acésta, sfârșindu-se nunta, se cam mai duse în trebă-și, lăsândú pre Ciobanú cu nevasta sa și cu socriú.

Dar' prostulú, totú prostú ramâne chîar și'n điaua de pasci, ... a trăitú câtú a trăitú cu fiica împératulú, érá după aceea nuscii ce í-a plesnitú prin minte c'a lăsat'o și-a fugitú.

Mergendú elú așa câtú va fi mersú și'n cotro va fi mersú, după ce a părăsitú pre nevasta sa, a ajunsú într'unú târđiú, cine măi scii după câte đile, la o căsuță mică.

În căsuța aceea locuía o habă bētrână.

Baba, cum a vedutú că unú omú străinú se apropie de căsuța ei, í-a eșitú înainte și l-a întreatú : de unde vine.

Prostulă, ca prostulă, ce să-î răspundă?... ȝ-a răspunsu:

— Ja vinu și eu din lume, de unde să vinu din altu locu. }

— Dacă tu ai voi să remai la mine, — di se baba mai departe, — eu te-ași învăta a prefăce pre ómeni în ori și ce ai voi!...

— Bine!... voiu remané, numai să mă înveți! — respunse prostulă buerosu.

Baba, după ce-a remasu prostulă la dēnsa, fiindu precum se vede o vrăjitoare și fărmedătoare fórte mare și prefăcută, l-a învătată a se prefăce în ori și ce a voitū elu, dară din ceea ce s'a prefăcutū nu l-a învătatū cu ce și cum să se desprefacă.

Éta că'ntr'o di, ducēndu-se baba acēsta pe-unū timpū mai lungū de-a casă, l-a lăsatū pre prostū singurū, dicēndu-ȝ ca să nu se prefacă în nemică pēnē ce se va întórce ea înapoi, că de se va prefăce mai multū nu l-a desprefăce.

Insă prostulă ce făcū?... totū cuminȝii de-ale sale!... cum s'a depărtatū baba, s'a dusū în căsuța, unde se prefăcea elū totdēuna, și-acolo aflāndū unū șipușorū cu apă roșă, a bēntū dintr'ēnsulū și cum a bēntū, îndatā s'a prefăcutū într'o pasere cu piciorē mari și cu gātulū lungū.

Intorcēndu-se după trei di se baba a casă și aflāndu-lū pre prostū prefăcutū în pasere, ca pedēpsă pentru că n'a ascultat'o, n'a voitū să-lū prefacă érá-șī în omū, cum a fostū mai nainte, ci l-a lăsatū așa cum erā. Ba! nu numai atāta, ea l-a alungatū încā și dela casă.

Și așa a remasă feciorulă acela pasere pêne și'n ziua de astă-dî, și ómenii l-au numitú „Cucostârcú“. Și fiindú că Cucostârculú, dupre cum am vedútú, a fostú dintru începutú omú, de-aceea are elú gútú și picíóre lungi, și totú de-aceea își face cuibulú seú mai multú pe acoperemintele caselorú omenesci, decâtú în alte locuri unde nu sunt ómeni.

Ce s'a făcutú însă cu frate-seú, despre acésta nime nu sci nemică. Póte că se va fi perdutú și elú unde-va prin cele pustietăți.

V.

Cocostêrculú albú, a cărú legende le-am înșirátú mai susú, se numesce în Bănatú, pe lângă Cocostêrcú, încă și Stâlcú¹⁾, érá în Muntenia, pe lângă Barză încă și Stârcú, (Stêrcú) Stercú²⁾, și'n vechime Străcú, apoi Cocostêrcú, Cucostêrcú, Cucorstêrcú și Cocorstêrcú. Cum că tóte numirile acestea aú fostú și mai sunt încă și acuma usitate pe alocurea, avemú ca dovadă următóriulú pasagiú pre care ilú scótemú dintr'o poveste din Muntenia întitulată „Roșú împêratú și Albú împêratú“, și care nă-arată totodată câtú de mulțamitorii și recunoscétoriiú se arată Cucostârculú față de acei ómeni, cari i-au făcutú când-va vre unú bine, precum și împrejurarea de ce sunt Cocostârcii scurți de códă.

¹⁾ Com. de Dlú I. Stoicescu.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 362.

„Mergându spre casă F ă t ū - f r u m o s ū, — spune povestea din ceștiune, — se gândi și se resgândi cine din aceia, cari au primitu binefacerile lui, au mai remasū neplătiți și care din ei pôte fi în stare să-lū ajute la o trebă așa de grea și de primejdiósă?

— M r é n a — di-se elū oftându, nu-mi pote fi de nici unū folosū, căci a p ă v i e și a p ă m ó r t ă ¹⁾ se găsește pe pământū, ér' nu în fundulū mării, unde ea este atotputernică; ér' C o c o s t ă r e u din contra pôte să-mi fie de multū ajutoriū, pentru că elū pôte sburà peste vâi și deluri și chîiar preste munți și pôte pătrunde cu înlesnire și în scurtă vreme în locurile cele mai primejdióse; pre elū să-lū chîemū dóră m'o scápà de astă nenorocire.

Cum ajunse în cortū, destăcū cutiuța de argintū, scóse péna S t ă r e u l u i din ea și cum se gândi la elū, elū fu pre dată înainte-i și di-se:

— Ce poruncesci stăpâne?

— Să-mi aducī cum vei scī — respunse tēnerulū — o sticlă cu a p ă v i e și una cu a p ă m ó r t ă de unde se batū munții în capete.

— Grea poruncă imi dai! — strigă S t ă r e u l ū oftându.

Auđindū astū respunșū neașteptatū, tēnerulū îngălbini, își aruncă ochiū afară din cortū, vėdū că strejile ce-i pusese împėratulū spre pază, încă de când venise, sunt deștepte și numėróse și suspinându grăi:

¹⁾ În poveștile române provinū fórte adeseorī acesta dóue soĩuri de ape. Apa mórta are putere de a face dintr'unū omū tăiatū în bucăți unū omū întregū, dacā aceste bucăți le puī la unū locū și le spelī cu dēnsa; éră apa cea vie are putere de-a învià pre morți. —

— Scrisu a fostu ca să m'neacă ca țiganulu la malū și să perū, chiar când începusemū să nădăjduescū că am isbutitū.

— Nu te intristă, — dīse S t ă r e u l ū, după puțină gândire, și mă așteptă aci pênē în séră, că mă răpēdū la supușii mei să vēdū nu se găsește unulū, care să cunósacă acele locuri și să se înduplice a le călcă? dacā voiū isbuti nu mă întorcū pênē preste trei țile, când voiū veni cu isprava gata...

Auđindū asta fāgăduēla mai veni puțină inimă biētuluū voinicū și după ce plecā craiulū C o c o r s t ă r e i l o r ū, și vēdū că se înséréză și elū nu se mai întorče, F ă t ū - f r u m o s ū se îmbracă, se duse la palatū și cerū împēratuluū voie d'ai adăstă trei țile. Impēratuluū primī și elū se întorče înapoi ca să se culce mai līnescitū.

C o c o s t ă r e u l ū, cum plecā, sburā spre împērația sa, ajunsē numai decātū, chēmā la sine pre tōtā suflarea supușilorū sei și le făcū întrebarea următore:

— Care din voi toți a mersū vre odată pre la munții ce se batū în capete, din care curge apă vie și apă mōrtă?

Auđindū asta întrebare toți cei tineri și voinicī tăcură și chiar dintre cei bētrāni mai toți, numai unū S t ă r e ū jerpelitū, ciufulitū, golașū, șchiopū și chīorū eși din codirla tuturorū unde ședea pitulitū și apropiindu-se de craiū dīse:

— Eū stāpāne am fostū odată și ca dovadă vē arātū ochiulū meu celū scursū și piciorulū meu celū

șchiopă, care s'aū betejită din pricina aceloră munți blăstemați.

Craiulă vedându-lă așa de schilodă se făcū că nu-lă vede nici îlă aude și se întorse cu spatele spre elă și țise celorlalți :

— Căre din voi primesce, ca pentru hatărulă craiulă seū să se încerce a înfruntă tôte primejdiile și a călcă acele locuri înfricoșate ?

Nici unulă dintre cei tineri și chiar dintre cei bătrâni, dar' voinică, nu țiseră nici pīsū din gură, numai sermanulă C o c o s t â r c ū celă șchiopă și nebăgată în samă respunse :

— Eū stăpâne, pentru hatărulă Inălțimeă tale sunt gata a-mi pune încă odată vieța în primejdie.

Impăratulă făcū încă odată întrebarea de mai susū fără a se uită la șchiopă și vedându că érá-și nu primesce nici ună respunșū, se întorse în sfârșitū spre dēnsulă și-i țise :

— Ești în stare, tu slutele și prăpăditule să-mi indeplinesci porunca ?

-- Așa nădăjduescū stăpâne !

— Nu mă vei da de rușine ?

Nu, dacă-mi vei legă de aripe ce-va carne pentru mâncare și de picioré stielele în care să puī apă.

S t î r c i î ceialalți riseră multă de semeția lui, dar' elă nu-și perdū cumpētulă și stărui în hotărirea de-a împlini porunca Domnului seū. Craiulă remase multămită de elă, îi legă de aripe carnea cea mai prospētă și cea mai grasă, îi legă și de picioré stielele și pe urmă îi țise :

— Călătorie bună!

Stîrcul plecă, se înalță în slava ceriului, trecu preste mări, preste văi, deluri și munți nenumărați și după ce sbură ne'ntreruptu césurî întregi remășita ȕilei și tótă nóptea în revărsatulú zorilorú întrá într'o pustietate grozavă, prin care nu se zăria piciorú de ființă vie și începú să audă în departare unú sgomotú, care făcea pèrulú să se rădice măciucă în capulú omulú.

În sfârșitú, pe când sórele se rădicase ca de o sulită pe cerú, vedú și munții cei îngrozitorî, ale cărorú vèrfurî se rădicaú unii spre resăritú și alții spre apusú și după aceea se isbiaú cu putere mare și făceau unú sgomotú mare, care spăimântá tótá suflarea vie.

Pe când vèrfurile munțilorú se depărtaú pregătindu-se ca érá-și să se isbéscă, Stărculú se repeđi spre eî ca să între în sinulú lorú, unde erá apă vie și apă cea mórtă, dar' în acelú minutú eși dela spatele munțilorú o Rândunică și sburându spre elú îi strigá :

— Nu merge mai nainte, căci ești perdutú!

— Cine ești tu, care mă opresci în cale? — întrebá Stărculú cu năcazú.

— Sunt ȕina ástorú munți, pre care Dumneđu m'a însărcinatú ca să scapú de primejdie tótá ființa vie, care are nenorocirea de-a călcá aceste locurî!

— Ce trebuie să facú ca să scapú de primejdie?

— Ai venitú să ieî apă vie și apă mórtă?

— Da!

— Așteptá pèně la nămezú, că atunci munții se odihnescú o jumătate de césú. Cum veî vedea că trece

unū șfertū de césū și eī nu se mai isbescū, sbórá în slava ceriului, cobórá-te în mijloculū lorū, așédă-te pe muchia de pétră, care este acolo între dóue fântáne, afundă o sticlă într'o fântână și pre ceeaaltă în ceeaaltă fântână, aștéptă pêne să se ample și după aceea sbórá cu repejune și păzesce-te să nu atingi nici când te cobóri nici când te rădicī o petricică măcar, căci ești perdutū.

După ce păsérica sburá și se făcū nevédută, Stârculū urmâ povețele eī, aștéptă pêne la nămedī pêne ce încetară munții, apoi sburá în slava ceriului și se repeđi ca glonțulū în gura cea négră și adúncă a munților, se aședă cu piciórele pe muchia de stâncă din mijlocū, afundă sticlele în nuntru, și după ce simți că s'au ampletū, sburá afară cu iutelă; când eră însă se scape de totū isbī cu aripa o pétră și câtū clipescī într'unū ochiū munții se năpustiră cu furie asupra altora, se isbiră și apucară códa bietului Stârcū între vêrfurile lorū. Elū însă nu perdū corajulū, se smânci vèrtosū și scăpă de-acolo sdravănū și nevătămatū, dar' penele din códă-ī remase între capetele munților. Fără a băgă de samă astă perdere ne'nsemnată și fără a perde vreme, sburá în slava ceriului și se'ndreptă spre cuprinsulū împérației stăpânului seń.

Ajungéndū la verdéță se aședă pe unū copaciū înaltū, mai imbucă ce-va și se mai odihnī nițelū și a dóua đī pornī spre casa lui veselū, că a dobânditū isprava dorită. Pre séră ajunse a casă și cum ajunse se duse la împératulū și-ī đise :

— M'am închinat^u stăpâne cu slujba care mⁱ-ai dat^u.

— Bravo, slugă credincioasă! — strigă împăratul vesel^u, — am să te numesc^u sfetnicul^u me^u cel^u mai de frunte.

— Ha! ha! ha! — strigară de-odată ceilalți Stârci, — după ce eră schiop^u, chior^u și jerpelit^u, a remas^u și berc^u!... frumos^u sfetnic^u are să fie!

— Nu rideți de el^u, că a remas^u berc^u, ostendindu-se spre ași împlini datoria, — dise împăratul^u cu mânie, ci rideți mai bine de voi, că fără să faceți nemic^u vrednic^u de laudă ați remas^u toți fără de c^odă!

Au^uzind^u aste cuvinte Stârcii se uitară la c^ode și plecară toți capetele în jos^u cu rușine, căci toți nu mai aveau c^odi. De atunci Stârcii a^u remas^u berci...

Éră împăratul^u Stârcilor^u a luat^u după ac^esta sticlele cu apa cea vie și cea m^ortă și le-a dus^u la F^et^u-frumos^u, éră acesta la r^endul^u se^u le dete lui Alb^u-împ^erat^u, ca Alb^u-împ^erat^u să-ⁱ dee de nevastă pre fiică sa, dupre cum le-a fost^u vorba mai nainte, că adică, după ce-ⁱ va aduce apă vie și apă m^ortă i va da pre fiica sa de nevastă, precum mai pe urmă într'adev^er^u că i-o și dete. ¹⁾

VI.

Să trecem^u acuma la datinele și credințele Românilor^u despre C^oc^ostărc^u.

¹⁾ Calendarul^u basmelor^u și legendelor^u populare române pe an. 1875. Bucuresei. p. 14-18.

Dacă cine-va strică cuibul C o c o s t ê r e c u l u î, séu îi fură óuele, séu îi sparge vre unú oú, séu îi ie vre unú puú și-lú omórá, atunci spunú și credú atâtú Românii din Bucovina câtú și cei din Transilvania, că C o c o s t ê r e c u l ú sbórându se duce pêné unde aflá focú și luându unú táciune aprinsú în c l o b a n ț ú și întorcându-se cu dênsulú îndáreptú aprinde cu dênsulú casa unde i-a fostú cuibulú și bate din aripí ca să se aprindá totú mái tare.

Din acésta causá apoí Românii se ferescú fórte de-a atinge cuibulú C o c o s t ê r e c u l ú. Ba! ei cautá încá ca și din altá parte să ná i se'ntêmples vre unú reú. Și se ferescú totdéuna de-alú omóri, credêndú că celú ce-lú omórá are unú pécátú fórte mare, pentru că C o c o s t ê r e c u l ú nu face niméruí nicí unú reú, ci din contrá aduce norocú la casa pe care și-a făcutú elú cuibulú.

B a r z e l e -- díce Dlú V. Alecsandri — de pe coperíșulú cásii și R í n d u n e l e l e de sub streșină, sunt óspeți neatínși, fiindú apărați de legea sfântá a ospetiei ce domnesce din vechime la Româní.¹⁾

Érá-și se díce că C o c o s t â r c u l ú are unú mirosú fórte finú, și dacá vre unú omú străinú, adică pe a cãruí casá cuibulú seú nu e făcutú, ilú zidáresce, séu îi ie óuele, séu îi omórá vre unú puú, apoí C o c o s t ê r e c u l ú, de-ar fi dușmanulú seú celú străinú ori și câtú de departe cu locuința sa ilú v ê n t r e s c e, adică ilú adurmecá dupá sudóre, se duce pe urma lui și luându focú în pliscú îi aprinde casa. Vrea să dícă nu numai

¹⁾ Poesii pop. ale Rom. Bucuresci 1866. p. 13.

celora, pe a căroră case e făcută cuibulă seă, ci tuturor, cari îi facă vre ună reă. ¹⁾

Maă departe credă Români, că Cocostêrculă în totă anulă, după ce și-a scosă puă, aruncă pre unulă dintre aceștia josă stăpânului de casă în semnă de recunoscintă și mulțămă, pentru că l-a lăsată să-să facă cuibulă seă pe casa acestuia și pentru că prin totă timpulă, câtă a stată aice nu i s'a întemplată nici o neplăcere din partea căsașiloră. Și dacă i se pune puă aruncată înapoi în cuibă elă érá-și ilă aruncă josă, căci dice că trebuie să plătescă, trebuie să dee dajde stăpânului de casă. ²⁾

Dacă din cuibulă Cucostêrculuiă pică ună puă josă, fără să-lă fi aruncată părintă seă seă fără să-lă fi aruncată altulă cine-va, atunci e ună semnă bună, căci se va nasce ună copilă la acea casă. Puă acestă însă trebuie érá-și pusă înapoi în cuibă. ³⁾

In fine, credă Români, că nu multă după ce se pornescă Cucostêrciă dela noi și se ducă la ernatică în țerile cele calde, nu e nici érna departe, ci și acésta se apropie cu pași repedi, prin urmare trebuie de timpuriă să ne pregătimă cu cele trebuinciose pentru érnă. Totă așa credă ei când sosescă Cucostêrciă primăvéra, că n'are maă multă să fie geră, n'are să ningă, ci are să fie căldurosă și frumosă. ⁴⁾

¹⁾ După spusa și credința Româniloră din satulă Tereblecea și a altoră Români din Bucovina.

²⁾ Cred. fôrte lățită atâtă în Bucovina, câtă și în Transilvania, după cum mă-a scrisă Dlă G. Crăciunașă.

³⁾ Cred. Rom. din Tereblecea.

⁴⁾ Cred. fôrte lățită în Bucovina.

Când își acopere Cocostêrcul puii, e unû semnû că în scurtû are să plóie. ¹⁾

VII.

Cu tóte însă că Cucostêrculû nu face nimêrui nemică, cu tóte că elû este o pasere fórte folositóre, curățindû împrejurimea, unde își are cuibulû de șerpî, solomâsde, șoreci, brósce și de multe alte vietăți stricâcióse, totu-și are și elû pintre ómenî mulți dușmanî, cărî, pe când e dusû după nutretû pentru sine și puî seî, îlû inpușcă și-apoi, luându-î plisculû facû dintr'ensulû unû felîu de plăsele de cuțite, érá din fluerele picîórelorû sale fluerașe de cântatû, despre carî se dice că producû sonurî fărmeceátóre.

Cum că Românî într'adevêrû au avutû și mai au încă și pênê în ñiua de astă-ñi datinâ de-a face fluerașe de cântatû nu numai din fluerile Cucostârculû, ci și din fluerile altorû paseri mari, precum sunt bună órá Vulturî, pe lângă tradiție, ne putemû incredința încă și din următórele versurî poporane :

Fluerașû de fagû
Multû dice cu dragû,
Fluerașû de socû
Multû dice cu focû,
Fluerașû de osû
Multû dice duîosû...

Dar' acela, ce inpușcă Cucostârculû trebuie să pățescă reû, orî că i se'nlemnesce vre unû picîorû,

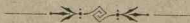
¹⁾ Cărțile sâtenulû rom. an. III. Gherla. 1830. p. 29.

orî că i se'ntemplă altă nenorocire, căci e păcatu a omorî o pasere, care nu face ómeniloru nemică reu, ci din contră numai bine. Sunt destule esemple, afirmă Români, că cei ce au înpușcatu vre unu Cucostârcu au pătit'o fórte reu.

Casa, pe care-și face Cucostârculă cuibuú, e o casă fórte norocósă, îi merge fórte bine, căci elú e ca unu prietinu, ca o schimă bună și norocósă a căsiu, și face omulu de casă totú bine, numai dacă-î dă pace. Și Cucostârculú își face cuibulú seú numai pe acele case, carî sunt curate, érá pe celelalte case nu și-lú face nici odată. Dacă așa dară se'npușcă Cucostârculú, atunci și binele și noroculú sbórá dela acea casă, a căruí stăpânú l-a înpușcatú.

Așa credú Români!

In fine voiú să mai amintescú încă și aceea, că de familia paserei, despre care am vorbitú pêne aice, se mai ține încă și alta, care se numesce Cucostârcú negru seú Barză négră lat. *Ciconia nigra* L. germ. der Schwarzstorch. Despre acestú Cucostârcú însă nu sciú să aibă Români vre o datina seú credință,

Bâtlanul.

I.

Paserile, cari de cătră ornitologiști se numesc „Ardeidae“, germ. „Reiher“, Români le numesc Bâtlan¹⁾ sêu Bâtlen²⁾ sing. Bâtlan și Bâtlen, érá pre femeiuscele lor Bâtlențe sing. Bâtlancă³⁾. Aú însă pentru fie-care pasere din acestú genú și câte unú altú nume deosebitú. Noi, în liniile următóre, vom înșirá pre toți Bâtlanii, câți li-sú Românilorú cunoscuți după nume și vom arátá totodată și puținele credințe, ce aú ei despre dênșii. Dar' mãi nainte de-ai înșirá vom premité o descriere generală a Bâtlanilor.

Corpulú Bâtlanilorú e fórte slabú, pe de laturí apásatú la unú locú, gátulú fórte lungú și supțire, capulú micú, ángustú și turtitú, clobanțulú în genere mãi lungú de câtú capulú, celú puținú totú atátú de lungú, cam tărișorú, dreptú și pe de laturí turtitú; picíórele de-o înálțime mijlocie; aripele lungí și late,

¹⁾ B. Nanianú. op. cit. p. 106. — Dr. Cihacú. Ist. nat. p. 113.
— Barcianú Vocab.

²⁾ Barițiu et Munténú. Vocab.

³⁾ In mãi multe părți ale Bucovinei. —

însă la vîrfu trunchiate, pentru că alu doilea, alu treilea și alu patrulea rîndu de pene aū mai aceea-și lungime; cōda, care constă din 10 12 pene, e scurtă-rotundă; cealalte pene de pe corpū sunt fōrte dese, moi și înfoiate, pe tēple, pe spate și pe peptū sunt în regulă mai lungi, decātū pe cealalte părți ale corpului. Colōrea penelorū e diferită.

Bătlanii locuescū mai preste totū pămēntulū. Prin urmare mulți dintre dēnșii se află și'n țerile locuite de Romāni, mai alesū în Romānia și'n unele ținuturi ale Transilvaniei și Ungariei. În Bucovina se arată numai fōrte rarū.

II.

Bătlanulū, Bătlanulū-cenușii, Băt-lēnulū, Găltanulū, numitū în unele locuri încă și Erodiiū¹⁾ și Stărcū²⁾, lat. *Ardea cinerea* L. germ. *der Fischreiher*.

Penele de pe frunte și de pe crescetulū capului ale acestui Bătlanū sunt albe, pe grumazū surii, pe spate cenușii, pe părțile esteriōre ale pântecelū negre; o vrēstă de pene, care se începe dela ochi și se prelungesce pēnē la partea inferiōră a grumazulū, trei pene din cucuiū, unū șirū întreitū de puncte pe partea superiōră a grumazulū, și penele aripelorū sunt negre;

¹⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 106. — Barcianū Vocab.

²⁾ B. Nanianū. op. cit. p. 106. — Laurianū și Massimū Glosariū. p. 194. — După A. de Cihac. Diction. II. p. 362. „Stărcū“ se chîemă paserea, care de cătră ornitologiști se numesce lat. *Graculus carbo*, *Pelecanus carbo*.

ochii auri, locul celu golu din față galbăn-verđi, clobanțulu păiu, picioarele negriciose.

Bâtlanulu acesta petrece mai cu samă pe locurile cele apătoșe și se nutrește cu brósce, insecte și mai alesu cu pesce.

III.

Bâtlanulu-scorțișoriu séu Bâtlanulu roșieticu, lat. *Ardea purpurea* L. germ. der Purpur-reiher.

Penele de pe crescetulu capulu alu acestui Bâtlanulu, o vrěstă ce se'ntinde dela clobanțu pêne la cefa, precum și latrile grumazulu, penele falfaitore de pe partea din susu a grumazulu palide-ruginii, partea inferiöra a grumazulu și cefa cenușii, érá celelalte pene ale corpulu cadu în suru-cafeniu.

Acésta specie de Bâtlanulu se află atätu în România, câtü și'n Ungaria.

IV.

Bâtlanulu albu séu Erodifulu albu, lat. *Ardea alba* L. germ. der Edelreiher.

Penele acestui Bâtlanulu sunt albe ca néua și fórte curate; ochii galbeni; clobanțulu galbănü-închisü; pelița cea gólă de pe față galbănü-verđie.

Bâtlanulu acesta se află, însă acuma număi fórte rarü, și'n părțile de josü ale Dunărei, în România despre Dunăre.

V.

Bătlanășul¹⁾, lat. *Ardea minuta* L. germ. die Zwergrohrdommel.

Penele de pe crescutul capului, céfa, spinarea și umerii ai acestui Bătlan²⁾ sunt negre-verđii, cele de pe aripe și de pe pânțele rugini, laturile peptului cu puncte negre; pelița ochiului galbănă; clobanțul galbăn³⁾-deschis; picior⁴⁾ele galbene-verđii.

Acésta pasere, care provine în tótă Europa, șede peste ți așa de ascunsă și fără a se mișcă din loc⁵⁾ în desimea stuhului séu pe vre un⁶⁾ ram⁷⁾, că un⁸⁾ om⁹⁾ de rënd¹⁰⁾, care nu-¹¹⁾i sci datina și apucătura, de și ar vede-o, n'ar cunósce-o. Ea se pricepe de-a alege astfel¹²⁾ de locuri, cari corespund¹³⁾ fórte bine colórei penelor¹⁴⁾ sale. Ba! de multe or¹⁵⁾ își schimbă și poziția, că cine-ar vede-o astfel¹⁶⁾, nici prin minte nu i-ar trece că e pasere.

VI.

Bătlanul¹⁾, Bătlanul²⁾-de-stuh³⁾, numit⁴⁾ altmintrelea Bo⁵⁾-de-baltă⁶⁾ Buhai⁷⁾ și Buhai⁸⁾-de-baltă⁹⁾, lat. *Ardea stellaris* L. germ. die Rohrdommel.

¹⁾ Dr. Cihac. Ist. nat. p. 114. — A. de Cihac. Dict. t. II. p. 8.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 8.

³⁾ B. Nanian⁴⁾. op. cit. p. 106. — „Bo⁵⁾-de-baltă“ se numesce paserea acésta și în Transilvania, după cum m⁶⁾-a scris⁷⁾ Dl⁸⁾ G. Crăciunaș⁹⁾.

⁴⁾ În Bucovina și Moldova. Veđi și Alecsandri Teatru t. II. p. 671. „par' că ești un¹⁰⁾ buhai¹¹⁾ de baltă“, ér la

Bâtlanulă acesta are ună corpă mai multă lată de câtă rotundă, grumază lungă și grosă, clobanțu îngustă și lungă, picioră acoperite cu pene mai pene la glesne, aripă late. Crescetulă capulă negru, partea de josă a grumazulă surie și cu puă galbenă, cecelealte pene sunt ruginiă.

Bâtlanulă petrece îndecomună pe locuri apătose, pe marginea păreeloră și a apeloră stătătoare. Nutretulă lui de căpitenie sunt pesci, brósce, șerpă, șopêrle, precum și alte vietăță mică, ce le pôte vênă prin ape și prin apropierea acestora.

Paserea acésta are datină de-a băgă capulă în apă și a strigă ca ună vițelă. Dela acésta datină a sa, credă eu, că-ă vine și numirea de B u h a i ũ , B u h a i ũ - d e - b a l t ă și B o ũ - d e - b a l t ă .

B u h a i ũ l ũ - d e - b a l t ă , după credința Româniloră din Bucovina, pörtă visurile. Dacă dintru începută, după ce Dumneđeă a făcută tôte vietățile și'n urmă pre omă, n'ar fi fostă B u h a i ũ l ũ - d e - b a l t ă , apoi ómenii ar fi dormită ne'nteruptă și-ar fi visată multe de tôte. Inșă B u h a i ũ l ũ - d e - b a l t ă prin ragetulă seă celă pătrundetoriă și totodată înfiorătoriă, a ruptă visurile, adică când a strigată odată, ómenii ce dormiaă duși vrëndă nevrëndă aă trebuită să se trezescă și se'nterupă visurile. Și de-atunci în cóce ómenii, când se culcă și adormă nu potă dormi multă, nici nu-și potă sfârși visurile, ei trebuie să se

p. 672. „de cei cariă facă bu, u, u, u, la sóre“. — A. de Cihac Dictionnaire t. II. p. 30. —

trezescă, căci B u h a i u l ũ - d e - b a l t ă își pune botulŭ în apă și strigă de se cutremură pământulŭ, că ori și cine trebue să-lŭ audă, de și pe nesciute. ¹⁾

Spunŭ mai departe Româniŭ din Bucovina despre acęsta pasere, că atunci când se arată ea și strigă în locurile acelea, unde n'a strigatŭ mai nainte, e unŭ semnŭ bunŭ, căci pânea în acelŭ anŭ va fi bună, anulŭ în tótă privința va fi mânosŭ. ²⁾

Când strigă B u h a i u l ũ - d e - b a l t ă primăvéra de trei pêne la patru ori însemnéză belșugŭ în pânea, mai alesŭ la țéră. ³⁾

VII.

Totŭ de familia B ă t l a n i l o r ũ se ține și altă pasere, pre care atâtŭ Româniŭ din Bucovina câtŭ și cei din Transilvania ⁴⁾ ó numescŭ C o r b ũ - d e - n ó p t e, lat. *Ardea nycticorax* L. germ. *der Nachtreiher*.

Crescutulŭ capulŭ a acesteŭ paseri, céfa, partea superióră a spinării și umeriŭ sunt verđi-întunecați, celelalte părți ale spatelulŭ și grumazulŭ cenuși; pântecelul găltiŭ, ochiŭ purpuriŭ; cioculŭ negru, la răděcină galbănŭ; piciórele verđii-gălbii.

C o r b u l ũ - d e - n ó p t e e fórte lățitŭ în Europa. Elŭ se află mai alesŭ în țerile de josŭ de pe lângă

¹⁾ Istorisitŭ de Constantinŭ Diaconescu din Calafindesci.

²⁾ Ist. de Sofia Frâncu și C. Diaconescu.

³⁾ Ist. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

⁴⁾ Barcianŭ Vocab. și Barițiu et. Munténŭ Vocab.

Dunăre, prin urmare și'n România. Vine însă adeseori și prin Bucovina.

Cuibulă seă și-lă face totdeuna pe arborii din apropierea locuriioră apătóse. Unde nu sunt arbori, acolo numai rară când petrece, și dacă și petrece, apoi numai pe ună timpă fórté scurtă. Elă peste și dórme și numai pe la înserate începe a sbură și-ași căută nutrețulă necesarū.

Strigătulă *C o r b u l u i - d e - n ó p t e* e mai ca și al corbului de rëndă, de-aceea Româniă îlă numescă *C o r b ũ - d e - n ó p t e*.

Despre acésta pasere, care strigă, seă mai bine disă *c r o n c ă n e s c e* numai nóptea, credă Româniă că prevestesce totdeuna mórte, și celă ce-o aude *c r o n c ă n i n d ũ* trebue în scurtă timpă să móră.

Ună Românu din Frătăuți-vechi în Bucovina mī-a spusă, că ună cunoscută de al lui, care a auđitū acésta pasere într'o nópte *c r o n c ă n i n d ũ* pe de-asupra capului seă, nu peste multă după acésta a și muritū.

VIII.

Despre adevăratulă *B ă t l a n ũ* seă despre acea specie, care în Muntenia se numesce *E r o d i ũ* și *S t ă r c ũ*, aă Româniă și o legendă, care sémână péné și'n celea mai mărunte părți cu prima legendă a *C u c o s t ă r c u l u i*.

Étă și legenda respectivă astfelū după cum mī-a împărtăsit'ó Dlă Orestū Lujanū.

Dintru începută dice că *B ă t l a n u l ũ* n'a fostă pasere ca acuma, ci elă a fostă omă ca toți ómenii.

Intr'o di însă, stringându Dumneđu toate târiitórele din lume, precum : şerpî, şopêrle, solomêsdre, năpârci, brósce, scoici, cobelci, şóreci, şi multe altele, despre a căroru nume nu-mi potú aduce aminte, şi punându-le într'unu sacú mare, legá saculú bine la gurá şi după acésta chiemându pre Bâtlanú la sine îi dete saculú să-lú ducá la mare şi să-lú arunce în nuntru. Îi díse însă totodatá ca nici de cum să nu deslege saculú ca să védá ce e într'ensulú, cá apoi va fi vai şi amarú de capulú lui!... câtú va fi şi va trái se va cái!...

Bâtlanulú, fágáduindú lui Dumneđu cá nu-lú va deslegá şi cáutá în nuntru, luá saculú cu târiitórele şi se porní cu densusulú spre mare.

Dar' omulú e totú omú... De ce-í spuî să se ferescá mai tare, de aceea s'atinge mai multú... Când fu pe la mijlocú de cale şi cărare, fiindú fórte curiosú să scie ce i-a datú Dumneđu să ducá şi să arunce în mare, se oprí în locú, se trase sub umbra unuí pomú din marginea drumulú şi acolo deslegá saculú ca să védá ce e în nuntru. Dar' nu apucá bine a-lú deslegá şi déuna toate târiitórele deterá năvalá şi, eşindú dintr'ensulú... pe ici în colo ţi-í drumulú, ... începurá a fugí şi a se respândí care în cotro o ducea ochii şi picíórele, temêndu-se ca să nu le prindá şi să le bage érá-şi în sacú.

Bâtlanulú, cum védú acésta, se'nspăimêntá şi începú a alergá după dênsesele ca să le prindá şi să le bage érá-şi în sacú. Dar' de unde să le póta prinde pre toate, după ce şerpî, şopêrlele şi năpârcele se ascuserá prin érbá, pe sub tufe şi prin borţi, bróscele sárirá în

apă, racateții și cobelcii se acățărara pe ramurile tufarilor și ale pomilor, solomêsdrele se băgară prin mocirle și prin belți, mai pe scurtă fie-care căută a se ascunde unde putea și apucă mai de grabă.

Dumneșeu, care nici o faptă n'o lasă fără de resplată, vedându că chiar și omul pre care l-a ținut elū mai credinciosū nu s'a ținut de cuvântū, ei a cutezatū aī călcă poruncă s'a mâniatū pe dēnsulū și l-a prefăcutū într'o pasere, legându-i saculū de gâtū și dīcēndu-i că pēnē ce nu va prinde tōte târiitōrele și nu le va băgă érá-și în sacū ca să le ducă și să le arunce în mare, după cum i-a poruncitū dintru începutū, pēnē atunci totū pasere să remăe.

De-atunci și pēnē în dīua de astă-dī apoi a remasū acestū omū pasere, și totū pasere va remănea elū pēnē ce nu va prinde pre tōte târiitōrele din lume și le va băgă în saculū ce i l-a datū Dumneșeu. De-aceea Bătlanulū pēnē și'n dīua de astă-dī ilū vedemū alergāndū în colo și'n cōce și prindēndū la târiitōre și băgāndu-le în sacū. Și totū de-atunci s'a umplutū tōtă lumea de târiitōre, pe când dintru începutū nu erau așa de multe, ei numai atâtea, câte aū încăputū în saculū pre care i l-a datū Dumneșeu ca să-lū ducă și să-lū arunce în mare.

C u c ó r a.

L.

E spre sfârșitul tómnai.

Codrii și pădurile, dumbrăvile și luncile, pometele și rediurile, colnicele și câmpiile începă din ce în ce a deveni mai tăcute și mai triste, căci óspeții loră cei mai plăcuți, cari tótă primăvéra și véra le-aú înveselită prin concertele loră cele armonióse, drăgálașe și'ncântătóre, prin cântecele loră cele desmierdătóre și-aú luată remasă bună dela dênsele.

Tóte paserile călătóre, atătă cele cântătóre, câtă și cele necântătóre; atătă cele dela munte, câtă și cele dela câmpie, și-aú căutată de drumă și s'aú dusă érá-și în țerile cele calde de unde aú venită la începutul primăverii.

Ba! nu!... încă nu s'a dusă tocmai tóte!...

Écă!... chîar acuma trece pe de-ásupra nóstră de cătră méďă-nópte spre méďă-dî ună triumghiă marețiă de paseri, cari în sborulă loră strigă ne'ncetată ca și când le-ar fugări cine-va de'napoi.

Și óre cum se chîamă aceste paseri, și'n cotro se ducă ele?

Acestea-să Cucórele séu Gruele!... Se ducă în țerile cele calde... Ună semnă, că la noi în scurtă timpă are să fie érnă... Așa ni spună celă puțină bătrâni, că îndată după pornirea Cucórelor de pe la noi se apropie și érna.

Și óre ducă-se aceste paseri pêne în țerile cele calde, ori ele se măi oprescă în vre ună locă ca să se măi odihnescă puțină?

De se ducă, de nu se ducă, de se măi oprescă unde-va ori ba? nu sciă!... Sciă numai atâta, ce am auđitū și eă dela alții, și ce am auđitū, aceea voescă să istorisescă și eă.

II.

Când se ducă Cucórele dela noi în țerile cele calde, ăice că se află o sãmă de ómeni, cari le sciă oprî în locă și nu le lasă să mérgă măi departe. Cei ce le oprescă, ăice că se pună în calea loră, facă cu ascuțitul ună cuțitū ună cercă în pãmântū, în mijloculă cerculă facă o cruce mare, érá în mijloculă crucei acesteia implântă apoi cuțitulă cu vêrfulă în pãmântū și de-asupra pe mânunchiă pună o pělărie séu o cușmă. Când facă cerculă și crucea, atunci numără Cucórele, érá când implântă cuțitulă în pãmântū rostescă nisce cuvinte misterióse, nisce fărmece, cari numai loră le sunt cumoscute.

Érá-și se ăice, că unii din acești vrăjitori cum vedă Cucórele trecendū, se descingă de brău, ilă pună cola cū pe pãmântū, rostescă câte-va cuvinte tainice, și-apoi înfigă ună cuțitū în mijloculă brăului colăcitū.

Făcându-se acésta, crede poporul, că Cucórele nu potú sburà mai departe în triumhîu, cum li-î datina lorú să sbóre, nu potú trece granița, ci îndată își perdú calea, se oprescú în locú, se învêtescú împrejurú, precum e încolăcitú brâulú seú cerculú împrejurulú cuțitulú, se încălescú, se amestică și âmbă apoi în colo și'n cóce bete de capú, nesciindú ce să facă și'n cotro să apuce, și numai atunci își află érá calea și potú călătorî mai departe, dacă le daú drumulú, adică dacă desfacú ceea ce aú făcutú mai nainte.

Și de cum-va se'ntemplă acésta fărmeătorie diua, apoi Cucórele tótă diua se'nvêtescú pe susú, nesciindú ce să facă, érá dacă se'ntemplă acésta séra, ele se cobórá josú, și pêně în deminéta următoare nu-și urméză calea.

Mulți spunú, că aú vêdutú pre atarî ómenî oprindú pre Cucóre și ele atâta ce s'aú învêtitú, pêně ce, amețindu-se de capú, aú cădutú josú... Dar' fapta acésta se consideră de unú mare păcatú, căci ele nimerú nu facú nici unú reú. ¹⁾

Acestea-sú credințele Românilorú despre Cucóre, ce avú de gândú să vi le spunú.

III.

Nainte însă de-a le perde din vederî să ne mai oprimú puținú și la numirile poporane ale acestorú pa-

¹⁾ Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlú Gr. Crăciunașú, a celorú din Ungaria, com. de Dlú E. Popú, și a tuturorú Românilorú din Bucovina.

seri, cari, după cum crede poporul, prin pornirea lor
dela noi ni anunță neîntârziata apropiere a ernei.

In Bucovina și Transilvania ele se numesc C u-
c ó r e s e u C o c ó r e sing. C u c ó r ă s e u C o c ó r ă și
G r u i sing. G r u i ũ, dem. G r u i ș o r ũ. ¹⁾ In unele
ținuturi din Ungaria G r u h e sing. G r u h ă. ²⁾ É r ă în
România G r u e ³⁾, lat. Grus cinerea Bechst. germ. der
Kranich.

Bărbătelulă acestui soi de pasere se numește
C u c ó r ũ s e u C o c o r ũ și G r u i ũ.

Dela cuvântul G r u i ũ credă că vine și numele
unor eroi de legende și balade, precum sunt bună oră
„G r u e G r u z ă v a n u l ũ“ și „G r u e S ă n g e r ũ“.

IV.

La Români din Transilvania se află o doină po-
porană, care sună istă mod:

„Bade, de uritulă teă,
Face-m'oiă trestie 'n teă!
— „Fă-te, mândră, ce-ți mă place,
Că și eă de locă m'oiă face
Face-m'oiă C o c o r ũ-de-baltă
Pasce-v'oiă trestia tótă
Și te-oiă pasce și pre tine,
Totă nu scapi, mândră, de mine!
„Bade, de uritulă teă
Face-m'oiă o flóre 'n teă!

¹⁾ Com. de Dlă Gr. Crăciunașă.

²⁾ Com. de Dlă E. Popă.

³⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 113. —

— „Fă-te, mândră, ce-ți mai place,
Că și eu de locu m'oiu face
Unu voinicū cu cōsa 'n spate
Și te-oiu cosi și pre tine
Totu nu scapi, mândro, de mine! ¹⁾

Nu știu dacā „Cocorul ū-de-baltă“, despre care se face amintire în acēsta doină, e bărbățelulū Cocórei, despre care am vorbitū mai susū, ori altă pasere. Fiindū însă că Cocorulū, după cum ni spune istoria naturală, petrece pe locurile cele apătōse și se nutrește, pe lângă vermi, scoici, cōbeleī (melci) insecte și amfibii, încă și cu plante, pre cari adeseori le scōte cu rădēcini din pământū ²⁾ e de presupusū, că „Cocorul ū-de-baltă“ și Cocorulū, bărbățelulū Cocórei, sunt una și aceea-și pasere.

În fine voiū să mai amintescū încă și aceea despre Cocóre, că, după cum spune poporulū, când sburându pe susū spânzură, apoi nu este departe o furtună. ³⁾

Când se adună Cocorii și plēcă, atunci e semnū că érnă va fi timpurie. Când pornescū Cocorii pe la Sântă-Maria-mare, érá-și însemnézá, că va fi érnă timpurie. ⁴⁾

¹⁾ Maria Precupū: „Doine și hore din Ardelū“ publ. în „Sečetórea“, an. II. Budapesta. 1877. p. 83.

²⁾ Heinrich Rebau. Naturgeschichte für Schule und Haus. Sechste Auflage. Stuttgart 1871. p. 449.

³⁾ Calendariū pentru Bucovina pe an. 1841.

⁴⁾ Cărțile sat. rom. Gherla 1880. p. 34.

Crêstelulŭ.

I.

În serile cele sãnine și frumóse din luna lui Maiŭ nu odatã ni se'ntemplã sã auçimŭ pe'ntinsele fenațe și semênãturi o vóce scãrțitóre, care resunã, ca și când cine-va ar hortãi c'unŭ bețisorŭ peste dinții unui peptene. Vócea acésta, cu puține întrerumperi, resunã pênã târðiŭ nóptea, și din revãrsatulŭ zorilorŭ pênã dupã resãritulŭ sórelui, însã fórte rarŭ din unulŭ și acela-și locŭ, ci când dintr'o parte când din alta, totu-și numai în cuprinsulŭ unui anumitŭ ținutŭ.

Paserea, care reproduce scãrțitura acésta, se numesce de cãtrã Romãniŭ din Bucovina Crêstelŭ și Cêrstelŭ, de cãtrã cei din Moldova Cãrsteiŭ și Cristeiŭ ¹⁾ de cãtrã cei din Transilvania Crêsteiŭ și Crêsteŭ ²⁾ de cãtrã cei din Muntenia Cãrsteiŭ dem. Cãrsteiașŭ ³⁾ érá de cãtrã cei din Banatŭ Crastaŭ și Crestețŭ ⁴⁾ lat. *Crex pratensis* Bechst. germ. der Wiesenknarrer oder Wachtelkönig.

¹⁾ A. de Cihac. Dict. t. II. p. 83. — Dr. Cihac. Ist. nat. p. 117.

²⁾ Petri Vocab. — Barcãnŭ Vocab.

³⁾ Ananescu op. cit. p. 112. — com. de Dlŭ P. Ispirescu.

⁴⁾ Com. de Dniŭ I. Stoicescu și Ios. Olariŭ.

Crêstelul e de douăzeci și nouă centimetri în lungime, de patruzeci și șapte în lățime, de patru-sprezece în lungimea aripelor și de doi în lungimea coții. Penele de pe spinare sunt castanii-deschise; aripele roșietice; gușa albă; pliscul drept și mai scurt decât capul.

Locul de petrecere al Crêstelului sunt mai cu samă fânațele și semănăturile cele albe. El se află mai pretutindene în Europa. Merge și vine la noi cam deodată cu Prepelitele. Se nutrește cu lăcuste, cărăbuși, vermi, cobelci mici și cu semență de erbă.

II

Crêstelul, după credința poporului român din Bucovina, stă în relațiuni amaroase cu Prepelita, de-aceia petrece el mai în aceleași locuri, unde petrece și acesta, și totu de-aceia se duce și vine la noi deodată cu Prepelita.

Mai departe, spun Români din Bucovina, că Crêstelul e o pasere foarte curată, de-aceia îndemnă el totdeauna pe oameni prin cântecul său ca să se ție cât se poate de curați, să nu fie nici odată leneși și neîngrijiți.

Când Crêstelul cântă foarte des „c â r r r s t“, „c â r r r s t“, atunci se dice că cântă a vreme închisă, a negură. El cântă numai o lună, odică când e erbă în flóre, érá cum se sfârșesce érba de cosit și adunat, amortesce, și mai mult nu cântă, ci se trage prin

tufişurî s u la margini de ap   i acolo tr esce p n  ce se duce dela noi. ¹⁾)

III.

O doin  poporan  din Muntenia,  n care, pe l ng  alte paseri, provine  i Cr stelul , sun  precum urm z  :

Frun a verde de anin ,
Cine-  ca mine str in  ?
Num i M erla din p dure,
C rsteiul  din ar tore.
Dar' nici  i nu sunt str in ,
Ci-s  de inim  h in  :
M erla-   i are fr iior 
Tot  pe Stur dul  pestricior  ;
C rsteiul  de sori r 
C oc rlia vinec r .
M erla  uer  'n tufi e,
Stur dul  c nt  prin r ri e,
Unul  p'altul  se desm erd 
Intristarea ca s - i p rd .
C rstei a ul   inesce
C oc rlia-l  liniscesce
Inimi r -  potolesce.
Frun a verde m r cine,
Num i mie n'are cine
Durerile s -m  aline,
Num i pentru mine nu e
Inimi r -m  ca s  spue
C'a avut   i ea odat 
Dulce mam ,  ubit  tat ,
Sori re, fr iior ,

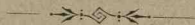
¹⁾ Istor. de Const. Diaconescu din Calafindesc .

Carii mă iubiau cu doru ;
C'a mă avut, și nu are,
O puicută ca o flóre,
Ce-mă resipea grijile,
Imi gonìa durerile
Și-mă îndulcea zilele.
Frunză verde de cicóre
Bat'o crucea ursitoare,
Și-ar topi-o sântulú sóre.
Că mă-a ursitú cu uritú
Să fiú singurú pe pământú :
Din totú, ce-am iubitú pe lume
Să le sciú numai de nume ;
Din toți ceí ce mă iubiau
Și cu dragú mă desmierdaú
Nici unulú să nu tráescă
Pământulú să-í înválescă.
Vaí de vinú, vaí de pelinú,
Vaí de voiniculú străinú !
Ca unú mărú singurú la drumú,
De rodesce, nu-í priesce,
Ba spre reú íí folosesce :
Căți drumași călétorescú
Toți în elú sburátorescú,
Crengile că i le frângú,
Tulpióra cu focú plânge
Chiar cu lacrimi de sânge. ¹⁾

După acésta doină fórte frumósă Crêstelulú
séu Cârsteilú stă în relațiuni amoróse nu numai
cu Prepelița, după cum am arátatú măi susú, ci
încă și cu Ciocârlia, cu Ciocârlia vine-

¹⁾ I. Minescu. „Doine populare“ publ. în „Fóia so-
cietății Românismulú“. an. I. Bucuresci. 1870. p. 48.

c i ó r ă. Când Crêstelul e întristatú, când nemică nu-
tienesce, atunci Cîocârliã vine la dînsulú, începe a-lú
desmierdâ, a-lú linescî și aî potolî inima, cea cuprinsă
de durere.

C o r l a .

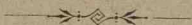
Corla, numită altmintrelea și Curlă-verde, Găinuță, Găinușă și Găinușă-de-apă¹⁾, lat. Stagnicola chloropus; Gallinula chloropus L. germ. das Teichhuhn oder das grünfüssige Rohrhuhn, e de treizeci și unu centimetri în lungime, șesezeci în lățime, douăzeci în lungimea aripelor și șese în lungimea coții. Penele de pe spate i sunt maslinii-închise, érá cele de pe pânțele cenușii; picioarele verđi; clonțulu la rădăcină roșu érá la vârfu galbănu.

Corla e respândită mai preste tótă Europa. Vine la noi pe la finea lui Martie și se duce abia în Octobrie. Loculă ei de petrecere sunt iazurile și mai cu samă acelea pe a căroră suprafață plutescú diferite plante, érá malurile li sunt acoperite cu stuhă. Inótă fórte bine și cu ajutoriulă aripeloră chiară și pe sub apă, ér' când e persecutată se cufundă fórte adâncú în apă, scoțendú din când în când numai clonțulu afară spre a aspiră aerú. Cuibulă seú, care e împletitú din rămurele de trestie, și care cam de regulă plutesce prin stuhă, conține de două oră pe anú câte cincă pêne la

¹⁾ Barcianú Voc. — Barițú et Munténú Voc. „Curla verde“ unú felú de sitariú cu botú lătărețú germ. Domschnepfe.

unspredece óue verđii, cu puncte ruginii, pe carile Corla singurã le clocesce în decursũ de trei septãmãni. Puii cum iesũ din gãóce, déuna începũ inotã cu maica lorũ.

Nutrețulũ Corlei constã din insecte, cobelci mici, vermi, plante de apã și din semênța acestorũ din urmã.

L i ș i ț a.

Lișița, numită altmintrelea și Leșiță¹⁾ Găină-de-apă și Sărcea²⁾ lat. Fulica atra L. germ. das Wasserhuhn, e de patruzeci și șapte centimetri în lungime, șeptedeci și optu în lățime, douăzeci și trei în lungimea aripelor și optu în lungimea coții. Pe spate negrie, pe pânțe cenușie; capul și grumazul negru; lumina ochilor întunecat-roșă; ciocul alb; piciorile, a căroru degete sunt îmbinate cu o peliță ce servește spre notare, sunt întunecate-surii și spre glesne galbene-verzii.

Lișița e respândită preste totă Europa. Pretutindene, unde se află lacuri și iazuri acoperite cu multu stuh și pipirigă o putem oră când întâlni din luna lui Martie și pênă cătră finea lui Octobree. Ea sboră forțe greă, inotă încet și se ține mai multu la marginile apelor și prin stuh. Cuibul seă, în care se ouă șapte pênă la cinspredece oue galbene-surii și împestrițate cu puncte negrii și cafenii, e așa de iscusit și solid im-

¹⁾ Barițiu et Munténu Vocab. p. 180. „Leșița, speție de găinușă de apă“. — Barcianu „Leșița = găinușă de apă“.

²⁾ A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 525.

pletitū din pipirigū verde și din rămurele de trestie, că póte într'ênsulū, când se revarsă apa peste malurī, se'nóte de'mpreună cu puii sei fără să i se'ntemple vre anū reū. Nutrețulū seū constă din diferite insecte de apă, din vermi și din plante fragede.

L e b ă d a.

I.

Cea mai frumoasă, mai curată și mai albă dintre toate paserile, câte le sunt Românilor cunoscute, este **L e b ă d a**, dem. **L e b e d i ó r ă**, lat. *Cygnus* olor L. germ. der zahme Schwan. Și fiindu că Românul îi place foarte multă curățenia și frumusețea, de-aceea elu pre muerile și mai cu samă pre fetele cele frumoșe, cari âmbă foarte curatū și albū îmbrăcate le asēmēnă totdeuna cu **L e b ă d a**.

L e b ă d a, în poesia poporană română, figuréză totdeuna ca unū simbolū de curățenie, frumusețe și albime.

Dovadă despre acēsta fie-ne următórea doină din Transilvania, care mī-a comunicat'o Dlū B. B. Josofū:

Dintre dóue mândre-a mele
Nuciū la care-oīū mai mere.
Cea mīerie nu-mī trebue
Nici la mórtea mea să vie.
Cea óchișă ca murea
Și albă ca **L e b ă d a**
Acolo-mī petrecū vremea.

Altă doină poporană din Bucovina, în care o fătă se plânge asupra drăguțului seǖ fiindă că acesta voesce s'o lese și, de bună samă, să-și caute pre alta, sună precum urméză:

Frunďă verde artărașă,
Te cunoscă, bade, pe pași,
Că ți-i voia să me-lăși.
Când ași sci că me-lășă
Maǖ albuță m'ași pu tă,
Albuță ca Lebăda,
Rumână ca călina,
Roșie ca vișina,
Să-ți rupă, bade, inima-
Și ție și mâne-ta!

Dar' nu numai în poesie, ci chiar și'n prosă, și maǖ cu samă în povestă dăm fórte adeseorǖ preste Lebădă.

Cugetă că fie-căruia îi va servǖ nu numai spre distragere, ci și spre plăcere povestea, ce o reproducă maǖ la vale, a cărei eroină e o fătă de împărată prefăcută în Lebădă.

Acésta poveste am auđit'o încă pe când eram studinte la gimnasiulă din Sucévă dela ună dascală bētrână din satulă Stupca poreclită „Trișcuță“, pentru că cântă fórte frumosă în trișcă.

II.

A fostă odată,
Ca nici odată,
Că de n'ar fi fostă și n'ar fi,

Nu s'ar povestì,
Nici noi n'am grăi,
Că Dumneșeu binevoesce
Ca să spunemū în tótă séra câte-o poveste.
Noi șicemū,
Că nu suntemū
De când cu poveștile,
Ci cu dóue, trei șile maș nainte,
De când puricele se potcovia
Cu nóue ocă de ferū la unū piciorū
Și i se părea că-ș e prea ușorū.
Noi ilū trimiteamū la Odobesci
Să ne-aducă cărți domnesci
Să spunemū și noi povești.

A fostū odată unū împēratū tēnerū. Impēratulū acela s'a dusū într'o di cu tóți șfetnicii sei la vēnatū într'o pădure, care nu erā tocmai tare departe de curțile împēratesei.

După ce a ajunsū împēratulū în pădurea aceea și după ce a intratū dimpreună cu tóți șfetnicii sei și ceialalți vēnători în nuntru, âmblară câtū âmblară cu tóții în colo și'n cóce, fără să afle ce-va de inpușcatū.

Étā însă că pe când socotia acuma împēratulū, că nu va mai aflā nemică de vēnatū, și voiā să se'ntórcă îndăreptū a casă, dā într'o vale fórte frumósă și plăcută, împānată cu felū de felū de florī mirositoare. Pe valea aceea, maș mergēndū elū o bucată bună de locū, dā de-odată cu ochii de-unū iazū fórte mare, așa de mare că nime nu erā în stare să trecă peste dēnsulū pēne de cealaltă parte, dórā numai atunci când ar fi încunjuratū șermurile lui, . . . altmintrelea nu!

Pe iazulŭ acela zări împăratulŭ o Lebădă forŭte frumósă, albă ca ométulŭ, care înotá în colo și'n cóce și din când se cufundă în apă și prindea pesci.

Împăratulŭ, cum o zări, întinse arculŭ și voi s'o săgete.

Însă Lebăda, vedându-lŭ că voesce s'o înpusce, nu stete multŭ pe gânduri, ei-i diŭse :

Inălŭtate

Împărate !

Stăi în locŭ nu mă 'npuscă,

Că mă dóre inima ! . . .

Împăratulŭ, auđindu-o astfelŭ vorbindŭ, s'a miratŭ forŭte tare cum póte o pasere ca să vorbescă. . . Elŭ nu-și putea închipui așa ce-va, ci cugetă că póte altulŭ cine-va a rostitŭ cuvintele de mai nainte, și de-aceea nu se lăsă pênă ce nu puse mâna pe Lebăda de pe iazŭ.

După ce a prinsŭ acuma Lebăda aceea, n'a voitŭ mai multŭ nemică să vêneze, ci se întórse cu dênŭsa a casă și i-o dete unei țigance, care se află la curtea împăratéscă ca bucătăriță, ca acésta s'o taie și să i-o pregătéscă de cină.

Țiganca luă Lebăda și voi s'o taie. Însă Lebăda i se smânci din mână, bătŭ de trei ori din aripă și câtŭ ai bate în palme se prefăcŭ într'o fetișóră așa de frumósă, de curată și de albă la față, că nu mai eră alta ca dênŭsa în totŭ ținutulŭ acela.

Țiganca, cum a vedutŭ acésta minune, s'a spăriatŭ și-a alergatŭ totŭ într'o fugă la împăratulŭ ca să-i dee de scire ce s'a întemplatŭ.

Impăratul dintru începutu nu voi să credă, dar' ducându-se după aceea singur în bucătărie și dându cu ochii de fétă, care eră mai frumósă și decâtu o đină, stete ca fărmeCATŭ când o vĕdŭ că e așa de frumósă. Érá după ce-și mai veni în fire se repedŭ la dĕnsa, o cuprinse în brațe și începându a o desmierdă și sărută o rugă de ertare pentru nenorocirea ce eră să-î facă.

Féta ilŭ iertă și-î povestŭ apoi din firŭ în pĕrŭ tótă istoria sa, cum că adică ea este fétă de împĕratŭ că mai are două surori, cari asemenea sunt prefăcute în *L e b e d e* din pricina tătă-ne-seŭ și-a maiceŭ sale, cari le-aŭ blăstĕmatŭ ca să se prefacă în *L e b e d e*.

Tĕnĕrulŭ Impĕratŭ ascultă cu luare aminte întrĕgă eŭ istorie. Érá când acĕsta sfârși de povestitŭ așa de tare ilŭ pătrunse la inimă că începŭ a lăcrimă. Apoi nu multŭ după acĕsta și-o luă de soție.

Țiganca, care socotia în muntea eŭ cea próstă, că tĕnĕrulŭ împĕratŭ va luă-o pre dĕnsa de soție, cum se cunună acesta cu féta cea de împĕratŭ, prinse ură fórte mare asupra tinerei împĕrătese și căută tóte chipurile și mijlócele dóră o va putĕ nimici într'unŭ felŭ séu formă.

Multŭ timpŭ însă, cu tótă stăruința eŭ, n'a pututŭ nici unŭ reŭ să-î facă. Érá împĕratulŭ și cu împĕră-tésa trăiaŭ în cea mai mare dragoste și pace, nici visându macar cu ce felŭ de gânduri negre se pórtă țiganca.

Ba! ca ferecirea și bucuria lorŭ să fie și mai mare, și mai deplină, le dete Dumneđeŭ și unŭ fiŭ...

Acumă se simțiau ei cei mai norocoși și mai fereciți 6meni din lume.

Dar' pe semne nu le-a fostă împărțitū ca să trăească lungū timpū împreună.

Acēsta a fostū adică așa, că avēndū împēratulū unde va fi avutū unele trebī de pusū în cale, își luā remasū bunū dela soția sa și se duse pe unū timpū mai îndelungatū de-a casā.

Cum se pornī împēratulū, țiganca, care demultū ținea împēratesei sâmbetele, căutā t6te mijl6cele d6ră-și ajunge mai de grabă scopulū. Decī într'o deminēță, fiindū f6rte frumosū afară, țise ea cătră stăpāna-sa :

— D6mne! înălțatā împērătēsă! cātū e de frumosū în grădinuța cea cu florī, ... pare că e unū raiū, nu altă, ... numai de-a dragulū să te preāmbli prin dēnsa!.. 6re n'ar fi bine să ne preāmblāmū și noi o lēcā? ... Fū una v'ași sfātuī să ne ducēmū macarū pe vr'o cāte-va minute la primblare...

Tēnēra împērătēsă, nieī visāndū macar despre ceea ce voesce țiganca să facā cu dēnsa, o ascultā și se duse la primblare prin grădinuța cea cu florī.

In grădinuța, prin care se primblāū ele, erā și-o fântāniță.

Cānd se apropiērā de fântānița aceea țise țiganca cătră împērătēsă :

— Înălțatā împērătēsă! iau să ne uitāmū puținū în fântānița acēsta să vedēmū ori de ești mēria ta totū așa de frumosā ca și'n oglindā?

Impērătēsă se apropiā de fântāniță și se plecā ca să se uite în nuntru.

Țigancă, bucuria ei, se apropiă pe din dosul de densa și apucându-o de picioare mai de grabă de câtă ai gândi o aruncă în fântâniță și-o înecă. Era după ce s'a mântuită acuma de densa, se apucă ea de cârmuită gospodăria, crescându totă odată și pre bătețelul, ce-a remasă dela împărătesă, purtându cea mai mare grijă de densul, așa, încâtă toți curtenii și vecinii se miră de creșterea acestuia.

Nu multă după acesta sosită și împăratul a casă, și cum sosită întrebă de bucătăriță, adică de țigancă, unde e împărătesă.

Țigancă viclenă și prefăcută i-a răspunsă dîcându-i că într'o demință împărătesă s'a gătită foarte frumosă, a eșită în cerdacă și dându-se de trei ori peste capă s'a prefăcută era-și în Lebădă, cum a fostă mai nainte, și sburându s'a cam mai dusă, dar' în cotro s'a dusă nu pôte să-i spue.

Impăratul, aușindă acesta și cugetându cum că ceea ce-i spusese țigancă e adevărată, s'a supărată foarte tare, că lungă timpă singură nu scia ce să se mai facă de scârbă.

Dela ună timpă însă, vedându că purtarea țigancei este foarte bună și că îngrijesce ca o adevărată maică de creșterea fiului seă, își puse în gândă ca s'o iee de soție, și hotărî chiar și diua pe când să fie cununia.

După hotărîrea acesta vesti elă în întregă cuprinsulă împărăției sale, ca toți cei ce sciu cântă, toți musicanții să vie la serbarea nunții sale.

Pe când însă se întâmplău toate acestea din fântânița, în care a înecatî țiganca pre împărătesă, a crescutî o răchită cu trei rămurele în verfî.

Trecendî într'o ȕi unî băiatî cu oile pe lângă grădina împărătescă a intratî în nuntru ca să-și taie o tilincă, și, din întâmplare, orî cum va fi fostî, desulî atâta că se duse dreptî la răchita cea crescută din fântâniță și tăindî rămurelulî celî din mijlocî își făcî o tilincă dintr'ensulî. Êră dpră ce a făcut'o și, eșindî afară din grădină, a voitî să cânte într'ensa, tilinca a începutî singură a cântă și a ȕice :

Nu cântă băete tare,
Că reî inima mē dōre
După alî meî copilașî,
Ce-a remasî în legănașî,
Țită stēpă mi-lî adapă,
Țită de negră țigancă !

Băietulî, de bucurie mare, cum auȕi cānteculî acesta, lāsă oile singure și alergāndî totî într'o fugă a casă a spusî tātā-ne-seî tōtă întâmplarea cu tilinca, de unde și cum a făcut'o și pēnē ce-a începutî a cântă într'ensa.

Tātālî băietulî însă nū voi nicî decum să-lî credă, ci din protivă luāndî unî bățî începî a-lî măsură peste spate și a-lî muștrā de ce a lāsatî oile singure. Apōi luāndu-î tilinca îlî alungā să se ducă mai de grabă la oî.

Băietulî, ce-avea să facă? ... trebuî să rabde, să tacă și să se'ntōrcă la oî, dacā îî erā cu voîa să nu mai capete o scărmanătură.

Tatălū seū însă, voindū a cercà orī de e adevăratū ceea ce i-a spusū băiatulū, luâ acuma și elū tilinca și începū a suflă întrēnsa.

Tilinca érá-și începū singură a cântă și a dice, însă nu ca mai nainte, ci așa :

Nu cântă moșule tare,
Că reū inima mă dóre
După alū meū copilașū,
Ce-a remasū în legănașū,
Țiță stērpă mi-lū adapă,
Țiță de négră țigancă !

Nesciindū omulū ce'nsemnare aū versurile acestea a aruncatū tilinca într'o ladă, fără să-și mai bată capulū cu dēnsa și cu ceea ce-a cântatū ea... Se vede că n'avea când ași bate capulū cu asemenea lucruri !

Bietulū băiatū, bătutū mērū de tatălū seū, se întorse supēratū la oile, ce le-a fostū lăsatū singure. Însă câtū de bătutū eră, totu-și dorulū și dragostea de-a cântă în tilincă n'a perdut'ō. Decī aducēndu-și elū aminte că la răchita din fântânița grădinei împērătesci aū mai remasū doi crăcușorī, se duse de grabă în colo și mai tăindū unū crăcușorū își făcū altă tilincă, cugetândū că și acēsta va cântă ca și cea de mai nainte. Dar' de griaba i-a fostū tōtă așteptarea și bucuria, căci tilinca ce și-o făcuse acuma nu cântă nemică singură, și așa eși elū din grădină și se duse în trébă-și.

Étă însă că nu multū după acēsta, trecēndū pe lângă casa omulū celū cu tilinca cântărețā spre curtea împērătescă o mulțime de musicanți, omulū îi întrebă

orî de n'ar fi bine să mîergă ca să cînte și elū la nunta împăratului, de ore ce se pricepe fôrte bine a cîntă în tilinea ?

— Da cum să nu fie bine ! — respunseră musicanții, — aū dóră n'ai aūditū, că orî și cine sci cîntă, fie din orî și ce instrumentū va fi, să mîergă și să cînte.

Omulū nostru nu se lăsă de dóue orî sfătuitū și îndemnatū. . . Luā de grabă tilinea din ladă și merse și elū la curtea împăratéscă.

După ce aū ajunsū acuma musicanții la curtea împăratéscă, unde erā o pregătire ne mai pomenită de nuntă, și după ce a căpătatū și omulū nostru rēndū ca să cînte, a scosū tilinea de sub brău și începēndū a suflā, întrēnsa, tilinea a începutū ca și mai nainte a cînta singurā și a țice :

Nu cînta moșule tare,
Că reū inima mē dóre
După alū meū copilașū
Ce-a remasū în legănașū,
Țiță stērpă mi-lū adapă,
Țiță de négră țigancă !

Impăratulū, cum aūți cînteculū acesta, se minunā fôrte tare de dēnsulū, însă și mai multū se minunā elū de tilinea moșnégului, care a cîntatū acestū cîntecū dușosū. Decī luāndū unū galbănū și dāndu-lū moșnégului cerū ca să-i deē tilinea ca să cînte și elū într'ēnsa.

Moșnégulū nu se puse de pricinā, ci-i dete cu cea mai mare plăcere tilinea, mai alesū că elū nu sciā ce'nsemnézā cuvintele ce le cîntă acésta.

Impăratul, luându tilinca și suflându într'ênsa, acêsta din nou începù a cântà singură, însă de astă dată c'unù glasù multù mai trăgănatù și duiosù, multù mai pătrunđătorù :

Nu cântà, soțule, tare,
Că reù inima mă dóre
După alù meù copilașù,
Ce-a remasù în legănașù,
Țiță stérpă mi-lù adapă
Țiță de négră țigancă!...
Silesce, dragă, silesce,
Pe țiganc'o prăpădesce,
Căci de nu vei face-așa
Soția s'a depărtà!...

Toți éspeții, câți se aflău de față, cândù auđiră cânteculù acesta se mirară, dar' nici unulù dintre dênșii nu scia ce va se'nsemneze.

Țigancă însă, care asemenea se aflà de față, căci pentru dênsa se făcuse acêsta pregătire mare și stre-lucită, cum auđi cânteculù, îndată se și pricepù în cotro țintesece. Decì, ca să nu fie descoperită fapta ei cea uriciósă, se'ndreptă cătră împăratulù și'ntr'unù tonù cam rugătorù, cam rostitù, îi đise :

— Înălțate împérate! nu te face de rîsù și bat-jocură cu tilinca acêsta înaintea óspețilorù, ci mai bine ie-o și-o aruncă în focù !

Dar' împăratulù nu voi s'o asculte, ci din pro-tivă, simțindu-se încâtù-va atinsù de cuvintele țigancêi, o făcù și pre dênsa cu de-a sila ea să cânte în tilincă.

Cu mare greū s'a înduplicatū țiganca să țiee tilinca în mână și să cânte într'ênsa, căci prea bine scià ea că tilinca și de astă dată va cântà vre unū cântecū, ce nici decum nu-ī va veni la socotélă.

Și-avū tótă dreptatea, căci tilinca, cum a prins'o țiganca în mână, a și începutū a versuī, însă nu țise, ea mai nainte, „soțule“ și „țitã de négrã țigancă“, ci ea a cântatū așa :

Nu cântà, dușmancă, tare,
Că vai inima mē dóre
După alū meū copilașū
Ce-a remasū în legănașū,
Țitã stérpă mi-lū adapă
Dela tine, rea țigancă! . . .
Frunță verde lemnū topitū,
Tu'n fântână m'ai svêrlitū
Și-acolo m'ai prăpăditū,
Dar' Dumneđeū s'a'nduratū
Și elū că m'a luminatū
Să fiū istuī împēratū
Soțū iubitū și lăudatū!

Țiganca, de ciudă și mânie mare, când auđi cuvintele acestea, aruncă tilinca cine sci unde, cugetându în mintea ei, că se va sfărmă bucățele și nu va putea mai departe nemică cântà.

Dar' n'a fostū să fie așa, după cum a cugetatū țiganca, căci tilinca, în urma aruncătorei celei avame, s'a prefăcutū într'o dómna tēneră și așa de frumósă, că nu se póte spune.

Acésta erà împèrătésa, pre care a fostü aruncat'ö
țigancă în fântâna.

Impèratulü, cum o vèdù, o cuprinse în brațe, o
sărutâ cu dulcêtâ, și-o întrebâ: unde a fostü ea atâta
vreme, și de ce nu s'a arătatü pênë acumä?

Impèrătésa îi respunse, că ea a dormitü în fântâna
din grădina împèrătéscă, unde a aruncat'ö „n é g r a
ț i g a n c ă“ cu scopü ca ea să se facă apoi împèrătésă.
și dacă nu s'ar fi aflatü băiatulü moșnégulü, care și-a
făcutü tilinca din unü rămușorü alü răchitei ce-a cres-
cutü din acea fântâna, ea ar fi fostü perdutâ pentru
totdéuna, érá țigancă s'ar fi făcutü împèrătésä; și'n
urmă sfârși cântândü:

Și-acuma, dragă, silesce,
Pe țiganc'ö pedepsese
Căci de nu veï face-așa
Soția-ți s'a depărtâ! . . .

Impèratulü, cum auđi acésta, chiemâ îndată pre
băiatulü moșnégulü și-lü întrebâ orï de este advèratü
că elü a făcutü tilinca aceea dintr'unü rămușorü a răchitei
crescute din fântâna ce se află în grădina împèrătéscă?

— Înălțate împèrate! — respunse băiatulü, —
să nu vè fie cu bănatü și cu supèrare, c'am fostü așa
de îndrăsnețü, . . . e adevèratü că eü am făcutü tilinca
dintr'ö rămurică a răchitei aceleia și cum am începutü să
sufiu într'ensă, ea singurâ a începutü a cântâ și-a dice:

Nu cântâ, băiete, tare,
Că reü inima mă dóre

După alii mei copilașu.
Ce-a remasă în legănașu,
Țiță stérpă ilu adapă,
Țiță de négră țigancă!

Așa a cântatū tilinca, și eū, cum am auđit'o, de bucurie, am băsatū oile singure, am alergatū totū într'o fugă pêne a casă și am spusū tatei: că écă cum și écă ce. Dar' tata, în locū să se bucure și elū de-acésta, mī-a luatū tilinca, mī-a trasū o scărmănatură bună și m'a alungatū înapoi la oi. Eū, bătutū cum eram, mă întorsei înapoi la oi, mai sării încă odată în grădina Mariei tale și mai tăiai încă unū crăcușorū din răchită, cugetândū că și tilinca ce voiū face-o de astă dată încă va cânta ca și cea de mai nainte. Dar' m'am înșalatū, căci tilinca, ce-am făcut'o a dóua óră, n'a cântatū singură ca cea dintăiū... Atăta-î, Înălțate Impérate! totū ce-ți potū spune, mai multū nemică!...

Impératulū a ascultatū cu cea mai mare luare aminte tótă istorisirea băiatulū, și după ce a sfârșitū acesta de istorisitū a luatū și i-a datū unū darū fórte frumosū, érá pre țigancă a poruncitū ca s'a prindă și s'o omóre pentru fapta ei cea urită.

Și cum a poruncitū, așa s'a și întemplatū. Țiganca, mai nainte de-a se putea face împératésă fu omorită... Așa li se'ntemplă tuturorū émenilorū celorū fărădelege!...

Érá împératésa, după ce s'a vedutū scăpată de țiganca cea reutăciósă și uriciósă și după ce a începutū érá-și a se veselī și a trăi în bine cu soțulū seū, s'a rugatū într'o ȃi acestuia s'o lese ca să se ducă a casă la maica sa și să-și íee remasū bunū dela dēnsa.

Impăratul a lăsat'o.

Ea atunci s'a dat' de trei ori peste cap, s'a prefăcut' érá-și în Le b ă d ă, cum a fost, când a aflat'o împăratul pe iaz, a sburat' apoi pênă la maica-sa și punându-se pe casa părințeseă a început' a cânta :

Remâi maică sănătósă
Dacă n'ai fost' bucurósă
Să mă veđi la tine'n casă;
Și-atunci maică, draga mea,
Atunci că me-î măi vedea,
Când a fi și s'a'ntempla
Să-m' perd' împărăția,
Dară pên'atuncea ba!

După acésta, fără să măi aștepte să védă ce a dice maica-sa, a sburat' înapoi la soțul se, la Impăratul, și puindu-se pe-o feréstă a început' érá-și a cânta :

Ian scólă-te soțule
Și deschide ușele
Și deșteptă-ți slugile
De le veđi credințele,
Că de când m'am măritat'
Pe maicuța am lăsat'
Surorile s'a' depărtat',
Și din Lebădă, de-odată,
Nevastă adevărată
E, dragă, că m'am făcut'
În dragoste și în bine
Să trăesc' mulți an' cu tine.
Și de-acuma înainte
Lebădă nu m'o'ă măi face.

De-acum caută de mine
Să nu lipsescă dela tine.
Vedă norocul că-mă slujesce,
De-acum n'oîu ma' prinde pesce :
Acum nu sciū fi-va bine,
Impérătésă-sū pe lume! . . .
Apuşoră, vaī de mine,
Cum m'aşī scăldă eū în tine,
Dar' vaī peniţele mele
Cele albe, frumuşele
Le-am datū surorilorū mele. . .
Acum staū şi socotescū
Cum oîū să le nimerescū,
De surorī mă despărţescū
Şi maica mă-o prăpădescū.
Vaī Dómne eū ce-am făcutū,
Cum oîu trăi pe pământū?
Nusciū cum a remânea
Cu împéraţia mea? . . .
Dómne sfinte şi'ndurate,
Cerescule împérate,
Cela ce estī în vecie
Auđi-mă, mă rogū ţie,
Zadarnică să nu-mă fie
Acésta împărăţie!

După ce a cântatū ea şi acestū cântecū s'a datū érá-şī de trei orī peste capū, s'a prefăcutū în femee, cum a fostū dela începutū, a întratū apoi la bărbatulū seū în casă şi a trăitū cu acesta mulţi anī în bine şi ferecire, şi vor mai fi trăindū încă şi acuma, dacă nu vor fi muritū demultū.

Şi-am încalicatū pe-o prăjină
Şi v'am spusū şi eū o mincună,
Şi-am încalicatū pe-unū paiū de secară

Și v'am spusă o poveste în astă séră
Și-am încălicatŭ pe-o șea
Și v'am spus'o tocmaș așa! ¹⁾

¹⁾ Dlŭ Dimitrie Vișanŭ, de locŭ din satulŭ Putna în Bucovina, mi-a trâmisiŭ încă o poveste, care e ce-va mai scurtă de câtŭ acésta și se deosebesce numai prin aceea, că în locŭ de Impératŭ figuréză unŭ feciorŭ ténérŭ de boeriŭ, și în locŭ de trei surori prefacute în Lebede, numai o singură fétă asemenea prefăcută în Lebădă, pre care o ie feciorulŭ de boeriŭ de soție; și cântecele Lebedei nu sunt așa de lungi. În colo amêndoue esemplarele sunt totŭ una.

G â n s c a.

I.

Românilorū, după câtū sciū eū pênă acuma, li e cunoscută numai o singură specie de G â n s c e séu G â s c e după nume, și aceea e G â n s c a - s e l b a t i c ă, lat. *Anser cinereus* M. et W. germ. die Graugans oder Wildgans, dela care se trage G â n s c a - d e - c a s ă.

Atâtū bărbătelulū G â n s c e i - s e l b a t i c e, câtū și celū al G â n s c e i - d e - c a s ă, se numesce G â n s c a n ũ ¹⁾, G â s c a n ũ și G â n s a c ũ, dem. G â n s ă - c e l ũ.

Puū de Gânscă se numescū, mai alesū în Bucovina; Boboci, dem. Bobocci sing. Bobocū, dem. Bobocelū, fem. Bobocică, pl. Boboccele.

O Gânscă mică, prizărită, séu și o Gânscă mică, dar' frumușică și grasă, se numesce G â n s c u ț ă, G â s c u ț ă, G â n s c u ș ó r ă, G â s c u ș ó r ă, G â n s c u l i ț ă și G â s c u l i ț ă.

După făptura și colórea penelorū împartū Românii G â n s c e l e - d e - c a s ă în :

¹⁾ Antonū Pannū. Proverburī. Part. I. p. 32 și 33.

G â n s c e - p a g e , sing. g â n s c ă - p a g ă , a cărorū aripe sunt porumbe séu porumbace la colóre, adică cenușii și pătate cu negru ;

G â n s c e - b ó r z e , sing. G â n s c ă - b ó r z ă , carī aū pene sborșite, înfoiate ;

G â n s c e - c r e ț e , sing. g â n s c ă - c r e ț ă , a cărorū pene sunt fórte crețe ;

G â n s c e - v i n e t e , a cărorū pene peste totū corpulū sunt vinete ;

G â n s c e - a l b e , carī sunt peste totū corpulū albe

G â n s c e - c e n u ș i i , a cărorū pene peste totū corpulū sunt cenușii.

Când strigă Românii pre Gânsce, adică când le chiamă la sine ca să le dee de mâncare, dicū „liba“; érá când le alungă, le depărtéză dela sine spunū „halea“, spre deosebire de Găini, pre carī, când le alungă, spunū „hîșű“ séu „hușű“, érá când le strigă spunū „puĩű“. Atătū „liba“ și „halea“, câtū și „hîșű“ și „hușű“ sunt adverbe, carī se pronunțe mai multe ori după olaltă.

Partea inferióră a piciórelorū atătū dela gâsce, câtū și dela tóte celelalte paseri notátóre se numesce „laba“. Dela acestū substantivū s'a formatū apoi și adiectivulū „lăbănatű“. Érá pelița cu care sunt îmbinate degetele labelorū se numesce „pânză“.

Dela strigătulū „gagaga“ alū Gânscelorū s'a formatū verbulū „agăgăi“, precum și substantivele „găgăitű“ și „găgăitură“ în înțelesū de strigătū, care se aplică numai gâscelorū.

În unele locuri, precum în Muntenia, spună Românii, în locu de „g â g ă î“ și „g â r ă î“, dupre cum ni arată urmatoriul proverbă :

Când la adunare multă
Spuî ce-va ce nu te-ascultă,
Dă-le pace tutuloră
Și le ȝi că ești la móră,

căci atunci :

Par' că g â r ă e s c ă g â s c e l e
Și sbârănă e s c ă m u s c e l e .¹⁾

O mulțime mare de gâsce se numesce „gâscărie“, sêu „g â n s c a r i e“; Omulă ce le pasce „g â s c a r i ũ“, femea „g â s c ă r i ț ă“.

II.

Ce se atinge de datinele și credințele, ce le aű Românii despre G â n s c e, trebuie să spună că ele în cea mai mare parte sémână cu celea despre G ă i n i și R e ț e, și mai alesű în privința punerei closcelorű la clocitű.

Ó uele de g â s c ă, cari voescű să le pue sub cloșcă ca acésta să le clocéscă, le caută mai întăiű la zarea luminei sórelui că și pre cele de g ă i n ă, ca să védă de sunt bune ori nu. Érá după ce le-aű cercatű și aű věđutű că sunt bune, le punű mai întăiű într'o cușmă și apoi din acésta le așédă în cuibariű.

¹⁾ A. Paunű. Proverburű. Part. III. p. 9.

Acésta o facū Româncele de-aceea, pentru că, după cum spunū ele, să ȳasă toți bobocii de-odată din óue, și nu pe rëndurī: unulū câte unulū.

După ce s'a împlinitū acuma timpulū clocirei și după ce aū eșitū toți bobocii din găocile sėu ghiocile óuelorū, Româncele ȳ punū în póla catrinței și-apoi, cu ochii ȳnehiși, ȳ scotū pre toți afară la păscutū, anume ca să nu-ȳ védă și să nu-ȳ mânânce Ulīulū,... se'nchidă și Ulīulū ochii, când ȳ vede, precum aū ȳnechisū și ele ochii când ȳ-aū scosū afară.

Aceste datine și credințe, cu puține deosebiri se află și la Româncele din Transilvania.

Româncele din Transilvania, ȳmī serie Dlū Gr. Crăciunașū, ȳnainte de-a scóte puii de găscă, adică bobocii, la păscutū, ȳ afumă cu găocile de óue din cari aū eșitū, adica punū puii de găscă ȳntr'unū cīurū, cīurulū ilū pórtă de-asupra găocilorū de óue, cari sunt aprinse, așa ca să póttă ȳntră fumulū prin cīurū la puī.

Totū femeea, care ȳ-a afumatū, ȳ scóte și afară, și pe când ȳ scóte merge cu spatele ȳnainte și ȳnchide ochii pēne ce ajunge afară, de unde ȳ mână apoi la păscutū. Făcēndū acésta, credū femeile, că Gaia, pre bobocii, ce ȳntr'acēstū modū ȳ-aū scosū afară, nu-ȳ vede și prin urmare nici nu-ȳ prinde ca să-ȳ mânânce,

III.

Poporulū românū din Muntenia și din Dobrogiā, după cum mī-a spusū unū bārbatū de tótă ȳncrederea, are datinā de-a duce a dóua đī după cununie, totū

cântându și jucându, o găscă friptă pe verđă și aședată pe o tava ca presentu la nunții ce i mar i. Acésta datina, care nu póte fi eschisă dela nici o nuntă românescă din amintitele țeri, trebuie să fie o reminiscință fórte vechie.

Totú în Muntenia și Dobrogia este datină, după cum mai s'a spusú, de-a da, în prima ți a postulu mare, pre cãni în tãrbacã, ¹⁾ adică ai hica i, ai bate și ai măltrătã grozavú de tare, pe când de Gâsce caută cu o deosebită luare aminte și îngrijire ca să nu li lipsescă nemică în acésta ți, să aibă tóte cele trebuin- cíoșe în abondanță. ²⁾

În privința datinei de-a bate cãni în acésta ți, care la Români din Drobrogia se numesce „J i j e ú“, Dlú T. T. Burada scrie următóarele:

„În mai multe comune și mai cu samă în comunele Seimenii mari și Seimenii mici, este obiceiulú, ca în cea ântâi Lună a postulu mare, să se bată și să se chinúscă cãni; acésta ți se numesce j i j e ú.

„Acestú obiceiú fórte curiosú póte că este o remă- șită romană, ca amintire despre scăparea capitolulu de invasiunea Galilorú, prin gâscele sacre pe când cãni ai dormitú:“ tanto silentio in summum evasere est non custodes sollum fallerent, sed ne canes quidem sollicitum

¹⁾ „A da în tãrbacã“ se țiice în Muntenia nu numai despre cãni, ci adeseori și despre ómeni, așa d. e. când pre unulú l-au bătutú, când i-a trasú o sfântă de bătăie de s'a dusú vestea, atunc i se țiice că „l-a ú datú în tãrbacã.“

²⁾ Veđi și V. Gr. Popú. Conspectú asupra literaturéi române și literațilorú ei dela începutú și pêne astăzi. tom. I. Bucuresci. 1875. p. 25.

animal ad nocturnos strepitus exitarent, anseres non fefellere, quibus sacris Junonis in summa inopia cibi tamen abstinebatur, quae res saluti fuit.“ (Tit. Liv. lib. V. 47.) ¹⁾

IV.

Untura de găscă o întrebuintează Românii la mai multe morburî. Aşa spunu ei că acesta e bună de peptu, de reulă copiiloru, precum și de-o mulțime alte bóle. Unii, după cum li-î adică și bóla, se ungă și-și frecă cu dânsa corpulă, érá alții o beú.

Mațele bobociloru, după cum arată următórea poesie poporană din Transilvania, care mi-a trămis'o Dlú B. B. Iosofú, se vede că o samă de vrăjitóre le întrebuintează la vrajile de ură:

— Ce-ai pusú cumétră la focú ?
— „O găină și-unú bobocú,
Găina s'o facú friptură
Și boboculú s a r a m u r á,
Mațele boboculú
Să le daú bărbatulú
Să se ducă draculú !

Vrăjitórele, ce facú pe dragoste séu pe ur-sită întrebuintează o mulțime de lucrurî, chîar și de-acelea, cari bunacuviință nu ne lasă a le înșiră aice Prin urmare nu trebuie să ne mirămú, că'n acelea-și farmece și vrăji întrebuintează ele și mațe de boboci.

¹⁾ O călătorie în Dobrogia. Iași. 1880. p. 22.

V.

Merită a fi însemnate și vr'o câte-va proverbe, cari s'au născutū dela datinele găscelorū.

Acelea sunt :

Dece găsce când se pornescū
Pe unū căne-lū biruescū. ¹⁾

Adică când se'ncarcă mai mulți gureși de capulū unuia, fie acela câtū de tare în ale sale, totū ilū in-vingū.

„E a nevoe când ajungī să cumperi orđū dela găsce“, ²⁾ se đice despre ómenī ceī nevoieși.

Cine fură ađī unū acū
Mâne fură unū gânsacū.

Acestū proverbū fórte lătitū se aplică celora ce începū a se deprinde la fapte rele.

„Tómna se numără bobocii“. E cunoscutū din esperință, ca dintre tóte galițele, bobocii sunt ceī mai espuși periculelorū și bólelorū. Pre mulți îi mânâncă Ulii, mulți perū de cobe și de alte bóle, și când sosese tómna te trezesci că mai n'au remasū. Decī proverbulū acesta, care e sinonimū cu „urma a lege“, se aplică mai cu samă ómenilorū lăudăroși, carī promitū prea multe.

¹⁾ A. Pannū. Prov. P. III. p. 21.

²⁾ Idem de eadem. p. 72. —

„Nu mai strică orđulŭ pe gâscele sêu cu gâscele.“ Acestŭ proverbŭ se aplică atunci, când d. e. unŭ omŭ se lasă prea multŭ poftitŭ la ce-va, când unŭ omŭ nu sci a prețuî unŭ lucru ce voesci a i-lŭ da.

VI.

In fine Gâscele sunt considerate de Români și ca nisce auguri, ce prevestescŭ timpulŭ.

Când se aruncă gâscele și rețele în apă și se scaldă lărmuindŭ și bătendŭ din aripă, e unŭ semnŭ, că în curendŭ are să plóie.

Când vinŭ de timpuriŭ gâscele selbatice și alte paseri călétóre, este unŭ semnŭ că ori va fi frigŭ, ori va înghețà.

Când se batŭ gâscele și strigă în jurulŭ mâncării lorŭ, e unŭ semnŭ că érna va fi timpurie.¹⁾

Când de cătră tómnă începŭ gâscele domestice a sburà pe susŭ și departe, e asemenea semnŭ ca va fi érna timpurie.

¹⁾ Cărțile stat. rom. an. III. Gherla. 1880. p. 29, 32 și 34.

Califarulū.

Califarulū, lat. Casarca rutila; Anas rutila Pall. germ Rostgans, Rostente, e de șesedece și doi centimetri în lungime, de o sută șeseprecede în lățime, de treidece și șese în lungimea aripelor și de patrușprecede în lungimea coții. Partea cea mai mare a peneilor sale e de colóre ruginie; ochii cafenii; botulū negru; grumazulū galbănū-întunecatū; aripele parte albe, parte negre; cōda luciū-négră; piciorole sure.

Califarulū e cunoscutū numai Românilorū din Muntenia, Dobrovia și Bulgaria, fiindū că elū provine mai multū numai în acestea țeri și'n Rusia mēdă-đială, de-aceea și numirea de Califa r ū e cunoscută numai acestorū Români, pe când în alte părți locuite de Români nu e cunoscută de felū.

R a ț a.

I.

Dintre toate speciile de rețe, câte ni le întârșiază istoria naturală, poporul român, după câtă știu eă pêne acuma, cunoscă numai vr'o câteva după nume. Acelea sunt următoarele :

R a ț a-s e l b a t i c ă lat. *Anas boschas* L. germ. die Stockente, Wildente.

R a ț a-d e-g h i a ț ă, o specie de rață selbatică a cărei botă, după cum mă-a spusă V. Flocea, e ca ferestelă și taie erna ghiața cu dânsulă.

R a ț a-o l t ă n ă, ă ră-ș i o specie de rață selbatică, a cărei pene sunt negre.

R a ț a-b e ș i n ă s ă, asemenea ună felă de rață selbatică.

R a ț a-d e-c a s ă, seă simplu R a ț ă ¹⁾, numită de cătră Români din ținutulă Slăniculă în România N a ț ă ²⁾, de cătră cei din Banată și anume din jurulă

¹⁾ Asupra adevăratei etimologii a cuvântulă „Rață“ Dă V. M. Burla a scrisă ună studiă foarte interesantă și instructivă, care s'a publicată în „Convorbiri literare“ an. XIV. Iași 1880 71. p. 217. sq.

²⁾ V. M. Burla studiulă cit. în Conv. lit. p. 225. — B. P. Hășdeu. „Cuvente din bătrâni“ tom. II. p. 17.

Ohaba-mâtnicului, după cum mi-a scrisă Dlă I. Stoicescu, *R e ț ă* cu „éa“, de cătră Români din Istria *R a t z ă*¹⁾, érá de cătră cei din Macedonia *R o s s ă* pl. *R o s s i l e*.²⁾ Acésta *R a ț ă* se trage dela *R a ț ă* cea selbatică.

R a ț a-*m u ț ă*. Acésta e o specie de rață de casă, dară cu multă mai mare decâtă rața cea comună; pe grumază e cam ruginie-négră, peste totă se dice că e negrie, și n'are nici ună felă de glasă, adică e *m u ț ă*.

Causa, pentru ce Români nu le cunoscă după nume pre tóte rețele căte esistă este, că cele mai multe dintre aceste paseri nu sunt indigene, érá acelea, cari se află în țerile locuite de Români, sunt fórté rari.

Despre *R e ț e l e*-*d e*-*c a s ă*, avându-le Români necontentit de'naintea ochiloră și ocupându-se în cea mai mare parte cu crescerea și cu înmulțirea loră, aă fostă cu neputință ca să n'aibă, ca și despre celelalte *g a l i ț e*, atari datine și credințe păstrate din moștremoși.

Deci, lăsându pre *R e ț e l e* cele selbatice la o parte să petrécă în bună pace pe unde se află, voă înșiră în șirele următoare legendele, datinele și credințele Româniloră numai despre *R e ț e l e*-*d e*-*c a s ă* astfelă dupre cum le-aă moscenită și păstrată din strebuni.

Mai ántăă și 'ntăă vom începe c'ó legendă a *R e ț e i*, care mi-a istorisit'ó George Țuguă, romăni bėtrăni din Bilca, sată în Bucovina.

¹⁾ V. M. Burla în Conv. lit. p. 222.

²⁾ Idem de eadem p. 219.

II.

Étă și legenda respectivă !

Au fostu odată unū bărbatū și-o femeie sermanī, sermanī ca vai de dênșii. Tótă averea și mângăierea ce o aveaū eī erà unca lorū fiică, anume Iléna, pre care o luaū totdeuna cu sine orī unde se duceaū la lucru ca să-și câștigue pânea de tóte đilele, căci numai din lucrulū mânilorū sale trăiaū.

Étă însă că'ntr'o đi, fiindū acești doi soți fórte bētrâni, se bolnăvesce tatălū Ilenei și, zăcēndū vr'o câte-va septēmâni, móre.

Iléna și cu maīca sa eraū fórte scârbite pentru acēsta perdere mare, însă ele nu putură multū sta loculū a plânge și-a jeli, ci trebuiă să se ducă maī departe la lucru, ca și maī nainte, pentru că nevoia le scotea cu nepusa'n masă din casa.

Nu multū după acēsta se bolnăvesce și maīca Ilenei și peste vr'o câte-va đile móre și ea.

Acuma, remâindū Iléna fără părinți, fără rude și fără cunoscuți, ce să facă?... cui să-și plece capulū?... în cotro să se ducă?... Ii sta mintea loculū, căci nu sciea ce să'ncépă.

Dar' Dumneđeū, care e tatălū tuturorū ómenilorū, și nu lasă nici când pre copiii cei sermanī fără ajutoriū, îi dete unū cugetū bunū.... Iléna erà fórte frumósă, cu minte și harnică. Decī vedēndū ea că altcum nu póte eși la capētū, se duse la boeriulū din satū și se imbiă la acesta ca argată.

Boeriulū, vędęndū cā copila, ce-a venitū la dęnsulū, e frumósă, curățicā și istetă, o primī bucurosū în slujbă.

Iléna, deosebitū cā erā fórte harnicā din firea eī, mai erā încă și ascultătóre și supusă. Orī ce-ī đicea boeriulū séu dómna acestuīa să facă, ea pe locū și făcea și așa a slujitū ea mai lungū timpū cu credință pre stăpānulū și stăpāna sa.

Dar' nicī la boeriulū acesta nu putū ea să stee multū timpū, căci nu departe de satulū, în care locuīa boierulū, se aflā o cętă de hoți. Capitanulū hoților acestora, de unde și pēnē unde, a vędutū pre Iléna, s'a îndrăgitū într'ęnsa și-și puse în gândū ca s'o fure. Decī chēmāndū elū într'o đi pre consoțiī seī la unū locū li đise ca să mérgă vr'o căți-va dintre dęnsiū la boeriulū numitū, să fure pre Iléna și pre cățelulū boeriulū, cu care Iléna avea datinā a se jucā, dar' să n'o fure cu puterea, ci numai cu amăgitura.

Nicī unulū însă dintre consoțiī lui n'aū voitū să mérgă, nu sciū de temere ca să nu fie prinși séu să pățescă altă ce-va...

Căpitanulū, vędęndū cā nime nu voesce să-ī facă pe voie, đise cā va merge elū singurū. Și'ntr'adevērū cā elū s'a și dusū la boeriū și cum a ajunsū acolo s'a imbiatū ca să-lū primescă de argatū.

Boeriulū, vędęndū cā e omū voinicū și nesciindū cine-ī și cu ce scopū a venitū la dęnsulū, l-a primitū bucurosū în slujba sa.

Multă timp stete căpitanul ca argat la boerul dar' încă nici odată n'a putut afla un privilegiu bun ca să pôtă fură pre Iléna.

Intr'o zi însă, nefind boerul a casă, era boerul fiind dus la vânătoare și rămânând numai el și cu Iléna a casă, cugetă argatul, adică căpitanul hoților, în sine că acuma ar fi timpul cel mai bun ca să-și împlinescă scopul. Deci se puse pe lucru și ocolă pe la unsprezece césuri, când dormia Iléna mai bine, intră în odaia ei și sculându-o îi zise :

— Iléna ! ce vrei tu acuma : morțe, ori să mergi cu mine ?

— Mai bine să mor, decât să merg cu tine ?
— răspunsă Iléna mâniósă.

Argatul, adică căpitanul hoților, auzind cuvintele acestea, nu zise nimic, ci eși din odaie afară, luând cu sine numai pre cățelul cel mic al boerului, dar' și pre acesta fără să știe Iléna.

După ce a mai trecut un timp anumit la mijlocul dela întempleră acésta, a venit era-și căpitanul hoților la Iléna s'o fure, însă de astă dată n'a venit singur, ca mai înainte, ci cu alți doi hoți din ceta sa, și cum ajunse la dânsa o'trebă : de va merge cu el ori ba ?

Iléna-i răspunsă ca și'ntâia oră, că nu va merge, de-ar face ori și ce ar voi cu dânsa.

Auzind căpitanul vorbele acestea porunci celorlalți doi hoți ca s'o iee cu nepusa în masă pe sus și s'o scótă afară.

Hoții nu așteptară să li mai spue încă odată, ci luară pre Iléna pe sus, o scóseră afară și se porniră cu dânsa spre o pădure. Prin pădurea aceea meraseră ei vr'o câte-va zile pênă ce ajunse la o curte fórte frumósă, care se află în mijlocul pădurei aceleia. În curtea aceea o băgară ei, pentru că curtea aceea erà reședința căpitanului de hoți. Acolo o primiră fórte bine, pentru că capitanul voia s'o iee de soție, însă ea n'a voitú nici decum să se mărite după dânsul.

Vedëndú căpitanul delà unú timpú, că Iléna se opune din tóte puterile, că nu voesce nici decum să-lú aibă de soțú, i-a dărúitú mai ántâiú aurú și argintú, érá mai pe urmă a începutú a o bate și a o chinú... Dar' de giaba!... tóte tură înzădarú!...

Căpitanulú infuriatú, că nu voesce să mérgă dupa dânsulú, voi s'o ucidă, însă îi părú reú, cugetándú în sine, că dacá nu póte elú avea parte de dânsa, apoi să aibă macar altulú.

Și cum a cugetatú, așa a și făcutú.

Nu departe adică de acolo, totú în pădurea aceea erà o ospétărie. Ospétăria aceea erà a unú omú fórte mare de stătură, tare de putere și reú de nu mai avea margini, care avea datină să cumpere pre ómenii ce i se aduceau de vëndutú și să-i pue apoi la totú felulú de lucru.

La acestú omú reú a dusú căpitanulú pre Iléna și pre cățelulú boerilulú și pe-amândoi îi vëndú c'unú prețú fórte bunú, și apoi se întórse îndărăptú de unde a venitú.

Omuli celū reū, adică ospetariulū, cum o cumpără pre Iléna, o luă și-o închisă într'o odaie din fundulū ospetăriei sale.

Iléna, vădendū că nu e chipū de scăpare din acésta prinsóre afurisită, se rugă ospetariulū să-î facă macarū atâta bine ca să-î lese cățelulū să aibă cu cine se jucă.

Ospetariulū i-lū lăsă, sciindū prea bine că cu cățelū orī făr' de cățelū totū nu pôte să scape din mânele lui.

Ospetariulū acela, pe lângă datina de a cumpără ómenī, mai avea încă și altă datină, și anume: cătră fie-căre óspe, ce trăgea la dēnsulū, se arăta pe din față fórte iubitoriū și primitoriū, pēne ce-lū căpētă în mână, érá pe din dosū căută tóte mijlócele cum să-lū dispóie de banī și de dīle. Și dacă óspele avea banī, apoi nu eșia mai multū de-acolo, ci'ndatā-î luă totū ce avea la dēnsulū și-apoi îi tăia capulū, érá carnea i-o ferbea și-o vindea ca mâncare altorū óspeți, ce veniaū la dēnsulū, pre carii nu-î putea omorī.

Elū de multū acuma se purtă cu meșteșugulū acesta, și nime, afară de hoți și de căpitanulū lorū, nu scia ce felū de pómă bunū e, ce dă elū óspețilorū sei de mâncare, ci fie-care călētoriū, care trecea pe-acolo eră bucurosū că va pútea căpētă ce-va de mâncatū.

Așa, după ce a cumpēratū elū pre Iléna și pre cățelulū stăpānului de odinióră a acesteia, a dus'o să-î arete cum e împărțitā casa lui. Antāiū a dus'o într'o despărțitură fórte mare, în care se află numai o masă și vr'o câte-va scaune. De-aice o virī în altă despăr-

țitură, care eră fôrte frumósă și'n care se aflaũ felĩu de felĩu de odóre scumpe, precum : aurării, argintării, mētăsării ; éră pe päreți felĩu de felĩu de arme, precum : puscı, săbiı, pistóle, sulıte și totũ felĩulũ de cuțite ascuțite, tóte aninate prin cue, și tóte luate de pe la ómenii, ce-avură nenorocirea să cadă în mânia acestuĩ omũ crudũ și fărădelege. În despărțitura a treia, unde a dus'ó maĩ pe urmă, éră cu multũ maĩ uritũ și maĩ îngrozitorũ ca'n celelalte dóue. Aice se află unũ stálpũ, lângă stálpũ dóue cuțite și-o secure cu care se tăiau toți ómenii cęi ce veniau să ospiteze în ospėtaria acęsta, éră pe päreți o mulțime de cue înșirate și maĩ în fiecare cuiũ câte unũ capũ de omũ.

După ce-a băgat'ó acuma și'n despărțitura acęsta đise ospėtariulũ cãtră Iléna :

— Tu veĩ ședeá aice în odaia acęsta și veĩ așteptă pënë voiũ veni eũ !

Iléna a începutũ a plãnge, dară a ascultatũ și a așteptatũ pënë ce éră să vie ospėtariulũ.

Nu multũ timpũ după acęsta întră în nuntru ospėtariulũ c'unũ băiatũ fôrte frumosũ, care a fostũ venitũ la pădure ca să culégă fragi și cum a intratũ l-a desbrăcatũ de haĩne, i-a tăiatũ capulũ și i l-a aninatũ într'unũ cuiũ din pãrete, éră carnea i-a pus'ó în nisce óle și cıaune ca să fėrbă.

Iléna, vėđendũ acęsta cruđime s'a spãimėntatũ fôrte tare și-a începutũ a tremurã ca varga de fricã și de gróză, dar nu đise nici unũ cuvınțelũ, temėndu-se ca să nu pãțescă și ea așa.

Omulu celu reu o lasa apoi pre densa ca sa iee sama de ole, sa le paziasca cum vor ferbe si sa pregatésca bucatele trebuinciose.

Baiatulü, ce l-a omoritü omulu celu reu, a fostü numai o proba pentru Ilena.

In zilele urmatoare, aducendu-i elu cate pre unulu seü si mai multü omeni de-o-datä, Ilena trebuia singurä sa-i descapatineze, sa le inşire capurile prin cue si sa le fərbä carnea.

In fie-care sera trebuia ea sa scöta carnea ce-o ferbea preste di si s'o ducä in despärtitura äntäia ca s'o dee ospetariulu.

Intr'o di insä éta cä vine ospetariulu, omulu celu reu si iära de inimä, si-i aduce Ilenei o babä bätänä. Baba aceea erä o muere, care se pricepea förte bine la ori si ce färmecätorii si vräjitorii, putea se'nchege apa si sa facä pre omü ori si cum ar fi voitü. Ea erä mama omulu celui reu si ca atare ea ilü cunoscea pre densulu förte bine, dar' elü n'o cunoscea defeliü cäci, de când n'a vedut'o, s'a fostü schimbatü cu totulü.

Dacä fiulü seü ar fi cunoscut'o ändatä ar fi omorit'o, fiindü cä elü de multü o cätä s'o omöre, pentru cä ea voise mai nainte, pêne ce mai träia la unü locü cu densulu, ca sa-lü desbäreze de cruđimile si färädelegile cele mari ale sale.

Baba aceea a schimbatü cu Ilena mai multe vorbe, i-a istorisitü tötä istoria sa si a fiulu seü, cum a träitü cu densulu, cum a voitü sa-lü desbäreze de cruđimile sale, dar' nu i-a äjutatü nemicä. Ba! din protivä, dacä n'ar fi fugitü de'naintea lui, elü demultü

ar fi ucis'o ca și pre ceialaltî, câți aũ cădutu în sânge-
rósele sale mânî. În urmă đise Ilenei, că ea nu va
șede multă vreme acolo, ci încă în aceea-și đi o va
scóte-o din prinsórea sa.

Iléna, cum a auđitũ aceste cuvinte dela babă, a
rugat'o să facă ce va face, dóră o póte scăpà de crudulũ
seũ fiũ.

Babă đise atunci Ilenei să spintece cățelulũ celũ
miei dela boerũ, care erà cu dènsa, de cum a intratũ
în acèsta cursă, să-ı scótă inima și să taie o bucățica
din mijloculũ inimei.

Iléna făcũ așa, cum îi spuse babă.

În acela-și timpũ a scosũ babă o buruiană din
sinũ, a frânt'o în dóue, a începutũ a frecà cu dènsa pre
Iléna pre față și-ai spune să'ngھیٹă bucățica cea de
inimă a cățelului.

N'a apucatũ însă bine Iléna a ingھیٹi bucățica
cea de inimă și'ndată s'a și prefăcutũ într'o pasere, pre
care ómenii pènè și în điaua de astă-đi o numescũ
R a ț ă. —

R a ț a aceea erà fórte grasă și când mergea, de
grasă ce erà, numai se legănà, pentru că așa a fostũ
ea și când erà fètă.

Ómenii, ce din când treceau pe-acolo, vèđendu-o
că se legănà în tóte părțile điceau:

— Paserei acesteia îi trebuie r a đ e¹, ca să nu
se restórne dintr'o parte într'alta.

¹) Proptelele seũ propelele, cu cari se propescũ mãi
alesũ gardurile ca să nu pice josũ, se numescũ în unele sate din
Bucovina „r a đ e“. —

De-aice apoi, dela acésta ȕicală, vine că se chiamă paserea acesta Ra ț ă, pentru că, fiindu dintru începutu fórte grasă, îi trebuia r a ȕ e.

Și cum s'a prefăcutu Ilénă în Ra ț ă a mai statu ce-a mai statu la casa omulu celu reu și apoi sburându s'a cam mai dusu ;

Nu multu după acésta étă că vine și omulu celu crudu și neaflându pre Iléna nicăiri îndată se pricepù, că nime altulu, ci numai maica sa a trebuitu să fie acolo și i-a datu Ilenei drumulu.

Maica sa însă, temendu-se de dënsulu ca să n'o omóre, s'a făcutu nevëđută și prin farmecele sale, cum a intratù fiulu seù în odae unde erà ea, a făcutu ca tótă ospëtaria să se nimicéscă, și cum a făcutu, așa s'a și întëplatù.

Când s'a uítatù Iléna înapoi, tótă ospëtaria s'a prefăcutù acu înt'o ruină și sub dărimăturile ei a îngropatù atâtù pre babă, câtù și pre fiulu ei celu crudu și nelegiuitù.

Și fiindu că baba acésta a muritù nainte de-a mai da vr'odată ochii cu Iléna, de-aceea și Iléna a remasù pënë în ȕiua de astă-ȕi Ra ț ă, căci nime, afară de babă, n'a fostù în stare s'o prefacă érá-și din Ra ț ă în fé t ă, cum a fostù dela începutu.

Acésta e legenda Re ț e i !

Acuma să trecemù la datinele și credințele, ce le-au Românii despre acésta pasere.

III.

Românii din Transilvania, după cum mî-a scrisu Dlu Gr. Crăciunașu, credu că dacă ieî gâtlejulu gâtlanulu)unei Rețe și tornî prin eiü vinü, bere séu rachiü, și acésta bëutură o dai apoi la cutare omü ca s'ö bee omulü acela devine förte mare bëutoriü, bețivü, și așa licioresce în bëutură, cum licioresce Rața în apă.

Acésta credință o aflămü și la Românii din Bucovina. Aceștia, după cum mî-a spusü V. Ungurénü din Ilișesci, încă dîcü că celü ce va be rachiü prin gâtlanü de rață, acela se face celü măi mare bețiu, și nu se satură de bëtütü rachiü, cum nu se satură Rața de apă.

Gâtlanulü de răță ilü întrebuintéză Româncele și la o samă de farmece și măi alesü la farmecele de dragoste. Insă Rața, dela care are a se luà gâtlanulü, trebue să fie de furatü, căci numai dela așa una póte fi de folosü. Dela celelalte nu! —

Féta, care voesce să fie îndrăgită și iubită de feciori, ie unü struțü de busuiocü, unü gâtlanü de rață și apă ne'ncepută și postându-se cu acestea de'naintea icónelorü, începe a se spălă cu dênsele anume ca să tragă fecioriü la dênsa, cum trage rața la apă.

In totü timpulü, câtü se spală, rostesce și nisce cuvinte ne'nțelese.

Prin acésta procedură socóte ea, că feciorii vor îndrăgi-o și vor iubi-o. ¹⁾

Din untură de rață se facú lécuri de tusa. Se pune o câtime anumită de untură în lapte dulce de vacă, apoi, ferbându acestea bine, când vor fi nici prea ferbinți nici prea reci, să le bea celú bolnavú, și'n scurtú timpú îi va trece tusa. ²⁾

IV.

Despre punerea rețelorú la clocitú există următóarele datine și credințe:

Dacă puí Rața să clocéscă într'o Mercuri séú Vineri, adică într'o ȃi de postú, — pentru că pusulú la clocitú chîar și'n postulú-mare, adică în paresimú, numai Mercuria și Vinerea se socotescú ca ȃile de postú, — va scóte numai ráțoieși, adică nu va fi nici orățușcă.

Dacă opăresci (laí séú spelí) haîne în ȃiua aceea, când puí rața să clocéscă, séú dacă faci în cuptoriú, adică dacă cocí pâne, atunci puí se vor înăduși și vor perí în óue.

Dacă arunci gujbe ³⁾ în focú în ȃiua când puí rața să clocéscă, atunci puí de rață vor fi chilaví.

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de S. Fráncu.

²⁾ Dat. și Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlú Gr. Crăciunașú.

³⁾ „Gujbă“ se numesce în Transilvania o împletură din nuele de carpénú, cu cari se légă leucele de rudele carélorú, și cu cari se'ncórdá saniile. Gujba se face în următóriulú modú: se înferbîntá o nuea verde de carpénú, se sucesce si se împletesce în córdá d. e, ca și funia, care e împletită numai din dóue córde. Ceea ce'n Transilvania se numesce „Gujbă“, în Bucovina se numesce

E bine deci a pune rața să clocască totdeauna, când iesă mai mulți ómenii dela biserică, seú când vină ómenii dela târgü, că apoi și puii vor fi mulți ca și acésti ómenii. ¹⁾

V.

În Bucovina „puii de rața“ se numescü în genere Rățișóre, Rătușóre, Rațuice, Rățuce și Rățusce, sing. Rățișóră, Rătușóră, Rățuică, și Rățuşcă; masc. Rățoiü. dem. Rățoiేశü. În celelalte părți locuite de Români, după câtü sciü eü pênă acuma, aceste numiri nu prea sunt usitate, ci rețele cele tinere se numescü mai adese simplu „pui de rața“.

Ba! în unele locuri se numescü și „boboci“, ca și puii de găscă, duple cum prea lesne se póte vedea acésta și din următórea dícală fórte usitată în România:

- Bună ziua nea Istrate!
- Doi boboci de rața, frate!
- Mě Istrate, tu ești surdú!
- Mai eră colea unü cárdü! ²⁾

Dela substantivulü „Rățoiü“ s'aü formatü verbulü rațoi și subst. rățoiélă, rățoire și rățoitura,

gânjú și se face totü așa ca și gujba din Tr. Cuv. gujbă esistă și la Rom. din Buc, însă în altü înțelesü, și obiēctulü ce se numesce astfelü avēndü cu totulü altă formă și întrebuintându-se cu totulü spre altü scopü.

¹⁾ Dat. și Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlu Gr. Crăcınnași.

²⁾ A. Pannü. Povestea Vorb. P. I. p. 86. —

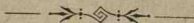
care înseamnă: a se îngâmfă, a se înălța, a fi superb
etc. și se spune mai ales despre ómenii cei ce se prea
îngâmfă, ce se prea mândresc.

„Rața selbatică nu se domesticesce“, e
un proverb, care se aplică mai ales ómenilor celor
învechiți în îndărăptnicie și fapte rele.

Se ȳice mai departe, cã atunci când rețele de
casã sbórã fórte susũ și nu se mai întorcũ înapoi,
înséamnă cã noroculũ și binele dela casa aceea a sburatũ
și nu s'a mai întorce îndărăptũ.

În fine voĩũ sã amintescũ și aceea, cã'n România
se aflã mai multe localitãți, cari derivã dela numele
acestei paseri, precum: Rața, Rãțeni, Rãțóie, Rã-
țoĩũ și Rãțulescĩ. ¹⁾

¹⁾ Dim. Frunȳescu. Dicțion. topogr. p. 395. —

Pescariul.

În tomul întâiu al Ornitologiei pag. 50. și 295. am vorbitu despre două păserele numite „Pescari“, cari provinu în țerile românesce și cari petrecu pelângă riuuri și se nutrescu cu pescișori. Pre acelea păserele însă, după cum am vedutu, Români le numescu numai rareori „Pescari“, ci mai multu în modu micșorativu „Pescăruși“ și „Pescăre“, pentru că ele sunt la făptura corpulu mic.

Vine însă acuma vorba despre unu feliu de paseri, pre cari Români le numescu în genere numai „Pescari“, fiindu că sunt cu multu mai mari la corpă ca Pescăreii despre cari am vorbitu în tomul întâiu.

Paserile cunoscute Românilor sub numele de „Pescari“ sunt următecele:

Pescariul-albu ¹⁾ seu Pescariul-de-mare ²⁾
lat. *Larus argentatus* Brünn. germ. die Silbermöve.
Partea cea mai mare de pene a acestui Pescariu e albă.
Spatele și umerii arginți. Coda neagră și la verfu albă.

¹⁾ Dr. Cihac op. cit. p. 120. — Dr. T. Stamatî Vocab. p. 516. — S. Petri. Vocab. part. II. p. 359.

²⁾ S. Petri Vocab. part. II. p. 474. — Dr. T. Stamatî Vocab. p. 637.

Aripele mai lungi de câtă coda. Picioarele lungi și de colóre vênëtă-roșietică. Cioculă mai lungă de ună țolă și la colóre galbănă. Când sbóră arată totă albă. Petrece pe lângă mări și se nutrește cu pesci. E de șesedeți și cincă centimetri în lungime, o sută patruzeci și cincă în lățime, patruzeci și cincă în lungimea aripeilor și de optșpredece în lungimea coții.

Pescariulă - sură, numită altmintrelea și Petrelă¹⁾ lat. *Larus canus* L. germ. die Sturm-möve. Partea cea mai mare de pene a acestui Pescariă e asemenea albă. Spatele și aripele suri. Picioarele roșietice. Cioculă lungă, lătăreță și de colóre plumbie. E de patruzeci și cincă centimetri în lungime, o sută și doispredece în lățime, treideci și șese în lungimea aripelilor și patrușpredece în lungimea coții.

Români, ce î-am consultat în privința acestoră două paseri, n'au sciută nemică alta să-mă spue despre dênsele, decâtă numai atăta că petrecă pe lângă apele cele mări și se nutrescă cu pesci, de unde li vine și numirea.

¹⁾ S. P. Barciană op. cit.

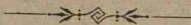

Pelicanulǔ.

Cea mai mare pasere notătoare cunoscută Românilorǔ este Pelicanulǔ, numitǔ în unele locuri încă și Babiță ¹⁾ și Batcă ²⁾ lat. Pelecanus onocrotalus L. germ. der gemeine Pelikan. Elǔ e aprópe de doi metri în lungime. Penele i sunt albe și aripele negre. Inótă și sbórá bine. Câte odată se'nalță în sborulǔ seǔ fórte susǔ. In genere însă atinge suprafața apeǔ seǔ se légănă la o înălțime mijlocie ca să se asvêrle mai cu înlesnire asupra pradeǔ sale, care constă din pesci mici, brósce și alte animale de apă. Petrece fără deosebire pe țermurile mǎrilorǔ, pe lacuri și pe riuri. Sub ciócǔ are unǔ sacǔ mare și lungărețǔ în care adună prada sa și'n care încap e mai bine de țece litre de apă.

¹⁾ B. Nanianǔ op. cit. p. 110. — A. T. Laurianǔ și I. C. Massimǔ, Glossariǔ p. 37. — S. Petri Vocab. part. I.

²⁾ Dr. T. Stamatǔ, Vocab. Jași 1852. p. 474. și 556. — Dlǔ V. Alecsandri mǎ-a scrisǔ, cǎ în Moldova se află o pasere de apă, care are gușă mare sub ciócǔ și din cauza acésta se numesce „Gușatǔ“. Óre paserea respectivă nu e cum-va Pelicanulǔ?

Cufundariul.

Trei specii de paseri notătoare sunt cunoscute Românilor sub numirea de „Cufundariu.“ Acelea sunt următoarele :

Cufundariu¹⁾, numit altminterlea și Cufundaciū²⁾, Corlă³⁾, Pescărelū⁴⁾ și Bodirlăū⁵⁾, lat. *Colymbus glacialis* L. germ. der schwarzkellige Seetaucher oder Eistaucher. Cea mai mare parte a penelor a acestei paseri e neagră strelucitoare. Pe spate e înpuțată cu puncte albe, érá la grumază c'unū gulerū albū. Inotă fórté bine. Sboră rare ori, însă când e necesitată, atunci sboră tare iute și fórté susū. Se nutresce cu pesci, brósce și insecte.

Cufundariulū-cucuiatū, numitū și Corlă⁶⁾, lat. *Podiceps cristatus* L. germ. der gehaubte Taucher

1) S. Petri. Vocab. Part. I. p. 518.

2) Dr. T. Stamatii. Vocab. p. 679.

3) A. de Cihac. Diction. t. II. p. 73. — S. Petri. Vocab. Part. II. p. 518.

4) S. P. Barciănū. Vocab.

5) A. de Cihac. Diction. t. II. p. 483. — S. Petri Vocab. S. P. Barciănū Vocab.

6) A. de Cihac. Diction. t. II. p. 73. —

oder Steissfuss. Acesta are mărimea unei rețe. E pe deasupra castaniu-întunecat, érá pe de desuptu argințiu. Are în vârfulu capulu unu cucuú de pene, care se desface în dóue părți. Imprejurulú grumazulu are unú gulerú ruginiú. Petrece maí alesú pe lacurile și iazurile cele împenate cu trestie și se nutresce cu pesci.

Cufundariulú-micú, lat. Podiceps minor Lath. germ. der kleine Taucher auch Taucherhühnchen. Acesta e ce-va maí micú de câtú celú precedentú. Pe spate e castaniu-închisú, érá peptulú și pânțelele surú-pătatú. Petrece pêne și pe cele maí mici iazuri și lacuri, a cărorú țermuri sunt împenate cu stuhú. Inótá fórte bine și se nutresce maí alesú cu insecte și cu pescișori.

A d a u s ũ.

Turca. — Esperința de tóte dillele ne'nvață că cu câtũ pãtrundemũ mãi afundũ in misteriiile poporului nostru, cu câtũ ni dãm mãi mare silința și ostinélã de-a adunã literãtura sa, cu atãta aflãmũ mãi multe și mãi prețioase odóre, despre cari nici n'am fostũ visatũ mãi nainte.

Comóra, ce se aflã ascunsã in sinulũ poporului românũ, e atãtũ de mare și de prețioasă, cã numai cei ce se ocupã cu totũ de adinsulũ de esplorarea și studiarea ei o potũ prețui, dupã cum ar trebui sã fie cãutatã și prețuitã de fie-care românũ.

Dovadã despre acésta, nu mãi departe, avemũ și numele din capulũ articolului de fațã.

Sub numele de „Turcã“ ni-a fostũ pênẽ acuma cunoscutã numai o datinã a junimeii romãne din cãșlegile de érnã și anume din serbãtorile Crãciunului.¹⁾

¹⁾ Despre datina acésta și originea cuvântului „Turcã“ s'au scrisũ pênẽ acuma mãi multe studii. Veđi: I. C. Tacitũ in „Traianũ“ Bucuresci 1869 No. 53. — B. P. Hãșdẽũ in „Columnalũ Traianũ“. Bucuresci 1874. p. 175. A. de Cihac in „Convorbiri literare“ an: IX. Jași. 1875—76. p. 357. și'n urmã Dr. At. M. Marienescu in „Foișóra telegrafului românũ“ an I. Sibiuũ. 1876. p. 76. —

Acuma însă  ta c  ni se'nf tișaz  din  ntunericul , unde er  cine scie de c nd ascuns , alt  T u r c  , care nici decum  nsemn z  atare datin  rom n , ci numele unei paseri, care dup  credința poporului nu mai exist ; numele unei paseri antidiluviale, un  semn  destul  de  nvederat  cum c  numirea ac sta trebuie s  fie f rte vechie.

O legend  a Rom nilor  din Transilvania ni spune urm toarele despre paserea numit  „T u r c  “.

C nd a b gat  Noie  n corabie din t te paserile p m ntului c te-o p rechie, a voit  s  bage și o p rechie de „ T u r c e“ ameninț ndu-le, c  de nu vor  ntr   n corabie, fiind   n decurs  de patruzeci de zile p m ntul  sub ap , T u r c e l e se vor  nec . La ac sta a respuns  o T u r c  , c  ele pot  s   note patruzeci de zile și prin urmare nu a  lips  ca s  se mai sue  n corabie, nu-și aduse  ns  aminte, c  pe l ng  cele patruzeci de zile sunt și patruzeci de nopți. Inchiđend  Noie corabia T u r c e l e a   notat  pe l ng  ac sta d ou zeci de zile și d ou zeci de nopți ne'ncetat .  r  dup  aceea ne mai put nd   not , c ci se obosise f rte tare, t te s'   necat . De atunci apoi n'a ramas  nici o T u r c   vie pe p m nt , ci numai numele lor s'a p strat  spre aducere aminte c  a  viețuit  și ele c nd-va.

Aducerea aminte despre acestea paseri s'a p strat  de c tr  Rom nii din Transilvania p n  și'n ziua de ast -đi  ntr'o datin , care asemenea se numesce „T u r c  “ și despre care ni se spune urm toarele :

În serbătorile Crăciunului și'n ziua de anulă nouă se âmbă cu Turca, adică unŭ omŭ se îmbracă cu unŭ vesmântŭ roșŭ séu verde, care e lungŭ pêne în pământŭ; pe capŭ își pune o mŭlțime de pene roșite, cari forméză capulŭ Turcei, ér' vesmântulŭ celŭ roșŭ forméză trupulŭ ei. Clonțulŭ și-lŭ face din două lemne cioplite în forma unŭ clonțŭ de pasere, și-lŭ întocmesce astfelŭ ca prin ajutorulŭ unŭ firŭ de sirmă cu mânele ce-sŭ ascunse în vesmântulŭ celŭ roșŭ, să-lŭ pôta clătŭ cum va voŭ Turca.

Cu Turca âmbă și unŭ fluerarŭ care-ŭ dŭce din fluerŭ ca să jŭce, și unŭ păzitorŭ care se numesce blajiŭ și care nu lasă pre nime ca să se apropie de Turcă și e îmbrăcatŭ ca unŭ moșŭ bătrânŭ. cu o cușmă de ôie fórte mare în capŭ.

Turca acésta merge din casă în casă. Când întră într'o casă fluerarŭlŭ îi dŭce din fluerŭ și ea jŭcă. După ce a jucatŭ gospodariulŭ de casă îi da banŭ. Ea ia banŭ cu clonțulŭ și-ŭ dă păzitorŭlŭ. Érá dacă i se pare că gospodariulŭ de casă ŭ-a datŭ pre puțini banŭ, séu nu ŭ-a datŭ încă defeliŭ, începe a căută cu clonțulŭ prin buzunarŭ și-ai da prin acésta de cunoscutŭ că e timpulŭ să-ŭ dee.

Turca cu âmbletulŭ ei, cu joculŭ ei celŭ deșanțatŭ, cu schimele ei, face multe risete și voŭe bună pe unde se duce. ¹⁾

*

Țibroculŭ pl. țibroci. — Acesta, după cum mŭ-a spusŭ G. Bóncășŭ din Vatra-Dornei e o

¹⁾ Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

pasere mică ca o rață, cu pene negre ca corbulu, afară de dóue din aripi, cari sunt albe. Códă îi e cârligată. Petrece mai multu pe vârfulu munțiloru și se nutresce cu érbă și cetină.

*

F u s a r i u l u . — Acesta, după cum mî-a spusú Dlú A. Rusu, învățătorú din Ilișesci, are botú lungú și rotundú ca unú fusú și picíóre înalte. Petrece pe marginea apelorú, însă nu póte înotá, de óre ce n'are pânză la picíóre ca pascrile cele notátóre. Se nutresce cu diferite insecte de apă și cu pesci.

*

L e s p e g i ó r a . — Acésta este asemenea o pasere de apă, dar' pêne acuma, afară de numirea ei care e usitată în Bucovina, încă n'am pututú aflá cum arată la făptura corpulu și câtú e de mare.

*

F u g e u l u , numitú altmintrelea și F u g a r i u , după cum m'a asiguratú mai pe urm'á uncheșulú meu Nicuța Fl. Marianú, precum și alți Români din Bucovina, să nu fie nici decum P á t u r n i c a , după cum s'a đisú la pag. 218 ci o specie de G á i n u ș á ; Laufhühnen séú Schneehuhn germ.

*

B r u n d á r e l u l u , numitú altmintrelea și D o m n i ș o r u , e, după cum mî-a spusú Dlú N. Barbu, o pasere de apă cu cioculú lungú și cu penele cenușii. Numirile acestea sunt usitate în Argeșú.

*

Chirighița, e după spusa Dluî N. Barbu, asemenea o pasere de apă. Numirea acésta e usitată în Argeșu.

*

Alunariul. — Acesta trăesce prin alunșuri și se nutresce cu alune pre cari le sparge cu ciocul și apoi le mânâncă. Elu e de colóre pestriță și de mărimea unei ciorî. E bunu vênatû, Numirea e usitată atâtû în Bucovina, câtû și'n Țera Bârsei în Transilvania. Se pare a fi paserea, care se numesce germ. Hasel- oder Rothhuhn, veđi p. 214. séu póte și aceea care se numesce germ. Nussknacker, veđi pag. 69.

*

Struțul, lat. *Struthio camelus* L. germ. der Strauss. De și nu provine paserea, ce pórtă numirea acésta, în țerile locuite de Români, totu-și o înșirû aice, de óre ce numirea ei e mai pretutindene cunoscută de poporû din cauza óuelorû sale, cari s'au întrebuintatû din cele mai departate timpuri și pêne în đia de astă-đi ca unû felû de ornamentû la policandre.

*

Cioroniû. — Corbul se numesce în Banatû Cioroniû, veđi: Familia. an. XIX. Oradea-mare. 1883. No. 18. p. 214.

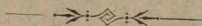
*

Grugnie. — Cucóra, după cum mî-a spusû Dlu I. D. Hondrosomû, se numesce de cătră Români din Epirû Grugnie.

Erori de tipariu.

Pag.	rëndü.	tipăritü.	cetesece.
61	3	ómelorü	ómenilorü
62	13	acésia	acésta
92	16	bucuria üi	bucuria lui
104	6	trei încrucisü	trei ori încrucisü
111	Nota 1	Scott	Schott
126	30	le'ncare	le'carce
165	13	elä	elü
165	16	harmasariulü	harmasariulü
169	4	cä cá	cä eu
184	9	tasälü	tatalü
209	Nota 3	dictionire	dictionare
224	8	istoriti	istorisi
225	28	feréstä	feréscä
232	19	luclu-a	loclu-a
235	18	nataatü	natalü
238	16	neștriü	noștriü
240	12	ecle	ele
289	17	multe	multe ori
324	Nota 1	acesta dóue	aceste dóue
330	12	nä	nu
349	13	amaróse	amoróse
349	24	odicä	adicä
359	18	impërätesei	impërätesci
360	3	din când	din când în când
362	21	grudinuță	grădinuță
370	6	băsatü	lăsatü
370	25	émenilorü	ómenilorü

Indice alfabetică.

— Cifrele latine însemnă tomul, érá cele arabice
pagina. —

- Aciră I. 137.
Agnirbă I. 282.
Albinărelū I. 58.
Alunariū II. 407.
Arândrunea II. 120.
Arete I. 123.
Auşelū I. 326.
- B**abită II. 400.
Barză II. 323.
Barză-albă II. 323.
Barză-négră II. 333.
Batcă II. 400.
Bătlană II. 334.
Bătlanū II. 334.
Bătlanū-albū II. 336.
Bătlanū-cenuşiū II. 335.
Bătlanū-de-stuhū II. 337.
Bătlanū-roşieticū II. 336.
Bătlanū-scortişoriū II. 336.
Bătłanaşū II. 337.
Bătłenū II. 334.
Bătłitóre I. 326.
Becață II. 299.
Becațină II. 301.
- Becațū II. 299.
Berbecelū I. 77.
Berbecelū-mare I. 77.
Berbecelū-micū I. 78.
Berbecelū-roşieticū I. 79.
Berbecică I. 79.
Berbecuță II. 301.
Berbecuțū I. 77. II. 301.
Berbiliū I. 238.
Bibicū II. 292.
Bibilică II. 273.
Bibilóică II. 273.
Bibiloū II. 273.
Blénde I. 119.
Bobocelū II. 374.
Bobocică II. 374.
Bobocū II. 374.
Bocănitóre I. 76.
Bodigaşū I. 122.
Bodigeū I. 122.
Bodirlăū II. 401.
Bodiū I. 122.
Boginiū I. 122.
Botgrosū I. 416.
Botrosū I. 419.

- Bou-de-baltă II. 337.
Bou-de-nópte I. 208.
Bourelú I. 304.
Brabețú I. 409.
Brăbete I. 409.
Brăbețóică I. 409.
Brădișoră II. 214.
Brebață I. 409.
Brebenécú I. 279.
Brundărelú II. 406.
Bufă I. 208.
Bufnă I. 208.
Bufniță I. 208.
Bufú I. 235.
Buhacú I. 208.
Buhaiú II. 337.
Buhaiú-de-baltă II. 337.
Buhă I. 208.
Buhă-mare I. 208.
Buhnă I. 208.
Buhniță I. 208.
Buhú I. 235.
Buhurezú I. 218.
Buligaie I. 436.
Buvnă I. 208.
- C**aia-găimilorú I. 119.
Caie I. 164.
Cailă I. 164.
Califarú II. 382.
Canarú I. 436.
Cănărașú I. 436.
Cănăriță I. 436.
Capintortoră I. 90.
Capintortură I. 89.
Capra-draclú II. 77.
Capranturtură I. 90.
Caprentortură I. 90.
Capuntultură I. 90.
Capunturtură I. 90.
Caracacsă II. 48.
Caragață II. 48.
Caragaținú II. 48.
Căcăú I. 62.
Căldărașú I. 419.
Câneparú I. 396.
Cânepiórá I. 396.
Câne-tătărescú II. 292.
Căță II. 273.
Cățărătóre I, 74. II. 153.
Cărsteiú II. 348.
Cărsteiașú II. 348.
Cărsteiú II. 348.
Cecă I. 236.
Ceocă II. 26.
Cérecă II. 65.
Cârstelá II. 348.
Ceucă II. 26.
Ceucușoră II. 26.
Ceucută II. 26.
Chirighiță II. 407.
Chituluşú I. 322.
Chiturluşú I. 322.
Cialhăú I. 178.
Ciahlăú I. 178.
Ciaucă II. 26.
Cilihóie I. 178.
Cilihoiú I. 178.
Cilioie I. 178, 193.
Cihurezú I. 218.
Cimpiță I. 382.
Cinchiță I. 382.

- Cincione I. 409.
Cinciță I. 382.
Cinforu I. 132.
Cinteză I. 382.
Cintezoiu I. 382.
Cintezu I. 382, 388.
Cinteță I. 382.
Cintetu I. 382.
Cintiniță I. 383.
Cintiță I. 382.
Cintizoiu I. 382, 388.
Cijă I. 388.
Cioacă II. 26.
Cioacănea II. 299.
Cioacănitore I. 73.
Cioacănitore-albăstrie I. 80.
Cioacănitore-cu-cârpă I. 74.
Cioacănitore-cucuiată I. 74.
Cioacănitore-galbănă I. 80.
Cioacănitore-mică I. 77. II. 153.
Cioacănitore-mijlocie I. 77.
Cioacănitore-negru I. 74.
Cioacănitore-pestriță I. 76.
Cioacănitore-roșă I. 76.
Cioacănitore-sură I. 80.
Cioacănitore-vênătă I. 80.
Cioacănitore-verde I. 78.
Cioacărlană I. 334.
Cioacărlană-cucuiată I. 335.
Cioacărlană-moțată I. 335.
Cioacărlăniță I. 335.
Cioacărlețu II. 153.
Cioacărlie I. 334.
Cioacărlie-de-câmpu I. 335.
Cioacărlie-de-munte I. 334.
Cioacărlie-de-țerine I. 335.
Cioacărloiu I. 334.
Cioegrosu I. 416.
Cioică II. 26, 48.
Ciocelejelu I. 304.
Cioconitore II. 153.
Cioconi I. 335. II. 27.
Ciofă I. 227.
Cioică I. 432.
Ciomvică I. 206.
Cionă I. 410.
Cionu I. 410.
Cioracă II. 25.
Cioră I. 168. II. 25.
Cioră-bălțată II. 26.
Cioră-cenușie II. 25.
Cioră-de-câmpie II. 26.
Cioră-de-pădure II. 25.
Cioră-gulerată II. 26.
Cioră-negră II. 25.
Cioră-pucioasă II. 26.
Cioră-vênătă II. 26.
Cioracă II. 65.
Ciorcă II. 65.
Ciorcobară II. 48.
Ciorcuță II. 27.
Ciorcușă II. 48.
Ciorlică II. 293.
Ciorobară II. 48.
Cioroiașu II. 27.
Cioroică II. 25.
Cioroie II. 25.
Cioroiu II. 26.
Cioroiu-cenușiu II. 27.
Cioroiu-negru II. 27.
Cioroiu-vênătu II. 27.
Cioroniu II. 407.

- Ciorů II. 26.
Cioruță II. 27.
Cioucă II. 26.
Ciovică I. 206.
Ciovină II. 294.
Ciovlică II. 293.
Cireșariu II. 416.
Cisů I. 338.
Ciuřu I. 218, 227.
Cihurezů I. 218.
Cıurcă II. 276.
Cıurezů I. 218.
Cıușu I. 227.
Cıuvică I. 204.
Cizů I. 338.
Cloneanu I. 152.
Clonțariu I. 416.
Cobetů I. 123.
Cobețu I. 126.
Cobetu I. 123.
Cocora II. 346.
Cocorstereu II. 323.
Cocoru II. 346.
Cocoru-de-baltă II. 347.
Cocostareu II. 323.
Cocostareu-albu II. 323.
Cocoșariu I. 279.
Cocoșelu II. 248.
Cocoșu II. 238.
Cocoșu-de-cămpu II. 212.
Cocoșu-de-munte II. 210.
Cocoșu-de-pădure II. 212.
Cocoșu-de-sihlă II. 210.
Cocoșu-mare II. 210.
Cocoșu-selbaticu II. 210.
Cocoșu-selb.-micu II. 212.
Cocotu II. 248.
Cocoveică I. 196.
Codalbița II. 79.
Coda-roșă I. 259.
Codobatele I. 327.
Codobatură I. 327.
Codobatură-albă I. 327.
Codobatură-albăstrie I. 328.
Codobatură-cenușie I. 328.
Codobatură-galbăna I. 328.
Codobatură-sură I. 328.
Codobatură-veneta I. 328.
Codobatură-vineție I. 328.
Codobatoru I. 333.
Codobaturou I. 333.
Codobata I. 327.
Codoroșu I. 257.
Codroșu I. 257.
Columbu II. 181.
Corabatică I. 62.
Coracu II. 3.
Corba II. 17.
Corbișoru II. 16.
Corbița II. 17.
Corboică II. 17.
Corbu II. 3.
Corbu-albastru I. 62.
Corbu-de-nopte II. 339.
Corbulenu II. 16.
Corbulețu II. 16.
Corbușoru II. 16.
Corcanu I. 16, 26. II. 276.
Corcodanu II. 276.
Corcodina II. 276.
Corcotina II. 276.
Corla II. 353, 401.

- Coroñă I. 120, 123. II. 25.
Coşelŭ II. 248.
Cotobatură I. 327.
Cotorobatură I. 327.
Cotorobuşcă I. 328.
Coţobaie I. 327.
Coţofană II. 48.
Crancăŭ II. 26.
Craştăŭ II. 348.
Crestetŭ II. 348.
Crêsteiŭ II. 348.
Crêstelŭ II. 348.
Crêsteŭ II. 348.
Cristeiŭ II. 348.
Croncanŭ I. 152. II. 15.
Croncăŭ II. 15.
Cucă I. 42.
Cucórá II. 343.
Cucorstêrcŭ II. 323.
Cucorŭ II. 346.
Cucostârcŭ II. 309.
Cucostârcŭ-negru II. 333.
Cucostêrcŭ II. 323.
Cucoşelŭ II. 248.
Cucoşŭ II. 248.
Cucotŭ II. 248.
Cucoveică I. 196.
Cucovetă I. 196.
Cucŭ I. 1.
Cucubeică I. 196.
Cuculésă I. 43.
Cuculiţă I. 42.
Cucumégă I. 196.
Cucumégŭ I. 196.
Cucuşelŭ I. 43.
Cucuşorŭ I. 43.
Cucuvaică I. 196.
Cucuvaie I. 196.
Cucuvea I. 196.
Cucuveică I. 196.
Cucovelă I. 196.
Cucuveucă I. 196.
Cufundaciŭ II. 401.
Cufundariŭ II. 401.
Cufundariŭ-cucuiaţŭ II. 401.
Cufundariŭ-micŭ II. 402.
Culiciŭ II. 304.
Culicŭ II. 304.
Curcanŭ II. 276.
Curcă II. 276.
Curcănaşŭ II. 276.
Curcuţă II. 276.
Curlă-verde II. 353.
Curtubeşŭ I. 305.
Curuŭ I. 122.
Domnişorŭ I. 392. II. 406.
Drepnea I. 70.
Drobiţă II. 278.
Drobŭ II. 278.
Drochie II. 278.
Drofie II. 278.
Dropie II. 278.
Dropie-mică II. 278.
Dropioiŭ II. 278.
Dumbrăvancă I. 62.
Dumbrăvióră I. 62.
Erete I. 122, 123.
Erie I. 123.
Erodiŭ II. 335.
Erodiŭ-albŭ II. 336.

- F**loranță I. 387.
Floranțu I. 387.
Florinte I. 387.
Florințelū I. 387.
Fluerariū II. 295, 304.
Fluerătoriū II. 295.
Fluturașū II. 295.
Fluturașū-mică II. 298.
Forfecărașū I. 423.
Forfecărelū I. 423.
Forfecea I. 423.
Forfecelū I. 423.
Forfecuță I. 423.
Forfecuță-gălbie I. 424.
Forfecuță-roșie I. 424.
Forfecuță-roșietică I. 424,
Forfecuță-surie I. 424.
Franciocū-mare II. 77.
Franciocū-mică II. 78.
Frașcă II. 47.
Fugeū II. 218, 406.
Furnicariū I. 60, 77.
Fusariū II. 406.
- G**aică II. 69.
Gaie I. 164, II. 26.
Gaiță II. 68.
Gaiță-de-munte II. 69.
Gaiță-vênătă I. 62.
Galiță II. 68.
Gangoră II. 132.
Gangorū II. 132.
Gangură II. 132.
Gangurū II. 131.
Găinariū I. 122.
Găina-lui-Ddeū II. 114.
Găină II. 250.
Găină-cu-mărgăritare II. 273.
Găină-de-apă II. 355.
Găină-de-mare II. 273.
Găină-de-munte II. 211.
Găină-de-pădure II. 212.
Găină-négră II. 212.
Găină-selbatică II. 211.
Găinușă II. 214, 353.
Găinușă-alunară II. 214.
Găinușă-de-apă II. 353.
Găinușă-négră II. 212.
Găinușă-roșă II. 214.
Găinușcă II. 214.
Găinuță II. 217, 353.
Găinuță-de-omētū II. 217.
Găinuță-roșă II. 214.
Găițișoră I. 62.
Găngurașū II. 132.
Găngurelū II. 132.
Gătejelū I. 304.
Gărăveliū I. 426.
Gărăvelū I. 426.
Găltanū II. 335.
Gănsacū II. 374.
Gănsăcelū II. 374.
Gănscanū II. 374.
Gănscă II. 374.
Gănscă-albă II. 375.
Gănscă-bórză II. 375.
Gănscă-cenușie II. 375.
Gănscă-de-casă II. 374.
Gănscă-pagă II. 375.
Gănscă-selbatică II. 374.
Gănscă-vênătă II. 375.
Gănsculiță II. 374.

Gânscușoră II. 374.
Gânscuță II. 374.
Gâscanu II. 374.
Gâscă II. 374.
Gâsculiță II. 374.
Gâscușoră II. 374.
Gâscuță II. 374.
Gelatu I. 432.
Geunóie I. 73.
Geunóe-cenușie I. 80.
Geunóe-négră I. 74.
Geunóe-peștriță I. 76.
Geunoiu I. 74.
Geunoiu-galbănu I. 80.
Gheonóie I. 73.
Gheunóie I. 73.
Ghimpe I. 419.
Ghionóie I. 73.
Ghionóie-négră I. 74.
Ghionóie-peștriță I. 77.
Ghionóie-verde I. 78.
Ghindariu II. 68.
Gintiță I. 433.
Gionóie I. 73.
Gionóie-cenușie I. 80.
Gionóie-négră I. 74.
Gionóie-peștriță I. 76.
Gionóie-verde I. 78.
Gnirlă I. 282.
Gotcanu-de-cămpu II. 212.
Gotcanu-de-munte II. 210.
Gotcanu-de-sihlă II. 211.
Gotcanu-mar II. 211.
Gotcanu-micu II. 212.
Gotcă-de-pădure II. 212.
Gotcă-négră II. 212.

Gotcă-peștriță II. 211.
Gotcă-roșă II. 214.
Grangoră II. 132.
Grangorelu II. 140.
Grangoru II. 132.
Grangură II. 132.
Granguru II. 132.
Grauru I. 426.
Grăngurașu II. 132.
Grăngurelu II. 132.
Grăurașu I. 426.
Grăurelu I. 426.
Grăuriță I. 426.
Gripsoru I. 150.
Grue II. 346.
Grugnie II. 407.
Gruhá II. 346.
Grușoru II. 346.
Gruu II. 346.
Guguscă II. 180.
Gulubu II. 181.
Gușată II. 400.
■ ărchastă II. 48.
Heie I. 164.
Herete I. 122.
Hereu I. 122.
Hërete I. 123.
Hëreu I. 122.
Hingherelu I. 119.
Horoiu-de-bradu I. 74.
Horoiu-peștrițu I. 76.
Horoiu-verde I. 78.
Hrăbete I. 409.
Huhurete I. 218.
Huhurezú I. 217.

- Huhurezŭ-micŭ I. 235.
Huliŭ I. 122.
Hultanŭ I. 188.
Hultanŭ-de-p  tr   I. 153.
Hulturŭ I. 188.
Hulubaŝŭ II. 181.
Hulubi   II. 181.
Hulubŭ II. 181.
Hulubŭ-de-cas   II. 181.
Hulubŭ-de-c  mpŭ II. 180.
Hulubŭ-de-codru II. 180.
Hulubŭ-de-p  dure II. 180.
Hulubŭ-selbaticŭ II. 180.
Hurezŭ I. 218.
- I**epurariŭ I. 153.
Iepurariŭ-g  lbiŭ I. 153.
Ierete I. 123.
Ierunc   II. 214.
Ieruŝc   II. 214.
Imp  ratulŭ-paserilorŭ I. 305.
Imp  r  tuŝŭ I. 304.
Imp  r  telŭ I. 304.
In  ri   I. 398.
In  ri  -verde I. 418.
Inchin  toriŭ-micŭ I. 120.
Inchin  toriŭ-ruginiŭ I. 120.
Iruc   II. 214.
- J**oim  ri   I. 208.
Jum  tate-de-pasere I. 326.
- L**  ndur   II. 120
Lastanŭ II. 121.
Lastunŭ II. 121.
Lasturnŭ II. 121.
- L  stunaŝŭ II. 121.
L  stunŭ II. 121.
L  stunŭ-mare I. 70.
Leb  d   II. 357
Lebe  ior   II. 357.
Leŝi   II. 355.
Lespe  ior   II. 406.
Libecŭ II. 292.
Libocŭ II. 292.
Libucŭ II. 292.
Libu   II. 292.
Lipitor   I. 128.
Liŝi   II. 355.
Logocelŭ I. 393.
Lop  tariŭ II. 308.
Lostonŭ II. 121.
Lostugŭ II. 121.
Lostunŭ II. 120.
Lostunŭ-de-ap   II. 122.
Lugacŭ I. 419.
Lupulŭ-vr  biilorŭ II. 77.
Lupulŭ-vr  b-micŭ II. 78.
Lustunŭ II. 121.
- M**acal  ndru I. 432.
Mach  aŝŭ II. 69.
M  r  cinariŭ I. 261.
M  r  cinariŭ-mare I. 261.
M  r  cinariŭ-micŭ I. 261.
M  tieŝŭ II. 69.
M  rl   I. 282.
M  rl   I. 281.
M  rl  -alb   I. 294.
M  rl  -gulerat   I. 293.
M  rl  -n  gr   I. 293.
M  rl  -sur   I. 293.

Mierlișoră I. 291.
Mierlița I. 291.
Mierlușoră I. 291.
Mierluță I. 291.
Mierloiu I. 292.
Minunea I. 433.
Mitropolită II. 278.
Mniêrlă I. 282.
Mninunea I. 433.
Mninuniță I. 435.
Moșuț I. 335.
Mulge-capre I. 65.
Mulgătoriulă-caprelor I. 65.

Nagăț I. 285.
Nață II. 383.
Neguiț II. 293.
Nierlă I. 282.
Nogăț II. 293.
Nucariu II. 69.
Nucșoră I. 259.

Ochi-boulă I. 304.
Ochiulă-boulă I. 304.
Oia-morților II. 301.
Oia I. 383.
Oitoiu I. 383.
Orgnie II. 25.

Pagiră I. 137.
Pagonă II. 263.
Pajeră I. 137.
Pajiră I. 137.
Pajoră I. 137.
Pajură I. 137.
Panciaruș I. 305.

Pântăruș I. 305.
Păpăludă I. 65.
Parantuș I. 305.
Parpalacă II. 221.
Paserea-cânepei I. 396.
Paserea-inului I. 398.
Paserea-malaifulă I. 409.
Paserea-omătului I. 386.
Pasere I. 380, 407.
Pasere-de-casă I. 408.
Pasere-de-munte I. 408.
Pasere-de-ghiață I. 299.
Pasere-domnescă I. 419.
Pasere-tătărăscă II. 292.
Pasere-țigănescă I. 327.
Pășerea I. 409.
Pășerică I. 409.
Pășerișoră I. 409.
Pășeroiu I. 409.
Pășerișcă I. 409.
Păstorelă I. 328.
Păstoriță I. 328.
Pătârnice II. 218.
Pătrînice II. 218.
Păturnea II. 218.
Păturlă II. 218.
Păturnică II. 218.
Păturnice II. 218.
Păturnică II. 218.
Păunaș II. 265.
Păună II. 263.
Păunelă II. 265.
Păunică II. 263.
Păunioră I. 387.
Păuniță II. 263.
Păună II. 263.

- Păvună II. 263.
Pecurariu I. 335.
Pelicanu II. 400.
Penchiu I. 382.
Penchiu-pestritu I. 383.
Pentiu I. 382.
Pepturaşu I. 259.
Perdică II. 218.
Perdicu II. 218.
Perpelita II. 221.
Petraru I. 415.
Petrelu II. 399.
Petroşelu I. 415.
Petroşelu-cănepiu I. 396.
Petruniclia II. 221.
Petruşelu I. 415.
Pescariu I. 51. II. 398.
Pescariu-albu II. 398.
Pescariu-de-mare II. 398.
Pescariu-negru I. 299.
Pescariu-suru II. 392.
Pescariu-vănetu I. 51.
Pescariu-verde I. 51.
Pescăraşu I. 50.
Pescărelu I. 51, 295. II. 401.
Pescărelu-de-ghiaţa I. 299.
Pescărelu-de-pădure I. 299.
Pescărelu-de-păreie I. 299.
Pescărelu-negru I. 299.
Pescărelu-vănetu I. 51.
Pescăriţa I. 51.
Pescăruşu I. 51.
Pescăruşu-vănetu I. 51.
Pică II. 273.
Pichere II. 274.
Pichire II. 274.
Pichire II. 273.
Piciganie II. 143.
Piciganie-puturosă II. 144.
Pieptălacă II. 221.
Pieptănuşu I. 259.
Pipalacă II. 221.
Pipalacu II. 221.
Pipică II. 273.
Pipilică II. 273.
Pişca-Flóre II. 139.
Pişcanflori II. 132.
Pişcanu-Flóre II. 132.
Pitpalacă II. 221.
Pitpalacu II. 221.
Pitpediche II. 221.
Pitulică I. 321.
Pitulice I. 320.
Pitulice-cafenie I. 321.
Pitulice-cenuşie I. 322.
Pitulice-cu-capu-negru I. 320.
Pitulice-de-grădină I. 321.
Pitulice-negră I. 320.
Pitulice-sură I. 321.
Pituliciu I. 322.
Pituluşu I. 322.
Piţigane-mare II. 143.
Piţigane-mică II. 144.
Piţigoiu II. 143.
Piţigoiu-albastru II. 144.
Piţigoiu-bărbosu II. 145.
Piţigoiu-cenuşiu II. 144.
Piţigoiu-codată II. 145.
Piţigoiu-cu-cărpă II. 145.
Piţigoiu-cu-creştă II. 145.
Piţigoiu-cucuiatu II. 145.
Piţigoiu-de-cărdă II. 145.

- Pițigoău-de-munte II. 144.
Pițigoău-de-omăt II. 143.
Pițigoău-de-sat II. 143.
Pițigoău-de-scôrță II. 144.
Pițigoău-de-stol II. 145.
Pițigoău-mare II. 143.
Pițigoău-mic II. 144.
Pițigoău-roșietic II. 145.
Pițigoău-selbatic II. 144.
Pițigoău-sur II. 144.
Pițigoău-vênăt II. 144.
Pițigușă II. 143.
Pițiguș II. 143.
Pițimpêrătus II. 305.
Fleșuv II. 179.
Fleșuv-rapit.-de-mie II. 178.
Pola-li-Stă-Mărie I. 388.
Porcușor II. 297.
Porumbar II. 122.
Porumbaș II. 181.
Porumbel II. 181.
Porumbel-mic II. 145.
Porumbiță II. 181.
Porumbo II. 181.
Porumb II. 180.
Porumb-de-casă II. 181.
Porumb-de-câmp II. 180.
Porumb-de-codru II. 180.
Porumb-de-pădure II. 180.
Porumb-selbatic II. 180.
Potârniche-cenușie II. 218.
Poternică II. 221.
Poterniche II. 218.
Potirnică II. 218.
Potirnică II. 218.
Potirnică II. 218.
Potirnică II. 218.
Potrănică II. 218.
Potrunică II. 218.
Potrunică II. 218.
Poturnică II. 218.
Prepeliș II. 221.
Prepeliș II. 221.
Prepeliș II. 221.
Presură I. 379.
Presură-de-grădină I. 380.
Presură-de-stuh II. 379.
Presură-de-trestie I. 379.
Presură-galbănă I. 380.
Presură-mare I. 379.
Presură-sură I. 379.
Presură I. 379.
Prigora I. 60.
Prigore I. 60, 256.
Prigore I. 60.
Prigoru II. 429.
Prihor II. 256.
Privighitore I. 237.
Privighitору II. 255.
Prundari II. 327.
Pruntăraș II. 299, II. 295.
Puhoiș II. 164.
Puingroș II. 416.
Pupăgiș II. 157.
Pupăza I. 13, II. 157.
Pupăzo II. 157.
Pupegiș II. 157.
Pură II. 276.
Purcăraș II. 295.
Purcelușă I. 321.
Purichiș II. 276.
Purman II. 276.

- Rață II. 383.
Rață-beșinosă II. 383.
Rață-de-casă II. 383.
Rață-de-ghiață II. 383.
Rață-oltencă II. 383.
Rață-selbatică II. 383.
Rață-mută II. 384.
Ratze II. 384.
Rățășcută I. 299.
Rățișoră II. 396.
Rățoișeu II. 396.
Rățoiu II. 396.
Rățuică II. 396.
Rățușcă II. 396.
Rățușoră II. 396.
Rătă II. 384.
Rieruncă II. 214.
Rîndunea II. 121.
Rîndunea-de-ferestă II. 121.
Rîndunea-de-nópte I. 65.
Rîndunelú II. 98.
Rîndunică I. 168. II. 81, 120.
Rîndunică-de-apă II. 122.
Rîndunică-de-maluri II. 122.
Rîndunică-de-păreú II. 122.
Rîndunică-de-plóie I. 70. II. 121.
Rîndunica-Domnului I. 327.
Rîndurea II. 120.
Rîndurică II. 120.
Rossă II. 384.
Săghieșu I. 383.
Sandură (?) II. 120.
Sarcă II. 47.
Sarcoiú II. 48.
Sărățelú I. 430.
Sărcea II. 355.
Scatiașú I. 388.
Scatiú I. 380, 388.
Scăierú I. 382.
Skipaonne I. 150.
Scirică II. 48.
Scortariú II. 153.
Scortariú-mare II. 153.
Scortariú-micú II. 156.
Scortărașú II. 156.
Scortărelú II. 156.
Scorișă I. 433.
Scrofiță I. 321.
Sdrobú II. 278.
Sfârciocú I. 76.
Sfârciocú-gheoșú I. 76.
Sfedelușú I. 304.
Sferciocú-gheoșú II. 77.
Sferciocú-roșú II. 79.
Sfinteță I. 383.
Sfranciocú I. 76.
Sfranciocú-mare II. 77.
Sfranciocú-micú II. 78.
Sfredelașú I. 340.
Sfredelécú I. 364.
Sfredelușú I. 304.
Sfrediăcú I. 3 4.
Sgrințorú I. 150.
Sgripcioróică I. 150.
Sgripciorú I. 150.
Sgripsoróică I. 142, 144.
Sgripsorú I. 142, 144.
Sgripcioróică I. 150.
Sgripciorú I. 150.
Sgripciu I. 150.
Simburariú I. 416.

Simțivără II. 143.
Sitarîu II. 299.
Sitarîu-de-pădure II. 299.
Sorliță I. 178.
Sporghite I. 409.
Sprăciocû I. 76.
Spureaciû II. 279.
Spureoică II. 279.
Stancă II. 26.
Stăncușoră II. 26.
Stăneuță II. 26.
Stălcû II. 323.
Stăreû II. 323, 335.
Stêrcû II. 323.
Sticlete I. 382.
Stiglete I. 383.
Stiglețû I. 382.
Străcû II. 323.
Strigă I. 234.
Struțû II. 407.
Sturďă I. 279.
Sturďelû I. 279.
Sturďișorû I. 279.
Sturďoia I. 279.
Sturďoică I. 279.
Sturďorû I. 280.
Sturďû I. 263.
Sturďû-cântărețû I. 279.
Sturďû-de-munte I. 279.
Sturďû-mare I. 279.
Sucitoare I. 90, 320.
Svêrdaică-verde I. 78.
Svêrdaică-roșă I. 76.

Șainû I. 92.
Șioică II. 48.

Șnepû II. 304.
Șofracû I. 304.
Șofrăcutû I. 304.
Șofranû II. 79.
Șoimanû I. 118.
Șoimelû I. 118.
Șoimișorû I. 118.
Șoimû I. 92.
Șoimû-bătlănosû I. 171.
Șoimulênû I. 118.
Șoimulețû I. 118.
Șoimuțû I. 118.
Șopêrlariû I. 173.
Șorecariû I. 173.
Șorecariû-roșû I. 164.
Știoiû I. 227.
Șurliță I. 178.

Taptalagă II. 221.
Tartalacû I. 326.
Tăcăitoare II. 77.
Tărhită II. 218.
Teptalacă II. 221.
Turcă II. 403.
Tureulețû I. 393.
Turtură II. 200.
Turturea II. 200.
Turturelă II. 200.
Turturelû II. 209.
Turturelușă II. 209.
Turtureluță II. 209.
Turturică II. 70, 200.
Turturoiû II. 209.

Tanțarușû I. 305.
Țarcă II. 46.

- Țarcoiș II. 48.
 Țărcușă II. 47.
 Țercă II. 65.
 Țibrocă II. 405.
 Țielete II. 143.
 Țiclonă II. 153.
 Țiglău II. 143.
 Țiglénă II. 143.
 Țioră II. 25.
 Țintariș I. 431.
 Țintizoă I. 388.
 Țintizoă I. 388.
 Țițigoă II. 143.
 Țițiguș II. 143.
 Țiuvlică II. 292.
 Țoiș II. 153.

Ue I. 173.
 Ueș I. 122.
 Uiaș I. 121, 126.
 Uieș I. 121, 126.
 Uligaie I. 121, 170.
 Uligană I. 164, 168.
 Ulișoră I. 121, 126.
 Uliș I. 121.
 Uliș-de-porumbă I. 123.
 Uliș-mică I. 126.
 Uliș-pășerescu I. 126.
 Uliș-vênêtă I. 172.
 Ulișul-găiniloră I. 122, 175.
 Ulișul-paseriloră I. 126.
 Ulișul-rînduneleloră I. 119, 134.
 Ulișul-șopêrleloră I. 173.
 Ulișuț I. 121, 126.
 Ultană I. 188.
 Ultură I. 188.

 Uluș I. 121.
 Uninea I. 435.
 Urzicariș I. 431.
 Uture I. 196.

Văcărelă II. 298.
 Văcăriță I. 328.
 Verdaică I. 78.
 Verdare I. 78.
 Verdoniș I. 387.
 Vespariș I. 60.
 Vespăriță I. 60.
 Vetrușcă I. 120.
 Vânturelă-mică I. 120.
 Vânturelă-ruginiș I. 120.
 Vêrdare I. 78.
 Vêrtcapă I. 89.
 Vinderelă I. 119.
 Vindereș I. 119.
 Vinghereș I. 119.
 Vipdereș I. 119.
 Vrabie I. 399.
 Vrabie-de-casă I. 407.
 Vrabie-de-câmpă I. 407.
 Vrabie-de-munte I. 408.
 Vrabie-de-pădure I. 408.
 Vrabie-de-stuhă I. 377.
 Vrabie-de-țără I. 407.
 Vrăbete I. 409.
 Vrăbioă I. 409.
 Vrăbioră I. 409.
 Vrăbiuță I. 409.
 Vultană I. 188.
 Vulturaș I. 188.
 Vulturelă I. 188.
 Vulturită I. 188.

